

שבוע פרשת ויגש

(20 – 26 December 09)

ג' – ט' טבת ה'תש"ע

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. ושננתם לבניך ודברת בם, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וקשרתם לאות על ירך, והיו לטטפת בין עיניך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. והיה אם שמע תשמעו אל מצותי, אשר אנכי מצוה אתכם היום, לאהבה את יי אלהיכם ולעבדו, בכל לבבכם ובכל נפשכם. ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש, ואספת דגגך ותיירשך ויצהרך. ונתתי עשב בשדך לבהמתך, ואכלת ושבעת. השמרו לכם פן יפתה לבבכם, וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחוויתם להם. וחרה אף יי בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה, ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר יי נתן לכם. ושמרתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם, וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטטפת בין עיניכם. ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יי לאבותיכם לתת להם, בימי השמים על הארץ.

ויאמר יי אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על בנפיהם בגדיהם לדרתם, ונתנו על ציצת הכנף, פתיל תכלת. והיה לכם לציצת, וראיתם אתו, וזכרתם את כל מצות יי, ועשיתם אתם, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי, והייתם קדשים לאלהיכם. אני יי אלהיכם, אשר הוצאתי אתכם, מארץ מצרים להיות לכם לאלהים, אני יי אלהיכם (אני יי אלהיכם) אמת.

נכון לומר קודם התפילה:

הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יהי רצון מלפניך, יי אלהינו ואלהי אבותינו, שייבנה בית המקדש במהרה בימינו, ותן חלקנו בתורתך.
אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מודה אני לפניך, מלך חי וקים שהחזרת בי נשמותי בחמלה. רבה אמונתך.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. ברוך אתה יי, גותן התורה:**

וידבר יהוה אל־משה לאמר: דבר אל־אֶהרֶן ואל־בָּנָיו לאמר פה תברכו את־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אמור להם:
יברכך יהוה וישמרך: יאר יהוה | פָּנָיו אֵלֶיךָ ויחַנֶּךָ: וישא יהוה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וישם לך שְׁלוֹם:
ושמו את־שְׁמִי על־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ואני אברכם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבור של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין:

קריאת שמע

שמע ישראל, יי אלהינו, יי אחד:
בלחש: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:
ואהבת את יי אלהיך, בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך. והיו הדברים האלה, אשר אנכי מצוך

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה גותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה בולטת כולו יתפך ל"חדר ובית של צדקה".

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עֹוֶרָה הִנָּבֵל וְכֹזֹוֹר
 אֲעִירָה שָׁחַר: ד אֹוֶדֶךָ בַּעֲמִים | יְהוָה וְאֶזְמְרֶךָ בְּלֵאָמִים: ה כִּי־גָדוֹל מַעַל־שָׁמַיִם חֲסִדֶּךָ
 וְעַד־שָׁחַקִים אֲמַתֶּךָ: ו רֹמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדֶךָ: ז לִמְעַן יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ
 הַוְשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי: ח אֱלֹהִים | דְּבַר בְּקִדְשׁוֹ אֶעֱלֶזָה אֲחַלֶּקָה שְׂכֵם וְעֶמֶק סִפּוֹת אֲמַדֶּךָ:
 ט לִי גִלְעָד | לִי מִנְשָׁה וְאַפְרַיִם מְעוֹז רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: י מוֹאָב | סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָוִים
 אֲשִׁלֶּיךָ נַעֲלִי עַל־פְּלִשֶׁת אֲתָרוּעַע: יא מִי יִכְלֵנִי עִיר מִבְּצָר מִי נִחְנִי עַד־אֲדָוִים: יב הֲלֹא־אֱלֹהִים
 זָנַחְתָּנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצַבָּאתֵינוּ: יג הֲבֵה־לָנוּ עֲזָרָת מִצָּר וְיִשׁוּא תִשׁוּעַת אָדָם: יד בָּאֱלֹהִים
 נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול וכאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמִּנְצָח לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשַׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פִּתְחוּ דַּבְּרוּ
 אֹתִי לְשׁוֹן שִׁקְרָ: ג וּדְבַרִּי שִׁנְאָה סִבְבֹּנִי וּיִלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תַפְלָה:
 ה וַיִּשְׁמְנוּ עָלַי רָעָה תַּחַת מוֹכָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשַׁע וְשָׁטָן יַעֲמֵד עַל־יְמִינִי:
 ז בַּהֲשִׁפְטוֹ יֵצֵא רָשַׁע וְתַפְלָתוֹ תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יִקַּח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו
 יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יְנוּעוּ בָנָיו וְשָׁאֲלוּ וְדִרְשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גּוֹשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ
 וַיִּבְזּוּ זָרִים יִגְיעוּ: יב אֶל־יְהִי־לוֹ מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חֲזֹנָן לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אַחֲרֵיתוֹ לַהֲכָרִית בְּדֹוֹר
 אַחֵר יִמַּח שָׁמָּם: יד יִזְכֹּר | עוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אֲמֹו אֶל־תִּמְחָ: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד
 וַיִּכְרַת מֵאֶרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאִבּוֹן וְנִכְאָה לִבָּב לְמוֹתָת:
 ז וַיֵּאָהֵב קָלָלָה וַתְּבוֹאָהּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָּהּ וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלָלָה כְּמֹדוֹ וַתִּבָּא כַּמִּים
 בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲמָה וְלִמְזוֹחַ תִּמְכֹּד יַחְגְּרָה: כ זֹאת | פָּעַלְתָּ שְׁטֵנִי מֵאֵת
 יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יְהוָה אֲדֹנִי עֲשֵׂה־אֹתִי לִמְעַן שִׁמְךָ כִּי־טוֹב חֲסִדֶּךָ הִצִּילָנִי:
 כב כִּי־עֲנִי וְאִבּוֹן אֲנִכִּי וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי: כג בְּצַל־כְּנֻסוֹתָו נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי כְּאַרְבָּה: כד בְּרַכִּי כָשְׁלוֹ
 מִצּוֹם וּבְשָׁרִי כַחַשׁ מִשְׁמֹן: כה וְאֲנִי | הֵייתִי חֲרֻפָּה לָהֶם יְרֹאֲוִנִי יִגְיעוֹן רֹאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
 הַוְשִׁיעֲנִי כְּחֲסִדֶּךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִרְדֶּךָ זֹאת אַתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָה: כח יִקְלְלוּ־הֵמָּה וְאַתָּה תִּבְרַךְ קִמּוֹ |
 וַיִּכְשׁוּ וַעֲבָדֶךָ יִשְׁמַח: כט יִלְבָּשׁוּ שׁוֹטְנִי כְּלִמָּה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשָׁתָם: ל אֹוֶדָה יְהוָה מֵאֹד בְּפִי וּבַתּוֹךְ
 רַבִּים אֶהְלָלָנוּ: לא כִּי־יַעֲמֵד לִימִין אִבּוֹן לְהַוְשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נַפְשׁוֹ:

מפתח כללי

א	סדר הנחת תפילין	ב
ב	מזמורי תהלים ק"ח ק"ט	ג
ג	מאמר ד"ה ויגש אליו יהודה (עם ביאור בדרך אפשר) שבת פרשת ויגש, ה'תשכ"ה	ה
ד	משיחות שבת פרשת ויגש ט' טבת ה'תש"נ	טז
ה	לקוטי שיחות לשבוע פרשת ויגש (בלה"ק) כרך י	כד
ו	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת ויגש	כז
ז	לוח "היום יום" לשבוע פרשת ויגש	לו
ח	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	לח

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדוייקים (קאפח):

ט	– ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ויגש	מא
י	– פרק אחד ליום לשבוע פרשת ויגש	נח
יא	– ספר המצוות לשבוע פרשת ויגש	סח
יב	נביאים וכתובים שמואל-א פרק ג, דברי הימים-ב פרק כג	ע
יג	מסכת בבא בתרא עם ביאורים מדף קכא עד דף קכז	עב

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

יד	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	ק
טו	שולחן ערוך הלכות נשיאת כפים - אדמו"ר הזקן	ק
טז	תורה אור – ד"ה ויגש אליו יהודה - אדמו"ר הזקן	קא
יז	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	קד
יח	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	קה
יט	תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש	קו
כ	קונטרס העבודה - אדמו"ר מוהרש"ב	קז
כא	ספר המאמרים ה'תש"ט - אדמו"ר מוהרי"צ	קז
כב	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ	קט
כג	ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ	קט
כד	אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ	קיא
כה	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת ויגש ע"פ חומש "תורה תמימה"	קיב
כו	לוח זמנים לשבוע פרשת ויגש	קכו
כז	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קכז

1 וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה גו',¹ וּבִהֲפֹטוֹרָה דְּפָרְשֵׁת וַיִּגַּשׁ נְאֻמְרָא²
 2 הַנְּבוּאָה לִיחֻזְקָא: קַח לָךְ עֵץ אֶחָד וּכְתֹב עָלָיו לַיהוּדָה גו' וּלְקַח
 3 עֵץ אֶחָד וּכְתֹב עָלָיו לְיוֹסֵף גו' וְקָרַב אֹתָם אֶחָד אֶל אֶחָד
 4 לָךְ לַעֲץ אֶחָד וְהָיוּ לְאַחֲדִים בְּיָדְךָ. וּלְכַאֲרָה הַשְׂכִּיכֹת
 5 שֶׁל הַהֲפֹטוֹרָה לְפָרְשָׁה

בס"ד. שבת פרשת ויגש, ה'תשכ"ה*

וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה גו',¹ וּבִהֲפֹטוֹרָה דְּפָרְשֵׁת וַיִּגַּשׁ
 נְאֻמְרָא² קַח לָךְ עֵץ אֶחָד וּכְתֹב עָלָיו לַיהוּדָה גו'
 וּלְקַח עֵץ אֶחָד וּכְתֹב עָלָיו לְיוֹסֵף גו' וְקָרַב אֹתָם אֶחָד
 אֶל אֶחָד לָךְ לַעֲץ אֶחָד וְהָיוּ לְאַחֲדִים בְּיָדְךָ. וּלְכַאֲרָה
 הַשְׂכִּיכֹת שֶׁל הַהֲפֹטוֹרָה לְפָרְשָׁה הִיא בְּזָה שֶׁהַתּוֹכֵן
 דְּשִׁנְיָהֶם הוּא חֲבוּר יְהוּדָה וְיוֹסֵף. אָבָל בְּפָרְשִׁיּוֹת,
 בְּהַגְשֵׁת יְהוּדָה לְיוֹסֵף (בְּפָרְשָׁה) מְדַגֵּשׁ שִׁיּוֹסֵף הִנֵּה
 נַעֲלָה יוֹתֵר מִיְהוּדָה, וְעַד שִׁיּוֹסֵף הִנֵּה מְלָךְ עַל כָּל אַחֲיו,
 כּוֹלֵל יְהוּדָה, וּבִהֲפֹטוֹרָה נְאֻמְרָא³ וְעַבְדֵי דְּדוּד מְלָךְ עָלֵיהֶם.
 [וְכַמְבוּאָר בְּתוֹרָה אֲוֵרָא⁴, דְּיוֹסֵף הוּא [נְסוּד] זְעִיר אֲנָפִין
 וְיְהוּדָה הוּא מַלְכוּת, וְלָכֵן עֲכָשִׂי יוֹסֵף הוּא לְמַעְלָה
 מִיְהוּדָה, כִּי בְּסֹדֶר הַשְׂתַּלְשְׁלוֹת, זְעִיר אֲנָפִין הוּא לְמַעְלָה
 מִהַמְּלָכוֹת [וְיִתְיָרָה מִזֹּו, זְעִיר אֲנָפִין הוּא מְשִׁפִּיעַ
 לְמַלְכוּת. וְזֶהוּ וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנִי, דְּפָרוּשׁ
 בִּי אֲדֹנִי הוּא שְׂבִיהֶוּדָה (בִּי) יִמְשֹׁף הַשְּׁפַע מִיוֹסֵף הַצַּדִּיק
 (אֲדֹנִי)]. וּלְעֵתִיד לְבוֹא, שָׂאזְ יִתְגַּלֵּה שׁוֹרֵשׁ הַמְּלָכוֹת,
 שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִשׁוֹרֵשׁ זְעִיר אֲנָפִין, לָכֵן אִזְּ הִיָּה עַבְדֵי
 דְּדוּד מְלָךְ עָלֵיהֶם]. אָבָל מִזָּה שְׁגָם הַפְּסוּק וְעַבְדֵי דְּדוּד
 מְלָךְ עָלֵיהֶם הוּא בִּהֲפֹטוֹרָה דְּפָרְשֵׁת וַיִּגַּשׁ, מְשִׁמַּע,
 שְׂבִיּוֹגֵשׁ אֵלָיו יְהוּדָה יִשְׁנָה גַם הַמַּעְלָה דִּיהוּדָה לְגַבִּי
 יוֹסֵף. אֲלֹא שֶׁזָּה שְׂמַדְגֵּשׁ בְּגִלּוֹי בּוֹיִגֵּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה הוּא
 הַמַּעְלָה דְּיוֹסֵף לְגַבִּי יְהוּדָה, וּבִהֲפֹטוֹרָה הַמַּעְלָה דִּיהוּדָה
 לְגַבִּי יוֹסֵף.

יְהוּדָה וְיוֹסֵף. אָבָל
 בְּפָרְשִׁיּוֹת, יִשְׁנָה הַבְּדֵל גְּדוֹל
 בֵּין תּוֹכֵן הַפְּרָשָׁה לַתּוֹכֵן
 הַהֲפֹטוֹרָה, מִכִּיּוֹן שְׂבִיהַגְשֵׁת
 יְהוּדָה לְיוֹסֵף (בְּפָרְשָׁה)
 מְדַגֵּשׁ שִׁיּוֹסֵף הִנֵּה נַעֲלָה
 יוֹתֵר מִיְהוּדָה, וְעַד
 שִׁיּוֹסֵף הִנֵּה מְלָךְ עַל כָּל
 אַחֲיו, כּוֹלֵל יְהוּדָה,
 נְאֻמְרָא³
 שְׁלַעֲתִיד לְבוֹא וְעַבְדֵי דְּדוּד
 (מִשְׁבֵּט יְהוּדָה) מְלָךְ עָלֵיהֶם.
 [וְהַשְׂכִּיכֹת בְּמַעְלָה בֵּין יוֹסֵף
 וְיְהוּדָה הוּא לְפִי דִּרְגָתָם בְּסִפּוּרֹת
 הַרוּחָנִיּוֹת וְכַמְבוּאָר בְּתוֹרָה
 אֲוֵרָא⁴, דְּיוֹסֵף הוּא [נְסוּד]
 זְעִיר אֲנָפִין [=שֶׁשֶׁת הַמִּידוֹת]
 וְיְהוּדָה הוּא מַלְכוּת
 הַמַּקְבֵּל שְׁפַע מִהַמִּידוֹת, וְלָכֵן
 עֲכָשִׂי יוֹסֵף הוּא לְמַעְלָה
 מִיְהוּדָה, כִּי בְּסֹדֶר
 הַשְׂתַּלְשְׁלוֹת (הַסֹּדֶר הַקְּבוע
 בַּעֲוֹלָם), זְעִיר אֲנָפִין הוּא
 לְמַעְלָה מִהַמְּלָכוֹת
 [וְיִתְיָרָה מִזֹּו, זְעִיר אֲנָפִין
 הוּא מְשִׁפִּיעַ לְמַלְכוּת.
 וְזֶהוּ וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה
 וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנִי, דְּפָרוּשׁ הַפְּנִימִי בִּי אֲדֹנִי הוּא שְׂבִיהֶוּדָה (בִּי)
 יִמְשֹׁף הַשְּׁפַע מִיוֹסֵף הַצַּדִּיק (אֲדֹנִי)]. אִךְ מַעְלָה זֶה בְּמִידוֹת לְגַבִּי
 הַמְּלָכוֹת הִיא כְּפִי שֶׁהֵם בְּהַתְּגַלּוֹת הַסִּפּוּרֹת. אִךְ בְּשִׁרְשָׁם, שׁוֹרֵשׁ הַמְּלָכוֹת גְּבוּה
 מִשׁוֹרֵשׁ הַמִּידוֹת וּלְעֵתִיד לְבוֹא, שָׂאזְ יִתְגַּלֵּה שׁוֹרֵשׁ הַמְּלָכוֹת,
 שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִשׁוֹרֵשׁ זְעִיר אֲנָפִין, לָכֵן אִזְּ הִיָּה עַבְדֵי דְּדוּד

ולמעלה אין, כיון שרואה רק את מציאות העולם והנבראים. [נמבואר, שגם
 אצל הקב"ה ישנה כביכול 'דעת תחתון', שהיא בדרגות היורדות להחיות את
 הנבראים ('מלכות'), ששם הידיעה וההסתכלות על הנבראים היא כפי
 שהנבראים רואים את עצמם, מציאות יש]. והתכלית היא שגם ב'דעת תחתון'
 תורגש 'דעת העליון'.

(* יצא לאור בקונטרס ה' טבת – תנש"א, "לקראת ש"ק פ' ויגש, יום הבהיר ה' טבת (היום בו "דידן נצח" באופן גלוי לעיני כל העמים (בבית המשפט הפדרלי) בנוגע לספרי וכתבי רבותינו נשיאנו שבספריית ליובאוויטש). . ענ"ק פ' ויגש, שנת ה'תנש"א".
 (1) ריש פרשתנו (ויגש). (2) יחזקאל לז, טז. (3) שם, כד. (4) פרשתנו מד, א"ב. וראה גם ד"ה זה ה'תשל"ו (תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט טבת ע' רטו ואילך). וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

1 (ב) וַיֵּשׁ לְקֶשֶׁר זֶה עִם הַמְּבוֹאֵר בְּדְרוּשֵׁי הַצִּמְח צֶדֶק⁵, דָּוָה
2 שְׁסוּפֵי תִיבוֹת וַיֵּגֶשׁ אֵלָיו יְהוּדָה הוּא שְׁוֹה⁶ [=ויגש אליו יהודה],
3 כִּי עֲנִין וַיֵּגֶשׁ אֵלָיו יְהוּדָה הוּא שְׁהַמְלָכוֹת (יְהוּדָה) וַזְּעִיר
4 אֲנָפִין (יוֹסֵף) שְׁנֵיהֶם שְׁוִים. וּמִבְּאֵר, דְּעֲנִין שְׁוֹה הוּא עַל דֶּרֶךְ

מֶה שֶׁכְּתוּב בְּלִקוּטֵי

6 תוֹרָה⁷ בְּפִרּוּשׁ הַכְּתוּב⁸ (ב) וַיֵּשׁ לְקֶשֶׁר זֶה עִם הַמְּבוֹאֵר בְּדְרוּשֵׁי הַצִּמְח צֶדֶק⁵,
7 לַעֲשׂוֹת הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי ה',
8 דְּעֲנִין יֵשֶׁר הוּא הַחֲבוּר
9 וְהַיְחָדוּר דְּדַעַת עֲלִיּוֹן
10 וְדַעַת תַּחְתּוֹן, יְחוּדָא
11 עֲלֵאָה וְיְחוּדָא תַּתָּא
12 [=יְחָדוּ עֲלִיּוֹן וְיְחָדוּ תַּחְתּוֹן. ב']
13 אֲפֻנִים בִּידִיעַת אַחֲדוֹת ה'
14 (שְׁשִׁנִּיהֶם הֵם בְּשְׁוֹה),
15 לְמַהְיֵי אֶחָד בְּאֶחָד
16 [=לְהִיּוֹת שׁוֹה בְּשׁוֹה. כְּדִלְהֻלָּן,
17 שֶׁגַם הַתַּחְתּוֹן יִרְגֵּשׁ כְּמוֹ
18 הָעֲלִיּוֹן]⁹. דְּיוֹסֵף וְיְהוּדָה
19 כְּמוֹ שְׁהֵם מִצַּד עֲצָמָם,
20 הֵם (כְּמוֹ) שְׁנֵי הַפָּכִים.
21 דְּבִיּוֹסֵף (זְעִיר אֲנָפִין),
22 שְׁהוּא מִסְמַל אֶת עֵינֵי חִידִיעָה
23 מְלַמְעָלָה לְמַטָּה, הוּא¹⁰
24 דַּעַת עֲלִיּוֹן שְׁלֹמֶעְלָה יֵשׁ
25 וְלְמַטָּה אֵין, וּבִיהוּדָה
26 (מְלָכוֹת), שְׁהוּא מִסְמַל אֶת
27 חִידִיעָה שֶׁל הַנְּבִיאִים מְלַמְעָלָה
28 לְמַעְלָה, הוּא¹⁰ דַּעַת
29 תַּחְתּוֹן שְׁלֹמֶעְלָה יֵשׁ
30 וְלְמַעְלָה אֵין, וְעֲנִין וַיֵּגֶשׁ
31 אֵלָיו יְהוּדָה הוּא הַחֲבוּר
32 דְּדַעַת עֲלִיּוֹן וְדַעַת תַּחְתּוֹן
33 שֶׁגַם ב'דַּעַת תַּחְתּוֹן' תּוֹרַשׁ דַּעַת
34 עֲלִיּוֹן. וְנִזְהוּ שְׁאֲמָרוּ
35 רַ"ל¹¹ עַל הַפָּסוּק וַיֵּגֶשׁ
36 אֵלָיו יְהוּדָה אֵין וַיֵּגֶשׁ
37 אֶלָּא לְשׁוֹן שְׁלוֹם, דְּעֲנִין
38 הַשְּׁלוֹם הוּא הַחֲבוּר
39 דְּדַעַת עֲלִיּוֹן וְדַעַת
40 תַּחְתּוֹן¹². וְעַל דֶּרֶךְ מֶה
41 שֶׁכְּתוּב¹³ בְּנִבְיָא לַעֲתִיד־

ביאור בדרך אפשר

42 לְבוֹא וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל [=עֲשֵׂרֵת הַשִּׁבְטִים] יַחְדָּו
43 וְשָׁמוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד, דְּעַכְשָׁיו¹⁴, הָעֲבוּדָה דְּבְנֵי יְהוּדָה הִיא
44 מְלַמְטָה לְמַעְלָה, דַּעַת תַּחְתּוֹן, וְהָעֲבוּדָה דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל [עֲשֵׂרֵת
45 הַשִּׁבְטִים] שְׁשִׁיכִים לְיוֹסֵף הִיא מְלַמְעָלָה לְמַטָּה, דַּעַת עֲלִיּוֹן,
46 וְלַעֲתִיד לְבֹא יִתְחַבְּרוּ

47 יַחַד, לְמַהְיֵי אֶחָד בְּאֶחָד.
48 וּמַזָּה מוֹכֵן, שְׁבִהַגְשַׁת
49 יְהוּדָה לְיוֹסֵף, שְׁנֵי
50 עֲנִינִים. שְׁבִגְלוּי, הָעֲנִין
51 דְּהַגְשַׁת יְהוּדָה לְיוֹסֵף
52 הוּא לְפִי שְׁוִיוֹסֵף (יֹסֵד)
53 זְעִיר אֲנָפִין) הוּא
54 הַמְשָׁפִיעַ וְיְהוּדָה
55 (מְלָכוֹת) הוּא הַמְקַבֵּל,
56 וְלִכְן נִגַּשׁ יְהוּדָה לְיוֹסֵף
57 וּבִקֵּשׁ כִּי אֲדֹנִי, שְׁיִמְשֹׁף
58 בּוֹ הַשְּׁפַע מִיוֹסֵף הַצַּדִּיק
59 שְׁבוּה מוֹדַגְשַׁת מַעֲלַת יוֹסֵף.
60 וְעוֹד עֲנִין בְּהַגְשַׁת יְהוּדָה
61 לְיוֹסֵף, שְׁמַרְמֹז בְּהַסּוּפֵי
62 תִּיבוֹת דְּוַיֵּגֶשׁ אֵלָיו
63 יְהוּדָה, שְׁהוּא הַחֲבוּר
64 וְהַיְחָדוּר דְּיוֹסֵף (זְעִיר
65 אֲנָפִין, דַּעַת עֲלִיּוֹן)
66 וְיְהוּדָה (מְלָכוֹת, דַּעַת
67 תַּחְתּוֹן) שְׁיִהְיֶה לַעֲתִיד
68 לְבֹא, שְׁהַמְלָכוֹת תַּתְּרוּמָם
69 וְתִהְיֶה בְּשׁוּוֹה כְּמוֹ הַזְּעִיר
70 אֲנָפִין. וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ
71 לוֹמַר, שְׁבִיּוֹגֶשׁ אֵלָיו
72 יְהוּדָה מְרָמֹז לֹא רַק
73 שְׁהַמְלָכוֹת תַּתִּי בְּשׁוּה לְמִידוֹת,
74 אֲלֵא גַם הָעֲלִיָּה דְּמְלָכוֹת
75 עֲלֶיהָ נּוֹסֶפֶת וְיִתְּרָה שְׁיִהְיֶה
76 לַעֲתִיד לְבֹא, שְׁמְלָכוֹת

(ב) וַיֵּשׁ לְקֶשֶׁר זֶה עִם הַמְּבוֹאֵר בְּדְרוּשֵׁי הַצִּמְח צֶדֶק⁵,
דָּוָה שְׁסוּפֵי תִיבוֹת וַיֵּגֶשׁ אֵלָיו יְהוּדָה הוּא
שְׁוֹה⁶, כִּי עֲנִין וַיֵּגֶשׁ אֵלָיו יְהוּדָה הוּא שְׁהַמְלָכוֹת (יְהוּדָה)
וַזְּעִיר אֲנָפִין (יוֹסֵף) שְׁנֵיהֶם שְׁוִים. וּמִבְּאֵר, דְּעֲנִין שְׁוֹה
הוּא עַל דֶּרֶךְ מֶה שֶׁכְּתוּב בְּלִקוּטֵי תוֹרָה⁷ בְּפִרּוּשׁ הַכְּתוּב⁸
לַעֲשׂוֹת הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי ה', דְּעֲנִין יֵשֶׁר הוּא הַחֲבוּר וְהַיְחָדוּר
דְּדַעַת עֲלִיּוֹן וְדַעַת תַּחְתּוֹן, יְחוּדָא עֲלֵאָה וְיְחוּדָא תַּתָּא
(שְׁשִׁנִּיהֶם הֵם בְּשְׁוֹה), לְמַהְיֵי אֶחָד בְּאֶחָד⁹. דְּיוֹסֵף
וְיְהוּדָה כְּמוֹ שְׁהֵם מִצַּד עֲצָמָם, הֵם (כְּמוֹ) שְׁנֵי הַפָּכִים.
דְּבִיּוֹסֵף (זְעִיר אֲנָפִין), שְׁהוּא מְלַמְעָלָה לְמַטָּה, הוּא¹⁰
דַּעַת עֲלִיּוֹן שְׁלֹמֶעְלָה יֵשׁ וְלְמַטָּה אֵין, וּבִיהוּדָה (מְלָכוֹת),
שְׁהוּא מְלַמְטָה לְמַעְלָה, הוּא¹⁰ דַּעַת תַּחְתּוֹן שְׁלֹמֶעְלָה יֵשׁ
וְלְמַעְלָה אֵין, וְעֲנִין וַיֵּגֶשׁ אֵלָיו יְהוּדָה הוּא הַחֲבוּר דְּדַעַת
עֲלִיּוֹן וְדַעַת תַּחְתּוֹן. וְנִזְהוּ שְׁאֲמָרוּ רַ"ל¹¹ עַל הַפָּסוּק
וַיֵּגֶשׁ אֵלָיו יְהוּדָה אֵין וַיֵּגֶשׁ אֶלָּא לְשׁוֹן שְׁלוֹם, דְּעֲנִין
הַשְּׁלוֹם הוּא הַחֲבוּר דְּדַעַת עֲלִיּוֹן וְדַעַת תַּחְתּוֹן¹². וְעַל
דֶּרֶךְ מֶה שֶׁכְּתוּב¹³ וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו
וְשָׁמוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד, דְּעַכְשָׁיו¹⁴, הָעֲבוּדָה דְּבְנֵי יְהוּדָה
הִיא מְלַמְטָה לְמַעְלָה, דַּעַת תַּחְתּוֹן, וְהָעֲבוּדָה דְּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל [עֲשֵׂרֵת הַשִּׁבְטִים] שְׁשִׁיכִים לְיוֹסֵף הִיא מְלַמְעָלָה
לְמַטָּה, דַּעַת עֲלִיּוֹן, וְלַעֲתִיד לְבֹא יִתְחַבְּרוּ יַחַד, לְמַהְיֵי
אֶחָד בְּאֶחָד.

וּמַזָּה מוֹכֵן, שְׁבִהַגְשַׁת יְהוּדָה לְיוֹסֵף, שְׁנֵי עֲנִינִים.
שְׁבִגְלוּי, הָעֲנִין דְּהַגְשַׁת יְהוּדָה לְיוֹסֵף הוּא לְפִי
שְׁוִיוֹסֵף (יֹסֵד זְעִיר אֲנָפִין) הוּא הַמְשָׁפִיעַ וְיְהוּדָה
(מְלָכוֹת) הוּא הַמְקַבֵּל, וְלִכְן נִגַּשׁ יְהוּדָה לְיוֹסֵף וּבִקֵּשׁ כִּי
אֲדֹנִי, שְׁיִמְשֹׁף בּוֹ הַשְּׁפַע מִיוֹסֵף הַצַּדִּיק. וְעוֹד עֲנִין
בְּהַגְשַׁת יְהוּדָה לְיוֹסֵף, שְׁמַרְמֹז בְּהַסּוּפֵי תִיבוֹת דְּוַיֵּגֶשׁ אֵלָיו יְהוּדָה, שְׁהוּא הַחֲבוּר
וְהַיְחָדוּר דְּיוֹסֵף (זְעִיר אֲנָפִין, דַּעַת עֲלִיּוֹן) וְיְהוּדָה (מְלָכוֹת, דַּעַת תַּחְתּוֹן) שְׁיִהְיֶה
לַעֲתִיד לְבֹא, שְׁהַמְלָכוֹת תַּתִּיהָ כְּמוֹ הַזְּעִיר אֲנָפִין. וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לוֹמַר, שְׁבִיּוֹגֶשׁ
אֵלָיו יְהוּדָה מְרָמֹז גַּם הָעֲלִיָּה דְּמְלָכוֹת שְׁיִהְיֶה לַעֲתִיד לְבֹא, שְׁמְלָכוֹת תַּתִּיהָ

(5) אוה"ת פרשתנו שמט, ב. 6) בעל הטורים עה"פ. 7) פ' ראה כג, ד ואילך. 8) ראה יג, יט. 9) לשון הזהר — ח"ב קלה, סע"א.

(10) ראה לקו"ת במדבר שבעה ערה 14 (נעתק לקמן בפנים). 11) ילי"ש ריש פרשתנו. 12) אוה"ת שם שמט, א. 13) הושע ב, ב.

(14) לקו"ת במדבר ו, ג ואילך (וראה שם ז, ד) — הובא באוה"ת שם (שמט, ב).

ביאור בדרך אפשר

1 תהיה למעלה (מזעיר אנפין אשת חיל עטרת בעלה¹⁵ [=אשת
2 חיל - מלכות, תהיה עטרה וכתר (שמעל הראש) ל'בעלה' - ששת המידות],
3 שמעלה זו היא למעלה גם מהענין דשניהם שוים.

4 ויש לומר, דזהו מה דאיתא בזהר¹⁶ שהגשת יהודה
5 ליוסף הוא ענין סמיכת

גאלה לתפלה (בתפילה

7 מסמיכים ברכת גאל ישראל

8 לתפילת שמונה עשרה)

9 [דגאלה היא בחינת

10 יסוד, יוסף, ותפלה היא

11 בחינת

12 יהודה¹⁷]. דמלשון

13 רז"ל¹⁸ סמיכת גאלה

14 לתפלה (ולא סמיכת

15 תפלה לגאלה), שתפלה

16 היא במקומה וגאלה

17 נסמכת (נגשת) לתפלה,

18 מוכן¹⁹, שהעקר הוא²⁰

19 התפלה - מעלת יהודה -

20 שהגאולה (יוסף) נסמכת אליו.

21 ומזה שאומר בזהר

22 שהגשת יהודה ליוסף

23 (שבה יוסף הוא העליון) הוא

24 ענין סמיכת גאלה

25 לתפלה (שבה יהודה העליון),

26 משמע, שגם בהגשת

27 יהודה ליוסף ישנה

28 (בהעלם) המעלה

29 דיהודה לגבי יוסף. אחרי

30 שנתבאר שהגשת יהודה ליוסף

31 כוללת בהעלם גם את עלייתו של

32 יהודה להיות בשווה לדרגת יוסף

33 ועוד למעלה מיוסף, יתבאר

34 שבקשת יהודה מיוסף "בי

35 אדוני" - שתומשך בו מעלת

36 יוסף - נמצאת גם בבקשה לפני

37 התפילה "אד" שפתי תפתח"

38 שתוכן בקשה זו היא שגם

39 בתפילה (דיבורו של האדם)

40 תיכנס מעלת התורה (דיבורו של

41 הקב"ה).

42 (ג) ויובן זה בהקדים מה

43 שכתב אדמו"ר

44 (מהורש"ב) נשמתו עין

45 בדבור המתחיל זה²¹,

46 דזה שיהודה הקדים

ביאור בדרך אפשר

47 תחלה בי אדני (דלכאורה היה צריך להתחיל ידבר נא עבדך
48 גו') הוא כענין קדימת פסוק²² אדני שפתי תפתח קודם
49 התפלה [שאין זה הפסק בין ברכת גאלה לתפלה שהרי אין
50 להפסיק כלל בין ברכת גאל ישראל לתפילת שמונה עשרה, כדאיתא

51 בגמרא²³, כיון דתקינו
52 רבנן לממר [=כיון שתיקנו
53 (חכמים) לומר] אדני שפתי

54 תפתח, כתפלה ארכתא

55 דמיא [=דומה לתפילה ארוכה.

56 נעשה זה חלק מתפילת שמונה

57 עשרה]]. והנה בתרגום על

58 הפסוק אדני שפתי

59 תפתח פ"ש, שפתי פתח

60 באוריתא [=פתח שפתי

61 בתורה]. ומבאר בכמה

62 דרושים [=מאמרי חסידות]²⁴

63 המבארים הענין דתורה

64 ותפלה (וגם בדרוש

65 הנ"ל²⁵), דהבקשה

66 שבפסוק זה שבהתחלת

67 התפלה היא, שהתפלה

68 (ופי יגיד תהלתך) תהיה

69 כמו תורה (אדני שפתי

70 תפתח באוריתא). דקמו

71 שבתורה, התורה

72 שהאדם לומד היא דבר

73 ה', דברי (של הקב"ה) אשר

74 שמתו בפיו²⁶, והאדם

75 הוא כעונה אחר הקורא

76 אדם הלומד תורה הוא כעונה

77 (חור) אחר הקורא - הקב"ה

78 -²⁷, כמו כן גם התפלה

למעלה (מזעיר אנפין אשת חיל עטרת בעלה¹⁵,
שלמעלה גם מהענין דשניהם שוים.

ויש לומר, דזהו מה דאיתא בזהר¹⁶ שהגשת יהודה
ליוסף הוא ענין סמיכת גאלה לתפלה [דגאלה

היא בחינת יסוד, יוסף, ותפלה היא בחינת מלכות,
יהודה¹⁷]. דמלשון רז"ל¹⁸ סמיכת גאלה לתפלה (ולא

סמיכת תפלה לגאלה), שתפלה היא במקומה וגאלה
נסמכת (נגשת) לתפלה, מוכן¹⁹, שהעקר הוא²⁰ התפלה.

ומזה שאומר בזהר שהגשת יהודה ליוסף הוא ענין
סמיכת גאלה לתפלה, משמע, שגם בהגשת יהודה

ליוסף ישנה (בהעלם) המעלה דיהודה לגבי יוסף.

(ג) ויובן זה בהקדים מה שכתב אדמו"ר (מהורש"ב)
נשמתו עין בדבור המתחיל זה²¹, דזה

שיהודה הקדים תחלה בי אדני (דלכאורה היה צריך
להתחיל ידבר נא עבדך גו') הוא כענין קדימת פסוק²²

אדני שפתי תפתח קודם התפלה [שאין זה הפסק בין
גאלה לתפלה, כדאיתא בגמרא²³, כיון דתקינו רבנן

לממר אדני שפתי תפתח, כתפלה ארכתא דמיא]. והנה

בתרגום על הפסוק אדני שפתי תפתח פ"ש, שפתי פתח
באוריתא. ומבאר בכמה דרושים²⁴ המבארים הענין

דתורה ותפלה (וגם בדרוש הנ"ל²⁵), דהבקשה שבפסוק

זה שבהתחלת התפלה היא, שהתפלה (ופי יגיד
תהלתך) תהיה כמו תורה (אדני שפתי תפתח

באוריתא). דקמו שבתורה, התורה שהאדם לומד היא

דבר ה', דברי אשר שמתו בפיו²⁶, והאדם הוא כעונה

אחר הקורא²⁷, כמו כן

(15) משלי יב, ד. (16) ח"א ריש פרשתנו (רה, ב. (17) ד"ה ענין הגשת יהודה ליוסף תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' יג ואילך). ד"ה ויגש תרס"ו (המשך תרס"ו ע' קיט ואילך), תרס"ח (שם ע' תפז ואילך), תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב ס"ע תשצד ואילך). ועוד. וראה ד"ה זה שבהערה 4. (18) ברכות ד, ב. שם ט, ב. (19) ראה בהנסמן בהערה 17. (20) וכמוכן גם מזה דזה שצריך לסמוך גאולה לתפלה הוא בכדי שהתפלה תתקבל - ראה ירושלמי ברכות פ"א ה"א (הובא בפרש"י לברכות שם ד"ה זה הסומך). שו"ע אדה"ו אור"ח הל' תפלה סק"א ס"ב. (21) תרנ"ח - סה"מ תרנ"ח ע' סז ואילך. (22) תהלים נא, יז. (23) ברכות שם. (24) סה"מ תרכ"ו ע' רפה. תרכ"ז ע' תלא. שם ע' תמג. וראה גם אוה"ת (יהל אור) לתהלים שם (ע' קצז). (25) סה"מ תרנ"ח שם ע' סח. שם ע' עו. (26) ישעי' נט, כא. (27) ראה תו"א יתרו סו, סע"ג ואילך. ד"ה בחודש השלישי ה'תשכ"ט ס"ב (תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט סיון ס"ע רצט ואילך), ובהנסמן שם הערה 11.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 תהיה באופן דופי יגיד תהלתך, שתפלת האדם תהיה שעל
2 ידה תמשך (יגיד מלשון המשכה) תהלתך, תפלתו של
3 הקב"ה.

4 ענין אור אין-סוף למעלה מעלה עד אין קץ ולמטה מטה עד אין תכלית. דברי
5 הזוהר אלו מבארים השלימות

6 שבאור האלוך, למטה מטה - 1
7 שנמשך למטה להחיות את 2
8 הנבראים הגשמיים ועד שנמשך
9 למטה מטה להחיות גם את
10 הקליפות (כוחות הטומאה). 4
11 למעלה מעלה - שגם העולמות
12 העליונים - אצילות למעלה 6
13 מעלה עד אין קץ - אין להם ערך 7
14 לגבי עצמותו יתברך. 8

15 (ד) והנה מבאר בדרושים
16 ה"ל²⁸, שתורה ותפלה
17 הם דגמת שני הענינים
18 דלמעלה מעלה עד אין
19 קץ ולמטה מטה עד אין
20 תכלית. דתורה שהיא
21 המשכה מלמעלה למטה
22 שהאדם לומד חכמתו של
23 הקב"ה ומורידה לשכלו, היא
24 דגמת הענין דלמטה עד
25 אין תכלית, ותפלה

26 שהיא העלאה מלמטה
27 למעלה שבתפילה מתבונן
28 האדם בגדלות האל ובוה
29 מתעלה ויוצא מעצמו היא
30 דגמת הענין דלמעלה עד
31 אין קץ. ועל פי הידוע²⁹
32 דזה שאור אין סוף הוא
33 למטה עד אין תכלית
34 (השורש דתורה) הוא
35 ענין ההתפשטות והגלוי,
36 שהוא מתפשט ומתגלה
37 למטה מטה עד אין
38 תכלית, וזה שאור אין

גם התפלה תהיה באופן דופי יגיד תהלתך, שתפלת
האדם תהיה שעל ידה תמשך (יגיד מלשון המשכה)
תהלתך, תפלתו של הקב"ה.

(ד) והנה מבאר בדרושים ה"ל²⁸, שתורה ותפלה הם
דגמת שני הענינים דלמעלה מעלה עד אין
קץ ולמטה מטה עד אין תכלית. דתורה שהיא המשכה
מלמעלה למטה, היא דגמת הענין דלמטה עד אין
תכלית, ותפלה שהיא העלאה מלמטה למעלה היא
דגמת הענין דלמעלה עד אין קץ. ועל פי הידוע²⁹ דזה
שאור אין סוף הוא למטה עד אין תכלית (השורש
דתורה) הוא ענין ההתפשטות והגלוי, שהוא מתפשט
ומתגלה למטה מטה עד אין תכלית, וזה שאור אין סוף
הוא למעלה עד אין קץ הוא כמו שמתעלה ונכלל
בעצמותו למעלה מעלה עד אין קץ, מוכן, שתפלה היא
למעלה מתורה. והפקשה אדני שפתי תפתח ופי יגיד
תהלתך היא, שבתפלה שהיא מלמטה למעלה תהיה גם
המעלה דתורה, מלמעלה למטה.

והענין הוא, דתפלה היא שואל ומבקש ומתפלל,
וגם ההמשכה שעל ידי התפלה, זה שהקב"ה
ממלא את בקשתו, היא מצד המעלה דעבודת המטה,
למעשה ידיך תכסוף³⁰. ויש לומר, דמהטעמים על זה
שצריך לעמוד בתפלה כעבד לפני רבו באימה ביראה
ובפחד³¹, הוא, כי זה שעבודת המטה (תפלה) מעוררת
למעלה את הרצון למלאות את בקשתו הוא (בעקר) לפי
שבפועל המטה ישנה המעלה דבטול היש³², ולכן, כל
שהתפלה היא בבטול גדול יותר, היא מעוררת יותר
למעלה למלאות את בקשתו³³. וזהו שתפלה היא
העלאה מלמטה למעלה, כי הפקשה דתפלה היא

39 סוף הוא למעלה עד אין קץ הוא כמו שמתעלה ונכלל
40 בעצמותו למעלה מעלה עד אין קץ, מוכן, שתפלה היא
41 למעלה מתורה כמו שיתבאר. והפקשה אדני שפתי תפתח ופי
42 יגיד תהלתך היא, שבתפלה שהיא מלמטה למעלה תהיה
43 גם המעלה דתורה,

מלמעלה למטה. והמעלה
שבתורה על תפילה תבאר
להלן שהתפילה תלוי במעשה
האדם התחנות, לעומת זאת
התורה אינה תלויה כלל באדם,
ובלימוד התורה שלו ממשיך את
התורה למטה כמו שהיא.

והענין הוא, דתפלה היא
שהאדם מבקש ומתפלל,
וגם ההמשכה מלמעלה
שעל ידי התפלה, זה
שהקב"ה ממלא את
בקשתו, היא מצד
המעלה דעבודת המטה,
למעשה ידיך תכסוף
[הקב"ה נכסף למעשה
האדם]³⁰. ויש לומר,
דמהטעמים על זה
שצריך לעמוד בתפלה
כעבד לפני רבו באימה
ביראה ובפחד³¹, הוא,
כי זה שעבודת המטה
(תפלה) מעוררת למעלה
את הרצון למלאות את
בקשתו הוא (בעקר) לפי
שבפועל המטה ישנה
המעלה דבטול היש³²,
ולכן, כל שהתפלה היא
בבטול גדול יותר, היא
מעוררת יותר למעלה
למלאות את בקשתו³³.
וזהו שתפלה היא
העלאה מלמטה למעלה,

(28) ראה ד"ה על ג"ד העולם עומד ה'תשי"ד (תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט ניסן ס"ע קפ ואילך) ס"ג, ובהנסמן שם בהערה
15. (29) המשך תרס"ו ע' קפח. ובכ"מ. (30) לשון הכתוב - איוב יד, טו. (31) רמב"ם הל' תפלה פ"ד ה"ה. טושו"ע (ודאדה"ז) אור"ח
הל' תפלה סו"ס צה. (32) ראה בארוכה סה"מ תרכ"ז ע' תלב, דהעלאת מ"ן שעל ידי התפלה הוא מפני החידוש שבזה, כהמשל
דצפור המדברת - וענין זה הוא בביטול היש (לקו"ת ס"פ במדבר - כ, ב). (33) ראה סה"מ תרכ"ז שם (ע' תמג) תרנ"ח שם (ע'
עה) שהמעלה דתפלת האבות היא לפי שהם בטלים בביטול דמרכבה. וראה ברכות לד, סע"ב (הובא בסה"מ תרכ"ז ותרנ"ח שם)
דהטעם על זה שהועילה תפלתו של רחב"ד הוא לפי שהוא "כעבד לפני המלך".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כי הפקשה דתפלה היא כבטול (באופן דעבד המבקש),
2 דענין הבטול הוא שיוצא ממציאותו, העלאה מלמטה
3 למעלה. וכל זה היא פעולת האדם לבטל ישותו העצמית בתפילתו שבוה
4 מעורר את הדרגות שלמעלה. ותורה היא דבר השם [שישנו גם
5 לפני עסק התורה
6 דהאדם], והפעלה
7 שנעשית על ידי עסק
8 התורה דהאדם היא
9 שהתורה ואור אין סוף
10 המלבש בה יורדים
11 ונמשכים לאדם. ויתרה
12 מזו, שגם המשכת
13 התורה ואור אין סוף
14 המלבש בה באדם
15 העוסק בתורה, הוא (לא
16 על ידי שהאדם מבטל
17 את שכלו, אלא אדרבה)
18 לשם לימוד תורה כראוי זקוק
19 הוא להשתמש בשכלו
20 שהתורה נמשכת
21 ומתלבשת בשכלו של
22 האדם כמו שהוא
23 במציאותו, המשכה
24 מלמעלה למטה. ולהלן
25 יבהיר שמעלת התפילה - תנועת
26 העלאה - אינה רק בדוגמת
27 "למעלה מעלה עד אין קץ",
28 אלא על-ידי התפילה מעוררים
29 תנועה של העלאה גם באור
30 האלוכי, תנועה זו ש"למעלה
31 מעלה עד אין קץ", וביחד עם זה
32 ישנה מעלה בלימוד התורה לגבי
33 תפילה בהמשכת האלקות גם
34 למטה.
35 ויש לומר, דכמו
36 שבתורה, השיכות שלה
37 להענין דלמטה עד אין
38 תכלית היא לזה שאור
39 אין סוף הוא למטה עד
40 אין תכלית, שהתורה
41 שהיא חקמתו ויצונו של
42 הקב"ה נמשכת למטה
43 מטה לשכלו של האדם, כמו

כבטול (באופן דעבד המבקש), דענין הבטול הוא
שיוצא ממציאותו, העלאה מלמטה למעלה. ותורה היא
דבר השם [שישנו גם לפני עסק התורה דהאדם],
והפעלה שנעשית על ידי עסק התורה דהאדם היא
שהתורה ואור אין סוף המלבש בה נמשכים לאדם.
ויתרה מזו, שגם המשכת התורה ואור אין סוף המלבש
בה באדם העוסק בתורה, הוא (לא על ידי שהאדם
מבטל את שכלו, אלא אדרבה) שהתורה נמשכת
ומתלבשת בשכלו של האדם כמו שהוא במציאותו,
המשכה מלמעלה למטה.
ויש לומר, דכמו שבתורה, השיכות שלה להענין
דלמטה עד אין תכלית היא לזה שאור אין סוף
הוא למטה עד אין תכלית, שהתורה שהיא חקמתו
ויצונו של הקב"ה נמשכת למטה מטה, כמו כן הוא
בתפלה, שהשיכות דתפלה להענין דלמעלה עד אין קץ
היא (לא רק מפני שהתפלה היא העלאה דהאדם, אלא
גם) לזה שאור אין סוף הוא למעלה עד אין קץ. וזה
שעל ידי התפלה מתעורר רצון חדש למלאת בקשת
המתפלל [גם כשעל פי חקמת התורה אינו ראוי לזה]³⁴
הוא לפי שעל ידי התפלה נעשה עליה באור שלמעלה,
שהוא מתעלה למעלה מהשתלשלות, ולמעלה גם
מהתורה³⁴, עד למעלה מעלה עד אין קץ, ומשם נמשך
הרצון חדש למלאת את בקשתו. אלא שאף על פי כן
יש יתרון בהמשכה דתורה לגבי ההמשכה שעל ידי
תפלה. דההמשכה שעל ידי התפלה, בין שתפלה היא
עבודת המטה, לכן גם ההמשכה מלמעלה שעל ידי
התפלה היא בנוגע לעניני העולם (מלוי בקשת
המתפלל), אלא ששורש ההמשכה היא מלמעלה מעלה
עד אין קץ. וההמשכה דתורה, שהיא המשכה מלמעלה
מצד עצמה, היא המשכת אלקות. שגם לאחר
שהתורה ירדה למטה ונתלבשה בשכל אנושי היא
חקמתו של הקב"ה שלמעלה משכל הנבראים.

44 כן הוא בתפלה, שהשיכות דתפלה להענין דלמעלה עד אין
45 קץ היא (לא רק מפני שהתפלה היא העלאה דהאדם
46 שבתפילתו מבטל ישותו ומתעלה, אלא גם) לזה שאור אין סוף האור
47 עצמו הוא למעלה עד אין קץ. וזה שעל ידי התפלה מתעורר
48 למעלה רצון חדש למלאת
49 בקשת המתפלל [גם
50 כשעל פי חקמת התורה
51 אינו ראוי לזה]³⁴ הוא
52 לפי שעל ידי התפלה
53 נעשה עליה באור
54 שלמעלה, שהוא מתעלה
55 למעלה מהשתלשלות,
56 ולמעלה גם מהתורה³⁴,
57 עד למעלה מעלה עד
58 אין קץ, ומשם נמשך
59 הרצון חדש למלאת את
60 בקשתו. אלא שאף על
61 פי כן יש יתרון בהמשכה
62 דתורה לגבי ההמשכה
63 שעל ידי תפלה.
64 דההמשכה שעל ידי
65 התפלה, בין שתפלה
66 היא עבודת המטה, לכן
67 גם ההמשכה מלמעלה
68 שעל ידי התפלה היא
69 בנוגע לעניני העולם
70 (מלוי בקשת המתפלל),
71 אלא ששורש ההמשכה
72 היא מלמעלה מעלה עד
73 אין קץ. וההמשכה
74 דתורה, שהיא המשכה
75 מלמעלה מצד עצמה
76 ואינה תלויה במעשה האדם,
77 היא המשכת אלקות.
78 שגם לאחר שהתורה
79 ירדה למטה ונתלבשה
80 בשכל אנושי היא
81 חקמתו של הקב"ה
82 שלמעלה משכל
83 הנבראים. בסעיף הבא ימשיך
84 לבאר בתוספת ביאור המעלה
85 שבתורה לגבי תפלה, שלגבי
86 מעלתה העיקרית והעצמית של

ביאור בדרך אפשר

1 התורה (עונג העצמות) ההשגה שבעולם שלנו וההשגה שבעולם האצילות היא
2 בשווה, ובלמוד התורה אנו תופסים בשכלנו האור האלוהי באותו אופן כמו
3 בלימוד התורה בעולם האצילות.

4 (ה) ובאור הענין בפרטיות יותר, יובן על פי מה שכתב

5 הצמח צדק במאמר³⁵

6 דבור המתחיל להבין

7 הענין שאמרו רז"ל³⁶

8 שאור אין סוף ברוך הוא

9 הוא למעלה עד אין קץ

10 ולמטה עד אין תכלית

11 [שהביקל = כרך כתב־יד]

12 הנה (שבו נמצא מאמר

13 הנ"ל) הנה משה פמה

14 שנים בשביה, ובזמן

15 האחרון³⁷ נפדה

16 מהשביה והגיע לכאן.

17 ולהעיר, שברוש זה

18 ישנם כמה ענינים שאינם

19 בדרושים הנ"ל] בפרוש

20 הכתוב³⁸ חנוף לנער על

21 פי דרכו גם פי יזקין לא

22 יסור ממנה, דלכאורה

23 כשהאדם מזקין צריך

24 להתעלות למדרגה נעלית

25 יותר, ומהי³⁹ המעלה

26 שגם כשיזקין לא יסור

27 מהדרך שחנכו אותו

28 כשהיה נער? ומבאר

29 הצמח צדק במאמר,

30 דבשכל אנושי יש חלוק

31 גדול ועצום בין השכל

32 שהאדם משיג בנערותו

33 לשכל שהוא משיג

34 בגדלותו ומפל שפן

35 בזקנותו. אבל בתורה

36 שהיא אלקות, החלוק

37 שפין נערותו לזקנותו

38 הוא רק בהשגת השכל

39 של האדם שבה מלבשת

40 התורה, אבל בתורה

ביאור בדרך אפשר

41 עצמה, שהיא חכמתו של הקב"ה שלמעלה משכל
42 הנבראים, אין חלוק בין שכל הנער לשכל הזקן, ולכן גם
43 כשיזקין לא יסור מן הדרך שלמדהו בהיותו נער. ומוסיף

44 במאמר, דכתיב⁴⁰ נער הייתי גם זקנתי שאמרו חז"ל: שרו של

45 עולם (מט"ט) אמרו, נער הוא

46 מט"ט שמקומו בעולם

47 היצירה והמשך הפסוק: וגם

48 זקנתי הוא עליתי

49 באצילות, דחכמת

50 התורה שבאצילות היא

51 נעלית הרבה יותר

52 מחכמת התורה

53 שביצירה. ואף על פי כן,

54 גם כשיזקין ויתעלה

55 באצילות לא יסור

56 מהדרך שלמדהו בהיותו

57 נער ביצירה, כי עצם

58 התורה היא תענוג

59 העצמי דהעצמות (כמו

60 שכתוב בפסוק המבאר מעלת

61 התורה ואהיה אצלו גו'

62 שעשועים⁴¹, אצלו

63 (בעצמו) דוקא, שתענוג זה

64 הוא למעלה גם מחכמתו

65 של הקב"ה, חכמה

66 דאצילות. ובנוגע לענין

67 זה (הענוג) שבתורה

68 (שהוא עקר התורה) אין

69 חלוק בין ההשגה

70 דיצירה (וגם ההשגה

71 דשכל אנושי) להשגה

72 דאצילות.

73 ועל פי זה יובן עוד יותר

74 היתרון בהמשכה דתורה

75 לגבי ההמשכה שעל ידי

7 (ה) ובאור הענין בפרטיות יותר, יובן על פי מה שכתב

8 הצמח צדק במאמר³⁵ דבור המתחיל להבין

9 הענין שאמרו רז"ל³⁶ שאור אין סוף ברוך הוא

10 למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית [שהביקל

11 הנה (שבו נמצא מאמר הנ"ל) הנה משה פמה שנים

12 בשביה, ובזמן האחרון³⁷ נפדה מהשביה והגיע לכאן.

13 ולהעיר, שברוש זה ישנם כמה ענינים שאינם

14 בדרושים הנ"ל] בפרוש הכתוב³⁸ חנוף לנער על פי

15 דרכו גם פי יזקין לא יסור ממנה, דלכאורה כשהאדם

16 מזקין צריך להתעלות למדרגה נעלית יותר, ומהי³⁹

17 המעלה שגם כשיזקין לא יסור מהדרך שחנכו אותו

18 כשהיה נער, ומבאר במאמר, דבשכל אנושי יש חלוק

19 גדול ועצום בין השכל שהאדם משיג בנערותו לשכל

20 שהוא משיג בגדלותו ומפל שפן בזקנותו. אבל בתורה

21 שהיא אלקות, החלוק שפין נערותו לזקנותו הוא רק

22 בהשגת השכל של האדם שבה מלבשת התורה, אבל

23 בתורה עצמה, שהיא חכמתו של הקב"ה שלמעלה

24 משכל הנבראים, אין חלוק בין שכל הנער לשכל הזקן,

25 ולכן גם כשיזקין לא יסור מן הדרך שלמדהו בהיותו

26 נער. ומוסיף במאמר, דכתיב⁴⁰ נער הייתי גם זקנתי, נער

27 הוא מט"ט שביצירה וגם זקנתי הוא עליתי באצילות,

28 דחכמת התורה שבאצילות היא נעלית הרבה יותר

29 מחכמת התורה שביצירה. ואף על פי כן, גם כשיזקין

30 ויתעלה באצילות לא יסור מהדרך שלמדהו בהיותו נער

31 ביצירה, כי עצם התורה היא תענוג העצמי דהעצמות

32 (ואהיה אצלו גו' שעשועים⁴¹, אצלו דוקא), שלמעלה

33 גם מחכמתו של הקב"ה, חכמה דאצילות. ובנוגע לענין

34 זה שבתורה (שהוא עקר התורה) אין חלוק בין ההשגה

35 דיצירה (וגם ההשגה דשכל אנושי) להשגה דאצילות.

36 ועל פי זה יובן עוד יותר היתרון בהמשכה דתורה לגבי ההמשכה שעל ידי

ובהסמך שם הערה 29. 35) נדפס באוה"ת ענינים ע' קי ואילך. — ראה שם ע' קכח. 36) ראה תקו"ז סוף תיקון נז (וראה שם תיקון יט — מ, ב). ז"ח יתרו לד, סע"ג. 37) בשנת תשכ"ה — שנת אמירת מאמר זה. 38) משלי כב, ו. 39) ראה תניא חינוך קטן (עה, ב). 40) לשון הכתוב — תהלים לז, כה. וארז"ל (יבמות טז, ב ובתוס' שם) שר העולם (מט"ט) אמרו. 41) משלי ח, ל.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 תפלה. דההמשכה למטה שעל ידי תפלה היא (לא
- 2 שהאלקות עצמו נמשך למטה, אלא) שעל ידי ההמשכה
- 3 מלמעלה כתוצאה מעבודת המטה (תפילה) נעשה שנוי בעניני העולם.
- 4 וההמשכה דתורה, היא המשכת אלקות, שגם לאחר
- 5 ירידתה למטה היא
- 6 חכמתו של הקב"ה. 1 תפלה. דההמשכה למטה שעל ידי תפלה היא (לא
- 7 ויתירה מזו, שהאלקות 2 שהאלקות
- 8 שבתורה שנמשכת למטה 3 נעשה שנוי בעניני העולם. וההמשכה דתורה, היא
- 9 ומתלבשת בשכלו של 4 המשכת אלקות, שגם לאחר ירידתה למטה היא
- 10 האדם הלומד, אינה 5 חכמתו של הקב"ה. ויתירה מזו, שהאלקות שבתורה
- 11 בגדר עלמין [=עולמות], 6 שנמשכת למטה ומתלבשת בשכלו של האדם הלומד,
- 12 שלכן, ההשגה דשכל 7 אינה בגדר עלמין, שלכן, ההשגה דשכל אנושי
- 13 אנושי וההשגה דאצילות 8 הם בשורה ממש לגבה. 9
- 14 הם בשורה ממש לגבה. 10 וכוה אנו רואים מעלתה של
- 15 וכוה אנו רואים מעלתה של 16 התורה שגם בירידתה למטה
- 17 להשגת האדם, הנה מצד מעלתה 18 העצמית של התורה אין חילוק
- 19 בין השגת שכל אנושי להשגה 20 שבאדם האצילות. בסוף הבא
- 21 יעבור לבאר בנוסף למה שביאר 22 בסעיפים קודמים המעלה
- 23 שבתפלה לגבי תורה שפועלת 24 שינוי בעולם.
- 25 ויש לומר, דכמו 26 שהיתרון בהמשכה
- 27 דתורה לגבי ההמשכה 28 דתפלה הוא בנוגע
- 29 למטה, שנמשך בו גלוי 30 אלקות שזו התורה כפי שהיא
- 31 יורדת להשגת הנבוא, על 32 דרך זה הוא היתרון
- 33 שבהמשכה שעל ידי 34 תפלה לגבי ההמשכה
- 35 דתורה, דנוסף לזה 36 ששורש ההמשכה שעל
- 37 ידי תפלה הוא מלמעלה 38 מהשתלשלות, היתרון
- 39 בהמשכה שעל ידי תפלה 40 הוא גם בנוגע למטה,
- 41 שעל ידי התפלה נעשה

(42) תניא קו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנה, א). (43) אוה"ת ענינים שם ע' קכב. (44) ברכות ח, רע"א. (45) איוב לו, ה. (46) כ"ה בגמרא שם. ובפסוק: ולא. ובאיוב ח, כ: הן אל לא ימאס. ועיין חזקוני מהרש"א לברכות שם. (47) לשון אדה"ז בשו"ע או"ח ה' לברכות השחר רסנ"ב. (48) תרכ"ו שם ע' רפה. תרכ"ז שם ע' תלה. שם ע' תמג. תרכ"ח שם ע' עה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בְּהֶעָלָם. וַיֵּשׁ לְוֹמֵר הַטַּעַם לִכְךָ שֶׁמִּבְּאֵר ה' צִמָּח צֶדֶק' שֶׁבְּכָל תְּפִילָּה יוֹרֶדֶת
2 הַהִמְשָׁכָה עַד לַמָּטָה, דְּכִיּוֹן דְּהִבְקָשָׁה דְּתַפְלָה הִיא שְׁתַּשְׁפָּע
3 הַהִשְׁפָּעָה לְמָטָה (לְרִפְּאָת הַחוּלִים וּלְכֻרְף הַשָּׁנִים), לָכֵן, גַּם
4 כְּשֶׁמִּמְשִׁיכִים לוֹ הַהִשְׁפָּעָה שֶׁבִקֵּשׁ אֶבֶל הַהִשְׁפָּעָה אֵינָה
5 נִמְשָׁכֶת לְמָטָה, תַּפְלָתוֹ
6 הִיא בְּרָכָה לְבִטְלָה, וּמִזֶּה
7 מוֹכַח, שֶׁבְּכָל תַּפְלָה, גַּם
8 בַּתְּפִלָּת יַחֲדִיד נִמְשָׁכֶת
9 הַהִשְׁפָּעָה לְמָטָה אֲלֵא
10 שְׁאִפְשָׁר שְׁתַּהֲיָה בְּהֶעָלָם.
11 וּמִמְשִׁיךְ ה' צִמָּח צֶדֶק'
12 בְּמֵאמְרוֹ, דָּזָה שְׁלִפְעָמִים
13 הַמְשָׁכֶת הַשְּׁפָע לַמָּטָה הִיא
14 בְּהֶעָלָם הוּא מִפְּנֵי רַבּוּי
15 הַמְסָכִים הַמְכִּדִּילִים.
16 וְהֵינּוּ, דָּזָה שְׁהִשְׁפָּע הוּא
17 בְּהֶעָלָם הוּא לֹא מִצַּד
18 אֹפֶן הַהִמְשָׁכָה
19 (שְׁהִמְשָׁכָה הִיא בְּדִרְגָּא
20 דְּהֶעָלָם שְׁלִמְעָלָה מִגְּלוּי
21 [=שְׁזוּהִי הַמְשָׁכָה רוּחִיית שְׁאִינָה
22 יִכּוּלָה לְהַתְּגַלּוֹת]⁴⁹), אֲלֵא,
23 שְׁהֶעָלָם הוּא מִצַּד
24 הַמְסָכִים הַמְכִּדִּילִים
25 וְהַהִמְשָׁכָה יוֹרֶדֶת עַד לַמָּטָה
26 אוֹלָם דְּבִר חִיצוֹנִי מוֹנֵעַ גִּלּוּי
27 הַהִמְשָׁכָה. וּבְדִרְגָּמַת נְתִיבָת
28 מִתְּנָה בְּכָלִי סָגוּר,
29 שְׁהַמְתָּנָה הִיא בְּשִׁלְמוֹת
30 בְּכָלִי, אֲלֵא שְׁמִצַּד הַמְסָךְ
31 דְּהַכְּלִי - גּוֹרֵם חִיצוֹנִי - אִי
32 אִפְשָׁר לְקַחַת אוֹתָהּ
33 בְּגִלּוּי. וּמוֹסִיף בְּמֵאמְרוֹ,
34 שְׁהַשְּׁפָעוֹת שֶׁנִּמְשָׁכּוּ עַל
35 יְדֵי כָּל הַתְּפִלוֹת, לֹא רַק
36 שִׁישְׁנָם בְּשִׁלְמוֹת
37 בְּהֶעָלָם אֲלֵא שְׁסוּף סוּף
38 יְהִי גַם בְּגִלּוּי.
39 דְּכִשִּׁיתְעוֹרְרוּ כָּל יִשְׂרָאֵל
40 בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה וַיִּבְטְלוּ
41 כָּל הַמְסָכִים, יִתְּגַלּוּ אֲזַי
42 כָּל הַהִמְשָׁכוֹת דְּכָל

וַיֵּשׁ לְוֹמֵר, דְּכִיּוֹן דְּהִבְקָשָׁה דְּתַפְלָה הִיא שְׁתַּשְׁפָּע
הַהִשְׁפָּעָה לְמָטָה (לְרִפְּאָת הַחוּלִים וּלְכֻרְף הַשָּׁנִים), לָכֵן,
גַּם כְּשֶׁמִּמְשִׁיכִים לוֹ הַהִשְׁפָּעָה שֶׁבִקֵּשׁ אֶבֶל הַהִשְׁפָּעָה
אֵינָה נִמְשָׁכֶת לְמָטָה, תַּפְלָתוֹ הִיא בְּרָכָה לְבִטְלָה, וּמִזֶּה
מוֹכַח, שֶׁבְּכָל תַּפְלָה, גַּם בַּתְּפִלָּת יַחֲדִיד נִמְשָׁכֶת הַהִשְׁפָּעָה
לְמָטָה אֲלֵא שְׁאִפְשָׁר שְׁתַּהֲיָה בְּהֶעָלָם.

וּמִמְשִׁיךְ בְּמֵאמְרוֹ, דָּזָה שְׁלִפְעָמִים הַמְשָׁכֶת הַשְּׁפָע הִיא
בְּהֶעָלָם הוּא מִפְּנֵי רַבּוּי הַמְסָכִים הַמְכִּדִּילִים.
וְהֵינּוּ, דָּזָה שְׁהִשְׁפָּע הוּא בְּהֶעָלָם הוּא לֹא מִצַּד אֹפֶן
הַהִמְשָׁכָה (שְׁהִמְשָׁכָה הִיא בְּדִרְגָּא בְּדִרְגָּא דְּהֶעָלָם שְׁלִמְעָלָה
מִגְּלוּי⁴⁹), אֲלֵא, שְׁהֶעָלָם הוּא מִצַּד הַמְסָכִים
הַמְכִּדִּילִים. וּבְדִרְגָּמַת נְתִיבָת מִתְּנָה בְּכָלִי סָגוּר, שְׁהַמְתָּנָה
הִיא בְּשִׁלְמוֹת בְּכָלִי, אֲלֵא שְׁמִצַּד הַמְסָךְ דְּהַכְּלִי אִי אִפְשָׁר
לְקַחַת אוֹתָהּ בְּגִלּוּי. וּמוֹסִיף בְּמֵאמְרוֹ, שְׁהַשְּׁפָעוֹת
שֶׁנִּמְשָׁכּוּ עַל יְדֵי כָּל הַתְּפִלוֹת, לֹא רַק שִׁישְׁנָם בְּשִׁלְמוֹת
בְּהֶעָלָם אֲלֵא שְׁסוּף סוּף יְהִי גַם בְּגִלּוּי. דְּכִשִּׁיתְעוֹרְרוּ כָּל
יִשְׂרָאֵל בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה וַיִּבְטְלוּ כָּל הַמְסָכִים, יִתְּגַלּוּ אֲזַי
כָּל הַהִמְשָׁכוֹת דְּכָל הַתְּפִלוֹת שֶׁבִקֵּשׁ כָּל הַדּוֹרוֹת.

וַיֵּשׁ לְוֹמֵר, דְּהִשְׁפָּעָה לְמָטָה, תַּפְלָתוֹ הִיא בְּרָכָה לְבִטְלָה, וּמִזֶּה
מוֹכַח, שֶׁבְּכָל תַּפְלָה, גַּם בַּתְּפִלָּת יַחֲדִיד נִמְשָׁכֶת הַהִשְׁפָּעָה
לְמָטָה אֲלֵא שְׁאִפְשָׁר שְׁתַּהֲיָה בְּהֶעָלָם.
וּמִמְשִׁיךְ בְּמֵאמְרוֹ, דָּזָה שְׁלִפְעָמִים הַמְשָׁכֶת הַשְּׁפָע הִיא
בְּהֶעָלָם הוּא מִפְּנֵי רַבּוּי הַמְסָכִים הַמְכִּדִּילִים.
וְהֵינּוּ, דָּזָה שְׁהִשְׁפָּע הוּא בְּהֶעָלָם הוּא לֹא מִצַּד אֹפֶן
הַהִמְשָׁכָה (שְׁהִמְשָׁכָה הִיא בְּדִרְגָּא בְּדִרְגָּא דְּהֶעָלָם שְׁלִמְעָלָה
מִגְּלוּי⁴⁹), אֲלֵא, שְׁהֶעָלָם הוּא מִצַּד הַמְסָכִים
הַמְכִּדִּילִים. וּבְדִרְגָּמַת נְתִיבָת מִתְּנָה בְּכָלִי סָגוּר, שְׁהַמְתָּנָה
הִיא בְּשִׁלְמוֹת בְּכָלִי, אֲלֵא שְׁמִצַּד הַמְסָךְ דְּהַכְּלִי אִי אִפְשָׁר
לְקַחַת אוֹתָהּ בְּגִלּוּי. וּמוֹסִיף בְּמֵאמְרוֹ, שְׁהַשְּׁפָעוֹת
שֶׁנִּמְשָׁכּוּ עַל יְדֵי כָּל הַתְּפִלוֹת, לֹא רַק שִׁישְׁנָם בְּשִׁלְמוֹת
בְּהֶעָלָם אֲלֵא שְׁסוּף סוּף יְהִי גַם בְּגִלּוּי. דְּכִשִּׁיתְעוֹרְרוּ כָּל
יִשְׂרָאֵל בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה וַיִּבְטְלוּ כָּל הַמְסָכִים, יִתְּגַלּוּ אֲזַי
כָּל הַהִמְשָׁכוֹת דְּכָל הַתְּפִלוֹת שֶׁבִקֵּשׁ כָּל הַדּוֹרוֹת.

וַיֵּשׁ לְוֹמֵר, דְּהִשְׁפָּעָה לְמָטָה, תַּפְלָתוֹ הִיא בְּרָכָה לְבִטְלָה, וּמִזֶּה
מוֹכַח, שֶׁבְּכָל תַּפְלָה, גַּם בַּתְּפִלָּת יַחֲדִיד נִמְשָׁכֶת הַהִשְׁפָּעָה
לְמָטָה אֲלֵא שְׁאִפְשָׁר שְׁתַּהֲיָה בְּהֶעָלָם.

וּמִמְשִׁיךְ בְּמֵאמְרוֹ, דָּזָה שְׁלִפְעָמִים הַמְשָׁכֶת הַשְּׁפָע הִיא
בְּהֶעָלָם הוּא מִפְּנֵי רַבּוּי הַמְסָכִים הַמְכִּדִּילִים.

43 הַתְּפִלוֹת שֶׁבִקֵּשׁ כָּל הַדּוֹרוֹת. נִתְּבָר מִכָּל זֶה, שֶׁבַּתְּפִלָּה רּוֹאִים אֲנִי
44 מַעֲלָה גְדוֹלָה לֹא רַק בַּהֶעָלָה לְמַעַל אֲלֵא גַם בַּהִמְשָׁכָה לְמָטָה. וְלִהְיוֹן
45 יִתְּבָר שֶׁאִפְּלוּ כִּשְׁרֵי אֵינוֹ מִכּוּן בַּתְּפִלָּתוֹ מְעוֹרֵר וּמִמְשִׁיךְ אֹר לַמָּטָה.
46 ז) וַיֵּצֵא לְהַבִּין, דְּהִשְׁפָּעָה לְמָטָה, תַּפְלָתוֹ הִיא בְּרָכָה לְבִטְלָה, וּמִזֶּה
47 שְׁלִמְעָלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
48 שְׁעַל יְדֵי נַעֲשֶׂה שְׁנִי
49 בְּנִבְרָאִים (לְרִפְּאָת
50 הַחוּלִים וּלְכֻרְף הַשָּׁנִים)
51 הוּא מִצַּד הַהֶעָלָת מִים
52 גִּבְיִן שְׁבַתְּפִלָּה⁴², דְּעִנְיָן
53 הַעֲלָת מִים גִּבְיִן
54 [=הַתְּעוֹרְרוֹת הַמָּטָה. הָאֵדָם]
55 שְׁבַתְּפִלָּה הוּא לְכֹאֲרָה
56 כְּשֶׁהַתְּפִלָּה הִיא בְּפִנְיָה
57 וּבְכַטּוֹל, וּבְמֵאמְרוֹ מְבֹאֵר
58 שְׁעַל יְדֵי כָּל תַּפְלָה נַעֲשֶׂה
59 שְׁנִי בְּנִבְרָאִים (אֲלֵא
60 שְׁהוּא בְּהֶעָלָם) וּלְכֹאֲרָה,
61 הִרִי לֹא תִמִּיד נִרְאָה בַּתְּפִלָּה
62 הַרְגֵּשׁ בִּטּוֹל? וַיֵּשׁ לְוֹמֵר
63 הַבְּאוּר בְּזֶה, דְּבַעַת
64 שִׁישְׁרָאֵל מִתְּפִלָּה (גַּם
65 כְּשֶׁאֵינוֹ מִכּוּן בַּתְּפִלָּתוֹ),
66 הִרִי בְּפִנְיָתוֹ הוּא
67 כְּעוֹמֵד לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ, אֲלֵא
68 שְׁזָהוּ בְּהֶעָלָם. וְלָכֵן, כָּל
69 תַּפְלָה דִּישְׂרָאֵל הִיא
70 הַעֲלָת מִים גִּבְיִן
71 שְׁמַעוֹרְרָת וּמִמְשָׁכֶת
72 הָאוּר שְׁלִמְעָלָה
73 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת לְשִׁנּוֹת אֶת
74 הַנִּבְרָאִים. אֲלֵא
75 שְׁהַהִמְשָׁכָה וְהַשְׁנִי
76 לְמָטָה (מְלוּי הַבְּקָשָׁה)
77 שְׁעַל יְדֵי הַעֲלָת מִים
78 גִּבְיִן זֶה הוּא בְּהֶעָלָם.
79 וְכָל שְׁהַפְּנָה וְהַבְּטוֹל

(49) דְּבֵאֵם הִי' בְּאוֹפֶן זֶה – הִיוּ הַבְּרִכוֹת דְּשִׁמּוֹ"ע בְּרָכָה לְבִטְלָה. וְרֹאֵה אוֹה"ת שֶׁם, שְׁלֹאֲחֵרִי שֶׁמִּבְּאֵר שְׁהֶעָלָם הוּא מִצַּד הַמְסָכִים, אוֹמֵר "לִכְן אֵין נִק' תְּפִילָּת שׁוֹא ח"ר".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שבתפלה הם בגלוי יותר, מלוי הבקשה הוא בגלוי יותר.
 2 (ח) וממשיך במאמר⁴³, שעל פי זה יובן מה דאיתא
 3 בגמרא⁵⁰ שפשעמע רבי (רבי יהודה הנשיא) מאלהו הנביא
 4 שרבי חזא ובניו הם דגמת האבות שתפלתן נשמעת במרום,
 5 העמיד אותם רבי לפני
 6 התיבה, אמר (ר' חייא)
 7 משיב הרוח ונשיב זיקא
 8 [=נשבה רוח], מוריד הגשם
 9 ואתא מטרא [=בא גשם],
 10 כי מטי למימר [=כאשר בא
 11 לומר] מחיה המתים רגש
 12 עלמא [=נודע העולם].
 13 וצריך להבין, דרבי חזא
 14 ובניו היו מתפללים בכל
 15 יום, ואף על פי כן
 16 ההמשכה שעל ידי
 17 תפלתם (נשיב זיקא,
 18 אתא מיטרא, רגש
 19 עלמא) היתה דוקא
 20 כשהעמיד אותם רבי
 21 לפני התיבה? ולכאורה
 22 היה אפשר לומר, דעל
 23 ידי שהתפללו לפני
 24 התיבה והיו שלוחי
 25 צבור, היה בתפלתם כוח
 26 הצבור, ותפלת צבור היא
 27 רצויה ומקבלת לעולם,
 28 דכאמור גם כשישנם
 29 מסכים המסתיים על המשכת
 30 השפע, תפלת הציבור מבטלת
 31 מסכים אלו וההמשכה היא
 32 בגלוי⁵¹. אבל באור זה
 33 אינו מספיק, כי גם
 34 תפלת צבור, גם
 35 כשהשליח צבור הוא
 36 אדם גדול ביותר, אין
 37 בכוחה לפעול בגלוי
 38 שנוי גדול בבריאה,
 39 ובפרט השנוי דתחית
 40 המתים, כשישנם מסכים
- המעלימים ואם כן צריך ביאור, מהו המיוחד דווקא באותה תפילה
 שהעמידם רבי להתפלל? ומכאן במאמר, דעל ידי שהעמיד
 אותם רבי (שהיה נשיא של כלל ישראל) לפני התיבה ונעשו שלוחי
 צבור דכלל ישראל, שברו (על ידי תפלתם) את המסכים
 באופן שניכר שנוי כה גדול.
 דנוסף לזה שהצבור
 שהיו בשעת תפלתם כלם
 התעוררו מאד, הנה גם
 המסכים שהסתיירו מצד
 אלו שלא היו שם ולא
 נתעוררו, שברו רבי חזא
 ובניו על ידי תפלתם,
 מפיון שתפלתם היתה
 בתור שלוחי צבור דכל
 ישראל, גם של אלו
 שלא נתעוררו.
 ויש לומר הבאור בזה,
 שעל ידי שרבי העמיד
 אותם לפני התיבה ונעשו
 אותם לשלוחי צבור דכל
 ישראל, פעל זה על כל
 ישראל (גם על אלו שלא
 ידעו כלל מפל הענין)⁵²
 שהיו נגזרים אחרי
 הצבור שהיו בשעת
 תפלת רבי חזא ובניו,
 ומפל שכן אחרי רבי חזא
 ובניו עצמם (השלוחי
 צבור), ולכן,
 ההתעוררות דהצבור
 שהיו בשעת התפלה,
 ותפלתם של רבי חזא
 ובניו, פעלו בפנימיות

ויש לומר הבאור בזה, שעל ידי שרבי העמיד אותם לפני התיבה ונעשו
 אותם לשלוחי צבור דכל ישראל, פעל זה על כל ישראל (גם על אלו
 שלא ידעו כלל מפל הענין)⁵² שהיו נגזרים אחרי הצבור שהיו בשעת תפלת
 רבי חזא ובניו, ומפל שכן אחרי רבי חזא ובניו עצמם (השלוחי צבור), ולכן,
 ההתעוררות דהצבור שהיו בשעת התפלה, ותפלתם של רבי חזא ובניו, פעלו

(50) ב"מ פה, ב. 51) אלא שגם בתפלת ציבור יש כו"כ חילוקי דרגות, וכל שהבקשה היא גדולה יותר צריך לתפלה גדולה יותר, וגם שהשליח ציבור יהי זקן וכו' שתפלתו נשמעת (ראה שו"ע אדה"ז או"ח הל' ברכות השחר ס"ג ס"ט. ושו"ע), ולכן הי' צריך שהש"ץ יהי ר"ח ובניו שהם דוגמת האבות. (52) וע"ד לב ב"ד מתנה עליהן (כתובות קו, ב. ושו"ע), הגם שאין יודעים כלל מזה.

ביאור בדרך אפשר

1 על כל ישראל, ועל ידי זה בטלו המסכים. אחרי שביאר בסעיפים
2 ר"ח בפרטיות מעלת התפילה (הפועלת שינוי והמשכה בעולם למטה), חזר
3 לבאר שישנו אופן שבתפילה תהיה גם מעלת התורה (שזוהי תוכן בקשת 'אד'
4 שפתי תפתח' קודם התפלה ובקשת יהודה 'בי אדוני').

5 (ט) והנה זה שנתבאר

6 לעיל (סעיף ד) דהמשכת

7 האור שלמעלה

8 מהשתלשלות שעל ידי

9 תפלה היא שעל ידו

10 נעשה שנוי בעניני

11 העולם (ולא שהאור

12 עצמו נמשך למטה (מעלת

13 התורה)), הוא בתפלה כמו

14 שהיא מצד עצמה. אבל

15 כשהתפלה היא באופן

16 שיש בה גם ענין התורה,

17 יש לומר, שבהמשכה

18 שעל ידי תפלה זו, ישנם

19 שתי המעלות. א. ששורש

20 ההמשכה הוא למעלה

21 מעלה עד אין קץ (מעלת

22 התפלה), ו.ב. שהאור עצמו

23 נמשך למטה (מעלת

24 התורה). הינו, דבהשנוי

25 שנעשה בעולם

26 (שהחולה מתרפא

27 וכיוצא בזה) נרגש בגלוי

28 לא רק השנוי בעולם

29 (התוצאה מההמשכה)

30 אלא נרגש גם האור

31 האלקי שעל ידו נעשה

32 השנוי. כמו בלימוד תורה

33 שנרגש למטה האור האלקי

34 שבתורה.

35 ויש לקשר זה עם

36 המבואר לעיל (סעיף ג)

37 שהבקשה אדני שפתי

38 תפתח ופי יגיד תהלתך

39 שבתחלת תפלת שמונה

40 עשרה היא שתפלת

41 האדם תהיה באופן שעל

ביאור בדרך אפשר

42 ידה תמשך תהלתך, תפלתו של הקב"ה, דכשהתפלה היא
43 באופן זה ישנם בה שתי המעלות. א. המעלה דתפלה -
44 עבודת המטה [שמגעת למעלה מעלה עד אין קץ, למעשה
45 ידיך תכסוף], ו.ב. המעלה דתורה - המשכה מלמעלה שהאור

46 האלקי כפי שהוא למעלה יורד

47 ומתגלה למטה. ועל ידי

48 החבור דשני הענינים

49 בעבודת התפלה עצמה,

50 שגם בקשת האדם היא

51 באופן דופי יגיד תהלתך,

52 על ידי זה, גם בהמשכה

53 שעל ידי התפלה ישנם

54 (דגמת) שני הענינים.

55 שעל ידה נעשה שנוי

56 במטה כבתפלה,

57 ושהשינוי במטה הוא

58 באופן שנגרש בו האור

59 האלקי שעל ידו נעשה

60 השנוי כבתורה.

61 יו"ד) ועל פי זה יש

62 לבאר השכיכות דויגש

63 אליו יהודה לחבור דשתי

64 הדעות (שנתבאר בסעיף ב'),

65 דעת עליון - יוסף ודעת

66 תחתון - יהודה, כי שני

67 הענינים דתורה ותפלה

68 הם על דרך דעת עליון

69 ודעת תחתון. דנוסף לזה

70 שתורה היא מלמעלה

71 למטה ותפלה היא

72 מלמטה למעלה (דדעת

73 עליון הוא מלמעלה

74 למטה ודעת תחתון הוא

75 מלמטה למעלה⁵³), זה

76 שהתורה נמשכת בשכלו

77 של האדם כמו שהוא

78 במציאותו (דהגם ששכל

בפנימיות על כל ישראל, ועל ידי זה בטלו המסכים.

(ט) והנה זה שנתבאר לעיל (סעיף ד) דהמשכת האור

שלמעלה מהשתלשלות שעל ידי תפלה היא

שעל ידו נעשה שנוי בעניני העולם (ולא שהאור עצמו

נמשך למטה), הוא בתפלה כמו שהיא מצד עצמה.

אבל כשהתפלה היא באופן שיש בה גם ענין התורה,

יש לומר, שבהמשכה שעל ידי תפלה זו, ישנם שתי

המעלות. ששורש ההמשכה הוא למעלה מעלה עד אין

קץ, ושהאור עצמו נמשך למטה. הינו, דבהשנוי

שנעשה בעולם (שהחולה מתרפא וכיוצא בזה) נרגש

בגלוי לא רק השנוי בעולם (התוצאה מההמשכה) אלא

גם האור האלקי שעל ידו נעשה השנוי.

ויש לקשר זה עם המבואר לעיל (סעיף ג) שהבקשה

אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך שבתחלת

תפלת שמונה עשרה היא שתפלת האדם תהיה באופן

שעל ידה תמשך תהלתך, תפלתו של הקב"ה,

דכשהתפלה היא באופן זה ישנם בה שתי המעלות.

המעלה דתפלה - עבודת המטה [שמגעת למעלה

מעלה עד אין קץ, למעשה ידיך תכסוף], והמעלה

דתורה - המשכה מלמעלה. ועל ידי החבור דשני

הענינים בעבודת התפלה, שגם בקשת האדם היא

באופן דופי יגיד תהלתך, על ידי זה, גם בהמשכה שעל

ידי התפלה ישנם (דגמת) שני הענינים. שעל ידה נעשה

שנוי במטה, ושהשינוי במטה הוא באופן שנגרש בו

האור האלקי שעל ידו נעשה השנוי.

יו"ד) ועל פי זה יש לבאר השכיכות דויגש אליו יהודה

לחבור דשתי הדעות, דעת עליון ודעת

תחתון, כי שני הענינים דתורה ותפלה הם על דרך דעת

עליון ודעת תחתון. דנוסף לזה שתורה היא מלמעלה

למטה ותפלה היא מלמטה למעלה⁵³), זה

שהתורה נמשכת בשכלו של האדם כמו שהוא

במציאותו (דהגם ששכל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הָאָדָם הוּא בָּאִין עֲרוּךְ לַתּוֹרָה, מִכָּל מְקוֹם בְּכָדִי שֶׁשָּׂכַל
2 הָאָדָם יָבִין וַיִּשְׁגֵּי הַתּוֹרָה שְׁלוּמֵד אֵינוֹ צָרִיךְ לְצִאָת
3 מִמְּצִיאוֹתוֹ) וְגַם אֵז הִיא (הַתּוֹרָה) דְּבַר הַשֵּׁם⁵⁴, הֵינּוּ שֶׁהַמְּשַׁכֵּת
4 הַתּוֹרָה לְמִטָּה הִיא לֹא כְּפִי גִדְרֵי הַמִּטָּה אֲלָא מִצַּד עֲנָן
5 הַתּוֹרָה (שְׁלֵהִיּוֹתָהּ בְּלִי

6 גְּבוּל הִיא נִמְשָׁכֶת בְּכָל
7 מְקוֹם), מוֹרָה
8 שֶׁבַּהֲמִשְׁכָּה דְּתוֹרָה אֵין
9 הַנִּבְרָאִים תּוֹפְסִים מְקוֹם
10 - כְּמוֹ דַּעַת עֲלִיּוֹן
11 שֶׁ(לְמַעַלָּה יֵשׁ וְ)לְמִטָּה
12 אֵין. וְזֶה שֶׁהַמְּשַׁכֵּת
13 דְּתַפְּלָה הִיא מִצַּד
14 הַמַּעַלָּה דְּעִבּוּדֵת הַמִּטָּה
15 (לְמַעַשֵׁה יָדֶיךָ תַּכְסוּף),
16 וְכֵן זֶה שֶׁעֲנִינָה שֶׁל
17 הַמְּשַׁכָּה זֶה הוּא לְשָׁנוֹת
18 אֶת הַנִּבְרָאִים, מוֹרָה
19 שֶׁבַּהֲמִשְׁכָּה זֶה הַמִּטָּה
20 תּוֹפֵס מְקוֹם - דַּעַת
21 תַּחְתּוֹן שֶׁלְּמִטָּה יֵשׁ. וְעַל
22 יָדֵי בִקְשַׁת יְהוּדָה בִּי
23 אֲדֹנִי, שֶׁהוּא כְּעֲנָן
24 קְדִימַת פָּסוּק אֲדֹנִי שִׁפְתֵי
25 תַּפְּתַח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ
26 קוֹדֵם הַתַּפְּלָה (כַּנִּ"ל
27 סְעִיף ג), שֶׁהַתַּפְּלָה שֶׁלֹּא
28 (תַּפְּלַת הָאָדָם) הִיְתָה
29 בְּאוֹפֶן שֶׁעַל יָדָהּ תִּמְשָׁךְ
30 תַּפְּלָתוֹ שֶׁל הַקָּב"ה, גַּם
31 הַהֲמִשְׁכָּה שֶׁעַל יָדֵי
32 תַּפְּלָתוֹ, שֶׁעֲנִינָה הוּא
33 לְעִשּׂוֹת שְׁנוֹי בַּמִּטָּה, הִיְתָה
34 בְּאוֹפֶן שֶׁהִי נִרְגָּשׁ
35 בָּהּ בְּגִלּוֹי הַהֲמִשְׁכָּה
36 מִלְּמַעַלָּה (שֶׁלְּמַעַלָּה
37 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת), חֲבוּר
38 שְׁתֵּי הַדַּעוֹת.
39 וְעַל פִּי הַמְּבוֹאֵר לְעִיל
40 (סְעִיף ד) שֶׁתַּפְּלָה הִיא

שֶׁהוּא בְּמִצִּיאוֹתוֹ (וְהֵגֵם שֶׁשָּׂכַל הָאָדָם הוּא בָּאִין עֲרוּךְ
לַתּוֹרָה, מִכָּל מְקוֹם בְּכָדִי שֶׁשָּׂכַל הָאָדָם יָבִין וַיִּשְׁגֵּי
הַתּוֹרָה שְׁלוּמֵד אֵינוֹ צָרִיךְ לְצִאָת מִמְּצִיאוֹתוֹ) וְגַם אֵז
הִיא דְּבַר הַשֵּׁם⁵⁴, הֵינּוּ שֶׁהַמְּשַׁכֵּת הַתּוֹרָה לְמִטָּה הִיא לֹא
כְּפִי גִדְרֵי הַמִּטָּה אֲלָא מִצַּד עֲנָן הַתּוֹרָה (שְׁלֵהִיּוֹתָהּ בְּלִי
גְּבוּל הִיא נִמְשָׁכֶת בְּכָל מְקוֹם), מוֹרָה שֶׁבַּהֲמִשְׁכָּה דְּתוֹרָה
אֵין הַנִּבְרָאִים תּוֹפְסִים מְקוֹם - דַּעַת עֲלִיּוֹן שֶׁ(לְמַעַלָּה יֵשׁ
(וְ)לְמִטָּה אֵין. וְזֶה שֶׁהַמְּשַׁכֵּת דְּתַפְּלָה הִיא מִצַּד הַמַּעַלָּה
דְּעִבּוּדֵת הַמִּטָּה (לְמַעַשֵׁה יָדֶיךָ תַּכְסוּף), וְכֵן זֶה שֶׁעֲנִינָה
שֶׁל הַמְּשַׁכָּה זֶה הוּא לְשָׁנוֹת אֶת הַנִּבְרָאִים, מוֹרָה
שֶׁבַּהֲמִשְׁכָּה זֶה הַמִּטָּה תּוֹפֵס מְקוֹם - דַּעַת תַּחְתּוֹן
שֶׁלְּמִטָּה יֵשׁ. וְעַל יָדֵי בִקְשַׁת יְהוּדָה בִּי אֲדֹנִי, שֶׁהוּא
כְּעֲנָן קְדִימַת פָּסוּק אֲדֹנִי שִׁפְתֵי תַּפְּתַח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ
קוֹדֵם הַתַּפְּלָה (כַּנִּ"ל סְעִיף ג), שֶׁהַתַּפְּלָה שֶׁלֹּא (תַּפְּלַת
הָאָדָם) הִיְתָה בְּאוֹפֶן שֶׁעַל יָדָהּ תִּמְשָׁךְ תַּפְּלָתוֹ שֶׁל
הַקָּב"ה, גַּם הַהֲמִשְׁכָּה שֶׁעַל יָדֵי תַּפְּלָתוֹ, שֶׁעֲנִינָה הוּא
לְעִשּׂוֹת שְׁנוֹי בַּמִּטָּה, הִיְתָה בְּאוֹפֶן שֶׁהִי נִרְגָּשׁ בָּהּ בְּגִלּוֹי
הַהֲמִשְׁכָּה מִלְּמַעַלָּה (שֶׁלְּמַעַלָּה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת), חֲבוּר
שְׁתֵּי הַדַּעוֹת.

וְעַל פִּי הַמְּבוֹאֵר לְעִיל (סְעִיף ד) שֶׁתַּפְּלָה הִיא לְמַעַלָּה
מַתּוֹרָה [דְּתוֹרָה הִיא דְּגִמַּת הָעֲנָן דְּלְמַטָּה מִטָּה כו'] וְהִיְתָרוֹן
דְּתוֹרָה לְגַבִּי תַּפְּלָה הוּא שֶׁהַמְּשַׁכָּה דְּתוֹרָה הוּא
הַמְּשַׁכֵּת אֱלָקוֹת, יֵשׁ לוֹמֵר, דְּכִשְׁהַתַּפְּלָה הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁיֵּשׁ בָּהּ גַּם
הַמַּעַלָּה דְּתוֹרָה. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בְּדַעַת עֲלִיּוֹן וְדַעַת תַּחְתּוֹן,
דְּכִשְׁדַּעַת תַּחְתּוֹן הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁמֵּאִיר בּוֹ גַּם הַגִּלּוֹי דְּדַעַת עֲלִיּוֹן, אֲזִי
הוּא לְמַעַלָּה מִדַּעַת עֲלִיּוֹן. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בְּזַעִיר אֲנָפִין וּמַלְכוּת,
שֶׁהֵם דַּעַת עֲלִיּוֹן וְדַעַת תַּחְתּוֹן (כַּנִּ"ל סְעִיף ב), דְּעַל יָדֵי שֶׁהַמְּלָכוֹת נַעֲשִׂית
כְּמוֹ הַזַּעִיר אֲנָפִין (שְׁנִיָּהם שׁוֹיִם), הוּא הַקְּדָמָה לְגִלּוֹי דְּשֶׁרֶשׁ
הַמְּלָכוֹת שֶׁלְּמַעַלָּה מִשּׁוֹרֵשׁ הַזַּעִיר אֲנָפִין. וְלִכְּן
בְּחֲבוּר דְּשְׁתֵּי הַדַּעוֹת שְׁבִינִיגֵשׁ אֵלָיו יְהוּדָה יֵשׁ בְּהָעֶלֶם
גַּם הָעֲלִיָּה דְּמַלְכוּת שִׁיָּהִי לְעֵתִיד לָבֵא, שֶׁהַמְּלָכוֹת
תִּהְיֶה לְמַעַלָּה מִזַּעִיר אֲנָפִין, אֲשֶׁת חֵיל עֲטָרַת
בְּעִלָּה.

הַמְּשַׁכֵּת אֱלָקוֹת, יֵשׁ לוֹמֵר, דְּכִשְׁהַתַּפְּלָה הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁיֵּשׁ בָּהּ גַּם
הַמַּעַלָּה דְּתוֹרָה. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בְּדַעַת עֲלִיּוֹן וְדַעַת תַּחְתּוֹן,
דְּכִשְׁדַּעַת תַּחְתּוֹן הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁמֵּאִיר בּוֹ גַּם הַגִּלּוֹי דְּדַעַת עֲלִיּוֹן, אֲזִי
הוּא לְמַעַלָּה מִדַּעַת עֲלִיּוֹן. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בְּזַעִיר אֲנָפִין וּמַלְכוּת,
שֶׁהֵם דַּעַת עֲלִיּוֹן וְדַעַת תַּחְתּוֹן (כַּנִּ"ל סְעִיף ב), דְּעַל יָדֵי שֶׁהַמְּלָכוֹת נַעֲשִׂית
כְּמוֹ הַזַּעִיר אֲנָפִין (שְׁנִיָּהם שׁוֹיִם), הוּא הַקְּדָמָה לְגִלּוֹי דְּשֶׁרֶשׁ
הַמְּלָכוֹת שֶׁלְּמַעַלָּה מִשּׁוֹרֵשׁ הַזַּעִיר אֲנָפִין. וְלִכְּן
בְּחֲבוּר דְּשְׁתֵּי הַדַּעוֹת שְׁבִינִיגֵשׁ אֵלָיו יְהוּדָה יֵשׁ בְּהָעֶלֶם גַּם
הָעֲלִיָּה דְּמַלְכוּת שִׁיָּהִי לְעֵתִיד לָבֵא, שֶׁהַמְּלָכוֹת תִּהְיֶה לְמַעַלָּה
מִזַּעִיר אֲנָפִין, אֲשֶׁת חֵיל עֲטָרַת בְּעִלָּה.

בס"ד. משיחות שבת פרשת ויגש, ט' טבת ה'תש"נ

— תרגום מאידית —

לכאורה בהמשך (אפילו לא כתוצאה צדדית) ל"ויגש",³¹
ולהמאורעות דיעקב ובניו בהמשך הפרשה.³²

ב. ויובן בהקדים הביאור בהתוכן ד"ויגש" — על
פי המבואר בכמה מקומות¹⁰ בהשייכות דהפרשה
להפטורה, כידוע שההפטרות הם "מענינה של
פרשה"¹¹:

התוכן ד"ויגש" — ההגשה דיהודה ליוסף — הוא
לא רק "הגשה" דשני יחידים בפני עצמם (יהודה
ויוסף) אלא כפי שאמרו חז"ל¹² שעל הגשת יהודה
ליוסף כתיב¹³ "כי הנה המלכים נועדו דא יהודה ויוסף
בגין דתרווייהו מלכים", והתוכן דההגשה היא —
"תקרובתא דעלמא בעלמא לאתאחדא דא בדא למהוי
כלא חד . . ואתאחידו דא בדא"¹⁴.

שתוכן הפרשה מתבאר באריכות ובפרטיות
בהפטורה¹⁵ [כידוע דהפטורה היא מלשון סיום (כמו
אין¹⁶ מפתירין אחר הפסח אפיקומן)¹⁷ — סיום
ושלימות¹⁸ הגילוי¹⁹ דהפרשה] — שתוכנה היא כיצד
לעתיד לבוא יהיה האיחוד דמלכות יהודה ומלכות
יוסף²⁰: "קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה גו' ולקח
עץ אחד וכתוב עליו ליוסף גו' וקרב אותם אחד אל
אחד לך לעץ אחד והיו לאחדים בידך . . כה אמר אד'
ה' הנה אני לוקח את בני ישראל מבין הגוים אשר

א. דובר כמה פעמים¹ ששמות פרשיות התורה
מורים ומבטאים את תוכן הפרשה כולה (זהו הרי השם
דכל הפרשה). ובפרט בנדון דידן, ששם הפרשה —
"ויגש" — הוא גם התיבה הראשונה ממש דהפרשה²,
ראש הפרשה, שכולל ו"מנהיג" את כל עניני הפרשה
(בדוגמת ראש האדם שכולל ומנהיג את כל אברי
הגוף, ועל דרך זה ראש בזמן (ראש השנה וכיוצא בזה)
שמנהיג את כל הזמן הזה (ימי השנה³)).

לפי זה צריך להבין מהי השייכות בין "ויגש" —
להמדובר בהמשך הפרשה: "ולא⁴ יכול יוסף להתאפק
גו' ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו", דיבור
יוסף עם אחיו, לאחר זה ירדת והתיישבות יעקב ובני
ביתו במצרים⁵.

דאף על פי שמאורעות אלו הם תוצאה מ"ויגש
(אליו יהודה" ודיבור יהודה אל יוסף) — הרי [נוסף
לזה ש"ויגש" הוא לכאורה חלק בלבד מההשתלשלות
שהביאה את ההמשך (ובזה גופא — "ויגש" הוא סיבה
צדדית בלבד להמשך הענינים), ו"ויגש" עצמו הוא
תוצאה מהמאורעות שלפני זה — הרי] מובן (מתכלית
הדיוק בכל עניני תורה, כולל — שמות הפרשיות⁶),
שהשייכות ד"ויגש" להמשך הפרשה הוא לא רק בכך
שזה הביא למה שמדובר אחר כך, אלא (גם) ש(התיבה)
"ויגש" עצמה (שם כל הפרשה) מבטא את תוכן כל
הפרשה. ולכאורה אין למאורעות הנ"ל בהמשך
הפרשה [ויתירה מזו: אפילו תוכן הדיבור דיהודה אל
יוסף בתחלת הפרשה] כל שייכות לתוכן ד"ויגש",
שמשמעותו: פגישה.

ועל אחת כמה וכמה בסיום הפרשה⁷ שמדובר בה
אודות שנות הרעב וקניית מצרים לפרעה, ו"רק אדמת
הכהנים לא קנה וגו'"⁸ — שזהו ענין חדש⁹, שאינו בא

(9) ראה פרש"י שם, יג: חוזר לענין ראשון לתחלת שני הרעב.
(10) ראה תו"א פרשתנו (מד, סע"ב ואילך). תו"ח שם (צג, ואילך).
לקו"ש חכ"ה ע' 258 ואילך.

(11) טושו"ע או"ח ר"ס רפד. שו"ע אדה"ז שם וסרפ"ג. טו"ח
סתכ"ח. רמ"א שם ס"ח.

(12) זח"א פרשתנו רז, א. וראה גם ב"ר ריש פרשתנו (פצ"ג, ב).
(13) תהלים מח, ה.

(14) זהר שם.

(15) ראה תו"ח שם (צג, ד): טעם ענין קריאת ההפטורה זו דקח
לך עץ אחד כו' על פרשה זו דויגש אליו יהודה — לפי שענין אחד
הם וכל ענין הפרשה הזאת דויגש סובב והולך ע"ד הנ"ל ממש שאמר
בהפטורה זו כו'.

(16) משנה פסחים קט, ב.

(17) ראה אבודרהם סדר שחרית של שבת (בשם יש אומרים);
המנהיג שבת סל"ה; רמ"א או"ח סקמ"ד ס"ב — שהפטורה מלשון
סילוק (אלא שם מפרשים — סילוק מתפלת שחרית).

(18) ולהעיר שיש שקראו ההפטורה בשם "אשלמותא", שענינו
ההשלמה של הקריאה בתורה (ראה אנציקלופדי' תלמודית בערכו,
וש"נ).

(19) ראה סה"מ מלוטק ח"א ס"ע קד ואילך.

(20) יחזקאל לז, טו ואילך.

(1) לקו"ש ח"ה ע' 57 ואילך. ובכ"מ.

(2) לא כמו כו"כ שמות הסדרות, שאינן מלה הראשונה של הסדרה.

כמו פ' נח (שלפנ"ז נאמר אלה תולדות נח), וכיו"ב.

(3) ראה לקו"ת תבוא מא, ג. עטרת ראש בתחלתו. ובכ"מ.

(4) מה, א ואילך.

(5) מז, א ואילך.

(6) ראה לקו"ש שם ע' 59.

(7) מז, יג ואילך.

(8) שם, כב.

1 הלכו שם וקבצתי אותם מסביב גו' ועשיתי אותם לגוי
2 אחד גו' ומלך אחד יהיה לכולם גו' ודוד עבדי נשיא
3 להם לעולם גו', וידעו הגוים כי אני ה'."

4 על פי זה מובן ש"ויגש" מורה על ענין הכי כללי
5 בעבודת השם, תכלית המכוון דכל הענינים – האחדות
6 דכל בני ישראל והאחדות דכל העולם כולו, כמו
7 שיהיה בגלוי ובשלימות בגאולה העתידה ("תכלית
8 ושלימות בריאת עולם הזה"21) – "והיו לאחדים גו'
9 ועבדי דוד גו' ורועה אחד יהיה לכולם גו' וידעו הגוים
10 כי אני ה'" (כפי שמתבאר בגלוי בהפטורה – הסיום
11 ושלימות הפרשה).

12 "ויגש" מבטא את ה"כלל גדול בתורה" ד"ואהבת22
13 לרעך כמוך"23, "אחד באחד יגשו"24; זהו היסוד –
14 ונתינת כח – להאחדות דכל אחד מבני ישראל וכלל
15 ישראל בכל העולם "בין הגויים אשר הלכו שם" –
16 שנחלקים למלכות יהודה ומלכות יוסף – "יהודה
17 ולבני ישראל חבריו"25 "יוסף גו' וכל בית ישראל"26,
18 "שבטי ישראל חבריו"26 (עשרת השבטים שמעבר
19 לנהר סמבטיון), ועל ידי זה – אחדות בכל העולם.

20 ו"ויגש" מציין אחדות שיוצאת בגלוי ובפועל ממש,
21 בגשמיות העולם – התקרבות ("ויגש") במעשה בפועל
22 דיהודה ליוסף [ובלשון ההפטורה27: "וקרב אותם אחד
23 אל אחד גו' ועשיתים לעץ אחד גו' בידיו"] – שזהו עיקר
24 ושלימות (במצות) אהבת ואחדות ישראל, ובאחדות
25 כל העולם, בשעה שבא במעשה בפועל, כדלקמן.

26 ג. הביאור בזה, ובהקדים: אדמו"ר הזקן קבע
27 בסידורו28 (קודם "מה טובו") ש"נכון לומר קודם
28 התפלה הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך
29 כמוך".

30 וצריך להבין הטעם שזה צריך להיות דוקא באמירה
31 בפה ("לומר"), ולא מספיקה קבלת המצוה על ידי
32 מחשבה וכוונה29 בלב30 [ואפילו אם תרצה לומר שעל
33 ידי אמירה יכול לשמוע גם אחר – הרי בשעה
34 שעומדים קודם התפלה, שתפלה היא בין המתפלל
35 והקב"ה, לכל לראש צריך להיות "קשוט עצמך" –
36 שהוא יקבל על עצמו את המצוה ד"ואהבת"].

37 ובפרט שהאמירה בדיבור יכולה לכלל ההתרכזות
38 והכוונה של האדם, כי עליו להתרכז לבטא באותיות
39 בדיבור (ובפרט ש"לומר" משמע, שאחר יכול
40 לשמוע), ולהתחשב בתנאי המקום והזמן.

41 אף על פי כן כותב אדמו"ר הזקן בסידורו ש"נכון
42 לומר כו'", ובסידור השוה לכל נפש31, שכל יהודי,
43 מגדול שבגדולים עד לקטן שבקטנים, יאמר זאת דוקא
44 בפה!

45 ד. ויש לומר הביאור בזה:
46 מצד הנשמות דבני ישראל הרי הם מלכתחילה –
47 ותמיד – מאוחדים זה בזה, "כולן מתאימות ואב אחד
48 לכולנה ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש מצד שורש
49 נפשם בה' אחד"32, רק ש"הגופים מחולקים"32 – כפי
50 שהנשמה יורדת ומתלבשת בגוף גשמי ישנם חילוקים
51 בין יהודי אחד לחבירו. ובפרט בזמן הגלות כשבני
52 ישראל "מפוזר ומפורד בין העמים". [וגם אז הרי הם
53 בעצם ובכח (מצד נשמתם) דבר אחד, ויתירה מזו:
54 הרצון האמיתי של יהודי – לקיים את רצון ה' (כפסק
55 דין הרמב"ם33), כולל המצוה ד"ואהבת לרעך כמוך";
56 ו"גם בשעת החטא היתה (הנשמה) באמנה אתו
57 יתברך"34];

(29 ולהעיר שבמג"א (או"ח רסמ"ו) ושו"ע אדה"ז (שם סי"א) נאמר רק "ויקבל עליו מ"ע של ואהבת לרעך כמוך קודם התפלה" – ולא נזכר שאומרים כן, אף שבשו"ע אדה"ז שם (באותו סעיף) מביא עוד פסוקים שאומרים ("יש לומר פסוק כו' קודם בואו לבהכנ"ס, ובכניסתו יאמר כו', ויש מי שקבלה בידו לומר כו'"), ואילו בקבלת מ"ע דואהבת נאמר רק "ויקבל עליו כו'".

(30 שהרי אין זה חלק מהתפלה (אלא "קודם התפלה") שתפלה צ"ל לא בלבד בלבד אלא מחתך הדברים בשפתיו (טושו"ע ואדה"ז או"ח סק"א ס"ב. וראה שם סס"ב ס"ג בנוגע לק"ש). וראה תניא שבהערה 37 – ביאור הטעם שתפלה צ"ל בדיבור.

(31 אף שמקור הענין (ראמירת "הריני מקבל כו'") הוא בכתבי האריז"ל (כנ"ל הערה 28), שחלק חשוב ממנו אינו שוה לכל נפש; וגם בהנהגות אדה"ז – לא כל הענינים שוים לכל נפש [כמו הנהגתו בלימוד הזהר בכל שבת שהי' דוקא לבניו וליחידי סגולה, כמ"ש אדהאמ"צ בהקדמתו לביאורי הזהר], וכיו"ב]; אבל הענינים שהובאו בסידור שלו – הם שוים לכל נפש.

(32 תניא פרק לב.

(33 הל' גירושין ספ"ב.

(34 תניא ספכ"ד.

(21 תניא פל"ו (מו, א).

(22 קדושים יט, יח ובתו"כ ופרש"י שם.

(23 ולהעיר ממאחז"ע ע"פ "ויגש אליו יהודה" – "אין ויגש אלא לשלום" (יל"ש ריש פרשתנו).

ולהעיר גם שהגשת יהודה אל יוסף היתה בכדי להיות ערב במקום בנימין, ובמס"נ, שזה מורה על אהבת ישראל כו' בפשטות. ובפרט ע"פ ביאור השייכות לענין כל ישראל ערבים זה לזה (אוה"ת פרשתנו תתקפב, א ואילך. ד"ה ויגש עטר"ת).

(24 איוב מא, ח. וראה תו"א פרשתנו מד, ב.

(25 יחזקאל שם, טז.

(26 שם, יט.

(27 שם יז, יט.

(28 ומקורו הוא מכתבי האריז"ל – פ"ח שער עולם העשי' פ"א. שער הכוונות בתחלתו. סידור האריז"ל במקומו. וראה שער הכולל פ"ג ס"ב. וכ"ה בכמה סידורים ובכ"מ – נסמן במאמרי אדה"ז פרשיות ח"ב ע' תתקמא ואילך.

והביאור בזה – החל מתוכן הדיבור דיהודה אל יוסף: "ויגש" הוא נוסף על ההכנה שיהודה ידבר עם יוסף שישחרר את בנימין, הרי בזה ("ויגש") גופא היה תוכן הענין של הדיבור אליו⁴¹ – שיפעל האחדות בין כל השבטים (ובכללות – האחדות דיהודה ויוסף), לאחר שהיו מופרדים ריבוי זמן (ובפרט מזמן מכירת יוסף עד עתה), כפי שנתגלה אחר כך בפועל – "ולא יכול יוסף להתאפק גו' ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו"⁴². וזה נותן כח לאחדות ישראל בכל הדורות⁴³, עד כמו שיהיה בשלימות ובגלוי לעתיד לבא, כמבואר בהפטרורה – האחדות דמלכות יהודה ומלכות יוסף (וכל השבטים) – "והיו לאחדים גו'".

על פי זה יש לבאר פירוש רש"י בריש פרשתנו: בתחלת הפרשה מעתיק רש"י את התיבות "ויגש אליו. דבר באזני אדוני", ומפרש: "יכנסו דברי באזניך"⁴⁴. ולכאורה דרושה הסברה: א) "יכנסו דברי באזניך" הוא לכאורה פירוש רק על התיבות "דבר באזני אדוני" – מדוע מעתיק רש"י גם את התיבות "ויגש אליו"? ב) יתירה מזו: לפי דברי רש"י שהכוונה בזה "יכנסו דברי באזניך" – אין לזה שייכות עם "ויגש אליו" (בתחלת הענין), ואדרבה – מקומו הוא בסיום הענין, לאחר גמר הדיבור שלו: "יכנסו דברי באזניך" (שהדברים יפעלו על יוסף) בא לאחר ש"ויגש אליו יהודה" ומדבר אתו, ומסיים הדיבור, יוסף מקשיב לשמוע הדיבור, לאחר כל זה – אפשר לומר "יכנסו דברי באזניך", שיוסף ישמע את הדברים, ויכנסו בו בפנימיות ויפעלו עליו – על דרך שמצינו בגמר הדיבור של משה לבני ישראל בשנת הארבעים שאמר להם⁴⁵ "שימו לבבכם לכל הדברים אשר אנכי מעיד בכם היום".

והביאור בזה: אם "ויגש" היה רק הכנה לדברי יהודה אל יוסף – היה שייך לומר, שיש בזה שלבים: מקודם צריכה להיות ההגשה אליו, לאחר זה הדיבור (לאחר ההכנה וההתבוננות בזה), ועד סופו –

וזהו (גם) ענינה של המצוה ד"ואהבת לרעך כמוך", שגם כמו שבני ישראל מחולקים (מצד הגופים שלהם), יאהב זה את זה "כמוך"³⁵ (על ידי שמגלה מן הכח אל הפועל את האחדות).

על פי זה מובן שהביטוי העיקרי והשלם דאהבת ישראל הוא בשעה שזה (נוסף על רגש בלב ובכוונה במחשבה, גם) בדיבור (באור העולם) – עקימת שפתיו הוי מעשה³⁶ (זוטא), עד במעשה רבה, בפועל ממש, על ידי אברי הגוף – אותיות הדיבור שהנפש מדברת בה' מוצאות הפה³⁷, עד בעשיה בפועל על ידי הידים ("היד המחלקת צדקה"³⁸), או שאר אברי הגוף.

ה. לפי זה מובן החידוש ד"ויגש" – ההתקרבות (גשמית) של יהודי לחבירו – שעל ידי זה מתבטא השלימות דאהבת ישראל, שזה יוצא (נוסף למחשבה ודיבור, גם) בגלוי לעיני בשר בעשיה בפועל, פעולה גשמית (ויגש) בעולם הזה הגשמי. וכידוע גודל המעלה דהתועדות – בני ישראל שמתקבצים יחד – "אחד באחד יגשו" – עד שזה פועל יותר ממה שמלאך מיכאל יכול לפעול (כפתקא אשר משיא נחיתא, שנמסר על ידי אדמו"ר הזקן³⁹).

על דרך זה מובן גם בנוגע לאחדות ("ויגש") שעושים גם בעולם (כפי שיהיה בשלימות לעתיד לבא), דהגם שבפנימיותם ובעצם (ובפרט כפי שהוא מצד הקב"ה) כל הנבראים קשורים עם ה' אחד, הרי הכוונה היא, שגם כפי שהנבראים נמצאים למטה, ונפרדים זה מזה, יאחדו אותם, וגם במצבם הם יורגש שמקורם הוא ה' אחד, וימלאו את תכליתם – "לא נבראו אלא לכבודו"⁴⁰, לגלות כבוד ה'.

ו. על פי הנ"ל תובן גם השייכות ד"ויגש" לכל הפרשה: התוכן דכל הפרשה הוא "ויגש", אחדות גלויה (עד בגשמיות) במקום ההתחלקות – האחדות דבני ישראל (כל השבטים) בתחלת הפרשה; והאחדות בעולם בהמשך הפרשה (כדלקמן סעיף ז).

(35) והחידוש בדבר מובן משאלת המפרשים (רמב"ן עה"פ) איך נצטווה האדם במצות "ואהבת לרעך כמוך" – הרי ע"פ תורה "אדם קרוב אצל עצמו", ו"חייך קודמין", שזהו מפני שהגופים נפרדים (כי מצד הנשמה "כולן מתאימות כו").

(36) סנהדרין סה, א. ב"מ ז, ב. ועוד.

(37) ראה תניא רפ"ח (ושם רפ"ז) הטעם שק"ש ותפלה כו' צ"ל בדיבור (ולא יצא ע"י הרהור במחשבתו ולבו בלבד), משום שהנשמה אינה צריכה תיקון לעצמה במצות רק להמשיך אור לתקן נפש החיוניות והגוף ע"י אותיות הדיבור שהנפש מדברת בה' מוצאות הפה.

(38) ל' אדה"ז בתניא פכ"ג (כח, ב).

(39) אגרות קודש אדמו"ר מהור"צ ח"ג ע' תיג ואילך.

(40) אבות ספ"ו.

(41) אף שיהודה למטה לא ידע מזה בתחלה.

(42) תו"א פרשתנו מד, ב. תו"ח שם צג, ג ואילך. אוה"ת שם שנא, ב. וראה תו"ח שם (צד, ד ואילך), שענין זה (דויגש אליו יהודה) ה' גם תיקון על מכירת יוסף (מפני קנאת השבטים).

(43) ראה תו"ח שם בסוף הדרוש (צה, ב): ולא יכול יוסף להתאפק כו' לפי שאין מסך מבדיל למנוע יחוד וגילוי יוסף כו' בשבטים בכל דור ודור דהתורה נצחית הוא בכל דור ובכל זמן כידוע.

(44) קושיא זו היא על הכתובים – שלפי פרש"י ש"דבר באזני אדוני" פי' "יכנסו דברי באזניך" – הו"ל להכתוב לומר זה בסיום הענין, לאחר גמר הדיבור של יהודה.

(45) האזינו לב, מו.

דמצרים⁵³ (ששם היו ריבוי ניצוצי קדושה⁵⁴), ולגלות⁵⁵
שם אחדותו יתברך – ששלימות גילוי האחדות היא
דוקא כשבאה בגילוי גם במקום ההתחלקות (למעלה
מלכתחילה הכל אחדות, כנ"ל סעיף ה).

וכמסופר בפרשה שפרעה מלך מצרים כיבד אותם,
וציוה את יוסף⁵⁶ "ארץ מצרים לפניך היא במיטב הארץ
הושב את אביך ואת אחיך וגו'", "ויתן⁵⁷ להם אחוזה
בארץ מצרים במיטב הארץ גו' ויכלכל יוסף את אביו
ואת אחיו גו'", עד (כסיום הפרשה) – "וישב ישראל
בארץ מצרים גו' ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד" – הם
התחילו את הבירור דמצרים, עד "מאד" (בכל מאדך)
לגלות שם אחדותו יתברך.

שזהו התוכן ד"ויגש" – האחדות דעלמא תתאה עם
עלמא עלילאה. ויש לומר שהכח לזה בא מ"ויגש"
יהודה אל יוסף⁵⁸ (האחדות אצלם – בני ישראל),
שלכן הרי זה הביא את ההמשך – ההתיישבות דבני
ישראל במצרים בכדי לגלות שם אלקות ולפעול את
הבירור, וכמו שכתוב⁵⁹ "ואת יהודה שלח לפניו אל
יוסף להורות לפניו גשנה", "לתקן לו בית תלמוד
שמשם תצא הוראה", כלומר, דוקא יהודה פתח הדרך
לעשות את מצרים למקום תורה.

וזה הביא ל"ויחי יעקב בארץ מצרים"⁶⁰ – חיים
אמיתיים, עד ששם חי את מבחר שנותיו⁶¹, בגלל ששם
– במצרים – הוא (והשבטים⁶²) למדו תורה (כתורת
אדמו"ר הזקן הידועה⁶³), שזה הביא את יתרון האור
מן החושך ("מן המיצר קראתי יי' ענני במרחב
יי'").⁶⁴

53 דאף שהחידוש דעבודתו של יוסף (לגבי השבטים) הוא
הבירור דמצרים, מ"מ לאחר הנתינת כח לזה של יוסף, יש בזה מעלה
ע"י עבודת יהודה (והשבטים), נשמה דב"ן, שעיקר עבודתו הוא בבירור
התחתון מלמעלה"ע (ויסוף הוא נשמה דמ"ה, שעיקר עבודת הבירורים
שלו הוא מלמעלה"ט) – ראה ד"ה ויגש (והדרושים שלאח"ז) תרס"ח
– ע' תפח ואילך. וראה שם ע' תקלד. וראה גם לקו"ש ח"י ע' 164
הערה 32.

54 ראה תו"א וארא ד"ה ויאמר גו' ויבלע מטה. תו"א בא סד"ה
בעצם היום הזה.

55 פרשתנו מז, ו.

56 שם, יא.

57 שם מז, כח ובפרש"י.

58 ר"פ ויחי.

59 ראה בעה"ט ר"פ ויחי.

60 ראה לקו"ש שם ס"ע 163 ואילך.

61 "היום יום" ח"י טבת. וראה מכתב ג' פ' ויחי תש"ז*. לקו"ש

שם ע' 160 ואילך.

(*) נדפס באגרות קודש ח"ב ע' קפז ואילך. המו"ל.

62 תהלים קיח, ה.

1 השמיעה וההקשבה, ורק אחר כך – "יכנסו דברי
2 באזניך" ויפעלו פעולתם; אבל מכיון שהתכלית
3 דהדיבור עצמו ודכל הענין ד"ויגש" (האחדות בין
4 יהודה ויוסף) הוא "יכנסו דברי באזניך" (לא ענין בפני
5 עצמו, אלא) ענין ושלמות בהאחדות ד"ויגש",
6 שההגשה והתקרבות היא עד כדי כך, ש"יכנסו דברי
7 באזניך" – חודר בשומע בעמקות ובפנימיות (הדברים
8 נכנסים אל הלב), עד שזה פועל במעשה והנהגה בפועל
9 שלו, כפי שהיה אחר כך בפועל – "ולא יוכל יוסף
10 להתאפק גו' בהתודע יוסף אל אחיו".

11 ז. על פי זה מובן גם כן השייכות ד"ויגש" לתוכן
12 המשך הפרשה (ירידת והתיישבות יעקב ובניו במצרים
13 וכו'):

14 "ויגש" – ההגשה והתאחדות דיהודה ויוסף –
15 פועל ומציין (גם ועיקר) את האחדות בעולם, עלמא
16 דפרודא, "תקרובתא דעלמא בעלמא לאתאחדא דא בדא
17 למהוי כלא חד . . . ואתאחידו דא בדא" (כנ"ל), עלמא
18 עילאה ועלמא תתאה⁴⁶ – בשעה שנעשית אחדות אצל
19 בני ישראל (שבשבילם נברא העולם⁴⁷) – נפעלת
20 אחדות בכל העולם, כמו שיהיה לעתיד לבא, היות
21 ש"והיו לאחדים גו' ועשיתי אותם לגוי אחד גו' ומלך
22 אחד יהי' לכולם גו'", יהיה כך גם בכל העולם
23 ש"וידעו הגוים כי אני ה' גו'" (וכסיום ההפטורה),
24 "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד
25 ושמו אחד"⁴⁸, "והיתה לה' המלוכה"⁴⁹, "אהפוך אל
26 העמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם
27 אחד"⁵⁰, ומשיח יהיה הנשיא דכל העולם – "ודוד
28 עבדי נשיא להם לעולם" (כולל עולם בפירוש מקום).

29 שזהו התוכן דהמשך פרשת ויגש – ביאת
30 והתיישבות יעקב ובניו בתו במצרים, שמצרים היה
31 המקום הכי ירוד בעולם ("ערות הארץ"⁵¹, מקולקלין
32 שבאומות⁵²), עד מקום דעבודה זרה, שאמרה "לי
33 יאורי ואני עשיתיני" (כדלקמן סעיף ח), ויעקב ובניו
34 התיישבו שם בכדי (להתחיל ו)לפעול הבירור

46 כמבואר בתחלת הענין בזהר שבהערה 12 (רה, ב). וראה
ביאור⁵³ (לאדהאמ"צ) כה, ד ואילך. ולהצ"צ ע' קמה ואילך. לקו"ש
חכ"ה ע' 259 ואילך.

47 פרש"י ר"פ בראשית.

48 זכרי' יד, ט.

49 עובדי' א, כא.

50 צפני' ג, ט.

51 מקץ מב, ט. יב.

52 תו"כ ופרש"י אחרי יח, ג.

1 ח. צריך גם להבין השייכות ד"ויגש" לסיום
2 הפרשה, שמדובר בה אודות קניית מצרים לפרעה על
3 ידי יוסף, ו"רק אדמת הכהנים לא קנה כי חוק לכהנים
4 מאת פרעה וגו'" – דלכאורה מהו השייכות ל"ויגש"?
5 ואדרבה – זהו בדיוק להיפך מתוכן ד"ויגש": זה
6 ש"אדמת הכהנים לא קנה" – מראה שה"כהנים"
7 (כומרים⁶³) במצרים, עובדי עבודה זרה ממש [לא רק
8 מצד מנהג אבותיהם בידיהם, כמו שהוא בזמן הזה⁶⁴]
9 היה להם תוקף חזק ושליטה במצרים, עד כדי כך
10 ש"אדמת הכהנים לא קנה כי חוק לכהנים מאת פרעה"
11 (עד שהפסוק חוזר על כך פעם נוספת⁶⁵), ויתירה מזו:
12 אפילו יוסף התחשב בכך!
13 שזהו (עבודה זרה) בדיוק להיפך מהתוכן ד"ויגש"
14 – גילוי אחדותו יתברך בעולם. ובפרט שהעבודה זרה
15 דמצרים היתה לא רק באופן ד"קרו ליה אלקא
16 דאלקייא"⁶⁶, אלא כמו שפרעה אמר "לי יאורי ואני
17 עשיתיני"⁶⁷ (שלכן לכל לראש היתה מכת דם – "הלקה
18 את יראתם"⁶⁸).
19 ויובן בהקדים הביאור למה העבודה ד"ויגש"
20 (אחדות) נפעלה דוקא על ידי יהודה:
21 יהודה (מלשון "הפעם אודה את ה'") מורה על
22 העבודה דביטול והודאה, העבודה דמסירות נפש. וזה
23 התבטא בכך ש"ויגש אליו יהודה", שיהודה היה בטל
24 וטפל ליוסף (ונזקק אליו), נוסף על זה שהגשתו היתה
25 מסירות נפש עבור בנימין.
26 וכמבואר בכמה מקומות⁶⁹, הענין ברוחניות, שיוסף
27 הוא דרגת המשפיע ויהודה דרגת המקבל שצריך לקבל
28 (בזמן הזה) את השפעתו מהמשפיע. ובעבודה⁷⁰: יוסף
29 הוא תלמוד, ויהודה הוא מעשה, ובזמן הזה תלמוד
30 גדול, גדול תלמוד שמביא לידי מעשה⁷¹. ולכן "ויגש
31 אליו יהודה", בהיותו למטה ממנו, בכדי לקבל מיוסף.

(63) פרש"י עה"פ – פרשתנו מז, כב.
(64) חולין יג, ב. תוד"ה אסור – ע"ז ב, א. רמב"ן שם יג, א. רא"ש
ור"ן ריש מס' ע"ז. ועוד. וראה טוש"ע יו"ד סו"ס קמת.
(65) פרשתנו שם, כו.
(66) סוף מנחות.
(67) יחזקאל כט, ג. וראה תניא ספכ"ב. סה"מ תש"ד ע' 91. לקו"ש
חכ"א ע' 40 הערה 33.
(68) פרש"י וארא ז, יז.
(69) דרושי חסידות פרשתנו ד"ה ויגש – בתו"א, תו"ח ואוה"ת.
ובארוכה – ד"ה הנ"ל תרס"ח (המשך תרס"ו ע' תפח ואילך. ע'
תקלד). וראה גם ד"ה הנ"ל תרס"ו. עת"ר. תשל"ו (קונטרס ה'
טבת שנה זו), ויש"נ.
(70) ראה אוה"ת ר"פ ויגש. המשך תרס"ו שם ע' תקלד. ד"ה ועבדי
דוד תרצ"ט. ועוד.
(71) קידושין מ, ב.

32 אבל דוקא על ידי ביטול (יהודה) נפעל שלימות
33 ענין האחדות (ויגש), ביטול הגוף אל הנפש ("להגביה
34 ולהעלות הנפש על הגוף"⁷²); ולכן הביטול דיהודה
35 (עובדי ה' בגופם⁷²) ליוסף (עובדי ה' בנשמתם⁷²)
36 הביא את ההתאחדות ("ויגש") ביניהם.
37 והביטול בתכלית נותן גם את הכח לגלות את
38 אחדותו יתברך בעולם בשלימות, שכל העולם יהיה
39 בטל לה' אחד, עד שזה נתן את הכח גם לשבור ולבטל
40 העבודה זרה במצרים (היפך האחדות בתכלית), מה
41 שאין כן על ידי דרגת יוסף מצד עצמו (גילוי אלקות
42 מלמעלה למטה), לא שוברים לגמרי, אלא נשאר מקום
43 ש"אדמת הכהנים לא קנה".
44 והביאור בזה – בדרגות יהודה ויוסף דקדושה
45 [כידוע ששרש כל הענינים בעולם, אפילו עבודה זרה
46 כביכול, הוא בתורה וקדושה, אלא שלאחרי ריבוי
47 צמצומים ופרסאות, השתלשלות כו' הרי זה נשתלשל
48 למטה מטה, עד בעבודה זרה כביכול רחמנה ליצלן]:
49 מצד הדרגא דתלמוד (תורה) בלבד – יכול להיות
50 שיחסר בתכלית הביטול, עד שיהיה מקום להרגש
51 דמציאות עד "אלקייא", עד לענין ד"לי יאורי ואני
52 עשיתיני" בדקות דדקות – אף על פי שיהודי לומד
53 ומבין תורה, ומתאחד עמה, עד שהתורה נקראת על
54 שמו⁷³, ולכן "רב שמחל על כבודו כבודו מחול" כי
55 התורה "דיליה הוא"⁷⁴. מה שאין כן מצד הדרגא
56 דמעשה (מלשון כפיה) – הרי היא בתכלית הביטול
57 ומסירות נפש, כי אינו מרגיש לגמרי מעלות ועניני
58 עצמו, רק הקבלת עול לקיים את המעשה⁷⁵.
59 ועל ידי "ויגש אליו יהודה" הוא הכניס את הכח
60 דתכלית הביטול גם ביוסף (תלמוד)⁷⁶ – שיהיה לימוד
61 התורה לשמה, מתוך מסירת נפש⁷⁷, לא לשם שום דבר

(72) המשך תרס"ו שם ע' תפח.

(73) ע"ז יט, א.

(74) קידושין לב, סע"א.

(75) ראה המשך תרס"ו ע' תקכט, בביאור מעלת מעשה על תלמוד,
דמעלת התלמוד הוא בענין הגילויים, ומעלת המעשה הוא שע"י קיום
המצוות דוקא הוא המשכת העצמות.
(76) ראה המשך תרס"ו שם שע"י עסק התורה בקבוצות שיש בו
גם המעלה של מעשה המצוות (המשכת העצמות).

(77) ולהעיר שע"י שהרב מחל על כבודו (כיון שתורה דילי' הוא)
– הנה נוסף להביטול שבזה עצמו, ה"ה משיב את האבידה (שע"פ
דין חכם שאינו לפי כבודו אינו חייב בזה – ב"מ כט, ב במשנה.
רמב"ם הל' גזילה ואבידה פי"א ה"ג. טוש"ע חו"מ סו"ס ג' ס"א),
שהשבת אבידה (בעבודה רוחנית) היא ע"י מסירת נפש, כמוכן
הביאור בחסידות (לקו"ת פינחס עו, ריש ע"ב. ובכ"מ) במאחז"ל
(תגיגה ד, רע"א) "איהו שוטה המאבד מה שנותנים לו", שמאבד
בחי' מ"ה (נפש האלקית שלו) שנותנים לו מלמעלה, והתיקון על זה

ועל ידי זה שישנו ה"ויגש" – החל מהאחדות בין
בני ישראל (ועל ידי זה – המשכת אחדותו יתברך
בעולם, להכניס את האל"ף בגלות, "גולה"), הרי זה
מבטל סיבת הגלות (שנאת חנם ופירוד הלכות⁸³),
וכשבטלה הסיבה בדרך ממילא בטל המסובב ובאה
הגאולה (גולה יחד עם האל"ף דאלופו של עולם) –
"אני לוקח את בני ישראל מבין הגויים אשר הלכו שם
וקבצתי אותם מסביב גוי ועשיתי אותם לגוי אחד גוי"
ומלך אחד יהיה לכולם גוי ודוד עבדי נשיא להם
לעולם גוי", וכך נפעל גם בעולם – "וידעו הגוים כי
אני ה'", כמו שכתוב בהפטורה דפרשת ויגש –
(שמבטא) הגמר ושלמות דתוכן הפרשה.

[ויש לומר הטעם למה הענין (תוכן פרשת ויגש –
אחדות במקום ההתחלקות) נמצא בגלוי דוקא
בהפטורה – כי תקנת ההפטורה באה על ידי חושך
הגלות: "פעם"⁸⁴ אחת גזרו שמד על ישראל שלא יקראו
בתורה וקראו בנביאים מענין הפרשה כו' ואחר כך
כשבטלה הגזירה וחזרו לקרות בתורה התקינו שיהא
אחד קורא בנביא כו'; כלומר, קריאת ההפטורה הוא
ביטוי בגלוי דיתרון האור שבא מן חושך הגלות. לכן
כתוב בההפטורה בגלוי התכלית של הגלות – הענין
ד"ויגש" (אחדות) בגאולה העתידה].

ועל פי זה יומתק ההמשך ד: פרשת ויגש,
ההפטורה שלה, פרשת ויחי ולאחרי זה ספר (ופרשת)
שמות: השלימות של העבודה ד"ויגש" בזמן הגלות –
מתגלה ב"הפטורה", (דסיום) הגלות – שנעשה "והיו
לאחדים גוי ודוד עבדי נשיא להם לעולם",
ובשעה שיהודי יודע שזהו התכלית דעבודתו,
נעשה אז מיד בהתחלה "ויחי יעקב בארץ מצרים",
ובפרט ברגעים האחרונים של הגלות נעשה אצל כל
יהודי (שיעקב קאי על כל יהודי) חיים אמיתיים,
באופן שזה חודר בכל מציאותו (גם ה"יעקב" מלשון)
עקב שברגל),

וזה מביא מיד בהתחלה "ויחי יעקב", חיים נצחיים
– (דיעקב אבינו לא מת⁸⁵), בגאולה האמיתית
והשלימה. ומסיום ספר הישר⁸⁶, באים לספר שמות,
ספר הגאולה⁸⁷, ונעשה "ואלה שמות בני ישראל", "על

(אפילו לא עולם הבא), אלא עבודה מתוך אהבה –
"שתהא נפשו קשורה באהבת ה' ונמצא שוגה בה
תמיד" (כמבואר ברמב"ם סוף וחותם הלכות
תשובה)⁷⁸.

ויש לומר שלכן "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף
להורות לפניו גשנה": דוקא הביטול דיהודה יש לו את
הכח לעשות את מצרים למקום תורה, ולבטל סוף סוף
גם את העבודה זרה דמצרים במצרים, לגלות שם
אחדותו יתברך, "וידעו הגויים כי אני ה'" (כמו שכתוב
בהפטורה).

ולכן לעתיד לבא יתעלה יהודה, למעלה יותר
מיוסף, כי אז יתגלה מעלתו (מעשה גדול)⁷⁹ – כאמור
בהפטורה דפרשת ויגש: "הנה אני לוקח את עץ יוסף
גוי ונתתי עליו את עץ יהודה", "ומלך אחד יהיה
לכולם גוי" ועבדי דוד⁷⁹ מלך עליהם גוי ודוד עבדי⁷⁹
נשיא להם לעולם". ואז יהיה ההתאחדות דשני
המעלות – מעלת יהודה ומעלת יוסף (ולא שיוסף
יתבטל) – "והיו לאחדים", כי על ידי גילוי מעלת
יהודה, מעלת הביטול, שזה נלקח מעצם הנפש –
נעשה שלימות האחדות דכל הדרגות⁸⁰.

ט. הלימוד מזה בעבודת האדם:
העבודה ד"ויגש" במצרים – אחדות ישראל
(השבטים), והמשכת אחדות בעולם על ידי עבודת
יעקב ובניו במצרים – מבטאים את תכלית כללות
העבודה דבני ישראל במשך הדורות (מעשה אבות
סימן לבנים⁸¹), במיצרים וגבולים של העולם, ובפרט
בגלות, שכל הגליות נקראות על שם מצרים (על שם
שמצירות לישראל⁸²) – שבהמצאם בעלמא דפרודא,
ובזמן הגלות, כשבני ישראל "מפוזר ומפורד בין
העמים" – עליהם להתאחד ("ויגש"), ולפעול "ויגש"
גם בעולם – על ידי בירור העולם, עד התחתון ביותר,
ולגלות שם את האל"ף דאלופו של עולם, ה' אחד.

(השבת אבידה) הוא ע"י מסירת נפש (מסירת מ"ה שבנפשו). ולהעיר
מלקיט שם, ששמירת הניצוץ האלקי (בחי" מ"ה) שלא יאבד כו',
נעשה ע"י לימוד התורה.

(78) פרק הנושאי דהל' תשובה – וי"ל שזה מרמז על שלימות
(עשרה הוא מספר השלם) דעבודת התשובה – לשמה, מתוך ביטול
אמיתי ומסירת נפש.

(79) ומייחס משיח לדוד (אף שמלך המשיח הוא רק מבית דוד) –
מפני מעלת הביטול שלו (סד"ה ועבדי דוד תרצ"ט). ועפ"י יש לומר
גם הדיוק "ועבדי" – שמורה על תכלית הביטול (וראה המשך תרס"ו
שם ע' תקלא ואילך, שיהודה הוא דרגת עבד).

(80) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 264 ואילך ובהערות שם.
(81) ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן עה"ל לך לך יב,
ו. ועוד. וראה לקו"ש חט"ו ע' 67.
(82) ב"ר פט"ז, ה.

(83) יומא ט, א.

(84) שו"ע ואדה"ז או"ח ר"ס רפד. וראה אנציקלופדי תלמודית
בערכו.

(85) תענית ה, ב.

(86) ע"ז כה, א.

(87) רמב"ן ס"פ פקודי. וראה ב"ר פ"ג, ה.

1 שם גאולתן נזכרו כאן⁸⁸, שגאולה זו באה "בשביל".
2 . שלא שינו את שמם . . ראובן ושמעון נחתין ראובן
3 ושמעון סלקין⁸⁹, כלומר, שאפילו בשמותם
4 (ולבושים), כפי שהם נשמות בגופים למטה
5 ומלובשים, לא שינו (כמדובר לעיל החידוש דאחדות
6 דוקא למטה במקום ההתחלקות).

7 י. ובאם הדברים אמורים בכל דורות הגלות – על
8 אחת כמה וכמה בדורנו זה, דרא דעקבתא דמשיחא,
9 ה"הפטורה" וסיום הגלות, שכבר "כלו כל הקצין"⁹⁰,
10 ולפי כל הסימנים הגאולה צריכה ומוכרחת כבר לבוא,
11 וכפי שכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו כבר הכריז כמה
12 וכמה שנים לפני זה, שסיימו הכל, צריך רק "לצחצח
13 את הכפתורים"⁹¹, ולהיות "עמדו הכן כולכם"⁹² שגם
14 זאת כבר – במשך השנים בינתיים – פעלו בפועל
15 במעשה, ו"הנה זה עומד אחר כתלנו"⁹³, הנה הנה
16 באה בפשטות הגאולה,

17 ומובן, שאז צריכה להיות עוד יותר הדגשה גם על
18 הענין ד"ויגש", "והיו לאחדים גו" – האחדות בין בני
19 ישראל, והמשכת אחדותו יתברך בכל העולם, באופן
20 ש"ידעו הגוים כי אני ה'", ובפרט – על ידי ההפצה
21 בין אומות העולם את הז' מצוות בני נח (כפסק דין
22 הרמב"ם⁹⁴).

23 בכל זה ניתוסף עוד יותר – בעמדנו בשנת
24 הארבעים מהסתלקות כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו
25 (תש"י-תש"נ), כשנעשה "נתן ה' לכם לב לדעת ועינים
26 לראות ואזנים לשמוע", "קאי איניש אדעתיה דרבי"⁹⁵
27 – בכל הענינים דרבנו נשיא דורנו:

28 "ויגש אליו יהודה" היה בשנת הארבעים דיוסף⁹⁶
29 ויש לומר על דרך הרמז ש"יכנסו דברי באזניך"
30 (שיהודה אמר ליוסף) הוא על דרך הענין ד"קאי איניש
31 אדעתיה דרבי" שנעשה בשנת הארבעים – אז נעשה

(88) שמו"ר פ"א, ה.

(89) ויק"ר פ"ב, ה. שהש"ר פ"ד, יב (א). ועוד.

(90) סנהדרין צז, ב.

(91) שיחת שמח"ת תרפ"ט.

(92) אגרות קודש אדמו"ר מהור"י צ"ד ריש ע' רעט. וש"נ.

(93) "קול קורא" ב"הקריאה והקדושה" סיון תש"א (אגרות קודש

אדמו"ר מהור"י צ"ח ס"ע שסא ואילך) בסופו.

(94) הל' מלכים ספ"ח.

(95) תבוא כט, ג. ע"ז ה, ריש ע"ב. וראה בנדו"ד – קונטרס משיחת

ש"פ בא תשמ"ט.

(96) כי בעת מכירתו ה' יוסף בן שבע עשרה שנה (וישב לו, ב),

יעקב בא למצרים כ"ב שנה לאחר מכירת יוסף (פרש"י וישב לו, כד)

– נמצא ש"ויגש" (שהי' לפני ביאת יעקב למצרים) ה' בשנת

הארבעים של יוסף.

32 הכניסה בשלימות ד"דברי באזניך", בכדי שיהיה
33 האחדות (ויגש) בשלימותה, כנ"ל.

34 מזה מובן גם בנדון דידן, שבשנת הארבעים
35 דהסך-הכל דעבודתו דיוסף שבדורנו (בשעת
36 הסתלקותו⁹⁷) – נעשה "ויגש", "יכנסו דברי באזניך",
37 וזה נותן כח מיוחד לכך שכל בני ישראל יעמדו
38 בהתקרבות ובאחדות, וגם – להמשיך אחדותו יתברך
39 בכל העולם, כך שנעשה הכנה שלימה ל"והיו לאחדים
40 גו" ומלך אחד יהיה לכולם גו" (דוד מלכא משיחא)
41 ועבדי דוד מלך עליהם גו" עד "ודוד עבדי נשיא להם
42 לעולם"⁹⁸.

43 ועד שברגעים האחרונים של הגלות נעשה "ויחי
44 יעקב בארץ מצרים", ש"דוד עבדי נשיא" – "נשיא"
45 ראשי תיבות ניצוצו של יעקב אבינו⁹⁹ – עומד באופן
46 ד"ויחי", ותיכף ומיד גואל את כל בני ישראל מהגלות
47 בגאולה האמיתית והשלימה.

48 יא. מזה מובן ההוראה בנוגע לפועל:
49 בעמדינו בשבת פרשת ויגש, ברגעים האחרונים של
50 הגלות, ובשנת הארבעים – צריך להיות הוספה אצל
51 כל אחד ואחד בהעבודה ד"ויגש", ובפרט (בתור)
52 הכנה לשלימות ההגשה והאחדות דיהודה ויוסף
53 בגאולה העתידה.

54 ובפשטות: להוסיף באהבת ואחדות ישראל,
55 והוספה בפועל – נוסף על המחשבה, כדיבור ובמעשה
56 בפועל, והמעשה הוא העיקר, על ידי ההתקרבות
57 וההתאספות עם עוד יהודים, שזהו (התאחדותם) טובה
58 בשבילם והסביבה, על אחת כמה וכמה בשעה
59 שמדברים דבר שיש בו תועלת בשבילם ולאחרים,

(97) ראה אנה"ק בתניא סכ"זכח: כל מעשיו ותורתו ועבודתו (של
הצדיק) אשר עבד כל ימי חייו מתגלה ומאיר למטה כו'.

(98) ומה שנאמר ב' פעמים, "עבדי דוד מלך עליהם" ואח"כ "דוד
עבדי נשיא להם לעולם" – אולי יש לומר, שזה קאי על ב' התקופות
לע"ל: תקופה ראשונה – "עבדי דוד מלך עליהם" ויפעול עליהם
ש"לא יטמאו עוד גו' ובמשפטי ילכו וחוקותי ישמרו ועשו אותם,
וישבו על הארץ גו'"; ולאחרי זה נעשה שלימות נעלית יותר (שלימות
בקדושה עצמה) – "דוד עבדי נשיא להם לעולם", "וכרתי להם ברית
שלום גו' והרביתי אותם ונתתי את מקדשי בתוכם לעולם גו'", עד
שזה יפעול בכל העולם – "וידעו הגוים כי אני ה' גו'".

ויש לומר, שמעין ב' דרגות אלו ישנם גם בסוף זמן הגלות ותחלת
הגאולה – כמבואר ברמב"ם (הל' מלכים ספ"א): "עמוד מלך מבית
דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדור אביו כו' ויכוף כל ישראל לילך
בה ולחזק בדקה וילחם מלחמות ה' (ע"ד הפעולה ד"משפטי ילכו
גו') – הרי זה בחזקת שהוא משיח"; ואח"כ – "אם עשה והצליח
ובנה מקדש במקומו כו' (ע"ד "ונתתי את מקדשי בתוכם גו') – הרי
זה משיח בודאי, ויתקן כל העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר
אז אהפוך גו'" (ע"ד "וידעו הגוים כי אני ה'").

(99) ספר קהלת יעקב (לבעה"מ מלא הרועים) מע' רבי. וראה
לקו"ש ח"ד ע' 1051 הערה 18.

1 וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁰⁰, שבשעה ששני
2 יהודים נפגשים צריך לצאת מזה טובה ליהודי שלישי,
3 ועל אחת כמה וכמה לשניים אלו. על דרך כמו שהיה
4 ב"ויגש" יהודה אל יוסף, שנוסף להתועלת בזה בכדי
5 להציל את בנימין (יהודי שלישי), הרי בעצם הפגישה
6 היתה התועלת דהאחדות דיהודה ויוסף, ודכל
7 השבטים.
8 וכך גם – צריכה לבוא הוספה בהעבודה ד"ויגש"
9 בכל העולם – על ידי הפצת התורה והיהדות, והפצת
10 המעיינות חוצה, מעיינות דפנימיות התורה דרבותינו
11 נשיאינו, עד "עבדי דוד נשיא", תורתו של משיח, עד
12 שמפיצים בכל העולם את ההכרה בה' אחד, "וידעו
13 הגוים כי אני ה'".
14 יב. ובפרטיות יותר:
15 בכללות נחלקים בני ישראל לשני סוגים¹⁰¹
16 ד"יששכר" ו"זבולון"¹⁰² – יושבי אוהל ובעלי עסק,
17 מארי תורה ומארי עובדין טבין, אלו שעיקר ענינים
18 הוא לימוד התורה (יוסף), ואלו שעיקר ענינים הוא
19 מעשה המצוות, גמילות חסדים וצדקה (יהודה).
20 ומבואר בכמה מקומות¹⁰³, שלכל סוג צריך להיות
21 גם העבודה השניה: יושבי אוהל צריכים לעסוק גם
22 בגמילות חסדים (כמאמר חז"ל¹⁰⁴ כל האומר אין לו
23 אלא תורה בלי גמילות חסדים אפילו תורה אין לו. וגם
24 רשב"י (שתורתו אומנתו¹⁰⁵) מודה שמפסיקין לעשות
25 סוכה כו'¹⁰⁶ – מעשה המצוות, ובעלי עסק צריכים
26 שיהיה להם קביעות עתים לתורה¹⁰⁷, על כל פנים פרק
27 אחד שחרית ופרק אחד ערבית¹⁰⁸ (נוסף לדברי תורה
28 – תורה שבכתב ותורה שבעל פה – שכל אחד אומר
29 בתפלה). אבל נשאר חילוק עיקרי ביניהם, שאצל
30 יושבי אוהל "עיקר ורוב ימיהם" בלימוד התורה,
31 "ומיעוט ימיהם בגמילות חסדים", ואצל "זבולון" הוא
32 להיפך.

33 מכיון שעומדים בסוף זמן הגלות, וצריך כבר
34 לסיים את ההכנות הכי אחרונות לגאולה, כולל –
35 ל"והיו לאחדים גו'" דיוסף ויהודה "ודוד עבדי נשיא
36 להם לעולם" – מובן שכבר ומכבר הגיע הזמן – וזהו
37 ה"פקוח נפש" דהדור האחרון בגלות – שאצל בני
38 ישראל בעבודתם יהיה שלימות היחוד ד"יהודה"
39 ו"יוסף", תלמוד ומעשה: נוסף להתכלות על דרך
40 הרגיל בין שני סוגי בני ישראל (כנ"ל), צריך להיות
41 אצל כל סוג הוספה שלא בערך בעבודה השניה, עד
42 שיהיה שלימות החיבור ביניהם.
43 ובנוגע לפועל – באותיות פשוטות: כל בעל עסק
44 (זבולון) יוסיף – בכמות ובאיכות – בקביעות עתים
45 לתורה בשופי (הרבה יותר ממה שלומד עד עתה), כך
46 שנעשה (- מעין) יושב אוהל. וכל יושב אוהל
47 (יששכר) יוסיף וירבה בנתינת הצדקה בשופי (הרבה
48 יותר מנתינתו על דרך הרגיל עד עתה), כך שנעשה גם
49 (- מעין) ממארי עובדין טבין.
50 וכשמוסיפים בזה כדבעי, באופן שחודר בו לגמרי
51 – מובן שהוא משתדל להשפיע גם על עוד ועוד
52 יהודים שגם הם יעשו כך, עד באופן של טופח על
53 מנת להטפח, שההוא ממשיך ומשפיע על אחרים,
54 תלמידים ותלמידי תלמידים וכו'.
55 ויהי רצון שזה יביא מיד את השלימות ד"והיו
56 לאחדים גו'" דיהודה ויוסף, דכל שבטי ישראל, עד
57 דכל העולם כולו,
58 ו"בנערינו ובזקנינו ובבנינו ובבנותינו" יוצאים כל
59 בני ישראל מהגלות, בגאולה האמיתית והשלימה,
60 "ודוד עבדי נשיא להם לעולם".

סוף ס"ג (ה, א). לקו"ת ראה ד"ה כי תשמע בקול ס"ג (כג, ג). סה"מ
תש"ח ע' 266 בהערה.

105) שבת יא, א.

106) ירושלמי ברכות פ"א סה"ב. שבת פ"א סה"ב.

107) רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ח. טוש"ע יו"ד ר"ס רמו. שו"ע

אדה"ז או"ח ר"ס קנה. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג פרטי דינים בזה.

108) מנחות צט, סע"ב. הל' ת"ת לאדה"ז שם ס"ד.

100) ראה מכתב ר"ח שבט תשי"ז. ועוד.

101) ראה אגה"ק ס"ה (קט, א). תו"א פ' תרומה. ביאורו

לאדהאמ"צ כה, א"ב. ולהצ"צ ע' קלד. ועוד.

102) ראה ספרי ופרש"י ברכה לג, יח. טור יו"ד ר"ס רמו, ובב"י

שם. שו"ע ורמ"א שם ס"א.

103) ראה אגה"ק שם.

104) ראה יבמות קט, ב. וראה לקו"ת ויקרא ביאור ולא תשבית

לקוטי שיחות פרשת ויגש כרך י

א. על הפסוק¹ "ויפול על צוארי בנימין אחיו ויבך ובנימין בכה על צואריו" איתא בגמרא²: "בכה (יוסף) על שני מקדשין (והם המרומים בתיבת "צוארי" לשון רבים) שעתידין להיות בחלקו של בנימין, ועתידין ליחרב, ובנימין כו' בכה על משכן שילה שעתידי להיות בחלקו של יוסף ועתידי ליחרב".

והנה הטעם ש"צוארי" מרמז לבית המקדש, מבואר במדרש על הפסוק "כמגדל דוד צואריך"³: "מה צואר זה נתון בגבהו של אדם כך בית המקדש נתון בגבהו של עולם". אמנם מה שכתוב "בגבהו של עולם" אין פירושו שהוא עולה בגבהו על כל העולם, אלא כדפירש בגמרא⁴ על הפסוק⁵ "ובין כתפיו שכן", שביט המקדש "נמוך עשרים ושלוש אמה מעין עיטם" – כצוארו של אדם שהוא בגבהו של הגוף, אלא שהוא נמוך מעט מהראש. ואדרבה, "אמרי נחתי בי' פורתא משום דכתיב ובין כתפיו שכן, אין לך נאה בשור יותר מכתפיו" (היינו ד"בגבהו" מובנו: בתוך גבהו של עולם).

ולכאורה מהו היתרון והיופי בזה שאינו בתכלית הגובה? וממה נפשך: אם אין מעלה בגובה, מה משמיענו בזה שבית המקדש "נתון בגבהו של עולם"; ואם הענין ד"גבהו" מעלה היא⁶ (כפי שמשמע גם מהנ"ל), הרי כל שהוא גבוה יותר, יפה ומעולה הוא יותר – ומהו הטעם שהיה (בית המקדש) "נמוך עשרים ושלוש אמה" וכו'?

ויובן זה בהקדם ענין הצואר, שהוא ממוצע בין הראש להגוף, דהנה כללות החיות הוא במוח שבראש, והמשכחה מהראש אל הגוף היא על ידי אמצעות הקנה, וושט וורידין שבגרון. וכן הוא גם בהמשכת השכל מהמוח שבראש: זה שהשכל (חיצוניותו) נמשך ובה מן המוח אל הלב (ומשם מתפשטת השפעתו בכל הגוף) הוא על ידי זה שעובר דרך מיצר הגרון המפסיק

בניניהם⁷. ולפי זה הרי יש בצואר יתרון מעלה גם על הראש, דוקא הצואר (הגרון) מביא לפועל את תכליתו של הראש:

(א) שכל האיברים יקבלו חיותם מהראש;

(ב) שכולם יתנהגו על פי השכל שבראש.

ואף שמעלתו של הראש כמו שהוא בפני עצמו גדולה מזו של הצואר בפני עצמו – שלכן הוא גבוה ממנו גם בגשמיות – הנה עילוי זה של הראש הוא רק בסדר המדריגות; אבל בנוגע לתכליתו ותפקידו של הראש, יש יתרון מעלה⁸ בצואר (ודוקא מפני שהוא נמוך במדריגה) שהוא הממוצע ובו הוא הכח והיכולת להעביר את החיות והשכל מהראש אל הגוף.

ועל דרך זה יובן גם בבית המקדש, הנמשל ל"צואר", שעיקר מעלתו ב"נחתי בי' פורתא" מ"ראש גבהו". דהנה ענינו של בית המקדש הוא, שבו ועל ידיו יומשך ויאיר אור (אלקי) לכל העולם⁹, עד לחלקו הכי נמוך ותחתון במדריגה – ולכן לא היה המקדש (כי אם ב"גבהו", אבל לא) גבוה לגמרי מן העולם ומרומם ממנו (כי אז היה למעלה מכדי להאיר על ידו לכל העולם), אלא "נחת פורתא", היינו בשייכות וקירוב לעולם בכדי להאירו (וכצואר האדם שעל ידי זה שהוא נמוך מן (ההתרוממות של) הראש, כי אם בקירוב אל הגוף הרי הוא בחינת הממוצע, ומחברם לאחדים).

וכן הוא גם בבית המקדש הפרטי שבכל אחד מבני ישראל¹⁰: כשהנפש האלוקית שבו אינה בבחינת התנשאות של הבדלה מן ה"עולם קטן" שלו – אלא מתעסקת ומתלבשת בו, בכדי לברר ולזכך את הנפש הבהמית שבו, את גופו ואת חלקו בעולם – על ידי זה נעשה כולו משכן ומקדש לאורו יתברך.

ב. על פי זה יובן מה שיוסף נפל על צוארי (כפשוטו של) בנימין אחיו ויבך ובנימין בכה על צואריו:

(7) תו"א נח, כ. ובכ"מ.

(8) להעיר מההפרש בין "מדריגה" ל"מעלה" ד"ה בראשית תש"ה בתחלתו.

(9) שלכן היו בביהמ"ק חלונות שקופים אטומים (מלכים א ו, ב. וראה בלק"ש ח"ב ע' 315 ובהנסמן שם).

(10) כמארז"ל (ראה ר"ח שער האהבה (קרוב לתחלתו), של"ה שער האותיות אות ל, מסכת תענית רד"ה מענין העבודה. פ' תרומה חלק תו"א – שכה, ב. שכו, ב) בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כו"א מישאל.

(1) פרשתנו מה, יד.

(2) מגילה טז, ב. פרש"י עה"ת שם.

(3) שה"ש ד, ד. שהש"ר שם (ו).

(4) זבחים נד, ב.

(5) דברים לג, יב ובפירש"י שם.

(6) להעיר מברכת ד' מינים "על נטילת לולב" (אף דאתרוג יש בו טעם וריח) מפני שהלולב גבוה מכולן חשוב הוא ונקראת כל האגודה על שמו (שו"ע אדה"ז סו"ס תרנ"א). ובל' הכתוב (קהלת ה, ז) גבוה מעל גבוה שומר גר.

ממש לאותה המדה שהוא אוהב את עצמו¹⁸, וכמו
שמוכא באגרת הקודש¹⁹ - באותה אגרת עצמה שבה
מאריך עד כמה יש להרבות במתן צדקה שהיא מדת
החסד - אשר בשעה שאין בידו אלא קיתון אחד של
מים - הנה "חיך קודמין"²⁰

ואם כן הרי בודאי שלכל אחד מהם נוגע יותר
הבית המקדש שלו, ובמילא גם הבכיה היא ראשית-כל
על חורבנו של המקדש שלו.

עוד צריך להבין:

על הפסוק²¹ "ויפול (יוסף) על צואריו (של יעקב)
ויבך על צואריו עוד", איתא בזהר²² שיוסף בכה על
בית המקדש שנחרב (ובזה מתרץ בזהר מה שכתוב
"ויבך על צואריו עוד", שאז היתה בכיה נוספת, גם על
גלות בתראה", על הגלות הכי אחרון).

ויש לתמוה: מדוע רק יוסף בכה על חורבן בית
המקדש - ולא יעקב? ותירוצו של רש"י²³ בשם
רבתינו שיעקב "היה קורא את שמע", הרי לפי הזהר,
לכאורה, אינו תירוץ:

על פי פירוש הכתוב "ויפול על צואריו גו"
כפשוטו, שלא הייתה הבכיה בגלל החורבן והטעם
ש"יעקב לא נפל על צואריו יוסף ולא נשקו" הוא מפני
שקרא את שמע, הרי מודגש בזה גודל עבודתו של
יעקב: גם בעת שראה את בנו בפעם הראשונה לאחר
שרבות בשנים חשב כי איננו בחיים - בכל זאת לא
הפסיק מקריאתו את שמע. ועוד יותר: שמחה עצומה
זו לא הטרידתו מלכוון בקריאת (פסוק ראשון ד) שמע
שצריכה כוונה²⁴.

אבל לפי פירוש הזהר: איך אפשר שיעקב אבינו
לא נתרגש ולא נטרד על ידי חורבן בית המקדש, והיה
יכול בשעה זו לקרות את שמע בכוונה?!

ד. וביאור הדבר: ענין הבכיה כפשוטו, בעיני
העולם, הוא בכדי להקל על הבוכה. וכנראה בחוש,
שכאשר האדם בוכה על ענין המיצר ומעיק לו, אין

לכאורה מדוע בכו איש על צואריו אחיו ולא על
ראש אחיו - שהוא ה"ראש" (החלק העיקרי והנעלה)
שבאדם?

אלא שתכליתם של בני ישראל הוא, כמאמר
חז"ל¹¹: "אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני" -
היינו לשמש ולהשלים את כוונת קונו בבריאתו
ובבריאת כל העולמות שהיא: "להיות לו דירה
בתחתונים"¹². וזה תלוי בעבודת בני ישראל (שהרי
הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים¹³ שהיא ראשית
העבודה ועיקרה ושרשה), שהם יעשו דירה לו יתברך
בתחתונים, על ידי שכל אחד ואחד מהם יזכך את גופו
ונפשו הבהמית וחלקו בעולם. ולכן העיקר בזה (גם
לגבי בחינת "ראש") הוא בחינת ה"צואר" שבו שעל
ידו נשלמת עבודה זו כנ"ל.

ובזה יבואר מה שיוסף ובנימין בכו איש על צואר
אחיו, ולא על הראש: א) על ראשו של בן ישראל, על
נשמתו, אין לבכות: נשמת ישראל "גם בשעת החטא
היתה באמנה אתו יתברך"¹⁴; ב) תכליתו של בן ישראל
אינה בראשו - בעבודתה של הנשמה לעצמה; אלא
בצוארו - לפעול בגוף, בנפש הבהמית ובחלקו
בעולם¹⁵, כנ"ל.

ג. אמנם צריך להבין:
למה בכה יוסף על המקדשות בחלקו של בנימין,
ובנימין בכה על המשכן בחלקו של יוסף; לכאורה
אדרבא כל אחד מהם עליו לבכות על חורבן בית
המקדש שבחלקו הוא? הרי "אדם קרוב אצל עצמו"¹⁶?
(ועד כדי כך דאפילו במצות אהבת ישראל - וגם
לפי המבואר בחסידות בגודל איכותה וכמותה של
אהבה זו¹⁷, עם כל זה הרי - האהבה אינה אלא באופן
של "אהבת לרעך כמוך", בכ"ף הדמיון, ואינה מגיעה

(11) משנה ובריייתא סוף קידושין.

(12) תנחומא נשא טז.

(13) ברכות לג, ב. וש"נ.

(14) תניא פכ"ד. ולהעיר ממרו"ל (סנהדרין מד, א): אע"פ שחטא

ישראל (אותיות ל-ראש) הוא.

(15) תניא פל"ז (מח, ב): הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל
כו' ולא ירדה להתלבש בעוה"ז וכו' רק להמשיך אור לתקנם כו'.

(16) סנהדרין ט, ב. וש"נ. - ולהעיר אשר "הוא יותר קרוב מכמו
הקרוב אפי' ראשון בראשון, דהיינו שני אחים או אב ובנו, שהרי גם
להאב או להאח לא יהי' מושג השכל ע"י מחשבתו כ"א לגבי עצמו
לבד, והיינו כי השני קרובים האב ואח ה"ה דבר נוסף על עצמותו
אבל היותו קרוב לגבי עצמו אין שום דבר נוסף כלל על עצמותו"
(וככה תרל"ז פ"ב).

(17) תניא פל"ב. דרמ"צ מצות אהבת ישראל. לקו"ש ח"ב ע' 300,

(18) וככה תרל"ז שם. - ואף שאהבת ישראל היא אהבה עצמית
(שזהו פ"י "כמוך" - כאהבת עצמו שהיא אהבה עצמית (לקו"ש שם)),
היא דוגמת אהבת אחים (ראה תניא פל"ב), וקורבת האחים אינה
קקורבת האדם לעצמו, כבהירה 16.

(19) סי' טז.

(20) נדרים פ, ב. ב"מ סב, א.

(21) פרשתנו מו, כט.

(22) ח"א ריא, סע"א.

(23) פרשתנו שם.

(24) ברכות יג, ב. שו"ע אדה"ז סס"ג ס"ה.

34 כי עיקר ענין הקרבן הוא: אדם כי יקריב – מכם
35 קרבן לה' ³¹, קריאת שמע ומסירות נפש שבה: למסור
36 נפשו באחד, בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך ³².

37 ה. ואין להקשות: כיון שראו ברוח הקודש שהמשכן
38 והמקדש עתידין ליחרב, הרי כבר נגזר על זה מלמעלה
39 – ומה אפשר לעשות בזה? – דהלא כבר אמרו חז"ל ³³
40 "אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע
41 עצמו מן הרחמים" – ואפילו לאחר גזר דין, אפשר –
42 על ידי עבודה – לקרעו ³⁴.

43 וכדמצינו בחזקיה: שישעיה מסר לו הנבואה שנגזר
44 על חזקיה שימות – אמר לו חזקיה לישעיה "כלה
45 נבואתך וצא" ³⁵: "ויסב פניו אל הקיר ויתפלל אל ה'" ³⁶
46 – ותפלתו הועילה – "שמעתי את תפלתך" – הוסיפו
47 לו חמש עשרה שנה על שנות חייו ³⁷. חמש עשרה
48 שנות חיים – כפשוטם, גם בעולם הזה.

49 ו. אמרו חז"ל ³⁸ "כל דור שאינו נבנה (בית)
50 המקדש) בימיו מעלין עליו כאילו הוא החריבו". ועל
51 דרך זה יש לומר בנוגע לכל אחד ³⁹, מה שלא נבנה
52 בית המקדש בימיו הוא מפני שבית מקדשו הפרטי
53 הוא חרב ⁴⁰: אם עבודתו הפרטית, בית המקדש שלו,
54 היה קיים בשלימות, היה בא משיח ובונה בית המקדש
55 – הכללי.

56 וההתבוננות בזה – כוונתה ותכליתה לא האנחה
57 והבכיה כי אם הפעולה והעשיה – הגאולה הפרטית ⁴¹
58 ובנין בית המקדש שבנפשו, ועל ידי זה ימהר וימשיך
59 את הגאולה הכללית ובנין בית המקדש במקומו, על
60 ידי משיח צדקנו, בקרוב ממש.

(משיחת שבת פרשת ויגש, תשכ"ה) ⁶¹

1 בכחה של בכיה זו לתקן משהו בדבר שגרם אותה,
2 אלא שבכה – וירווח לו, ועל דרך מה שכתוב הייתה
3 לי דמעותי לחם וגו' ²⁵. מזה מובן אשר כשיש בידו
4 לתקן את הענין, הרי, אדרבה, אין מקום להרגיע רוחו
5 בבכיה אלא צריך הוא לעשות ולתקן.

6 ולכן כשרואה "חורבן מקדשו" של חבירו –
7 משתתף בצעריו ובוכה, אבל (עיקר) התיקון ובנין בית
8 המקדש מחדש אינו תלוי בו אלא בחברו. הוא יכול
9 ומחוייב לעזור לחבירו: א) על ידי שיוכיחו (בדרכי
10 נועם), ב) על ידי שיעזור רחמים ויתפלל עליו, אבל
11 הביטול בפועל של החטאים שגרמו שנשתלחה יד
12 במקדש חברו תלוי בחברו שהוא בעל בחירה.

13 ובשעה שעשה את כל מה שבכוחו לעזור לחבירו
14 ולאחר כל זה רואה שמקדש חבירו עודנו חרב – הנה
15 נוגע הענין בנפשו ויבכה עליו וכו'.

16 אולם בשעה שרואה אדם את חורבן בית המקדש
17 הפרטי שלו, אז אין לו להסתפק באנחה ²⁶ ובבכיה, כי
18 אם להשתדל לתקן ולבנות מחדש על ידי שיעבוד
19 עבודתו להביא את הגאולה הפרטית בנפשו ²⁷.

20 לבד באם הבכיה היא דמעות של תשובה, שאז
21 הבכיה עצמה היא תיקון וענין של בנין וכמו שנאמר
22 שימה דמעותי בנאדך וגו' ²⁸.

23 ולפעמים הבכיה מחלישה עבודתו בבנין המקדש
24 שלו באמרו בלבו כי כבר יצא ידי חובתו בבכיה וכו'.

25 ולכן בכיית יוסף ובנימין הייתה – כל אחד – על
26 בית המקדש שבחלקו של השני; ויעקב לא בכה על
27 חורבן בית המקדש כי אם היה קורא את שמע כי יעקב
28 הוא אביהם של כל בני ישראל, ולכן הן המשכן והן
29 בית המקדש הם "בחלקו" ולכן עסק בתיקון ובנין בית
30 המקדש –

31 שהרי ענין בית המקדש הוא שיהיה "בית מוכן
32 לקרבנות" ²⁹ "וכל הקורא קריאת שמע כו' הרי זה
33 כאילו הקריב עולה כו' וזבח כו'" ³⁰,

(31) ויקרא (א, ב). לקו"ת ויקרא (ב, ב).

(32) ענין ב' מסנ"פ אלו ראה תו"א וישוב (כט, ב ובאזה"ת שם).

לקו"ת ויקרא (ג, א), שה"ש (א, א).

(33) ברכות י, סע"א.

(34) ר"ה טז, ב.

(35) ברכות שם.

(36) מלכים ב כ, ב.

(37) שם כ, ה"ו. וראה יבמות (מט, ב). ביאור"ז וירא יח, ד. וראה

ג"כ ביאור"ז להצ"צ שם ע' מט. חנוך לנער ע' מט.

(38) ירושלמי יומא פ"א ה"א. מדרש תלים (קלז, ז). ומסיים במד"ת
שם: מאי טעמא שלא עשו תשובה.

(39) להעיר מפס"ד הרמב"ם (הל' תשובה פ"ג ה"ד מקידושין מ,
ב): צריך כל אדם שיראה עצמו כו' עשה מצוה אחת הכריע את עצמו
ואת כל העולם כולו לכף זכות כו' שנאמר וצדיק יסוד עולם.

(40) ראה בונה ירושלים ס"י פד מתיקונים, שאם הי' צדיק אחד
חוזר בתשובה בדרורו הי' בא משיח. ועיין רמב"ם שם.

(41) ראה אגה"ק ס"ד.

(25) תהלים מב, ד וראה פרש"י ואזה"ת שם. וש"נ.

(26) ראה היום יום (ע' לה): טובה פעולה אחת מאלף אנהות.

(27) ראה אגה"ק ס"י ד. לקו"ש ח"ב ע' 692.

(28) תהלים נו, ט. וכמזו"ל שבת קה, ב. אוה"ת הנ"ל.

(29) רמב"ם הל' ביהב"ח בתחלתו.

(30) ברכות יד, ב. וראה לקו"ת שלח (מ, סע"א ואילך).

יום ראשון ג' טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 20, אבל כל מה... עד עמ' יא, סוף פ"ה.

אחר מעוט, עד שיכול להתצמצם ולהתלבש בבחינת גלות –
החיות שמן הקדושה, נמצאת בגלות באותו דבר שהיא מחיה. היינו:
הדבר אינו בטל לחיות שלו כפי הנדרש, אלא הוא "מושל" על
החיות; למשל: אדם הנמצא בגלות – יש על גביו מי שמושל עליו,
והוא אינו יכול לגלות את

כוחותיו ולפעול כרצונו.
החיות שמן הקדושה היא
בבחינת גלות תוך אותה
דבר הנפרד, – מן הקדושה
ובו מתלבשת החיות
להחיותו – להחיות את
הדבר הנפרד, ולקנימו מאין
ליש, שלא יחזיר להיותו
ואפס כבתחלה מקדם
שנברא. – הרי, שכל דבר
שאינו בטל להקב"ה,
ובהרגשתו הוא כדבר נפרד
– מקבל את חיותו, לא
מפנימיות הקדושה בלבד,
אלא רק על-ידי התלבשותה
בהרבה לברשים וצמצומים.
ולכן נקרא עולם הזה
ומלאו, עולם הקליפות
וסטרא אחרא. – למרות
שהקדושה היא היא המחיה
גם את העולם-הזה, אלא

מכיון שהעולם-הזה הגשמי מרגיש את עצמו כדבר לעצמו,
כמצאות נפרדת, ולא נראה בו הביטול להקב"ה, לכן הוא נקרא
עולם של קליפות וסטרא אחרא, ולכן כל מעשה עולם הזה קשים
ורעים, וקשים גזרים בו, כמו שכתוב בענין חיים שער מב
סוף פרק ד. הגהה – ב"הגהה" הבאה, עומד רבנו הזקן על כך,
שהעולם הזה נקרא עולם של "קליפות" ו"סטרא אחרא", למרות
שהקב"ה נמצא הרי בכל מקום, גם בעולם-זה, וכמו שמוסבר
ב"קבלה" שזהו ה"אור אין סוף" המתלבש בעשר הספירות של
ארבעה העולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, ועל-ידן מלא גם
עולמנו, העולם-הזה, ב"אור אין סוף" – אך, אין זה סותר
לעובדה שהעולם-הזה נקרא עולם של "קליפות" ו"סטרא אחרא";
[עם היות כתוב] – למרות שישנן בעולם-הזה, עשר ספירות
דעשיה דקדושה, – שכן, עולם העשיה כלול בו גם עולמנו אנו,
העולם-הזה הגשמי, וגם עולם העשיה הרוחני, ועשר הספירות של
עולם העשיה של קדושה נמצאות גם בעולמנו, וכן שכתוב בענין
חיים שער מו, ובתוך עשר ספירות דעשיה אלו הן עשר
ספירות דיצירה, ובתוכן – בעשר הספירות של יצירה, עשר

אבל כל מה שאינו בטל אצלו ותפרד, אלא הוא דבר נפרד
בפני עצמו – הוא נראה כאילו הוא דבר נפרד לעצמו, אינו מקבל
חיות מקדושתו של הקדוש-ברוך-הוא – אלא, מהיכן הוא מקבל
את חיותו? הרי מן ההכרח שכל דבר יקבל את חיותו מן הקדושה,

כמו שכתוב: "ואתה מחיה
את כולם", אלקות וקדושה
מחיה את הכל – מסביר רבנו
הזקן, שה"נפרד", זה שאין בו
ביטול להקב"ה, אינו מקבל
חיות מהפנימיות של
הקדושה, כי אם מחיצוניותה
בלבד, אחרי שהיא עוברת
ויורדת דרך הסתרות רבות.
זהו מה שהוא אומר: "אינו
מקבל חיות", מבחינת
פנימית הקדושה ומחותה
ועצמותה כבבונה
ובעצמה, אלא מבחינת
אחוריים, – כפי שיוסבר
להלן, בפרק כ"ב, משמעותה
של השפעה פנימית היא,
לתת למישהו דבר מתוך
רצון עצמי טוב, ואילו
השפעה בבחינת אחוריים –
היינו: כשנותנים דבר
למישהו בגלל סיבה צדדית

ולא מתוך רצון טוב. למשל: כשמישהו נותן דבר לשונאו, הריהו
מפנה את פניו ממנו. פניו של אדם מסמלים את פנימיותו, וכשם
שפנימיותו של האדם אינה מתבטאת במתנה שהוא נותן לשונאו,
ומשום כך הוא מפנה ממנו גם את פניו הגשמיות בשעת מעשה – כך
גם ביחס להשפעה אלקית: כשהשפעה מושפעת לצד הקדושה, הרי
זו השפעה פנימית, שהקב"ה רוצה, בביכול, להשפיע לו. ואילו
ההשפעה המושפעת ל"סטרא אחרא", לצד שלא מן הקדושה, הרי זו
השפעה חיצונית בלבד, בלי רצון פנימי, והיא נקראת "בחינת
אחוריים", שיוזרים ממדרגה למדרגה – ממדרגה עליונה
לתחתונה, רבבות מדרגות, בהשתלשלות העולמות דרך עלה
ועלול – דרך סיבה (הגורם) ומסובב (התוצאה), וכפי שהוסבר כבר,
כשהמדרגה העליונה היא סיבה וגורם למדרגה התחתונה הבאה
ממנה. אך, בצורה זו, יש עדיין ערך ושייכות בין המדרגה התחתונה
לעליתה, שהיא המדרגה העליונה, ואילו כאן ישנם נוסף על כך
וצמצומים רבים, – המדרגה הבאה אחרי הצמצום, יורדת כל כך,
שאינו לה ערך כלל למדרגה שלפני הצמצום, והחיות של קדושה
האמורה ירדה כל כך, עד שנתמעט כל כך האור והחיות, מעוט

1 ספירות דבריא, ובתוכן – בעשר הספירות של בריאה, עשר
2 ספירות דאצילות, שבתוכן – בעשר הספירות דאצילות, אור
3 אינסוף ברוך הוא; ונמצא אור אינסוף ברוך הוא מלא כל
4 הארץ הלזו התחתונה, על ידי התלבשותו בעשר ספירות

5 דארבע עולמות: אצילות

6 בריאה יצירה עשה, כמו

7 שבתוב בעין חיים שער מו

8 פרק ב' ובספר גלגולים

9 פרק ב': – ולמרות זאת,

10 מבלי הבט ש"אור אין סוף"

11 מלא גם בעולם הזה, אין

12 הוא בטל להקב"ה, ונראה

13 כדבר נפרד, כ"מציאות"

14 לעצמה, ולכן נקרא העולם

15 הזה עולם של קליפות

16 ו"סטרא אחרא", שכן,

17 קדושה מסמלת רק מה

18 שבטל להקב"ה, כשחסר

19 ביטול זה להקב"ה – זה

20 נקרא "סטרא אחרא". עד

21 כאן הוסבר שהמחשבות,

22 דיבורים ומעשים שאין

23 מטרתם – קדושה, נקראים

24 "סטרא אחרא", והם לבושה

25 של הנפש הבהמית. ולפי זה

26 יוצא שלבושים אלה של הנפש הבהמית, הם באותה מדריגה כמו

27 הנפש הבהמית עצמה, היא – נפש של "קליפה", וגם לבושה הם

28 מ"קליפה" ו"סטרא אחרא". ברם, בהיותם ההיפך מלבושי הנפש

29 האלקית, וכפי שכבר הוסבר, מדריגתם של לבושי הנפש האלקית,

30 היא למעלה ממדריגת הנפש האלקית עצמה, והם גורמים עליה

31 במדריגת נפש זו, צריכים הרי לומר כך גם ביחס ללבושי הנפש

32 הבהמית, אלא בצד ההפכי, והיינו: לבושים אלה של הנפש

33 הבהמית, הם במדריגה תחתונה יותר מאשר נפש זו עצמה, והם

34 מורידים את נפש הבהמית למדריגה תחתונה יותר מאשר היא

35 עצמה. ורבנו הוקן בא להסביר להלן, שבקליפה עצמה ישנן שתי

36 מדריגות, אחת למטה מהשניה, ואשר בין לבושי הנפש הבהמית,

37 ישנם לבושי מחשבה, דיבור ומעשה של עבירות – והם למטה

38 בהרבה במדריגתם מאשר הנפש הבהמית עצמה, שכן, נפש זו היא

39 מ"קליפת נוגה", שיש בה עדיין גם מהטוב, ואילו לבושי העבירות הם

40 מאותן "קליפות" שאין בהן מהטוב כלל, ועלידי התלבשות הנפש

41 בלבושים אלה – היא יורדת למדריגה תחתונה יותר מאשר היא

ליקוטי אמרים

בו כמ"ש בע"ח שער מ"ב סוף פ"ד* אלא שהקליפות

הנהה

עם היות בתוכו עשר ספי

דעשה דקדושה וכמ"ש בע"ח שער

מ"ג ובתוך עשר ספי דעשה אלו הן

עשר ספי דיצירה ובתוכן עשר ספי

דבריא ובתוכן עשר ספי דאצילות

שבחוק אור א"ס ב"ה ונמצא אור

א"ס ב"ה מלא כל הארץ הלזו

התחתונה על ידי התלבשותו בעשר

ספי דארבע עולמות אבי"ע כמ"ש

בע"ח שער מ"ז פ"ב ובספר גלגולים

פרק ב':

וקיום גופם וקיום וחיות כל מאכלות אסורות

מהצומח כמו ערלה וכלאי הכרם כו' וכמ"ש בע"ח

שער מ"ט פ"ו וכן קיום וחיות כל המעשה דבור

ומחשבה של כל שם"ה לא תעשה וענפיהן כמ"ש

שם סוף פ"ה:

שנים, וכלאי הכרם – תבואה שנורעה במעורב עם ענבים, כו', –

כל מה שאסור באכילה, וכמו שכתוב בעין חיים שער מט פרק

ו', – שכל הדברים האמורים מקבלים חיותם משלש קליפות אלו,

וכן קיום וחיות כל המעשה דבור ומחשבה של כל שם"ה לא

תעשה – שלש מאות ששים וחמש מצוות ה"א-תעשה" שהתורה

אסרה לעשות, לדבר ולחשוב, וענפיהן, – הדברים שאסרו החכמים

בתור "ענפים" לאיסורים שמן התורה. הנה כל אלה מקבלים חיותם

וקיומם משלש הקליפות הטמאות לגמרי, כמו שכתוב שם – ב"עץ

חיים, סוף פרק ה: – הרי, שמחשבה, דיבור ומעשה של איסור,

נובעים מהמדריגה התחתונה יותר שבקליפות. ואילו הנפש

הבהמית, הרי כפי שנאמר בפרק הראשון, וכמו שיוסבר להלן, היא

מקליפת נוגה, שיש בה עדיין מן הטוב. מכאן – שהלבושים הם

למטה במדריגה מהנפש עצמה, והם גורמים לה ירידה. זהו פירוש

מדויק לביטוי "זה לעומת זה", הצד ההפכי של הנפש האלקית, בה,

לבושי: מחשבה, דיבור ומעשה בתורה ובקיום המצוות, הם למעלה

במדריגה, מנפש זו עצמה וגורמים לה עליה.

עצמה? אלא שהקליפות הן נחלקות לשתי מדרגות, זו למטה
מזו. המדרגה התחתונה, היא שלש קליפות הטמאות ורעות
לגמרי, ואין בהם טוב כלל, ונקראו במרכבת יחזקאל¹⁰ –
ב"מרכבה" שחזה יחזקאל הנביא, בה נזכרים הדברים המכסים על

אלקות, ביניהם, שלשה

דברים המרמזים על שלש

קליפות אלו, והן נקראות

שם: "רוח סערה" ו"ענן

גדול וגו'". – ו"אש

מתלקחת". שלש אלו הן

שלש הקליפות הטמאות

לגמרי ואין בהן מהטוב כלל.

ומהן – משלש קליפות אלו,

נשפעות ונמשכות נפשות

כל אמות העולם, וקיום

גופם, – נוסף על החיות

מהנפש המחיה את הגוף, יש

לגוף גם קיום עצמי, ונפשות

כל בעלי חיים הטמאים

ואסורים באכילה, וקיום

גופם, וקיום וחיות כל

מאכלות אסורות

מהצומח, כמו ערלה –

פירות הצומחים על עצים

שעדיין לא מלאו להם שלש

שנים, וכלאי הכרם – תבואה שנורעה במעורב עם ענבים, כו', –

כל מה שאסור באכילה, וכמו שכתוב בעין חיים שער מט פרק

ו', – שכל הדברים האמורים מקבלים חיותם משלש קליפות אלו,

וכן קיום וחיות כל המעשה דבור ומחשבה של כל שם"ה לא

תעשה – שלש מאות ששים וחמש מצוות ה"א-תעשה" שהתורה

אסרה לעשות, לדבר ולחשוב, וענפיהן, – הדברים שאסרו החכמים

בתור "ענפים" לאיסורים שמן התורה. הנה כל אלה מקבלים חיותם

וקיומם משלש הקליפות הטמאות לגמרי, כמו שכתוב שם – ב"עץ

חיים, סוף פרק ה: – הרי, שמחשבה, דיבור ומעשה של איסור,

נובעים מהמדריגה התחתונה יותר שבקליפות. ואילו הנפש

הבהמית, הרי כפי שנאמר בפרק הראשון, וכמו שיוסבר להלן, היא

מקליפת נוגה, שיש בה עדיין מן הטוב. מכאן – שהלבושים הם

למטה במדריגה מהנפש עצמה, והם גורמים לה ירידה. זהו פירוש

מדויק לביטוי "זה לעומת זה", הצד ההפכי של הנפש האלקית, בה,

לבושי: מחשבה, דיבור ומעשה בתורה ובקיום המצוות, הם למעלה

במדריגה, מנפש זו עצמה וגורמים לה עליה.

9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע אם עפ"ז הרי גם באוכל סתם כן הוא. וכ"מ בקונ' עה"ח פ"ג (עכ"פ – מפני שמביאו כו') ובתניא פ"ג: שנתחזק יותר. ומ"ש לקמן דרך "ולא עדיפ", אולי י"ל מפני שסו"ס הם בסוג א'. ובל' קיצור תניא פ"ז – בערכה". 10. יחזקאל א, ד.

יום שני ד' טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' יא, פרק ז אך נפש... עד עמ' 22, וברחי רבנו.

אור הקדושה, שבעולם הזה, הנקרא "עולם העשיה", רבו בבלו
רע, רק מעט טוב מערב בתוכה – שכן, קליפת "נוגה" המעורבת
טוב ורע, קיימת גם בעולמות עליונים יותר, אלא שיש הבדל בין
עולם לעולם: בעולם אחד מהווה ה"טוב" – הרוב, וה"רע" – המיעוט,

כן מובדל שם הרע מהטוב.

בעולם אחר, הטוב והרע,

של קליפת "נוגה", הוא

מחצה על מחצה, מחצית

טוב ומחצית רע. וישנו עוד

עולם בו קליפת "נוגה" היא

ברובה רע ורק מיעוט טוב.

ואילו בעולם הזה, כמעט כל

כולה של קליפת "נוגה" היא

רע וחלק קטנטן הוא טוב.

זאת ועוד, חלק קטנטן זה

של טוב – מעורב ברע,

[שמןה – ממעט הטוב

שבקליפת "נוגה", באות

מדות טובות שפנפוש

הבהמית שבישראל, כמו

שנתבאר לעיל]. – בפרק

ראשון, שהמדות הטובות

הטבעיות בבני ישראל,

כרחמנות וגמילות חסדים,

באות מהנפש הבהמית,

שכן, למרות שהנפש

הבהמית היא מן הקליפה

ומן הרע – כיצד, איפוא,

באות ממנה מדות טובות? –

אלא, מכיון שהיא באה

מקליפת "נוגה", שיש בה גם טוב, הרי מאותו טוב שבנפש הבהמית,

נובעות המדות הטובות הטבעיות שבטבע בני ישראל. ומכיון

שבקליפת "נוגה" מעורב הטוב עם הרע – יש ביכולת האדם,

להשתמש במעשים, בדיבורים ובמחשבות הנמשכים ממנה, גם לטוב

וגם לרע, כפי שיוסבר להלן, שאותו דבר עצמו אם הוא נעשה לשם

שמים – הוא מעשה של קדושה, ולהיפך – הוא מעשה של רע, וכך

גם בדיבור או במחשבה. והיא – קליפת "נוגה", בחינה ממצעת בין

שלוש קליפות הטמאות לגמרי ובין בחינת ומדרגת הקדושה.

ולכן, פעמים שהיא נכללת בשלוש קליפות הטמאות [כמו

שבתוב בעין חיים שער מט ריש פרק ד בשם הזהר], ופעמים

שהיא נכללת ועולה בבחינת ומדרגת הקדושה, דהיינו – מתי היא

נכללת בקדושה? – בשמטוב המערב בה נתבאר – ונבדל, מהרע

וגובר ועולה ונכלל בקדושה. – להסברת הענין, משתמש עתה

1 פרק ז. אך נפש החיונית הבהמית שבישראל שמצד הקליפה,

2 המלכשת בדם האדם – להחיות אותו בחיים גופניים, בנזכר

3 לעיל, ונפשות בהמות וחיות ועופות ודגים מהורים ומתרים

4 באכילה, – על-פי דין תורה, וקיום וחיות כל הדומם וכל

5 הצומח המתק באכילה,

6 וכן קיום וחיות כל

7 המעשה דבור ומחשבה

8 בעניני עולם הזה שאין

9 בהם צד אסור, – שיהיה

10 אסור לעשותם, לדבר או

11 להרהר בהם, לא שיש ולא

12 ענף משם"ה מצות לא

13 תעשה וענפיהן דאורייתא

14 ודרבנן, – כשבמחשבות,

15 בדיבורים ובמעשים, אין צד

16 של אסור כלל, רק שאין

17 לשם שמים – הרי, כל

18 מעשיו, דיבוריו ומחשבותיו

19 של יהודי, צריכים להיות

20 לשמו של הקב"ה. למשל:

21 כשהודי אוכל, צריכה

22 אכילתו להיות כדי שיהיה

23 לו כוח ללמוד תורה,

24 להתפלל ולקיים מצוות;

25 מסחרו צריך להיות בכונה

26 שיהיה בידו לפרנס את

27 משפחתו, לגדל את ילדיו

28 לתורה ולמצוות, לתת

29 צדקה, גמילות חסדים

30 וכדומה. ברם, כשמטרה זו

31 נעדרת מן המעשים, הדיבורים והמחשבות שלו, אלא – מטרתם

32 היא, רצון הגוף וחספזו ותאוותו, ואפילו הוא צריך הגוף וקיומו

33 וחיותו ממש, – בלעדיהם אין הגוף יכול לחיות ולהתקיים, כמו:

34 אכילה – שהגוף דורש לאכול, ובלעדי האכילה אין הוא יכול באמת

35 לחיות. מן ההכרח, אמנם, שיעשה זאת, אלא – מה שחסר כאן,

36 הוא: שפונתו אינה לשם שמים כדי לעבד את ה' בגופו –

37 ובהתאם למה שאמרנו, צריכה הרי, כוונתו של יהודי בשעת אכילה,

38 להיות, שיוכל לעבוד את השי"ת בכוח האכילה ההיא. ברם,

39 כשכוונה זו חסרה, לא עדיפי – אינם עדיפים, מעשה דבור

40 ומחשבות אלו מנפש החיונית הבהמית בעצמה, והכל באשר

41 לכל – הנפש ומעשיה, דיבורה ומחשבתה, נשפע ונמשך ממדרגה

42 השנית שבקליפות וסמרא אחרא, שהיא – בסדר הקליפות,

43 קליפה רביעית הנקראת "קליפת נגה", – משום שמאיר בה עדיין

1 רבנו הזקן, בדוגמא של מעשה או דיבור, שבהם החיות של המעשה
2 או הדיבור, היא מקליפת "נוגה", כלומר, ישנה כאן האפשרות לנצל
3 אותה גם לטוב וגם לרע, ובשעה שהוא עושה את המעשה בכוונה
4 של קדושה, היא נכללת בקדושה, ואילו בשעה שהוא עושה את
5 המעשה לשם תענוג גופו –

6 הוא מוריד את החיות לרע
7 גמור שמשלש הקליפות
8 הטמאות לגמרי. כגון דרך
9 מִשְׁלֵ: הָאוֹכֵל בְּשָׂא
10 שְׂמֵנָא דְתוֹרָא – כשאדם
11 אוכל בשר שור שמן, וְשׁוֹתָה
12 יַיִן מְכֻשָּׁם – אלא, אין הוא
13 עושה זאת לשם תאוה, כי
14 אם בכוונה, לְהַרְחִיב דַּעְתּוֹ
15 לַה' וּלְתוֹרָתוֹ, – כדי שיוכל
16 טוב יותר לעבוד את השי"ת
17 ולהבין טוב יותר תורה,

18 כְּדֹאמֵר רַבָּא: "חֲמֵרָא וְרִיחָא כו'", – כמו שאמר רבא², יין וריח
19 טוב מרחיבים דעתו של אדם, שיוכל להבין טוב יותר, ולכן הוא
20 מחפש אחרי בשר טוב ויין טוב, כדי שתהיה לו הרחבת הדעת להבין
21 טוב יותר בתורה, זאת אומרת, שאכילתו ושתיתו הן בכוונה של
22 קדושה, א' – לא רק שהאכילה היא אמצעי, בכוונה לשם קדושה או
23 לשם מצוה, אלא שהאכילה עצמה היא מצוה, הוא אוכל בשר שמן
24 ושותה יין טוב כדי לקיים את המצוה, בְּשִׁבּוֹל כֶּדֶי לְקַיֵּם מִצְוֹת עֲנֵן

ליקוטי אמרים

ונכלל בקדושה כגון ד"מ האוכל בשרא שמינא דתורא
ושותה יין מבושם להרחיב דעתו לה' ולתורתו כדאמר
רבא חמרא וריחא כו' או בשביל כדי לקיים מצות ענג
שבת וי"ט אזי נתברר חיות הבשר והיין שהיה נשפע
מקליפת נוגה ועולה לה' כעולה וכקרבן. וכן האומר
מילתא דבריחותא לפקח דעתו ולשמח לבו לה'
ולתורתו ועבודתו שצריכים להיות בשמחה וכמו
שעשה רבא לתלמידיו שאמר לפנייהם מילתא
דבריחותא תחלה וברחי רבנן.

– לימוד תורה ועבודת השם צריכים להיות מתוך שמחה, ולכן הוא
משמיע בדיחה, כדי להגביר את השמחה, וְכִמּוֹ שְׁעָשָׂה רַבָּא
לְתַלְמִידָיו שְׂאֵמֵר לְפָנֵיהֶם מִלְתָּא דְבְּרִיחוּתָא תַּחְלָה – לפני
שישב ללמוד עם תלמידיו, היה רבא אומר לפנייהם בדיחה וְכִדְחֵי
רַבְּנָן. – ודעתם של תלמידיו נעשתה בדוחה עליהם, כדי שיוכלו טוב
יותר להבין את לימודם. כשבדיחה נאמרת במטרה כזו, הרי החיות
שבמלים אלו הבאה מקליפת "נוגה", נפרדת מהרע ונכללת בקדושה.

יום שלישי ה' טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 22, אך מי שהוא... עד עמ' יב, לנצח.

49 אֵךְ מִי שֶׁהוּא בּוֹזֵלֵי בֶּשֶׂר וְסוּבָא יִין, – הוא זולל בשר וסובא יין,
50 כְּדִי לְמַלֵּאת תַּאֲוֹת גּוּפוֹ וּנְפִשׁוֹ הַבְּהֵמִית, שֶׁהוּא – התאוה, בְּחִינַת
51 יְסוֹד הַמִּים מֵאַרְבַּע יְסוֹדוֹת הָרָעִים שֶׁבָּה – שבנפש הבהמית,

52 שְׂמֵנּוּ מִדַּת הַתַּאֲוָה – כמו
53 שהוסבר בפרק הראשון,
54 שמארבעה היסודות הרעים
55 של הנפש הבהמית, באות
56 כל המדות הרעות, ותאוה
57 באה מיסוד המים, הִנֵּה עַל
58 יְדֵי זֶה יוֹרֵד חַיּוֹת הַבֶּשֶׂר
59 וְהַיִּין שֶׁבְּקֶרְבָּן, – שאכל
60 ושתה, וְנִכְלָל לְפִי שֶׁעָה
61 בָּרַע גָּמוּר שֶׁבְּשִׁלְשׁ קְלִיפּוֹת
62 הַטְּמָאוֹת, – שאין בהן טוב
63 כלל, וְגוּפוֹ – של האדם
64 שאכל ושתה לשם תאוה,
65 נַעֲשֶׂה לָהֶן – לקליפות, לְבוֹשׁ וּמִרְכָּבָה – כמו מרכבה שהיא בטלה
66 לגמרי לרוכב עליה, כך גם כאן, נעשה גופו של האדם, בשעת מעשה,

ליקוטי אמרים

אך מי שהוא בזוללי

בשר וסובאי יין למלאת תאות גופו ונפשו הבהמית
שהוא בחי' יסוד המים מארבע יסודות הרעים שבה
שממנו מדת התאוה הנה ע"ז זה יורד חיות הבשר והיין
שבקרבו ונכלל לפי שעה ברע גמור שבשילש קליפות
הטמאות וגופו נעשה להן לבוש ומרכבה לפי שעה עד
אשר ישוב האדם ויחזור לעבודת ה' ולתורתו כי לפי
שהיה בשר היתר ויין כשר לכך יכולים לחזור ולעלות
עמו בשובו לעבודת ה' שזהו לשון היתר ומותר כלומר

לְשׁוֹן "הִתֵּר" ו"מִתֵּר", – דבר שמותר לאכלו או לעשותו נקרא
"היתר" או "מותר", שמשמעותם המילולית – התרת קשר, בְּלִזְמוֹר

שְׁכֶת וַיּוֹם טוֹב – שכן מצוה לענג שבת ויום טוב באכילת בשר
ובשתית יין, הרי, אם האכילה והשתיה הן לשם אחת מהכוונות
האמורות, אִזִּי נִתְבָּרַר חַיּוֹת הַבֶּשֶׂר וְהַיִּין שֶׁהֵיָה נִשְׁפָּע מִקְלִיפַת
נִגְהָ, וְעוֹלָה לַה' כְּעוֹלָה וּכְקֶרְבָּן; – כמו "עולה" וקרבן, שאז החיות
של המעשה שעשה מכוח
האכילה והשתיה – נכללת
בקדושה. וְכֵן – כך גם
בדיבור שאדם מדבר: אם הם
בכוונה של קדושה, עולה אז
החיות שבדיבורים אלה
לקדושה, כמו: הָאוֹמֵר
מִלְתָּא דְבְּרִיחוּתָא –
המשמיע בדיחה, בכוונה
לְפַקֵּחַ דַּעְתּוֹ וּלְשַׂמֵּחַ לְבוֹ
לַה' וּלְתוֹרָתוֹ וְעֲבֹדָתוֹ, –
כדי לעבוד את השי"ת,
שְׂצָרִיכִים לְחַיּוֹת בְּשִׂמְחָה,

– לימוד תורה ועבודת השם צריכים להיות מתוך שמחה, ולכן הוא
משמיע בדיחה, כדי להגביר את השמחה, וְכִמּוֹ שְׁעָשָׂה רַבָּא
לְתַלְמִידָיו שְׂאֵמֵר לְפָנֵיהֶם מִלְתָּא דְבְּרִיחוּתָא תַּחְלָה – לפני
שישב ללמוד עם תלמידיו, היה רבא אומר לפנייהם בדיחה וְכִדְחֵי
רַבְּנָן. – ודעתם של תלמידיו נעשתה בדוחה עליהם, כדי שיוכלו טוב
יותר להבין את לימודם. כשבדיחה נאמרת במטרה כזו, הרי החיות
שבמלים אלו הבאה מקליפת "נוגה", נפרדת מהרע ונכללת בקדושה.

כלבוס לקליפה, וכמרכבה – בטל לקליפה, אבל זהו רק לְפִי שֶׁעָה.
עַד אֲשֶׁר יֵשׁוּב הָאָדָם וְיִחְזוֹר לְעֲבֹדַת ה' וּלְתוֹרָתוֹ, – שכן, כשאדם
עושה תשובה וחוזר לתורה ולעבודת השם, נפרדת החיות מהקליפות

וחוזרת ועולה לקדושה, כִּי
לְפִי שֶׁהֵיָה בֶּשֶׂר הִתֵּר וַיִּין
בֶּשֶׂר, – והאדם בתאוותיו
הורידם לשלש הקליפות
הטמאות לגמרי, לְכַךְ
יְכוּלִים לְחֹזֵר וּלְעֲלוֹת עִמּוֹ
– יחד עם אותו אדם שאכל
ושתה אותם, בְּשׁוּבוֹ
לְעֲבֹדַת ה', – שהרי, הוא
מנצל אז את הכוח שניתוסף
לו מהאכילה ומהשתיה,
ובאמצעותו הוא לומד תורה
ועובד את השי"ת. שְׁוִיָּהוּ
לְשׁוֹן "הִתֵּר" ו"מִתֵּר", – דבר שמותר לאכלו או לעשותו נקרא
"היתר" או "מותר", שמשמעותם המילולית – התרת קשר, בְּלִזְמוֹר

יום רביעי ו' טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' יב, אך החיות... עד עמ' 24, בשר ודם.

ליקוטי אמרים

1 אך החיות שבטפות זרע שיצאו ממנו לבטלה, אף שירדה
2 ונכללה בשלש קליפות הטמאות - הרי זו עולה משם בתשובה
3 נכונה, - "רגילה" אך כנה, ובכונה עצומה בקריאת שמע שעל
4 המטה, בנודע מהאר"י ז"ל, - ש"כוונה" בקריאת שמע שעל
5 המטה מסוגלת לתקן חטא
6 זה, ומרמז בנמרא*: -
7 האומרת: "כל הקורא
8 קריאת שמע על מפתו
9 באלו אוזני חרב של שתי
10 פיות כו", - ושתי פיות
11 אלו הן כדי, להרג גופות
12 החיצונים - של הקליפות,
13 שנעשו לבוש לחיות
14 שבטפות, - הריגת גופות
15 הקליפות נעשה על-ידי
16 אחת הפיות מהחרב של
17 קריאת שמע שעל המטה,
18 ועולה החיות מהם, - על
19 ידי הפה השני של החרב,
20 כידוע ליודעי חז"ל - (חכמה
21 נסתרה), חכמת הקבלה.
22 ולכן לא הוצר צון זרע
23 לבטלה בתורה בכלל
24 ביאות אסורות, אף
25 שהמור מהן, - אף שבפרט
26 מסיים ממור עון זרע
27 לבטלה מביאות אסורות,
28 וגדול עונו, בבחינת
29 הגדלות ורבי הטמאה
30 והקליפות שמוליד ומרבה
31 - את הקליפות, במאד מאד בהוצאת זרע לבטלה, יותר
32 מביאות אסורות. - כלומר בכמות הוא יוצר על-ידי עבירה זו
33 הרבה יותר קליפות מאשר על-ידי ביאות אסורות, רק שבביאות
34 אסורות מוסיף בה וחיות בקליפה טמאה ביותר, עד שאינו
35 יכול להעלות משם החיות בתשובה, - בתשובה רגילה, (הגנה
36 - ב"הגהה" הבאה, מסביר רבנו חזקן, מדוע בביאות אסורות אי
37 אפשר להעלות את החיות מהקליפות, רק על-ידי תשובה הנובעת
38 מאהבה רבה, ואילו בזרע לבטלה אפשר לעשות זאת גם על-ידי
39 "תשובה נכונה": מפני שנקלטה ביסוד דנוקבא דקליפה - שכן,
40 בביאות אסורות, נקלטה החיות ב"יסוד" ה"נקבה" של הקליפה,
41 המקבלת וקולטת תחיות מתקדשה, - שכן, כשם שהדבר בצד
42 הגשמי של עבירה זו, כך גם ברוחניות, נקלטת החיות ב"נקבה" של
43 הקליפה, מה שאין בן זרע לבטלה, - שונה הדבר בזרע לבטלה,

שאין שם בחינת נוקבא דקליפה, - לא קיימת כלל, במובן הגשמי
של העבירה, בחינת "נקבה" של קליפה, רק שבחיותיה וחילותיה
של הקליפה, מלבישים - ומקיפים, לחיות שבטפות, כידוע
ליודעי חז"ל - ליודעי חכמת הקבלה): אלא אם בן יעשה תשובה
מאהבה רבה כל כך, עד
שדונות נעשו לו בזכות.
- ומשום כך לא נזכר
בתורה, חטא זה, של זרע
לבטלה, בכלל ביאות
אסורות, שכן, בהוצאת זרע
לבטלה אפשר לאדם
להעלות את החיות
לקדושה על-ידי "תשובה
נכונה", רגילה אך כנה,
ו"כוונה" בקריאת שמע שעל
המטה, גם בלי תשובה
הנובעת מאהבה רבה, וכן
יובן מאמר רז"ל: - על
יסוד מה שאמרנו שבביאות
אסורות, אפשר להציל את
החיות מהקליפות על-ידי
תשובה מאהבה רבה, יובן
מאמר רבותינו ז"ל: "איהו
מענות שלא יוכל לתקן"
- זה שבא על הערוה
והוליד ממור, שאז -
כשכבר הוליד ממור, גם
אם יעשה תשובה גדולה
כל כך - כגון תשובה
מאהבה רבה, אי אפשר לו
להעלות החיות לקדושה,
ונתלבשה בגוף פשוט ודם: - של הממור שנולד. זאת אין גם בכוח
תשובה מאהבה רבה לבטל, ולכן זוהי עבירה שאי אפשר לתקן.
למרות זאת, מוסבר במקום אחר, שכשהתשובה היא חזקה באופן
מיוחד, בכוחה להביא לידי כך שהממור ימות, כלומר שגוף הבשר
ודם - יתבטל. כפי שידוע¹¹ הסיפור בגאון החסיד רבי יוסף
מבישנקוביץ שרבנו חזקן ציווה עליו להיעשות ל"בעל עגלה":
כשהתאבסן רבי יוסף, באחת מנסיעותיו, באכסניה מסוימת, ערך
תיקון חצות והתפלל מתוך בכי רב - נכח שם באותה שעה יהודי
אחד, שסטה מן הדרך הישרה, התחתן עם גויה ונולד להם ילד.
בכיותיו של רבי יוסף חדרו כל כך ללבו ונפשו של אותו יהודי, עד
שהחליט מעומק לבו לחזור לדרך היהדות. תשובתו של אותו יהודי
היתה גדולה כל כך, שהביאה לידי כך שהממור שנולד לו - טבע.

בשר ודם:

יום חמישי ז' טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 24, פרק ח ועוד... עד עמ' יג, הקדוש.

ליקוטי אמרים

פרק ח ועוד זאת במאכלות אסורות שלכך

לפי שיכול לחזר לקדשה בלעילי. – שגם כשאכל כדי למלא
תאות נפשו, אך, מכיון, שמדובר במאכל של היתר, מתעלה החיות
לקדושה, כשהאדם חוזר ללמוד תורה ולעבוד את השי"ת; ואילו
היצר-הרע לדבר של איסור, אינו יצר-הרע יהודי כלל, אלא יצר-
הרע זר. יצר-הרע זה מקבל
האדם, בגלל השתקעותו
בתאוות "מותרות", על ידן
הוא מתגשם, ונוצר בו רצון
לדבר של איסור, דבר שאינו
טבעי ליהודי. אך מכל
מקום, – גם במאכלים של
היתר, כשאכל אותם כדי
למלא תאות נפשו, שקיימת
עדיין האפשרות להחזירו
לקדושה, אבל קדם שחזר
לקדשה, – לפני חזרת
האדם בתשובה, הוא סמרא
אחר וקלפה. וגם אחר
כך, – אף לאחר שהאדם
חזר בתשובה והחזיר את
חיות המאכל לקדושה,
הרשימו מננו – הרושם
מכך, נשאר דבוק בגוף, –
האדם, להיות כי מכל
מאכל ומשקה – שאדם
אוכל ושותה, נעשה תכף
דם ובשר ממש. – ומכיון
שבשעה שאכל לשם תאוה –
כשהדבר היה רע – ניתוסף בגופו דם ובשר – נשאר בו "רושם"
מכך, גם לאחר שחזר בתשובה והחזיר את חיות המאכל לקדושה.
ולכן צריך הגוף לחפזת הקבר, – שהוא עונש מיוחד לגוף,
לנקותו ולטהרו ממשמאותו שקבל – הגוף, בהנאת עולם הזה
ותענוגיו ממשמאות קלפות נה ושרין יהודאין. – היצר-הרע
היהודי המגרה את האדם לתענוגים מותרים. אלא אם כן מי שלא
נהנה מעולם הזה כל ימיו – או שאכן לא נהנה באמת, או שהנאתו
לא היתה מהעולם הזה, משום שכל מה שעשה היה רק לשם מצוה
וקדושה, ברגעו הקדוש. – רבי יהודה הנשיא שאמר⁵ בשעת
הסתלקותו, שלא נהנה מהעולם הזה אף לא באצבע קטנה. הרי, מי
שלא נהנה מהעולם הזה בכל משך ימי חייו, הוא אינו זקוק לעונש
זה של חיבוט הקבר כדי לנקות את גופו, ואילו מי שאינו בדרגה כזו
– זקוק גופו לעונש "חיבוט הקבר", כדי לנקותו מהטומאה שנדבקה
בו, על-ידי הנאות העולם הזה ותענוגיו. להלן, מסביר רבנו הזקן ענין
לבוש הדיבור, כשמדברים דיבורים מותרים שלא לשם שמים:

1 פרק ח. ועוד זאת במאכלות אסורות, שלכך נקראים בשם
2 "אסור", – כלומר קשור, מפני שאף מי שאכל מאכל
3 אסור בלא הודע – מבלי לדעת, וכוונת האכילה היתה, לשם
4 שמים, לעבד ה' בכח אכילה ההיא, – לו היה זה מאכל של היתר,
5 היתה האכילה עצמה
6 מפרידה את הטוב מהרע;
7 כפי שכבר הוסבר, שעל-ידי
8 אכילה לשם שמים נפרד
9 הטוב מן הרע שבחיות
10 המאכל. ברם, כאן מדובר
11 על אכילת מאכל של איסור
12 לשם שמים, וגם פעל ועשה
13 בן, וקרא והתפלל בכח
14 אכילה ההיא – שבאם היה
15 המדובר ביחס לאכילת דבר
16 המותר, ובכוח אותה אכילה
17 הוא לומד ומתפלל – היתה
18 החיות של המאכל עולה
19 לקדושה, בהיות המאכל
20 מנוצל ללימוד ולתפלה; אין
21 תחיות שבה עולה
22 ומתלבשת בתבות התורה
23 והתפלה כמו התה, –
24 וכל כך למה? מפני אסורה
25 – כלומר, מפני התקשרות
26 מאכל זה בידי הסמרא
27 אחר ממשל קלפות
28 הטמאות. – לגמרי, שאינה
29 נותנת לחיות שבמאכל להתעלות לקדושה. ואפילו הוא אסור
30 דרנן, – שהחכמים אסרו לעשותו, ואין הוא איסור מדאורייתא,
31 שחמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה כו'. – וממילא, גם
32 דבר שחכמים אסרוהו קשור בקליפות הטמאות לגמרי, ואי אפשר
33 להעלותו לקדושה, גם אם השתמש בו לשם שמים, מבלי שידע
34 שהדבר אסור. ולכן, גם היצר הרע וכן המתאווה לדברים
35 האסורים, הוא שר משדן נכראין, – שר של גוי, שהוא יצר הרע
36 של אומות העולם, שנפשותיהם משלש קלפות הטמאות. –
37 ולכן מתאווים הם, והיצר הרע שלהם, לדברים אסורים, המקבלים
38 חיות ממשל הקליפות הטמאות והערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
39 "שבהם מדובר בזה"ג רג ועוד". מה שאין כן היצר הרע וכן
40 המתאווה לדברים המתירים למלאות תאוותו, – למרות שהוא
41 עושה זאת כדי למלא תאות נפשו, וכפי שכבר הוסבר, "יורד" על-ידי
42 כן גם הדבר המותר, אל הרע שמשלש הקליפות הטמאות לגמרי;
43 ברם, למרות זאת הוא שר משדן יהודאין², – יצר-הרע "יהודי",

1. משנה סנהדרין פ"ח, ב. במדבר רבה יד, יב. 2. זהר חלק ג. רנג, א. רעז, א. 3. פרק ז. 4. ראה זוהר חלק ב. קנא, א. ובמיוחד רבי חיים וויטאל בסוף ספר הגלגולים, וספר הכוונות נה, ב. 5. כתובות קד, א.

יום שישי ח' טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' יג, ועל דברים... עד עמ' 26, שעסקו בהן.

על עבירותיו "מדה כנגד מדה", חומרת העונש כחומרת החטא, ולכן: 39
על עבירה שנעשתה מתוך חוס וחמימות – מענישים ב"גיהנום של 40
אש", ועל קרירות בקיום מצוה – ב"גיהנום של שלג" 40. הרי, נוסף 41
על העונש שמענישים על ביטול מצות תלמוד תורה, כעונש 42
שמענישים על ביטול כל 43
מצות עשה – קיים עונש 44
מיוחד על "ביטול תורה". 45
וכן העוסק בקבוצות 46
אמות העולם – בכלל 47
דברים בטלים יחשב לענין 48
עין בפול תורה, – שגם 49
בלימוד חכמות כלליות 50
עוברים על חטא ביטול 51
תורה, כמו שכתוב 52
בהלכות תלמוד תורה. 53
ועוד זאת יתרה טמאתה 54
של חכמת האמות על 55
טמאת דברים בטלים, 56
שאין מלביש ומטמא – 57
על ידי דברים בטלים, רק 58
המדות, – שהן מיסוד 59
הרוח הקדוש שבנפשו 60
האלהית, – שכן, גם הנפש 61
האלקית מורכבת מארבעה 62
יסודות רוחניים: אש, רוח, 63
מים, עפר. המדות, כאהבה, 64
פחד וכדומה, באות מיסוד 65
הרוח – ועל ידי דברים 66
בטלים הוא משקיע בהם את 67
שבע המדות של הנפש האלקית, הנובעות מיסוד הרוח שבה, 68
ומכלכל אותן, בטמאת קלפת נגה שבדברים בטלים, הבאים 69
מיסוד הרוח הרע שבקלפה זו בנפשו הבהמית בדלעיל, – כמו 70
שהוסבר בפרק הראשון. ולא פחינת חכמה בינה דעת שבנפשו, 71
– דברים בטלים אינם מטמאים את השכל שבנשמה, מאחר שהם 72
דברי שטות ובורות, שגם השומים ועמי הארץ יכולים לדבר 73
בן. – אין הוא משקיע את שכלו בדברים בטלים, וממילא אינו 74
מטמא את השכל של נפשו האלקית. מה שאין בן בחכמת 75
האמות, – שונה הדבר ביחס לחכמות אומות העולם, 76

ועל דברים בטלים בהתר, – כשאין איסור בדיבורם, כגון עם 1
הארץ שאינו יכול ללמוד – שכן, מי שיכול ללמוד, מוטלת עליו 2
תמיד חובת מצות העשה של "ודברת במ ולא בדברים בטלים" 3
הוא חייב תמיד לדבר רק דברי תורה ולא דברים בטלים, ולגבוי יש 4
משום איסור לדבר דברים 5
בטלים. ואילו, עם הארץ, 6
שאינו יכול ללמוד, יש 7
שהדברים בטלים שלו אינם 8
באיסור. ואף הוא צריך 9
לטהר נפשו מטמאתה זו 10
דקלפה זו, על ידי גלגולה 11
בכף הקלע, – ביחס 12
לעונש זה של "כף הקלע" 13
מובא הביטוי, שקולעים את 14
האדם מקצה אחד של 15
העולם לקצה השני, או 16
מארץ ישראל לחוץ לארץ. 17
הרעיון הגלום בכך הוא: 18
מעבירים את הנפש 19
מקיצוניות לקיצוניות, 20
בתחלה רואה הנפש את 21
האמת ואת הגדלות 22
שבקדושה ובאלקות, ומיד 23
זורקים אותה, למחשבות 24
ולדיבורים, שחשבה ודיברה 25
בעולם הזה; ויש בכך משום 26
צער גדול לנשמה, 27
שכתוב בזה פרשת 28
בשלח דף נט. אבל 29
לדבורים אסורים, כמו ליצנות ולשון הרע וכיצא בהם, שהן 30
משלש קלפות הטמאות לגמרי – אין כף הקלע [לכדו] מועיל 31
לטהר ולהעביר טמאתו מהנפש, רק צריכה לירד לגיהנום. – 32
שהוא עונש חמור יותר, ומשום כך הוא משפיע יותר לנקות את 33
הנפש. וכן מי שאפשר לו לעסוק בתורה ועוסק בדברים בטלים 34
– אין כף הקלע לבדו מועיל לנפשו למרקה ולזככה, רק – 35
היא זקוקה לענישים חמורים שמענישים על בפול תורה 36
בפרטות, מלבד ענין הכללי לכל בפול מצות עשה מחמת 37
עצלות בגיהנום של שלג, כמבאר במקום אחר. – אדם נענש 38

6. יומא יט, ב. 7. ראה שבת קנב, ב. 8. כדאי להוסיף כאן, מה שאמר כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע באחת משיחותיו הקדושות, שאמירת דברי תורה בעל פה, למשל: לומר בעל פה מלות החומש, תהלים, משניות או תניא – נוסף שבכך מקיימים מצות תלמוד תורה ומטהרים את האויר – זה עוזר לאדם להיפטר מעונש כף הקלע. 9. לקוטי תורה להאריז"ל בתחילת פרשת שמות. ראה גם זוהר חלק א. סב, ב; רלז, ב; חלק ב. קנ, א-ב. 10. יש שרוצים ללמוד כאן, שבגיהנום של שלג יש משום רפואה לקרירות הנפש, כמו שעל ידי שפשוף שלג על אבר קפוא, עוזר להחזרת הילוך הדם הרגיל. ברם, הרבי מפקפק בנכונות פירוש זה, ואומר שבלקוטי תורה להאריז"ל לא משמע כך. הוא העיר: "צע"ג א נכון הוא; וא"כ למה גוזלין השלג בו" שבל"ת שם". 11. פרק ג, סעיף ז. "הלכות תלמוד תורה" הוא הספר הראשון שנדפס מרבנו הזקן, בשנת תקנ"ד, בשקלוב, ולאחר מכן – צורף ונכלל בשולחן ערוך שלו.

1 וְסִיעֵתָן שְׁעֶסְקוּ בָּהֶן: - בחכמות אומות העולם, שכן, הם ידעו
2 לנצל חכמות אלו בעבודת השם ובתורה. בהקשר להאמור בפרק זה,
3 שדבר של איסור, גם אם איסורו הוא מדרבנן בלבד, קשור בשלש
4 הקליפות הטמאות לגמרי, ואי אפשר להעלותו לקדושה, גם אם
5 הוא אוכל אותו מבלי שידע
6 שהדבר הוא של איסור, ואף
7 כשזה נאכל לשם שמים,
8 ובכוח אותה אכילה הוא
9 לומד ומתפלל - כדאי
10 להביא כאן את הסיפור
11 הבא: חסיד אחד התאונן
12 פעם בפני רבנו הזקן,
13 שלחנתו נופלות מחשבות
14 ופקפוקים בעניני אמונה.
15 אמר לו רבנו הזקן: חתנך נכשל בשתיית חלב עכ"ם, שיהודי לא היה
16 נוכח בשעת החליבה. ואף שהוא חשב שזהו חלב יהודי, ונוסף על
17 כך חלב עכ"ם הוא איסור מדרבנן בלבד - הזיק לו הדבר ברוחניות,
18 ומכאן ספיקותיו באמונה. רבנו הזקן נתן לו "תיקון", שעזר לו
19 להירפא ממחלתו הרוחנית.

1 שבהתעסקותו בהן הוא מְלַבֵּשׁ וּמְטַמֵּא בְּחִינֹת חֲכָמָה בִּינָה
2 דַּעַת - השכל, שֶׁבִּנְפִשׁוֹ הָאֱלֹהִית בְּטַמְאָת קְלִפַּת נִגְהָ שֶׁבְּחֲכָמֹת
3 אֱלֹהִים, שֶׁנִּפְּלוּ שָׁמָּה - אותן חכמות "נפלו" לתוך קליפת נוגה,
4 בְּשִׁבְרֵית הַכִּלִּים - בתהליך של "שבירת הכלים" בראשית הבריאה,
5 מְבַחֲנִית אַחוּרִים שֶׁל
6 חֲכָמָה דִּקְדֻשָּׁה, בִּידוּעַ
7 לִידוּעֵי חֵן. - ליודעי חכמה
8 נסתרה (חכמת הקבלה),
9 שבה מתבאר התהליך
10 האמור ואופן הנפילה. ובכן,
11 כשלומדים חכמות כלליות,
12 מטמאים את השכל של
13 הנפש האלקית, וזה גרוע
14 מדברים בטלים, על-ידם
15 הוא מטמא רק את המדות ולא את השכל. אֵלֶּא אִם בֵּן עוֹשֶׂה
16 אוֹתָן - את החכמות, קָרָדוֹם לְחֵתֵךְ בָּהֶן, דְּהִינּוּ בְּרִי לְהִתְפָּרֵס
17 מִהֵן בְּרוּחַ לַעֲבֹד ה', או שִׁידוּעַ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן לַעֲבֹדֶת ה' או
18 לְתוֹרָתוֹ, - למשל: הוא לומד חכמת החשבון, כדי להבין היטב את
19 דיני קידוש החודש, וכדומה. וְזֶהוּ טַעְמֹו שֶׁל הַרְמָב"ם וְרַמְבַּ"ן ז"ל

ליקוטי אמרים

ומטמא בחי' חב"ד שבנפשו האלהית בטומאת קליפת
נוגה שבחכמות אלו שנפלו שמה בשבירת הכלי' מבחי'
אחוריים של חכמה דקדושה כידוע ליודעי חן אלא א"כ
עושה אותן קרדום לחתוך בהן דהיינו כדי להתפרנס
מהן בריוח לעבוד ה' או שיודע להשתמש בהן לעבודת
ה' או לתורתו וזהו טעמו של הרמב"ם ורמב"ן ז"ל
וסיעתן שעסקו בהן:

יום שבת קודש ט' טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 26, פרק ט והנה... עד עמ' 26, שבמוחין.

59 שאר המדות, הן בָּלָב, וּמַהֲלָב הֵן מִתְפַּשְּׁטוֹת בְּכָל הַגּוּף. וְגַם
60 עוֹלָה לְמַחֲ שֶׁבְּרָאשׁ, לְחֹשֶׁב וּלְהַרְהֵר בָּהֶן וּלְהִתְחַכֵּם בָּהֶן, -
61 אחרי שמתעוררת תאוה בלבד, היא עולה אל מוחו, לחשוב
62 ולהתחכם איך להגיע למימוש תאוותו זו, בְּמוֹ שֶׁהֵדָם מְקוּרֹוּ בָּלָב,
63 וּמַהֲלָב מִתְפַּשְּׁט לְכָל
64 הָאֲבָרִים, וְגַם עוֹלָה לְמַחֲ
65 שֶׁבְּרָאשׁ. - כשם שהדם
66 מקורו בלב, ומשם הוא
67 מתפשט לכל שאר חלקי
68 הגוף, כך גם נפש זו -
69 המלוכשת בדם האדם -
70 מקורה בלב, ומהלב היא
71 מתפשטת לכל שאר חלקי
72 הגוף. אֵךְ מְקוֹם מְשַׁכֵּן
73 נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית הוּא בְּמוֹחִין
74 שֶׁבְּרָאשׁ, - מיקומה של
75 הנפש האלקית הוא במוח
76 שבראש, כפי שהוזכר בפרקים הקודמים, שעיקר מהותה של הנפש
77 האלקית הוא ה"שכל", ומקום ה"שכל" הוא בראש, וּמִשָּׁם -
78 מהמוח שבראש, מִתְפַּשְּׁט לְכָל הָאֲבָרִים, וְגַם בָּלָב - שוכנת

39 פֶּרֶק ט בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן את פרטי הנפש האלקית שבכל
40 אחד מישראל, על עשרת כוחותיה ושלשה לבושים. את פרטי הנפש הבהמית,
41 הנפש שמהקליפה, שבכל אחד מישראל, על עשרת כוחותיה ושלשה לבושים.
42 בפרק התשיעי, יסביר את המלחמה המתחוללת באדם בין שתי נפשות אלו:
43 וְהֵנָּה, מְקוֹם מְשַׁכֵּן נֶפֶשׁ
44 הַבְּהֵמִית שֶׁמְקַלְפֶּת נִגְהָ
45 בְּכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל הוּא
46 בָּלָב, - שם, בלב, מתגלה
47 הנפש הבהמית, להשפיע
48 על הגוף, שכן, כפי שהוזכר
49 בפרקים הקודמים, מורכבת
50 הנפש הבהמית בעיקר
51 מ"מדות" - ככעס, תאוה,
52 התפארות וכדומה, ומקומן
53 של מדות אלו, הוא בלב,
54 בְּחֵלֶל שְׁמָאִי - שבלב,
55 שֶׁהוּא מְלֵא דָם, וּבְתִיבָּ:
56 "בִּי הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ". - שמכאן מובן, שהנפש נמצאת בחלל
57 השמאלי שבלב, המלא דם, וְלִכֵּן, - בגלל מיקומה של הנפש
58 הבהמית בלב, כָּל הַתַּאֲוֹת וְהַתְּפָאֲרוֹת וְכַעַס וְדוּמִיָּה - וכל

1. דברים יב, כג. 2. הוא משתמש בביטוי "עולה למוח שבראש" - כי יש בכך משום עליה למדות, כשמהן נובעת המחשבה והשכל - אם כי, שה"שכל" בא כאן רק לשם ביצוען של המדות - שהרי, עצם מהות השכל, הוא למעלה ממהות המדות. כך להלן בקשר ל"דם", הוא אומר שהדם עולה למוח, שכן, גם לדם יש בכך משום עליה, שהדם המזוקק ביותר עולה למוח. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמוכן - הטעם על הדגשת המוח בפ"ע - הוא ע"ד שפי' לקמן בנה"א".

1 ומתגלה הנפש האלקית כְּחֶלֶל הַיָּמִי - שבלב, שְׁאִין בּוֹ דָם,
 2 וְכֵמוֹ שְׂבִיתוֹבִי: "לֵב חָכֵם לִימִינוֹ". - "חכם" רומז לנפש האלקית,
 3 בניגוד לנפש הבהמית (היצר הרע), הנקראת "כסיל". "לימינו" -
 4 החלל הימני שבלב. כאן, כמו בנפש הבהמית, הוא מבדיל בין הלב
 5 לשאר האברים: לאחר
 6 שהוא מציין, שהנפש
 7 האלקית מתפשטת בכל
 8 האברים, הוא מוסיף במיוחד
 9 "וגם בלב" - שכן, הנפש
 10 האלקית לא רק שהיא
 11 מתפשטת בלב כמו בשאר
 12 האברים, אלא היא גם
 13 מתגלה בלב, כלומר:
 14 במדות. וְהִיא - כיצד
 15 מתגלה הנפש האלקית
 16 שמהמוח - בלב? - עלידי אֶהְבֶּת ה' פְּרָשִׁי שְׁלֵהֶבֶת מְתֻלְהֶבֶת
 17 בְּלֵב מְשֻׁבָּלִים - המשתמשים בכוח חכמתם, הַמְבִינִים
 18 וּמִתְבּוֹנְנִים - ומשתמשים גם ב"כוח הבינה", להבין כל דבר
 19 לפרטיו, בְּרַעְיָתָם אֲשֶׁר בְּמַחֵם - הם משתמשים גם "בכוח הדעת",
 20 להתעמק ולהרגיש את מה שהם מבינים; כלומר, הם משתמשים
 21 לשם כך בכל שלושת הכוחות: חכמה, בינה ודעת, בְּדָבָרִים
 22 הַמְעוֹרְרִים אֶת הָאֶהְבֶּת. - בגדולת השי"ת, כפי שהוסבר בפרק

ליקוטי אמרים

הימני שאין בו דם וכמ"ש לֵב חָכֵם לִימִינוֹ והיא אהבת
 ה' כרשפי שלהבת מתלהבת בלב משכילים המבינים
 ומתבוננים ברעתם אשר במוחם בדברים המעוררים
 את האהבה. וכן שמחת לֵבב בתפארת ה' והדר גאונו
 כאשר עיני החכם אשר בראשו במוח חכמתו ובינתו
 מסתכלים ביקרא דמלכא ותפארת גדולתו עד אין חקר
 ואין סוף ותכלית כמבואר במקום אחר וכן שאר מדות
 קדושות שבלב הן מחב"ד שבמוחין.

השלישי, שההתבוננות בגדולת השי"ת, מעוררת אהבה אליו. הרי,
 אהבה זו בלב היא התפשטות הנפש האלקית מהמוח: ההתבוננות
 במוח מביאה את האהבה בלב. וְכֵן - משל פנימי יותר, לרגש הלב
 הנובע מהמוח שבראש, שְׂמִיחַת לֵבב בתפארת ה' והדר גְּאוֹנוֹ,
 - גם שמחת-לב זו, שהיא
 רגש פנימי יותר מאשר
 אהבה, בא מהמוח אל הלב,
 כְּאֲשֶׁר עֵינֵי הַחֶכֶם - הנפש
 האלקית, אֲשֶׁר בְּרֹאשׁוֹ,
 בְּמֶחֱ חֶכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ,
 מְסַתְּכָלִים - במבט פנימי,
 בִּיקְרָא דְּמִלְכָּא - בכבודו
 של המלך, הקב"ה,
 וְתִפְאָרֶת גְּדֻלָּתוֹ - שהיא,
 עַד אֵין חֶקֶר - אי אפשר
 לחקרו עד לשרשו, וְאֵין סוֹף וְתִבְלִית, - הוא איך-סופי ובלתי
 מוגבל, בְּמִבְאָר בְּמָקוֹם אֲחֵר. - הוא מתבונן בגדולת הקב"ה
 בעיני שכלו. כלומר: לא רק שהוא מבין בשכלו את גדולתו של
 הקב"ה, כי אם, הבנתו היא בצורה של ראייה - כאילו הוא רואה
 בעיניו - הרי, ראייה שכלית זו, מעוררת שמחה בלב. וגם שמחה זו
 נובעת מהמוח. וְכֵן שְׂאֵר מְדוֹת קְדוּשׁוֹת שְׂבִילֵב, - כמו יראת ה'
 וכדומה, הן מְחַכְמָה-בִּינָה-דַּעַת שְׂבִימּוּחִין. - שבמוח.

4. קהלת י, ב.

היום יום . . .

יום ראשון	יום ששי	ג טבת, ח חנוכה	ה'תש"ג
תהלים: מפרק יח עד פרק כב	שיעורים. חומש: מקץ, ששי עם פירש"י. תהלים: יח-כב. תניא: ולכן אמרו . . . חסד ומים.		
	ב"תורה אור" בדבור המתחיל "תנו רבנן מצות גר חֲנֻכָּה": "כי אין פְּדָאי כָּל הַדִּינִים", צָרִיף לְהִיּוֹת "כי פְּדָאי כָּל הַדִּינִים".		
	שם, באור לדבור המתחיל "רַגְזִי וְשִׁמְחִי", סְעִיף המתחיל "וְעֵתָה נְבוֹא": "שהוא פְּנִימִית א"א" [אֶרֶץ אֲפִינִין], צָרִיף לְהִיּוֹת "שֶׁהִיא פְּנִימִית א"ס" [=אין סוף].		

יום שני	שבת	ד טבת	ה'תש"ג
תהלים: מפרק כג עד פרק כה	שיעורים. חומש: מקץ, שביעי עם פירש"י. תהלים: כג-כח. תניא: פרק ה. ותוספות . . . בפע"ח.		
	נשיאי חב"ד פלעגן מעביר זיין איין פרשה אָדער צוויי דאָנערשטאָג ביינאכט אור ליום ששי. פרייטאָג אחר חצות פלעגט מען אָנהויבען נאָכאַמאַל פון אָנהויב, און מעביר זיין		

די גאנצע סדרה מיט דער הפטורה. שבת אינדערפריה פאר'ן דאוונען פלעגט מען מעביר זיין נאכאמאל פון שביעי. ווען עס איז אויסגעקומען צוויי הפטורות, האט מען געזאגט הפטורת הסדרה ביום ששי, און די אנדערע הפטורה (פון שר"ח, מ"ח וכו') שבת.

נשיאי חב"ד נהגו לומר "שנים מקרא ואחד תרגום" קטע אחד או שנים ביום חמישי בערב, אור ליום ששי; ביום ששי אחר חצות היו שוב מתחילים להעביר את כל הפרשה מתחלתה עם ההפטורה; שבת בבקר לפני התפלה נהגו להעביר שוב משביעי. כשחלו שתי הפטורות, היו אומרים את הפטורת הפרשה ביום ששי, ואת ההפטורה האחרת (של שבת ראש חודש, מחר חודש וכו') בשבת.

החלומות הטובים בעניני תורה שמודיעים בחלום, בא על פי הרב על ידי שקידה גדולה בתורה ביום. דכאשר עוסק בתורה בשקידה גדולה, או עוסק בעבודה שכלב ביגיעה עצומה, הנה כאשר בלילה נשמתו עולה למעלה ושואבת לה חיים מחיי דלעלא [=מחיים העליונים] כמבאר בזהר, הנה אז מודיעים לו חדושי תורה בגליא שבתורה או בפנימיות התורה, איש איש כפי שקידת עבודתו בעבודת היום.

יום ראשון	ה טבת	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: ויגש, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: כט-לד. תניא: פרק ו. והנה . . . 20 דרוחא כו'.		
ווען משיח וועט קומען, וועט מען זעהן די מעלה פון הודאה און תמימות, וואס אלע גלויבען באמונה טהורה אין ג"ט ב"ה און אין זיין תורה ומצות. תלמוד – פארשטאנד – איז דער גרעסטער פארשטאנד האט א גרעניץ. אבער הודאה – גלויבען – גלויבען איז א געפיהל אהן א גרעניץ. מלך המשיח וועט געבען צו פארשטעהן דעם מעשה גדול פון דער תמימות – הארציגער ערענסטער עבודה.		
כאשר משיח יבוא, יראו את המעלה של הודאה ותמימות, שהכל מאמינים באמונה טהורה בה' ברוב הוא ובתורה ומצות שלו. תלמוד – הבנה – הרי ההבנה העמקה ביותר הנה מגבלת; אף הודאה – אמונה – אמונה היא רגש בלתי מגבל. מלך המשיח יסביר ויבאר את ה"מעשה גדול" של התמימות – עבודה לכבית ורצינית.		

יום רביעי	ו טבת	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: ויגש, שני עם פירש"י. תהלים: לה-לח. תניא: וכן בכל . . . שנברא.		
בתיב "דע את אלוקי אביך, ועבדהו בלב שלם", כי כל ענין ידיעה והשגה, אפלו בענינים היותר עמקים, צריך לבוא בעבודה, הינו פעלת דבר בברור וזכוף המדות והתקשרות פנימית הנקרא בלשון החסידות עבודה.		

יום שלישי
תהלים:
מפרק כט
עד פרק לד

יום רביעי
תהלים:
מפרק לה
עד פרק לח

יום חמישי	יום שלישי	ז טבת	ה'תש"ג
תהלים: מפרק לט עד פרק מג	שיעורים. חומש: ויגש, שלישי עם פירש"י. תהלים: לט-מג. תניא: ולכן נקרא . . . סוף פ"ה.		
השעור להפטר מחבוט הקבר הוא, שחלק ששי מהמזעזע-לעת [=היממה] יאמר אותיות התורה, תהלים כו'. לזכות לזכוף הנפש להפטר מכף הקלע הוא, על ידי חזרה כל היום, כמה שיש ביכולתו, משניות תניא תהלים בעל פה.			

יום שישי	יום רביעי	ח טבת	ה'תש"ג
תהלים: מפרק מד עד פרק מה	שיעורים. חומש: ויגש, רביעי עם פירש"י. תהלים: מד-מה. תניא: פרק ז. אך נפש . . . 22 וברחי רבנן.		
ה"צמח צדק" צוה את כל המלמדים שלמדו עם נכדיו הקטנים, אשר מלבד למודים הרגילים, ילמדו עמם פרוש המלות (פרוש הפשוט) של סדר התפלה. ופעם בחדש היו באים אל ה"צמח צדק" להבחן בזה.			

שבת קודש	יום חמישי	ט טבת	ה'תש"ג
תהלים: מפרק מט עד פרק נד	שיעורים. חומש: ויגש, חמישי עם פירש"י. תהלים: מט-נד. תניא: אך מי . . . יב לנצח.		
נוהגין בנסח "עלינו" לומר: "שהם משתחוים להבל ולריק" – וגם בתפלת מוסף דראש השנה אומרים כן – ומדיקים שלא לומר "ומתפללים כו'". הרקיקה היא אחר האמירה. טעם הרקיקה, כי מדבור מתהוה רק, ואין רוצים להנות מרק זה.			

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

גדרו של משכב ומושב	יום ראשון ג' טבת ה'תש"ע
הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ו, הל' ב: המשכב והמרכב – כל אחד מהן אב מאבות הטמאות של תורה, מטמאין אדם וכלים במגע, ומטמאין אדם במשא.	במשכב גזול והרי אין שום שייכות בין הבעלות הממונית לדיני טומאה וטהרה!
בשתי טומאות הזב מטמא יתר על טומאת מגע רגילה: (א) 'משכב ומושב' שמטמאה את הכלים בטומאה חמורה, עד שהנוגע בהם טעון כיבוס בגדים. (ב) 'מרכב', שאף היא חמורה ממגע והיא אב הטומאה לטמא אחרים במגע ובמשא.	ויש מי שביאר שהמחלוקת היא ביסוד ההגדרה של טומאת משכב ומושב.
ונחלקו הראשונים בגדר משכב ומושב:	לדעת רש"י חומר טומאת המשכב הוא בכך שהמשכב והמושב נחשבים כמקום הימצאותו של האדם, ומקומו של האדם קשור ומחובר אליו יותר מכליו שבאו עמו במגע חיצוני, וכיון שהמושב והמשכב הם "מקומו של הזב", הרי הם אב הטומאה כזב עצמו.
הגמרא (בבא קמא סו, ב) דורשת: "ומשכבו – ולא הגזול". רש"י מפרש שזו גזירת הכתוב שהזב מטמא במשכב ומושב רק חפץ שלו, אבל משכב הגזול בידו נטמא משום מגע בלבו.	וכדי שהמשכב ייחשב כמקומו של האדם עליו להיות שלו ואילו הגזול אינו חשוב כמקומו שהרי אינו רשאי להשתמש בו כלל, ולכן אינו טמא אלא משום מגע ככל הכלים שיש להם
אך התוספות תמחו על רש"י: מדוע לא תחול טומאת מדרס	

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

אקראי, כך שמידת החיבור בינו למשכב מרובה ממידת החיבור שבסתם נגיעה אבל אין הדבר תלוי כלל בבעלות על החפץ.

(תורה ודעת, גליון 26)

קשר חיצוני בלבד אל הטמא.
אך לדעת התוס' חומרתו של המשכב לעומת המגע היא משום שהמשכב הוא אחיזה הדוקה ונחשב נגיעה ממשית יותר ממגע

יום שני, ד' טבת ה'תש"ע

האם האבן חוצצת?

החוצצת בינו לבין הכלי. משמעות הדברים, שהאבן אינה מהווה הפסק. ואם כן, מהי התועלת בחיפוי האבן?
אלא שלאמיתו של דבר, קיים הבדל גדול בין שתי ההלכות: לענין טומאה, אכן אין תועלת באבן המפסיקה בין הזב לכלי עליו הוא עומד, כי "הואיל ונתנשא על הכלי הזה מכל מקום – נטמא ונעשה אב הטומאה";
ואולם איסור הטבילה על נסרים אינו קשור לדיני טומאה.

היות שגזירת הכתוב היא שהמקוה צריך להיות בקרקע, גזרו חכמים שאין לטבול גם כאשר עומד על משטח עץ. מרצפת האבן משמשת רק כהיכר בין מקוה זה למקוה שבכלי, ולכן היא מתירה.

(לבוש, יורה דעה, סימן קצות, ס"ק 26)

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ז, הל' א': בְּלִי הָעֲשׂוֹי לְמִשְׁכָּב... אִפְלוּ הָיָה תַּחַת הָאָבֶן – אִם עָמַד אַחֵד מִמֵּטְמָאִי מִשְׁכָּב עַל הָאָבֶן... נִטְמָא וְנַעֲשֶׂה אָב.

נפסקה הלכה (יר"ד סי' קצח, סל"א) שאין לטבול במקוה העשוי בכלי, שכן, "מה מעיין בקרקע אף מקוה בקרקע" (תו"כ שמיני פ"ו). כתוצאה מכך, אין לעמוד בעת הטבילה על נסרים מעץ, שמא יבואו לטבול בכלים.

בימיו של ר' מרדכי יפה, בעל ה'לבושים', היו המקוואות בנויות עם מדרגות עץ. כדי שהדבר לא יהא נגד ההלכה האמורה, הוא תיקן שיחפו את העץ במרצפות מאבן.

לכאורה, תקנתו נוגדת את פסק הרמב"ם כאן, הכותב, שאם הזב עומד על כלי מדרס – נטמא הכלי גם כאשר יש אבן

יום שלישי ה' טבת ה'תש"ע

"כל ישראל חברים" ברגל

בלבד, אך כיון שחכמים תיקנו 'כעין דאורייתא', הרי כשם שטומאה מדאורייתא נדחית בציבור, כך תקנו חכמים שטומאת עם הארץ תדחה ברגל כאשר כל ישראל עולים יחד לבית המקדש ומביאים קרבנות כ'ציבור' אחד, כדברי הגמרא (תניגה כו, א) "דאמר קרא ויאסוף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים, הכתוב עשאו כולן חברים".

ובירושלמי אמרו (תניגה ג, 1) על הפסוק "ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו" – "עיר שהיא עושה כל ישראל לחברים... בשעה ששם עלו שבטים" (בשעת הרגל).

לפי זה מובן מדוע אחרי הרגל חוזרים לטומאתם: הטהרה בימי הרגל אינה אלא דחיית הטומאה, בגלל שברגל בני ישראל הם בבחינת ציבור, אבל אחרי הרגל "מגען מטמא למפרע", כי גם ברגל עצמו לא היו טהורים בעצם, אלא שהטומאה נדחתה בגלל סיבה מסוימת וכשבטלה הסיבה, שבה הטומאה למפרע.

(תורת מנחם תשנ"ו, ח"א, עמ' 585)

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק י"א, הל' ט': מִטְמָאֵת עַמִּי הָאֶרֶץ בְּרַגְלָא, בְּמַהֲרָה הִיא חֲשׂוּכָה – שְׁכַל יִשְׂרָאֵל חֲבֵרִים בְּרַגְלָא, וְכָלֵיהֶם כָּלָם וְאֹכְלֵיהֶם וּמִשְׁקֵיהֶם טְהוּרִים בְּרַגְלָא, מִפְּנֵי שֶׁהִבֵּל מִטְהַרִּין עַצְמָם וְעוֹלִים לְרַגְלָא. לְפִיכָךְ הֵם נִאֻמִּים כָּכָל יְמֹת הָרַגְלָא, בֵּין עַל הַקֹּדֶשׁ בֵּין עַל הַתְּרוּמָה; וּמִשְׁעֶכֶר הָרַגְלָא, חוֹזְרִין לְמִטְמָאֵתוֹ.

כלומר: לא זו בלבד שלאחר הרגל עמי הארץ שוב אינם נאמנים על הטהרות אלא גם שהטומאה שהיתה אצלם קודם הרגל נשארת. ולכן לא זו בלבד שמגעם מטמא אוכלין ומשקין מכאן ולהבא, אלא שלאחר הרגל גם מה שנגעו ברגל טמא (כדברי הרמב"ם בהלכה הבאה).

וצריך להבין:

מה פשרה של טומאה זו למפרע והרי "כל ישראל חברים הם ברגל וכליהם כולם ואוכליהם ומשקיהם טהורין ברגל"?!
ומבאר הרבי:

דינו של עם הארץ להיות בחזקת טומאה הוא מתקנת חכמים

יום רביעי ו' טבת ה'תש"ע

שחיטה מטהרת - מתי?

שמונה חודשים הוא 'נפל' שאינו יכול לחיות ואינו בכלל "בקר וצאן" שנאמרה בהם שחיטה (רש"י חולין ע"ב, ב, ד"ה שיש)? והשיב:

מדובר שלא שחט את האם אלא קרעה והוציא ממנה עובר בן שמונה חודשים, ובכותבו "אחר שנטרף" אין כוונת הרמב"ם לומר שהעובר נטרף, אלא שהוצאת העובר טרם לידתו (וקודם שחיטת האם) גורמת לו להיטרף, ולא תועיל לו שחיטה.

ואף ששחיטת הטריפה מטהרת אותה מלהיטמא טומאת נבילה – הרי ב"בן שמונה ח'", כיון ש"אין למינו שחיטה" כי הוא 'נפל' ומופקע מתורת השחיטה, אין השחיטה מועילה לו לטהרו מטומאת נבילה (וכן פירש הכס"מ).

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ב, הלכה ו': מִצָּא בָּהּ בֶּן שְׁמוֹנֶה חֳדָי נִטְרָף – אִף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁחַט אַחֵר שֶׁנִּטְרָף, אֵין שְׁחִיטָתוֹ מְטַהְרָתוֹ מִיְדֵי נְבִילָה; לְפִי שֶׁאֵין לְמִינוֹ שְׁחִיטָה.

הרדב"ז (שו"ת, אלה תפק"ח) נשאל על הלכה זו:

אם מדובר כששחט את אמו, הרי כבר כתב הרמב"ם לעיל ששחיטת האם מטהרת את העובר מידי נבילה אפילו אם נמצא מת (ויתירה מזו: שחיטת האם מתירה גם את אכילת העובר אפילו אם נמצא מת – הל' מאכ"א פ"ה ה"ב). ואם לא נשחטה האם אלא קרעה והוציא ממנה את העובר בן שמונה החודשים, מדוע כתב הרמב"ם שאין שחיטת העובר מטהרת אותו "אחר שנטרף" – הרי גם אם לא נטרף, השחיטה אינה מועילה לטהרו מטומאת נבילה, כי בן

ובמקום אחר (שם, ב' אלפים קצ"ב) פירש:

מדובר בעובר שנמצא לאחר שחיטת האם. ואף שדרך כלל שחיטת האם מועילה לעובר ואף אם נמצא מת שחיטת אימו מטרתו מידי נבילה, הרי אם נמצא "בן שמונה חי", הואיל ואין עליו תורת טומאה (כיון שהוא חי), שחיטת האם לא מועילה

לו לטהרו, ואם היא תיטרף – לא תועיל גם שחיטת העובר לטהרו (אף שטריפה רגילה שנשחטה נטירה מידי נבילה), כיון ש"אין למינו שחיטה" כי "בן שמונה חי" הוא נפל ומופקע מתורת שחיטה.

עוד טעם לאיסור עליית נשים להר הבית יום חמישי ז' טבת ה'תש"ע

לפי זה, בעל קרי שאינו מטמא משכב ומושב, אינו משולח מהר הבית.

אבל בפסחים (טו, ב) לומדת הגמרא "וכל זב" – לרבות בעל קרי", שאף הוא משלח חוץ לשתי מחנות. ואכן, המשנה למלך (בית הבחירה שם) כותב שבוודאי גם הרמב"ם מסכים להלכה זו, ותמה מדוע לא הזכיר הרמב"ם במפורש דין זה שבעל קרי אסור להיכנס להר הבית.

ומאחר ש"האשה שפלטה זרע וכו' הרי היא טמאה כרואה קרי" ו"המשמשת מיטתה וכו' הרי זו אסורה לאכול בתרומה כל שלושה ימים, שאי אפשר לה שלא תפלוט ותהיה טמאה" (תרומות ד, ט), היינו שגם אם תטבול חוששים שמא תפלוט אחר הטבילה, בוודאי שאף הן אסורות להיכנס להר הבית.

(תחומין ו, ענ' 494)

טיהרה בכניסה או ביציאה יום ששי, ח' טבת ה'תש"ע

אין שיעור, לא עלתה לה הטבילה. ברם, רבים מהפוסקים תמחו על חידוש זה, ונימוקם וטעמם עמם: מאחר והמים הם הפועלים את הטהרה, איך יתכן לומר שבשעת הימצאות האדם במים אין הוא נטהר ודוקא ביציאתו מהם יטהר?

לדבריהם, הטהרה מתבצעת לעולם בכניסה למי המקוה. ורק בהלכה זו שהטובל אינו יכול להיטהר בעודו בתוך המקוה – להיות דורס על טומאה – נטהר הוא ביציאתו. ולפי זה גם הטובלת ולאחר מכן נחסר שיעור המים, היא לכאורה טהורה.

(ש"ת מנחת יצחק ח"ה, צט)

שבת קודש ט' טבת ה'תש"ע קדושת לחם הפנים

בערב שבת לצורך מחר: ויש לומר:

מצינו במנחות שכלי המדידה מקדשים קדושת הגוף ובכל זאת אין בהם פסול לינה (ראה תר"ה ושמעון מנחות נו, ב), כי גם במקום שיש קדושת הגוף, הרי אם אין בדבר גדר קדושת קרבן, אינו נפסל בלינה.

והם הדברים כאן: אכן התנור מקדש את לחם הפנים אבל כיון שאין מקריבים בו למזבח, אינו נפסל בלינה (אלא שמשקרמו פניו של הלחם אכן חל עליו שם קודש ולאחר התנופה או שחיטת הכבשים אכן יפסל בלינה).

(מועדים חמנים, ח"ד, סי' שכו. ועי' ל"ח"מ הל' תר"מ ה, ז).

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ה, הל' יא: האשה שפלטת שכת זרע - אם פלטת אותה בתוך שלש עונות, הרי היא טמאה כרואה קרי.

בהלכות בית הבחירה (ז, טו) כותב הרמב"ם "שאינ זבין וזבות, נידות ויולדות נכנסין לשם [להר הבית]... החיל – מקודש ממנו [מהר הבית], שאין גוים וטמא מת ובוועל נידה נכנסין לשם. עזרת הנשים – מקודשת מן החיל שאין טבול יום נכנס לשם".

בהלכה זו הרמב"ם אינו מתייחס לשאלה האם בעל קרי רשאי להיכנס להר הבית, ובהלכות ביאת המקדש (ג, ג) מוסיף: "משלחין זבין וזבות ויולדות חוץ לשתי מחנות [מחנה שכינה ומחנה לוייה], שהוא חוץ להר הבית, מפני שהן מטמאין המשכב והמושב אפילו מתחת האבן – מה שאין המת מטמא".

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ו, הל' טז: וכן זב שדרם על המשכב שהוא מנה במקוה, הרי המשכב טמא; וכן שפלת המשכב מן המקוה - ומהר, שהרי עלתה לו טבילה.

חידוש גדול נתחדש כאן, ויש המסיקים ממנו שכל טמא אינו נטהר משעה שנכנס למקוה, אלא דוקא ביציאתו. ולכן, בדין זה, אף כי בעודו במקוה הזב לא נטהר מפני המשכב הטמא, בכל זאת עלתה לו הטבילה, כי הטהרה היא ביציאה ואז כבר אינו דורס על המשכב (כסף משנה).

והפוסקים דנים מעין זה באשה נידה, שבעת כניסתה למקוה היה בו שיעור ארבעים סאה, אך בינתיים חסרו המים משיעורם. לפי האמור, מאחר והטהרה חלה רק בשעת היציאה ואז כבר

הלכות שאר אבות הטומאות פרק יא, הלכה יג: ...והמנחות ששקדשו בכלי, ושתי הלחם ולחם הפנים ששקדמו בתנור. אבל חלות תורה וקריבן נזיר שלא נשחט עליהן הנובת, והמנחות שלא קדשו בכלי - אינם לא פקדוש ולא בחלין, אלא בתרומה.

בנוגע לאפיית לחם הפנים כתב הרמב"ם: "אין אפיית לחם הפנים דוחה את השבת ולא את יום טוב, אלא בערב שבת אופין אותן ועורכין אותן למחר" (הל' תמידין ומוספין פ"ה ה"י). וצריך להבין:

מצד אחד הרמב"ם פוסק (שם ה"ז) שאפיית הלחם נעשית בפנים, היינו שהדבר נעשה בכלי שרת, ואם כן לחם הפנים צריך להיות נפסל בלינה, ומצד שני הרמב"ם פוסק שהלחם נאפה

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – ג' ט' טבת ה'תש"ע

יום ראשון ג' טבת ה'תש"ע

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ד

א. ארבע נשים שהן דין שעתן [טמאות רק מכאן ולהבא] ואינן מטמאות למפרע; ואלו הן - מעברת, ומניקה, ובתולה, וזקנה. איזו היא מעברת? משפיר עברה [- ג' חודשים]. היתה בחזקת מעברת וראת דם, ואחר כך הפילה רוח [- שלפוחית ריקה] או דבר שאינו ולד - הרי זו בחזקתה, ודיה שעתה; וראת דם, ואחר כך הפיר עברה - הרי זו מטמאה למפרע [- מעת לעת], ככל הנשים. איזו היא מניקה? כל עשרים וארבעה חדש מיום הולדה; ואפלו מת בנה בתוך זמן זה, או שגמלתו, או נתנתו למניקה - דיה שעתה. אבל אחר עשרים וארבעה חדש, אף על פי שהיא מניקה והולכת - הרי זו מטמאה למפרע, ככל הנשים. איזו היא בתולה? כל שלא ראת דם מימיה; בתולת דמים אמרו, לא בתולת בתולים [שלא נבעלה]. כיצד? אפלו נשאת וראת דם מחמת נשואין [- בעילה], או ילדה וראת דם מחמת לדה - עדין היא בתולה לענין טמאה, ודיה שעתה. איזו היא זקנה? כל שעברו עליה שלשה חדשים סמוך לזקנותה, ולא ראת דם. ואיזה הוא סמוך לזקנותה? כל שחברותיה קוראין לה 'זקנה' בפניה, ואינה מקפדת. עברו עליה שלש עונות וראתה, וחרצה ועברו עליה שלש עונות אחרות או פחות או יתר וראת - הרי היא ככל הנשים, ומטמאה למפרע.

ב. בתולה שראת דם, אפלו שופעת [שותתת דם] כל שבועה או דולפת [טיפין טיפין] - הרי זה פעם אחת; וראת דם ופסק, וחרצה וראתה - הרי זו שתי פעמים.

ג. תינקת שלא הגיע זמנה לראות [לפני גיל י"ב], וראת דם - פעם ראשונה ושניה, דיה שעתה; וראת פעם שלישית, מטמאה למפרע. עברו עליה שלשה חדשים [ללא ראייה], ואחר כך ראתה - דיה שעתה; עברו עליה שלשה חדשים אחרים, ואחר כך ראתה - דיה שעתה; עברו עליה שלשה חדשים אחרים, וראתה - מטמאה למפרע.

ד. תינקת שהגיע זמנה לראות [מגיל י"ב], וראת - פעם ראשונה, דיה שעתה; שניה, מטמאה למפרע. עברו עליה שלשה חדשים, ואחר כך ראתה - דיה שעתה; עברו עליה שלשה חדשים אחרים, ואחר כך ראתה - מטמאה למפרע. ה. מעברת ומניקה וזקנה ובתולה שהגיעו לראות, שראו ראיה ראשונה - דין שעתן; וראו פעם שניה - מטמאות למפרע ככל הנשים, כמו שבארנו. ואם ראו הראשונה באנס - אף השניה, דין שעתן.

ו. מעברת או מניקה שראת דם, ועברו עליה שלשה חדשים, ואחר כך ראת - דיה שעתה; עברו עליה שלשה חדשים אחרים, וראת פעם שניה, שהיא שלישית לראיה ראשונה - מטמאות למפרע. הוואה דם אחר דם טהר [- דם יולדת עד מ' יום ללידת זכר ופ' לנקיבה] בתוך עשרים וארבע שעות,

דיה שעתה. וכל שדיה שעתה - אף על פי שאינה מטמאה למפרע, צריכה להיות בודקת עצמה תמיד; וכל אשה המרבה לבדק, משבחת - חוץ מן הנדה ויושבת על דם טהר, שאין הבדיקה מועלת להן כלום.

ז. חכמים תקנו להן לבנות ישראל להיות בודקות עצמן בכל יום בשחרית, מפני טהרות של ערבית [- שנגעו בהן אתמול], ובערבית, מפני טהרות של שחרית; וכל אוכלת תרומה, בודקת בשעה שאוכלת בתרומה. וכל אשה בודקת בשעה שעוברת [- הולכת] לשמש משתה, מפני הטהרות; אבל אם לא היתה עוסקת בטהרות, אינה צריכה בדיקה לבטלה - שכל הנשים שיש להן וסת, בחזקת טהרה לבטלה, כמו שבארנו בענין נדה.

ח. חזקת בנות ישראל, עד שלא הגיעו לפרקן [- זמן ראייתן] - בחזקת טהרה, ואין הנשים בודקות אותן. אבל משהגיעו לפרקן - צריכות בדיקה, ונשים בודקות אותן.

ט. החרשת, והשוטה, ומי שנטרפה דעתה כאלו - אם יש להן פקחות מתקנות אותן [הבודקות ומכירות אותן לטבילה], הרי אלו אוכלות בתרומה.

י. כל הכתמים הבאים מבין ישראל, בחזקת טמאה; והבאים מבין הגוים, טהורים. והנמצאים בערי ישראל, טהורים - שלא נחשדו להשליך בתמיהן, אלא מצניעין אותן; לפיכך, כל הכתמין הנמצאים בכל מקום, טהורים - חוץ מן הנמצאים בחרים וסביבות בית השמאות [- מקום מיוחד לנידות]. וכלן, טמאתן בספק, כמו שבארנו.

יא. כל הכתמים הטמאין, מעבירין עליהן שבועה סממנין [לבדוק אולי הם צבא]; ואחר כך, בין עבר הכתם בין לא עבר, מטבילו וטהור - שאם לא עבר כלל, הרי הוא צבע; ואם עבר או כהה [נחלש], הרי זה כתם, ומאחר שעברו עליו הסממנין, כבר בטל אף על פי שרשומו נפר. ואפלו כתם של דם נדות ודאי - פיון שהעביר עליו שבעת הסממנים, בטל; ומטבילו, ועושה על גביו טהרות.

יב. כגד שאבד בו הכתם - מעביר על כל הכגד שבועה סממנים, ומטבילו. אבדה בו שכבת זרע - אם היה [בגד] חדש, בודקו במחט; ואם היה שחוק [משומש], בודקו בחמה [בשמש].

יג. כגד שהיה עליו כתם, והטבילו ועשה על גביו טהרות, ואחר כך העביר על הכתם שבעת הסממנים, ולא עבר - הרי זה צבע, והטהרות שעשה טהורות; ואינו צריך להטבילו פעם אחרת. ואם עבר הכתם, או כהה עינו [נחלש מראהו] - הרי זה כתם, והטהרות טמאות, שהרי הקפיד על הכתם להסירו; וצריך להטבילו פעם אחרת לטהרו.

יד. כתם שהעביר עליו ששת סממנים, ולא עבר, ואחר כך העביר עליו צאבון [- סבון], ועבר - הרי הטהרות שנעשו על גביו טמאות; אף על פי שהצאבון מעביר הצבע, הואיל ולא העביר שבעת הסממנים, הרי זה בחזקת כתם, ושמא

ה. יולדת שהיא מצרעת, וטבלה אחר שבָּעָה של זָכָר או ארְבָּעָה עֶשֶׂר שָׁל נִקְבָּה - הָרִי דָם טְהוֹרָה שְׁלֹה טָמֵא, כִּרְקָה וּכְמִימֵי רִגְלֶיהָ, וְכָל כֶּמֶשְׁקִין טָמֵאִין; שְׁפָל הַטָּמֵאִין, מִשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מֵהֶן כֶּמֶשְׁקִין שֶׁהֵן נוֹגְעִין בָּהֶן - חוּץ מִן הַזָּב וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁהָרִי שְׁלֹשָׁה מִשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מִמֶּנּוּ אֲבוֹת הַטָּמְאוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

ו. זָכָה קִטְנָה [אִשָּׁה שֶׁרָאֵתָה זִיבָה יוֹם או יוֹמִיִּים] שֶׁטָּבְלָה בְּיוֹם הַשְּׁמוֹר שְׁלֹה [יוֹם אַחֲרֵי הָרָאִיָּה] אַחֵר הַגֵּץ הַחֲמָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּעֶנְיָן אֲסוּר נִדָּה - הָרִי מִגְעָה וּבְעִילָתָה תְּלוּיִין [עוֹמְדִים בִּסְטָק]: אִם נִגְמַר הַיּוֹם, וְלֹא רָאָתָה - כָּל שֶׁנִּגְעָה בּוֹ טְהוֹר, וּבּוֹעֶלָה טְהוֹר וּפְטוּר; וְאִם רָאָתָה דָם אַחֵר שֶׁטָּבְלָה - כָּל טְהוֹרוֹת שֶׁעָשָׂתָ טָמְאוֹת, וְעוֹשָׂה [מִטְמֵאָה] מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב, וּבּוֹעֶלָה חֵיב חֲטָאֵת. טָבְלָה בְּלֵיל הַשְּׁמוֹר קֹדֶם שֶׁיַּעֲלֶה עֲמוּד הַשֶּׁחֶר - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁלֹּא טָבְלָה, וְעַדִּין עוֹשָׂה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב. ז. הָרוּאָה דָם בְּיוֹם אֶחָד עֶשֶׂר [שֶׁל יָמֵי זִיבָתָה], וְטָבְלָה לְעֶרֶב לֵיל שְׁנַיִם עֶשֶׂר - הָרִי זֶה מִטְמֵאָה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב, אִף עַל פִּי שְׁאִינָה רְאוּיָה לְהִיּוֹת זָכָה גְּדוּלָּה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּעֶנְיָן אֲסוּר נִדָּה.

ח. טָבְלָה בְּיוֹם שְׁנַיִם עֶשֶׂר אַחֵר הַגֵּץ הַחֲמָה - אִף עַל פִּי שְׁאִינָה לְשִׁמּוֹשׁ {עַד} לְעֶרֶב - אִם שִׁמְשָׁה, בּוֹעֶלָה טְהוֹר; וּמִשְׁכָּבָה וּמִרְכָּבָה טְהוֹרִין, אִף עַל פִּי שֶׁרָאָתָה דָם בְּיוֹם שְׁנַיִם עֶשֶׂר אַחֵר הַטָּבִילָה - מִפְּנֵי שֶׁהוּא תַּחֲלַת נִדָּה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ שֶׁם בְּאֲסוּר נִדָּה, וְאִינוּ מִצְטָרֵף לְיוֹם אֶחָד עֶשֶׂר. לְפִיכָּךְ, אִינָה צְרִיכָה לְשִׁמּוֹר יוֹם שְׁנַיִם עֶשֶׂר, אֲלֹא טוֹבֵלָת וְעוֹסֶקֶת בְּטְהוֹרוֹת. אֲבָל הָרוּאָה דָם בְּעֶשְׂרֵי - טוֹבֵלָת בְּיוֹם אֶחָד עֶשֶׂר, וּמִשְׁמֶרֶת אוֹתוֹ; שְׁאִם תִּרְאֶה בּוֹ דָם אַחֵר טָבִילָה - נִטְמָא כָּל טְהוֹרוֹת שֶׁעָשָׂתָ, וְנִטְמָא בּוֹעֶלָה, אִף עַל פִּי שְׁאִינָה רְאוּיָה לְהִיּוֹת זָכָה גְּדוּלָּה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ שֶׁם בְּנִדָּה.

ט. זָב וְזָכָה גְּדוּלָּה [זָב שֶׁרָאֵה יוֹמִיִּים זָבָה שֶׁרָאֵתָה שְׁלוֹשָׁה] שֶׁטָּבְלוּ בְּיוֹם שְׁבִיעִי שֶׁלֹּהֶן כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ - לֹא יִתְעַסְקוּ בְּטְהוֹרוֹת עַד לְעֶרֶב; שְׁמָא יֵרָאוּ טָמְאָה, וְיִסְתְּרוּ שְׁבַעַת מִי הַסְּפִירָה, וְנִמְצְאוּ אוֹתָן הַטְּהוֹרוֹת טָמְאוֹת לְמִפְרָע. וְאִף עַל פִּי שֶׁהֵם עוֹשִׂין מִשְׁכָּב וּמִרְכָּב לְמִפְרָע - אֵין מִטְמֵאִין כְּלִי חֶרֶשׁ בְּהֶסֶט מֵאַחֵר שֶׁטָּבְלוּ, אִף עַל פִּי שֶׁחֲזָרוּ וְרָאוּ טָמְאָה וְסִתְּרוּ הַפֶּל; וְכָל כְּלִי חֶרֶשׁ שֶׁהִסִּיטוֹ עַד שֶׁלֹּא רָאוּ, טְהוֹר.

הלכות מטמאי משכב ומושב פֶּרֶק ו

א. כָּכָר בִּאֲרָנוּ, שֶׁהַזָּב וְהַכְּרִי מִטְמֵאִין מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב וּמִרְכָּב. וְהַמִּשְׁכָּב וְהַמוֹשָׁב אֶחָד הוּא; וְלָמָּה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב? שֶׁהַמִּשְׁכָּב - הָרָאוּי לִשְׁכִּיבָה, וְהַמוֹשָׁב - הָרָאוּי לִישִׁיבָה. וּבֵין שִׁישֵׁב עַל הַמִּשְׁכָּב, או שֶׁשָּׁכַב עַל הַמוֹשָׁב - טָמְאָהוּ; לְפִיכָּךְ אֵנִי אוֹמֵר כָּכָל מְקוֹם 'מִשְׁכָּב' לְכַד, וְהוּא הַדִּין לְמוֹשָׁב. וְאִינָה הוּא מִרְכָּב? זֶה הָרָאוּי לִרְכִּיבָה, כְּגוֹן מִדְּרַעַת הַחֲמוֹר וְטַפִּיטָן [- שְׂטִיחַ] הַסּוֹס.

ב. הַמִּשְׁכָּב וְהַמִּרְכָּב - כָּל אֶחָד מֵהֶן אֵב מֵאַבוֹת הַטָּמְאוֹת שֶׁל תּוֹרָה, מִטְמֵאִין אֶדָם וְכָלִים בְּמַגֵּעַ, וּמִטְמֵאִין אֶדָם בְּמִשָּׁא. וּמָה בֵּין מִשְׁכָּב לְמִרְכָּב? שֶׁהַנוֹגֵעַ בְּמִשְׁכָּב - אִם הָיָה אֶדָם, וְנִגַּע בְּכַגְדִּים וּבִשְׂאָר כָּלִים עַד שֶׁלֹּא פָּרַשׁ מִמִּטְמֵאֵיו

אִלוּ הָעֶבֶר הַשְּׁבִיעִי, הָיָה עוֹבֵר. הָעֶבֶר עָלָיו שְׁבָעָה סְמָמִים, וְלֹא עֶבֶר, וְחֹזֵר וְהָעֶבֶר פַּעַם שְׁנִיָּה, וְעֶבֶר - כָּל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁנִּגְעוּ עָלָיו גִּבְיֵי בֵּין תְּכַבֶּסֶת רִאשׁוֹנָה לְשִׁנִּיָּה, טְהוֹרוֹת; וְכָל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁנִּגְעוּ עָלָיו גִּבְיֵי אַחֵר תְּכַבֶּסֶת שְׁנִיָּה, טָמְאוֹת; הוֹאִיל וְגִלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁהוּא מִקְפִּיד עָלָיו, וְרוֹצֵה לְהוֹצִיא רְשׁוּמוֹ - הָרִי זֶה טָמֵא, עַד שֶׁיִּבְטְלוּ וְיִטְבִּילוּ. כָּכָר בִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת אֲסוּרֵי בִּיאָה, שְׁבָעָה הַסְּמָמִין שֶׁמַּעֲבִירִין עַל הַכֶּתֶם מָה הֵם, וְהִיאֵף מַעֲבִירִין אוֹתָם.

טו. הָאִשָּׁה שֶׁמָּתָה, וְצָא מִמֶּנָּה דָם - מִטְמָא מִשׁוֹם כֶּתֶם, כְּדָם הַנִּדָּה; שֶׁהַמְקוֹר, מְקוּמוֹ טָמֵא. אִף עַל פִּי שֶׁיֵּצֵא הַדָּם אַחֵר שֶׁמָּתָה, וְאֵין כָּאֵן נִדָּה, הוֹאִיל וּמִמְקוֹם טָמֵא יֵצֵא, מִטְמָא טָמְאָת כֶּתָּמִים. וְאִם הָיָה בּוֹ רִבְעִית - מִטְמָא בְּאֵהָל, וּמִטְמָא מִשׁוֹם כֶּתֶם.

הלכות מטמאי משכב ומושב פֶּרֶק ה

א. הַזָּב, וְהַזָּכָה, וְהַנִּדָּה, וְהַיּוֹלֶדֶת - לַעוֹלָם הֵן בְּטָמְאוֹתָן, וּמִטְמֵאִין אֶדָם וְכָלִים וּמִשְׁכָּב וּמִרְכָּב, עַד שֶׁיִּטְבִּל; אֲפֹלוּ נִתְאַחֲרוּ כְּמָה שְׁנַיִם בָּלָא רְאִיתָ טָמְאָה, וְלֹא טָבְלוּ - הָרִי הֵן בְּטָמְאוֹתָן.

ב. יולדת שלא טבלה אחר שבָּעָה לְזָכָר, וְאַרְבָּעָה עֶשֶׂר לְנִקְבָּה - כָּל דָּם שֶׁתִּרְאֶה, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹף יָמֵי טְהוֹר [עַד מ' יוֹם לִלְדִית זָכָר וּפ' לְנִקְבָּה] - הָרִי הוּא כְּדָם הַנִּדָּה, וּמִטְמָא לַח וְיָבֵשׁ; לֹא תֵלָה הַכְּתוּב בְּיָמִים בְּלִבָּד, אֲלֹא בְּיָמִים וּטְבִילָה.

ג. יולדת שִׁירְדָה לְטָבֵל מִטְמֵאָה לְטְהוֹרָה, וְנִצְטָר מִמֶּנָּה דָם בִּירִדָתָהּ, וְצָא חוּץ לְבֵין הַשְּׁנַיִם [- מְקוֹם מְסוּיִים בְּרוּחַ] - הָרִי זֶה טָמְאָה; וְאֵין הַטָּבִילָה מוֹעֵלָת לָדָם זֶה, וְאִף עַל פִּי שֶׁעַדִּין הוּא בְּכִשְׁרָה. וְאִם נִצְטָר מִמֶּנָּה בְּעִלְתָּהּ מִן הַמְקוֹנָה - הָרִי זֶה טְהוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָם טְהוֹר, וְהַטָּבִילָה מוֹעֵלָת לְכָל הַדָּם הַמְבֻלַּע בְּאֲבָרִים, וּמִשִּׁמָּה אוֹתוֹ דָם טְהוֹר.

ד. יולדת שֶׁטָּבְלָה אַחֵר שְׁבָעָה שֶׁל זָכָר, וְאַרְבָּעָה עֶשֶׂר שֶׁל נִקְבָּה, או אַחֵר סְפִירַת שְׁבַעַת יָמֵי נִקְיָה אִם הָיְתָה יולדת בְּזוֹב - הָרִי הִיא בְּכָל יָמֵי טְהוֹר שְׁלֹה, כְּטָמֵא שֶׁטָּבֵל וְעַדִּין לֹא הָעָרִיב שִׁמְשׁוֹ. וְהָרִי הִיא כְּטָבִיל יוֹם, בְּכָל אוֹתָן הַיָּמִים. וְאִינָה צְרִיכָה טְבִילָה אַחֲרַת כְּסוּף יָמֵי טְהוֹר, אֲלֹא בְּמִשְׁלֵם הַיָּמִים [- כְּשִׁימְלָאוּ יָמֵי הַטְּהוֹר] - הָרִי הִיא כְּטָבִיל יוֹם? שֶׁהָעָרִיב שִׁמְשׁוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהִיא כְּטָבִיל יוֹם? לַעֲנִין תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר; אֲבָל לְקַדְשִׁים, הָרִי הִיא כְּרָאשׁוֹן לְטָמְאָה שֶׁעַדִּין לֹא טָבֵל, אֲלֹא כְּמִי שֶׁנִּגַּע בְּנִדָּה או בְּטָמֵא מֵת וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. נִמְצָאת לָמַד, שֶׁהַיּוֹלֶדֶת, בְּתוֹף יָמֵי טְהוֹר - אוֹכֵלָת בְּמַעֲשֵׂר וּפּוֹסֵלָת אֶת הַתְּרוּמָה כְּטָבִיל יוֹם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְאִם נָפַל מִרְקָה וּמִדָם טְהוֹרָה עַל כָּפֹר שֶׁל תְּרוּמָה - הָרִי הוּא בְּטְהוֹרָתוֹ; שֶׁמִּשְׁקָה טָבִיל יוֹם טְהוֹר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר; וּמִטְמָא אֶת הַקְּדוֹשִׁים כֹּלֵד הַטָּמְאוֹת, עַד שֶׁתִּשְׁלִים יָמֵי טְהוֹר וְתִהְיֶה טְהוֹרָה לְכָל. וְנִדָּאָה לִי, שֶׁמֵּאַחֵר שֶׁהִיא מִטְמֵאָה אֶת הַקְּדוֹשׁ, שֶׁהִיא צְרִיכָה טְבִילָה בְּסוּף, וְאַחֲרַי כֶּף תִּגַּע בְּקֶדֶשׁ, אִף עַל פִּי שְׁאִינָה צְרִיכָה טְבִילָה אַחֲרַת לְאֲכִילַת הַתְּרוּמָה.

בשעת שכיבתו, כל אחד מהם אב הטמאה. וכן אם היה אחד ממטמאי משכב למטה, ואבן על גביו, ואכלין ומשקין וכלים ואדם על גב האבן, זה למעלה מזה – כלן טמאין, וראשון לטמאה. ואחד כלי או אכל או משקה או אדם הנוגע בזה, או כלי או אכל או משקה או אדם שהוא למעלה על האבן שעל גביו – הכל ולד הטמאה; ואינו מטמא לא אדם ולא כלים, חוץ מן האדם שעל גבי הזב – שעד שלא פָּרַש ממטמאיו, מטמא שאר כלים, כמו שבארנו.

ו. האכלין והמשקין והכלים שאינן עשויין לא למשכב ולא למרפב שהיו למטה, וישב הזב וכיוצא בו עליהן למעלה, ולא נגע בהן – כלן טהורין; אבל אם היה האדם למטה והזב למעלה – אף על פי שאינו נוגע בו, הרי זה טמא משום נושא זב, ככל נושא דבר שמטמא במשא, שהנושא ראשון לטמאה. הנה למדת, שכל שיהיה למעלה מן הזב, טמא; בין אדם, ובין כלים העשויין למשכב ולמושב ולמרפב, בין שאר כל הכלים, בין אכלין בין משקין – הכל ראשון לטמאה. וכל שיהיה למטה מן הזב, ולא יגע בו – טהור; חוץ מן האדם, או כלי העשוי למשכב או למושב או למרפב; אלא שהאדם – ראשון, והכלים העשויים למושב או למשכב או למרפב – אב הטמאה, כמו שבארנו.

יום שני ד' טבת ה'תש"ע

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ז

א. הזב מטמא את המשכב ואת המושב והמרפב בחמשה דרכים – עומד, יושב, שוכב, נתלה, ונשען. כיצד? כלי העשוי למשכב או למושב או למרפב, אפלו היה תחת האבן – אם עמד אחד ממטמאי משכב על האבן, או ישב עליה, או שכב או נשען עליה, או נתלה בה – הואיל ונתנשא על הפלי הזה מפל מקום, נטמא ונעשה אב. וכל אחד מחמשה דרכים אלו, הוא הנקרא 'מדרס' בכל מקום. ב. וכן המשכב והמרפב מטמאין את האדם בשבעה דרכים – בחמשה דרכים אלו שמוננו, ובמגע, ובמשא. כיצד? משכב או מרפב שדרס עליו הזב, ונטמא במדרסו – הנוגע בו או הנושא, טמא. וכן היושב עליו, או העומד, או השוכב, או הנתלה, או הנשען – אף על פי שהיתה אבן מבודלת בין הטהור ובין המדרס, הרי זה נטמא, שנאמר: "והישוב על הפלי אשר ישב עליו הזב – יטמא". מפי השמועה [ממשה רבינו] למד, שמקום שהזב יושב ומטמא, אם ישב שם הטהור – נטמא; מה הזב מטמא מרפב ומושב שתחת האבן – אף הטהור מתטמא מן המשכב או המרפב שהוא מתחת האבן, ואף על פי שאין הזב שם על המשכב. ואדם זה שהוא למעלה מן המדרס – מטמא בגדים כל זמן שלא פָּרַש ממטמאיו [עדיין נוגע בהם], כמו שבארנו.

ג. אין הזב מטמא את המשכב, עד שינשא רבו על המשכב או המושב או המרפב; וכן הטהור שדרס על מדרס הזב – אינו מתטמא מחמת המדרס, עד שינשא רבו עליו. אבל אם נשא מעוטו – הואיל ולא נגע, הרי זה טהור. כיצד? מקצת הטמא על המשכב, ומקצת הטהור על אותו משכב –

[עדיין נוגע במשכב ומרכב] – הרי זה טמא, ונעשה אותן ראשון לטמאה; והנוגע במרפב – אינו מטמא בגדים ולא כלים, אפלו בשעת מגעו. אבל הנושא את המשכב או את המרפב – הרי זה מטמא בגדים ושאר כלים בשעת נשיאתו, עד שלא פָּרַש ממטמאיו. ומניין שבטמאת מרפב חלק מגעו ממשאו, ובמשכב לא חלק? שהרי הוא אומר במשכב: "ואיש אשר יגע במשכבו – יכבס בגדיו", ובמרפב הוא אומר: "וכל המרפב אשר ירפב עליו הזב – יטמא, וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו – יטמא עד הערב", ולא נאמר בו 'יכבס בגדיו'; מלמד, שאינו מטמא בגדים בשעת מגעו. ונאמר: "והנושא אותם – יכבס בגדיו" – אחד הנושא את המרפב או הנושא משכב, מטמא בגדים בשעת נשיאתו. נמצאת למד, שהזב והזבה והנדה והיולדת, ומשכבן ורקן ומימי רגליהן, ודם נדה וזבה ויולדת, וזובו של זב – כל אחד מאלו אב. ואדם שנוגע באחד מאלו או נשאו – מטמא בגדים ושאר כלים בשעת נגיעתו או בשעת נשיאתו, ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרש; שכל המטמא אדם, מטמא כלי חרש; וכל שאינו מטמא אדם, אינו מטמא כלי חרש. הנה למדת, שכל טמא שנאמר בו "יכבס בגדיו" – הרי זה מטמא בגדים שיגע בהן כל זמן שלא פָּרַש ממטמאיו, ונעשה אותן ראשון לטמאה כמוהו; ומטמא שאר הכלים כבגדים, חוץ מפלי חרש – שאינו מטמא לא אדם ולא כלי חרש, אף על פי שעדיין לא פָּרַש. וכל טמא שלא נאמר בו "יכבס בגדיו" – הרי הוא עד שלא פָּרַש, פֶּאֱחָר שפָּרַש; שאינו מטמא בגדים, מפני שהוא ולד; ואין צורך לומר שאינו מטמא אדם, ולא כלי חרש. לפיכך, הנוגע במרפב, אינו מטמא בגדים בשעת מגעו; והנושא את המרפב, מטמא בגדים בשעת נשיאתו, כמו שבארנו.

ג. כל הכלים שינשאו [ויצאו] למעלה מן הזב [אע"פ שאין נוגעין בו], הן הנקראין 'מדרף'. והן כלן ככלים שהוא נוגע בהן – שהן ראשון לטמאה, ואינן מטמאין לא אדם ולא כלים; אבל מטמאין אכלין ומשקין, כשאין ולדות הטמאה. וטמאת מדרף, מדבריהם [מדבבן].

ד. הזב והזבה והנדה והיולדת והמצרע שמתו – הרי הן מטמאין משכב ומרפב אחר מיתתן, כשהיו כשהן חיים, עד שימוק [ירקב] הבשר; וטמאה זו מדבריהם – גזירה שמה ותעלה אחת מאלו, וידמו שמת, והוא עדין לא מת. נמצא משכבן ומרפבן שלאחר מיתתו, אב טמאה של דברי סופרים. אבל נכרי שמת, אינו עושה משכב; שהרי כשהוא חי אינו מטמא אלא מדבריהם, כמו שבארנו.

ה. כל מקום שאתה שומע טמאת משכב ומרפב, אינו שיגע [בידיו] הטמא במשכב או במרפב שינשא עליהם; אלא אפלו אבנים גדולות למעלה מן הפלי העשוי למשכב או למרפב, ונשא הזב על האבנים למעלה – נטמא המשכב או המרפב, ונעשה אב טמאה. אפלו אלה משכב או מרפב זה למעלה מזה, ואבן על העליון, וישב אחד ממטמאי משכב ומרפב למעלה מן האבן – נטמא הכל. ואחד המשכב הנוגע בארץ, או המשכב שלמעלה [העליון] – אם נגע בו [באבן]

כל כיוצא באלו. ובהלכות כלים אבאר כל הכלים המטמאין במדרס, וכלים שאין מטמאין במדרס, ואיזה כלי ראוי לשייבה, ואיזה ראוי לשייבה, ואיזה ראוי לרכיבה.

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ח

א. כבר בארנו בתחלת ספר זה, שאם הסיט [הזיז] האדם את השמא שיהא מטמא במשא, נטמא משום נושא; אבל אם הסיטה השמא את האדם, לא נטמא.

ב. אין בכל אבות השמאות כלל, שמא שאם הסיט את האדם הטהור או את הכלי הטהור, ויתטמא אותן - אלא הדין או חבירו בלבד; וזו היא השמא היתרה בזה, שלא מצינו כמותו בכל התורה - שאם הסיט את הטהורין, טמאין. כיצד? היתה קורה מטלטל על ראש הגדר, ואדם טהור או כלים, אפילו כלי חרש, על קצתה, והניד הדין את הקצה השני - הואיל ונתנדנדו מחמת הדין, הרי זה כמי שנגע בהן; וטמאין, ונעשו ראשון לטמאה, דין תורה. ואין צריך לומר, שאם נשא הדין את האדם או את הכלים, שטמאין. ואחד זב או זבה ונדה ויולדת בכל אלו הדברים. הנה למדת, שאדם הטהור שהסיט את הדין, נטמא משום נושא זב; והדין שהסיט את הטהור, בין אדם בין כלים, אפילו כלי חרש - טמאין, מפני שגדת הדין לאחרים כאלו נגע בהן.

ג. חמר בהסט הדין ממגעו - שאם נגע בכלי חרש המקנה צמיד פתיל [- כיסוי מחודק], טהור; ואם הסיטו, טמאהו. וכן כלי חרש שהוא נבוב [חלול] ככדור, ועדין לא נעשה לו פה [פתח], כמו לפסין אירניות [מחבתות מחוברות]. כך נראה החרס בתהליך הייצור - אם הסיטן הדין, טמאין; ואף על פי שהם טהורות באהל המת, שהרי הם בכלי חרש מקנה צמיד פתיל שפתחו סתום. וכן מחט שהיתה בלועה בתוף העץ, וטבעת הבלועה בתוף הלבנה, והסיט הדין את העץ או את הלבנה - נטמאו הכלים הבלועין שבתוכן; וכן כל כיוצא בזה.

ד. זב שהכניס ידו או רגלו לאויר כלי חרש - הואיל ולא נגע בו מתוכו ולא הנידו - הרי זה טהור; שאין הנדה וכיוצא בה מטמאין לאחרים [- באבריהם בלבד].

ה. זב שהיה קנה אחוז בתוף קמטו [- קמט בגופו], והסיט בקצה הקנה אדם או כלים - הרי הם טהורין, שנאמר: "וכל אשר יגע בו הדין, וידיו לא שטף במים"; מפי השמועה למדו, שהכתוב הזה מדבר בהסט הדין, והוציאו בלשון נגיעה; מה נגיעה בידיו והדומה לידיו משאר גופו הגלוי אצל נגיעה, אף הסטו - עד שסיט בגלוי שגופו, לא שסיט בבית הסתרים [- מקומות מוסתרים בגוף]. הנה הקנה בקמטו של טהור, והסיט בו את הדין - נטמא; שהמסיט את השמא כנושא אותה; וכשם שהנושא בבית הסתרים טמא, כמו שבארנו בתחלת ספר זה - כך המסיט בבית הסתרים טמא.

ו. הדין [שנמצא] בכף מאננים, וכלי העשוי למשכב או למרפב כנגדו בכף שניה - כרע [הכריע] הדין - הרי הם

המשכב טהור, והטהור שנשא מקצתו עליו טהור. הטמא שנשא רבו על מקצת המשכב או המרפב, נטמא המשכב כלו והמרפב כלו; וכן הטהור שנשא רבו על מקצת המדרס - נטמא, ואף על פי שלא נשא אלא על מקצת המושב. ד. זב שהיה מטל על חמשה ספסלין שהן מנחין לארפן - טמאין, שהרי נשא רבו על כל אחד מהן; היו מנחין לרחבן - טהורין, שהרי לא נשא רבו על כל אחד מהן. ואם ישן עליהם - בין כך ובין כך טמאין; שמא נתהפך עליהם, ונמצא רבו על כל אחד. הנה מטל על ששה כלים העשויים למשכב, שתי ידיו על שנים, ושתי רגליו על שנים, וראשו על אחד, וגופו על אחד - אין טמא משום משכב אלא זה שפתח גופו, שהרי נשא רבו עליו; צמד על שני משכבות, רגלו אחת על אחד ורגלו שניה על השני - שניהם טמאין. ה. הנה יושב על גבי המטה, וארבעה משכבות פחת ארבע רגלי המטה - כלן טמאות, מפני שאינה יכולה לצמד על שלש.

ו. הנה רוכב על גבי בהמה, וארבעה משכבות פחת ארבע רגליה - כלן טהורות. ומפני מה הן טהורות? מפני שבהמה יכולה לצמד על שלש, ונמצאת הרביעית מסייע, ומסייע אין בו מש. והואיל וכל אחת ראוייה להיות מסייע, ואין אנו יודעים איזו יד ואיזו רגל היא שלא היה נשען עליה - הרי לא החזקה [בוודאות] טמאה באחת מהן; לפיכך כלן טהורות. לפיכך, אם היה משכב אחד מנח פחת שתי ידי הבהמה, או פחת שתי רגליה, או פחת ידה ורגלה - הרי זה טמא; שהרי ודאי נשא הדין על משכב זה, שאין הבהמה יכולה לצמד על שתיים.

ז. יושב הטמא על קורת בית הבד - הכלים שבצוקל [הסל שבו הזיזים נסחטים] טמאין, שהרי הם רצוצים פחת הקורה. אבל אם יושב על מכבש [- מיישר הבגדים] של כובסין, הרי הכלים שפחת לוח המכבש טהורים; מפני שהוא רפוי, ונמצאת משענת המכבש על רגליו [של מכבש], לא על הכלים שפחתו - שאם ירצה אדם להכניס ספין וכיוצא בה בין הכלים [- בגדים] שפחת המכבש ובין המכבש, מכניס אף על פי שהוא קשור.

ח. זב שדרס על כלי שלא נעשה [- נוצר] למשכב או למושב או למרפב - אף על פי שהוא ראוי למשכב - הואיל ולא נגע בו [בידיו], הרי זה טהור, שהרי אומרים לו [כביכול, ליושב עליו]: 'צמד ונעשה מלאכתנו בכלי זה' [אינו מיועד לשייבה]. כיצד? כפה סאה [- כלי] וישוב עליה, כפה ערבה וישוב עליה, או שישב על פרכת או על קלע [- מפרש] של ספינה, וכיוצא בהן - הרי אלו טהורים, שנאמר: "אשר ישב עליו" - המיוחד לשייבה, לא שאומרים לו: 'צמד ונעשה מלאכתנו', מפני שכלי זה לא נעשה לשייבה. הנה הכלי משמש לשייבה, עם [- בנוסף ל] מלאכתו שנעשה לה - הרי זה מתטמא במדרס; כגון הרדיד [צעף גדול], והחלוק, והשלית, והתקמל [ילקוט], והחמת - שאף על פי שכל אחד מהם לא נעשה מתחלתו למשכב, הרי הוא משמש את המשכב [לשייבה] עם [בנוסף ל] מלאכתו; וכן

שְׁהָרִי מִכְחוּ נָפְלוּ. זֶה הַכֶּלֶל: כָּל שְׁנֵפֶל מִכַּח הַסֵּטוֹ, טָמֵא; מִכַּח הַרְעָדָה, טָהוֹר. בִּיצֵד? הַקִּישׁ עַל אֵילָן אוֹ סוּכָה [- ענף] שִׁכְחָן רַע, אוֹ עַל סֶלֶם מִצְרִי [- קטן] שְׁאִינוֹ קְבוע בַּמַּסְמָר, אוֹ עַל קוֹרָה וְדֹלֶת וְכָבֶשׂ [- גֶּשֶׁר, והם משופעים] שְׁאִינוֹ מִחֻבְרִין בְּטִיט, אוֹ שֶׁהָקִישׁ עַל הַגֶּבֶר [יתד] וְעַל הַמַּנְעוּל וְעַל הַמַּשּׁוּט [של ספינה], וּבִשְׁעָה שֶׁהָקִישׁ הַפִּיל אֶכְלִין וּמִשְׁקִין אוֹ פִּלִּים - אֶפְלוּ הַנִּידָן, וְלֹא נָפְלוּ - הָרִי אֵלּוּ טָמְאִין. אֲכַל אִם הָקִישׁ עַל אֵילָן אוֹ עַל סוּכָה שִׁכְחָן יָפָה, אוֹ עַל סֶלֶם מַסְמָר, אוֹ עַל כָּבֶשׂ אוֹ קוֹרָה אוֹ דֹלֶת הַמַּחֲבָרִין בְּטִיט, אוֹ עַל הַמָּרִישׁ [קורה עבה], אוֹ עַל הַתַּנּוּר, וּבִשְׁעָה שֶׁהָקִישׁ הַנִּידָן פִּלִּים אוֹ אֶכְלִין וּמִשְׁקִין - אֶפְלוּ הַפִּילָן, הָרִי אֵלּוּ טָהוֹרִין. וְכֵן כָּל בִּיצֵאָא בְּאֵלּוּ.

ב. תַּנּוּר שֶׁהִיתָה הַפֶּת דְּבוּקָה בּוֹ, וְהָקִישׁ עַל הַתַּנּוּר, וְנָפַל כָּפֶר - אֶפְלוּ הֵיחָה תְּרוּמָה, הָרִי זֶה טָהוֹר; וְאִם הִיָּה חֶרֶשׁ מִן הַתַּנּוּר מִדְּבָק בְּכָפֶר שְׁנֵפֶל - אֶפְלוּ הֵיחָה חֲלִין, הָרִי זֶה טָמֵא. ג. אֵין הַמַּשְׁכָּב אוֹ הַמָּרְכָב מִטָּמֵא פִּלִּים אוֹ אֶכְלִין וּמִשְׁקִין, אֲלֹא בְּמַגֵּעַ בְּלִבָּד; אֲכַל אִם הָיוּ פִּלִּים אוֹ אֶכְלִים וּמִשְׁקִין לְמַעְלָה מִן הַמִּדְרָס, אוֹ שֶׁהִיָּה הַמִּדְרָס לְמַעְלָה מֵהֶם - אֶפְלוּ לֹא הַפְסִיק בִּינֵיהֶם אֲלֹא נִיר - הוֹאִיל וְלֹא נָגַע בָּהֶם, הָרִי אֵלּוּ טָהוֹרִין. וְכֵן אִם הָסִיט הַמַּשְׁכָּב אֶת הַפִּלִּים אוֹ אֶת הָאֶכְלִין וְהַמִּשְׁקִין, הָרִי אֵלּוּ טָהוֹרִין.

ד. הִזָּב וְהַטָּהוּר שֶׁיָּשְׁבוּ בַּסְּפִינָה הַקְּטָנָה הִזְכֹּלָה לְהַמִּיט [- לנוד] בְּאֶדָם אֶחָד, אוֹ בְּאֶסְדָּא [- רפסודה], אוֹ שֶׁרָכְבוּ עַל גִּבִּי בְּהֶמָה - אֵף עַל פִּי שְׁאִין בְּגִידֵהּ נוֹגֵעִין זֶה בָּזֶה, הָרִי בְּגִיד הַטָּהוּר טָמֵא מִדָּרָס; וְטָמְאָתָן בַּסֶּפֶק, שֶׁמָּא דָּרַס הִזָּב עֲלֵיהֶן. וְכֵן נָדָה שֶׁיָּשְׁבָה עִם הַטָּהוּרָה בְּמִטָּה - בְּגִידָהּ טָמְאִין מִדָּרָס, חוּץ מִכַּפָּח [- כיפה] שֶׁבְּרָאשָׁה; וְכֵן הַבְּגָדִים שֶׁבְּרָאשׁ הַגֶּס [- תורן] שֶׁבַּסְּפִינָה, טָהוֹרִין.

ה. הַנִּדְחָק בְּרַחֲמִים [- מקום הסחינה] שֶׁהָיָה בְּתוֹכָן, אוֹ זָב וְכִיצֵאָא בּוֹ - הָרִי בְּגִידוֹ טָמְאִין מִדָּרָס. בְּאִיזוֹ רַחֲמִים אָמְרוּ? בְּרַחֲמִים שֶׁמִּנְדְּנִין אֶת הַקֶּרֶקֶע, עַד שֶׁעוֹקְרִין אֶת הָעוֹמֵד כָּאֵן וְדוֹחֲפִין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ. וְדָבָר בְּרוּר הוּא שֶׁטָּמְאָה זֶה בַּסֶּפֶק - שֶׁמָּא נִגָּעַר הַטָּמֵא, וְדָרַס עַל בְּגִיד הַטָּהוּר.

יום שלישי ה' טבת ה'תש"ע

הלכות מטמאי משכב ומושב פֶּרֶק י

א. עִם הָאֶרֶץ - אֵף עַל פִּי שֶׁיִּשְׁאָל הוּא, וְיִשְׁנֵה בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת - הָרִי הוּא בְּחֻזְקַת טָמֵא, וּבְגִידוֹ [נחשבים] מִדָּרָס לְטָהוּרֹת. וְאִם נָגַע בְּגִידוֹ בְּאֶכְלִין וּמִשְׁקִין, הָרִי הֵן טָמְאִין; וְאִם נָגַע בְּכָלִי חֶרֶשׁ מְאֻוֵּר, הָרִי זֶה טָמְאָהוּ. וְשׁוֹרְפִין אֶת הַתְּרוּמָה עַל מַגֵּעַן, אֵף עַל פִּי שֶׁטָּמְאָתָן בַּסֶּפֶק. וְאִינוּ נֹאמְרִין עַל הַטָּהוּרֹת, לְפִי שֶׁאִינוּ בְּקִיָּאִין בְּדִקְדוּקֵי טָמְאוֹת וְטָהוּרֹת; וְלַעֲוֹלָם הוּא בְּחֻזְקַת טָמֵא, וְאִינוּ נֹאמְרִין עַל הַטָּהוּרֹת עַד שֶׁיִּקְבֹּל עָלָיו דְּבָרֵי חֲבָרוֹת [החמורות של "חברים", תלמידי חכמים]. וְמָה הֵן דְּבָרֵי חֲבָרוֹת שֶׁיִּקְבֹּל עָלָיו? שֶׁיִּזְהַר בְּטָמְאוֹת שְׁלֹא יִטָּמֵא בָּהֶן, וּבְטָהוּרֹת שְׁלֹא יִטָּמֵא אוֹתָן, וְיִזְהַר בְּנִטְיִלַת יָדָיו, וּבְטָהוּרַת הַיָּדָיו; וְשְׁלֹא יִקַּח מִעַם הָאֶרֶץ לֶחֶם, וְלֹא יִתְאַרַח אֲחַל עִם הָאֶרֶץ, וְלֹא יִתְאַרַח אֲחַל בְּכִסּוּתוֹ [מעילו].

כָּלִים שְׁנֵגַע בָּהֶן, שֶׁהָרִי הִסִּיטָן. כָּרְעוּ הֵם - הָרִי אֵלּוּ מִטָּמְאִין מִשּׁוּם מַשְׁכָּב, וְנִגְעָשׁוּ אָב; שֶׁהָרִי נִשְׁאָו הִזָּב, וּכְאֵלּוּ עֵמֶד עֲלִיהֶן. הִיָּה בְּכָף שְׁנִיָּה שְׁאָר פִּלִּים, אוֹ אֶכְלִין וּמִשְׁקִין, אוֹ אָדָם - בֵּין שֶׁכְּרְעוּ הֵן בֵּין שֶׁכְּרַע הִזָּב, כֹּלֵן רֹאשׁוֹן לְטָמְאָה.

ז. הִזָּב וְהַטָּהוּר שֶׁיָּשְׁבוּ עַל הַסֶּפֶסֶל אוֹ עַל הַנֶּסֶר [גזיר עץ], בְּזִמְנָן שֶׁהֵן מִחֻבְרִין [- מתנדנדין], אוֹ שֶׁעָלוּ בְּאֵילָן שִׁכְחוּ רַע [- חלש], וְהוּא הָאֵילָן שְׁאִין בְּעִבֵּי עֲקָרוֹ [גזעו] כְּדִי לַחֵק [לחקוק מדה של -] רַבֵּעַ הַקֶּב, אוֹ שֶׁעָלוּ בְּסוּכָה [- ענף] שִׁכְחָה רַע, וְהִיא שֶׁהִתְקַבָּא בָּהּ [כשאוחזה בכף ידו] וְדוֹחֵק [מקפץ] אוֹתָהּ תַּזוּזוֹ [תתקפץ] בּוֹ, אוֹ שֶׁעָלוּ בְּסֶלֶם מִצְרִי [- קטן] שְׁאִינוֹ קְבוע בַּמַּסְמָר, אוֹ שֶׁעָלוּ עַל הַכָּבֶשׂ [- גֶּשֶׁר] וְעַל הַקוֹרָה וְעַל הַדֹּלֶת [כשהן מוסיין], בְּזִמְנָן שֶׁאִינוּ מִחֻבְרִין בְּטִיט - הָרִי זֶה טָמֵא מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִתְנַדְנְדִין בָּהֶן, וּכְאֵלּוּ הִסִּיט הִזָּב אֶת הַטָּהוּר שֶׁעָמָו. אֲכַל אִם יָשְׁבוּ בַּסְּפִינָה גְדוּלָּה שְׁאִינָה יְכוּלָּה לְהַמִּיט [- לנוד] בְּאֶדָם, אוֹ עַל הַנֶּסֶר אוֹ עַל הַסֶּפֶסֶל בְּזִמְנָן שֶׁאִינוּ מִחֻבְרִין, אוֹ שֶׁעָלוּ בְּאֵילָן וּבְסוּכָה שִׁכְחָן יָפָה, אוֹ בְּסֶלֶם מִצְרִי קְבוע בַּמַּסְמָר, אוֹ בְּכָבֶשׂ וּבְקוֹרָה וּבְדֹלֶת שֶׁהֵן עֲשׂוּיִין בְּטִיט - אֶפְלוּ עָלָיו מִצַּד אֶחָד, הָרִי זֶה טָהוֹר.

ח. זָב וְטָהוּר שֶׁהָיוּ שְׁגִיָּהם כְּאֶחָד מִגִּיפִין [- סוגרים] אֶת הַדֹּלֶת, אוֹ פוֹתֲחִין - הָרִי זֶה טָהוֹר; הִיָּה זֶה מִגִּיף וְזֶה פוֹתֵחַ - נְטָמֵא. הָעָלוּ זֶה אֶת זֶה מִן הַבּוֹר - אִם הִטָּמֵא הָעָלָה אֶת הַטָּהוּר - טָמְאָהוּ, מִפְּנֵי שֶׁהִסִּיטוּ; וְאִם הַטָּהוּר הָעָלָה אֶת הַטָּמֵא - נְטָמֵא בְּמִשְׁאָ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

ט. זָב וְטָהוּר שֶׁהָיוּ מִפְּשִׁילִין [- מותחים] בְּחֻבְלִים - אִם הִיָּה זֶה מוֹשֵׁף הִילָף, וְזֶה מוֹשֵׁף הִילָף - נְטָמֵא. הָיוּ אוֹרְגִין, בֵּין בְּעוֹמְדִין בֵּין בְּיוֹשְׁבִין, אוֹ טוֹחֲנִין, אוֹ פוֹרְקִין מִן הַחֲמוּר, אוֹ טוֹעֲנִין - בְּזִמְנָן שֶׁמִּשְׁאָן כָּבֶד, הָרִי זֶה טָמֵא; וְאִם הִיָּה מִשְׁאוֹ קֵל, טָהוֹר.

י. טָהוּר שֶׁהִיָּה מִכָּה אֶת הִזָּב, הָרִי זֶה טָהוֹר. וְזָב שֶׁהִכָּה אֶת הַטָּהוּר, טָמְאָהוּ; שְׁאִם יִמְשֹׁף הַטָּהוּר, הָרִי הַטָּמֵא נוֹפֵל, וְנִמְצָא כְּאֵלּוּ נִשְׁעַן עָלָיו, וּלְפִיכָף אֵף בְּגִיד הַטָּהוּר טָמְאִין. יא. זָב שֶׁנִּשְׁאָ מִקְצָתוֹ עַל הַטָּהוּר, אוֹ טָהוּר שֶׁנִּשְׁאָ מִקְצָתוֹ עַל הִזָּב - נְטָמֵא. בִּיצֵד? אֲצַבְעוֹ שֶׁל זָב שֶׁהִנִּיחָה לְמַעְלָה מִן הַטָּהוּר, אוֹ טָהוּר שֶׁהִנִּיחָה אֲצַבְעוֹ לְמַעְלָה מִן הִזָּב - אֵף עַל פִּי שֶׁיָּשַׁב בִּינֵיהֶן אָבָן אוֹ קוֹרָה וְכִיצֵאָא בָּהֶן, הָרִי זֶה טָמֵא. וְכֵן חֲבוּרֵי הִזָּב [דברים המחוברים לגורן] שֶׁנִּשְׁאָו עַל הַטָּהוּר, אוֹ חֲבוּרֵי טָהוּר שֶׁנִּשְׁאָו עַל הִזָּב - הָרִי זֶה טָמֵא, וּכְאֵלּוּ נִשְׂאָ כָּל אֶחָד מֵהֶם עֲצָמוֹ שֶׁל חֲבָרוֹ. וְאֵלּוּ הֵם הַחֲבוּרִים - הַשְּׁנֵי, וְהַצִּפּוֹנִים, וְהַשְּׁעָר שֶׁלָּהֶן; וְיִרְאָה לִי שֶׁטָּמְאָה זֶה מִדְּבָרֵיהֶם [מדבריהם].

הלכות מטמאי משכב ומושב פֶּרֶק ט

א. דָּבָר שֶׁהִיָּה מִחֻבְרָא בְּאֶרֶץ, אוֹ מַסְמָר בַּמַּסְמָרִים - אִם הִיָּה כָחוּ יָפָה וְחֻזְקָה, וְהָקִישׁ [דפק] עָלָיו הִזָּב, וּבִצֵּת שֶׁהָקִישׁ הַנִּידָן פִּלִּי אוֹ אֶכְלִין וּמִשְׁקִין מִכַּח הַכִּתּוּ, אוֹ שֶׁהִפִּילָן - הָרִי אֵלּוּ טָהוֹרִין. וְאִם לֹא הִיָּה כָחוּ יָפָה וְחֻזְקָה, אֲלֹא הִיָּה מִתְנַדְנֵד, וְהָקִישׁ עָלָיו הִזָּב, וְהִפִּיל אוֹ הַנִּידָן בְּכַח הַכִּתּוּ פִּלִּים אוֹ אֶכְלִין וּמִשְׁקִין - הָרִי אֵלּוּ טָמְאִין; וּכְאֵלּוּ הִסִּיטָן [החזיקו],

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק יא

א. כבר בארנו, שעמי הארץ נאמנים על טהרת פרת חטאת [פירא אדומה]; מפני חמרתה, אין מולולין בה. וכן נאמנים הן על טהרת זין ושמן של נסכים - אם אמרו 'טהור הוא', הרי זה בחזקת טהרה; מפני חמרתו, נזהרין בו. וכן נאמנים הן על התרומה בשעת הגתות והפדים [בעונת פתיחתם] - מפני שכל העם מטהרין עצמם וכליהם, כדי לעשות יינם ושמנם בטהרה. עברו הגתות והפדים, אינם נאמנים;

ב. אלא כהן שהביא לו עם הארץ חבית זין או שמן של תרומה - לא יקבלנה ממנו, מפני שהיא בחזקת טמאה. הניחה עם הארץ אצלו עד גת הבאה, והביאה לו - יקבלנה, אף על פי שהוא יודע שהיא מושל אשתקד; שלא גזרו עליהם טמאה בשעת הגתות והפדים.

ג. עם הארץ שנעל בית בודו או גתו בשעה שגמרו העם לדרו, והוליד את המפתח מזד לפה - אף על פי ששהה כמה ימים אחר שעברו הגתות - הרי הפה פא ופוחת בפניו, ומטבילו [את עם הארץ] ודורו, ונטל תרומה בטהרה; ואם לא עשה כן - לא יטל תרומה מעם הארץ אלא זיתים או ענבים שאינן מכשרין, שאינן מקבלין טמאה.

ד. הביא לו עם הארץ חבית של תרומה בשאר ימות השנה, ואמר: 'בתוכה קדש', אפלו רביעית - מתוך שנאמן על טהרת הקדש, נאמן על הכל. אפלו בשעת הגתות והפדים, שעמי הארץ נאמנים על התרומה - אינן נאמנים על הפלי הריקן, לומר שהוא טהור לתרומה; וכן אינן נאמנים לעולם על פלי ריקן, לומר שהוא טהור לקדש.

ה. כלי שהיה בתוכו זין או שמן, וראינו עם הארץ יושב ומשמו כדי להוציא ממנו נסכים - הרי זה נאמן על טהרת הפלי, ואפלו קדם לגתות ולפדים בשבעים יום; אבל קדם לשבעים, אינן נאמנים. כמה דברים אמורים? בשאר ארץ ישראל. אבל בירושלים, נאמנים על פלי חרש הריקן לומר שהוא טהור לקדש לעולם; בין פלים דקים בין פלים גסים, בין שהיו הפלים ריקנים בין שהיו מלאים - הרי הוא נאמן על הפלי, אף על פי שהמשקין שבתוכו טמאים; אפלו היה בגדו שהוא מדרס בתוך הפלי, הרי הפלי בחזקת טהרה לקדש. ומפני מה הקלו בהם? מפני שאין עושין ככשונות [לייצור כלי חרס] בירושלים.

ו. מן המודעית [מודיעין] ולפנים [כלפי ירושלים], נאמנים על פלי חרש; ומן המודעית ולחוץ, אינן נאמנים; המודעית עצמה, פעמים כלפנים ופעמים כלחוץ. ביצר? היה חבר נכנס, ועם הארץ יוצא וכלי חרש בידו - הרי זה נאמן במודעית לומר שהוא טהור לקדש; היו שניהם נכנסין או שניהם יוצאין - אינו נאמן, עד שהיה לפנים מן המודעית. ז. קדר [מוכר קדרות] שהביא קדרות, והניחן לפנים מן המודעית, ובאו הלוקחין, והוא אומר להם שהן טהורות, ולקח קדרה ונכנס בה - הרי היא טהורה לקדש, אבל לא לתרומה, כמו שבארנו. לקח קדרה, ויצא בה חוץ למודעית - הרי זו טמאה, בין לתרומה בין לקדש; אף על פי שהן

ב. הבא לקבל דברי חברות חוץ מדבר אחד מהן, אין מקבלין אותו. ראינוהו שנוהג [מנהג חברות] בצנעה בתוך ביתו - מקבלין אותו, ואחר כך מלמדין אותו עסקי טמאה וטהרה; ואם לא ראינוהו שנוהג בצנעה בביתו - מלמדין אותו, ואחר כך מקבלין אותו. ומקבלין אותו לטהרת הידים תחלה, ואחר כך מקבלין אותו לטהרות. ואם אמר: 'איני מקבל אלא לטהרת ידים', מקבלין אותו; קבל לטהרות ולא קבל לידיים, אף לטהרות אין מקבלין אותו. כשמקבלין אותו, חוששין לו כל שלשים יום, עד שילמד ויהיה רגיל בטהרות. ואחר שלשים יום משקבל דברי חברות - הרי בגדיו טהורין, וכל אכליו ומשקיו טהורין, ונאמן על כל הטהרות כשאר החברים, ואף על פי שאינו תלמיד חכמים. ג. תלמידי חכמים - הרי הם בחזקת טהרה, ונאמנים, ואינן צריכין לקבל דברי חברות; אבל משחרב בית המקדש, נהגו כהנים ססול בעצמן - שלא יהיו מוסרין טהרות אפלו לתלמיד חכמים, עד שיקבל עליו דברי חברות.

ד. זקן [תלמיד חכם] יושב בשיבה - אינו צריך לקבל, שפער קבל משעה שישב.

ה. המקבל דברי חברות, צריך לקבל בפני שלשה חברים; ובגיו ובגיו ביתו, אין צריכין לקבל בפני שלשה חברים - מפני שהוא מלמדן, ומרגילן בדרך טהרה. ואשת חבר ובגיו ובגיו ביתו ועבדיו, הרי הן כחבר; וחבר שמת - אשתו ובגיו ובגיו ביתו בחזקת חברים, עד שיחשדו.

ו. אשת עם הארץ, או בתו שנשאת לחבר, וכן עבדו שנמכר לחבר - הרי אלו צריכין לקבל עליהן דברי חברות כבתחלה; אבל אשת חבר, או בתו שנשאת לעם הארץ, וכן עבדו שנמכר לעם הארץ - אין צריכין לקבל דברי חברות כבתחלה. ז. עם הארץ שקבל עליו דברי חברות, והיו לו טהרות כשהיה עם הארץ, ואמר: 'אני יודע בודאי שלא נטמאו' - בזמן שנתעסקו בהן אחרים, הרי הן אסורות כשהיו מקדם; ואם הוא בעצמו נתעסק בהן - הרי אלו מותרות לו, ואסורות לכל אדם. ונשאל החבר על טהרותיו, ומורה בהן טהרה לעצמו; ואין חושדין אותו בכך.

ח. חבר שנעשה גבאי [גובה מיסים] למלך, או מוכס, וכיוצא בהן - דוחין אותו מחברותו; פרש ממעשיו הרעים - הרי הוא ככל אדם, וצריך לקבל דברי חברות כבתחלה. ט. עם הארץ שקבל עליו דברי חברות, ונחשד לדבר אחד [בדיני טומאה] - אינו חשוד אלא על אותו דבר. וכל החשוד לחמור, נחשד לקל; והנחשד לקל, לא נחשד לחמור.

י. חבר הנחשד על הטהרות, כגון שפער אכלין טמאין בחזקת שהן טהורין - הרי זה אינו נאמן לעולם, עד שיודע שחזר בתשובה גמורה.

יא. החשוד על השביעית או על התרומה, שמכרן לשם חלין - הרי זה חשוד על הטהרות; שהחשוד על דבר של תורה, הרי הוא חשוד על דברי סופרים; והאכלין הטמאין, אין מטמאין אחרים אלא מדברי סופרים, כמו שיתבאר. וכל החשוד על דבר - נאמן להעיד בו לאחרים, ולדון בו ולהיות דיין לאחרים; חזקה שאין אדם חושא כדי שיהנו אחרים.

ג. המוסר מפתח ביתו לעם הארץ - כל שבבית טהור; שלא מסר לו אלא שמירת המפתח.

ד. המניח כליו בחלונות [תאים] שבמרחץ, ונעל עליהם - אף על פי שנתן המפתח לעם הארץ, כליו טהורין; וכן אם חתם על החלון, או עשה לו סימן - אפלו מצא החותם מקלקל, הרי כליו טהורין.

ה. המניח עם הארץ בתוך ביתו לשמרו, וישב הוא [בעל הבית] מרחוק - בזמן שהוא רואה את הנכנסין ואת היוצאין - הרי כל שבבית מן האכלין ומן המשקין וכלי חרש שאינו מקנה צמיד פתיל [- כיסוי מהודק], טמאין; אבל המשכבות והמרכבות [- משכב ומרכב] וכלי חרש המקנה צמיד פתיל, טהורין. ואם אינו רואה, לא את הנכנסין ולא את היוצאין - כל שבבית טמא; אפלו היה [השומר] כפות או פרות ידים ורגלים - הכל טמא, מפני שהן ברשות עם הארץ.

ו. חבר שאמר לעם הארץ: 'שמר לי פרה זו שלא תכנס לבית, או שלא תשבר הכלים' - הרי הבית והכלים טהורים; שלא מסר לו אלא שמירת הפרה. אבל אם אמר לו: 'שמר לי בית זה שלא תכנס בו הפרה, וכלים אלו שלא תשברם' - הרי הם טמאין.

ז. חבר שהיה ישן בביתו של עם הארץ, והיו כליו [- בגדיו] מקפלין ומנחין תחת ראשו, וסגליו וחביתו לפניו - הרי אלו טהורין; מפני שהם בחזקת שמירת בעליהם, ולא יגע בהם עם הארץ - שהרי הוא אומר: 'עתה געור ויביט בי'. עם הארץ ששאל מחבר מטה שישן עליה, וישן עליה בתוך ביתו של חבר - אין טמא אלא אותה המטה, ועד מקום שהוא יכול לפשט את ידו מאותה המטה ולגע.

ט. המניח עם הארץ בתוך ביתו ויצא, והניחו ער ומצאו ער, או ישן ומצאו ישן, או שהניחו ער ומצאו ישן - כל שבבית טהור; הניחו ישן ומצאו ער - כל מקום הקרוב ממנו שהוא יכול לפשט את ידו ולגע בו, טמא. וכן המניח אפניו בתוך ביתו - אין טמא, אלא עד מקום שיכולין לפשט את ידיהם ולגע; ואין אומרים: 'שמא עלו על גבי כסא או סלם, ונגעו בכלים או אכלין התלוין למעלה בכהל'.

י. אשת חבר שהניחה לאשת עם הארץ טוחנת בתוך ביתה - אפלו פסקה רחמים [- עשתה הפסקה], ואפלו היו שמים - אין טמא, אלא מקום שיכולין לפשט את ידיהם ולגע. ואין אומרים: 'שמא האחת טוחנת, והשניה בלשה כל שבבית, ושמא נתלת [- טיפסה] ועלת במקומות הגבוהות'.

יא. האשה שנכנסה להוציא פת לעני, יצאת ומצאתו עומד בצד פירות - אפלו היא תרומה, הרי הן טהורות; שאין חזקתו לגע שלא ברשות. וכן האשה שיצאה ומצאה אשת עם הארץ חותה בגחלים מתחת הקדרה, הרי הקדרה טהורה. יב. גבאי מלכות [- גובי מס] שנכנסו לתוך הבית למשכן, כל שבבית טמא; אם יש עמהם גוי, נאמנין לומר: 'לא נגענו' - מפני שאימת הגוי עליהן. במה דברים אמורים? בזמן שיש שם עדים שנכנסו, או שהיה המשכון בידם. אבל אם אמרו הן מעצמן: 'נכנסנו, אבל לא נגענו' - נאמנין; שהפה שאסר, הוא הפה שהתיר.

הן הקדרות, והוא הקדר עצמו - אינו נאמן אלא לפניו מן המודעות.

ח. הלוקח כלי חרש מן הפכשן בכל מקום - הרי אלו טהורין בין לקדש בין לתרומה, ואין אומרים: 'שמא נגע בהן עם הארץ'; ואפלו לקח מן הסדר הראשון [שורה הראשונה], ואף על פי שהפכשן פתוח וכבר נלקח חציו; שלא גזרו טמאה על כלים שבפכשן.

ט. טמאת עמי הארץ ברגל [משלושת הרגלים], כשהיה היא חשובה - שכל ישראל חברים [נחשבים תלמידי חכמים] ברגל, וכליהם כלם ואכליהם ומשקיהם טהורים ברגל, מפני שהכל מטהרין עצמם ועולים לרגל. לפיכך הם נאמנים בכל ימות הרגל, בין על הקדש בין על התרומה; ומשעבר הרגל, חוזרין לטמאתן.

י. הפותח חביתו והמתחיל בעסותו ברגל [ומוכר מהם], ועבר הרגל - הרי שאר החבית ושאר העסה בחזקת טמאה, שהרי נגעו בה עמי הארץ; ואף על פי שלא נגע בה אלא בזמן שהוא כחבר, אינה טהורה אלא בימי הרגל בלבד.

יא. אחר הרגל, במוצאי יום טוב, היו מטבילין את כל הכלים שהיו במקדש, מפני שנגעו בהן עמי הארץ ברגל בשעת הקדש. ולפיכך היו אומרים: 'הזהירו שלא תגעו בשלחן', בשעה שמראין אותו לעולי רגלים; כדי שלא יהיה טמא במגען אחר הרגל, ונמצא צריך טבילה והעבר שמש [שקיעת החמה], ונאמר בלחם הפנים: 'לפני תמיד'. וכל הכלים היו טעונים טבילה והעבר שמש, חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת - מפני שצפוייהם כבטלין לגביהם.

יב. עם הארץ שאמר: 'טהור אני מטמאת מת', או שאמר: 'כלי זה טהור מטמאת מת' - נאמן, ומטבילין אותו משום טמאת עם הארץ בלבד; וצריך הערב שמש, ואינו צריך הנהי [נמי פרה אדומה]. במה דברים אמורים? בששאלו ואמר: 'טהור הוא'. אבל הלוקח כלי סתם מרשות עם הארץ - חוששין לו שמא טמא מת הוא, ומזין עליו שלישי ושביעי בכל הכלים הנמצאים בכל מקום חוץ לירושלים; שלא גזרו טמאה על הכלים הנמצאים בירושלים, כמו שיתבאר בטמאת הספקות.

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק יב

א. המפקיד כלים אצל עם הארץ, או שנתן כלי לאמן עם הארץ - הרי אלו טמאים טמא מת, וטמאין מדרס [כחודרס]. ואם מפירו שהוא אוכל בתרומה - טהורים מטמא מת, אבל טמאים מדרס; מפני שאשתו נדה יושבת עליהן שלא מדעתו, שהרי אין נזהרין מן הטמאות בבתי עמי הארץ.

ב. המניח כליו בפני עם הארץ, ואמר לו: 'שמר לי את אלו' - הרי אלו טמאין מדרס, וטהורין מטמא מת; הניחן על כתפו - טמאין מדרס וטמא מת. שכב כליו בבית הנכנס - הרי הן טהורין, שאינה רשות עם הארץ גמורה. הניח כליו במרחץ, ומצאן כמות שהן - טהורין; ומלמדין אותו שלא יעשה כן. הניח גתו ובורו - אף על פי שנכנס לעיר, וכא ומצא עם הארץ בצדו [לידו] - טהורין; מפני שאין לו רשות שיכנס.

שהנחו למכר, ויד הכל ממשמשות בהן. ואם אין כלי אמנותו בידו, הכל טהורות - חזקתן שלא נגע בהם אדם. חבר שהניח אכליו ומשקין על פתח חניו, ונכנס - הרי אלו טמאים, מפני שהעובדים ממשמשין בהם.

יום רביעי ו' טבת ה'תש"ע

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק יג

א. כהן שטהר כליו לגת זו, והניחן לגת הבאה - הרי אלו בחזקתן; שאין עמי הארץ נוגעין בכליו של כהן זה שהן בתוך גתו, מפני שהוא אוכל טהרות. אבל של ישראל - הרי אלו טמאות, עד שיאמר: 'כלבי היה לשמר עם הארץ שיכנס לגת שלא יגע בכלים'.

ב. הרוצה לעשות יינו בטהרה באמנין עמי הארץ, הרי זה מטביל את הבוצרין; וכן אם היה עושה שמן, מטביל הבדדן [הדורכים את השמן]; וצריך לעמוד על האמנין עד שיטבילו בפניו - שהרי אינם יודעים הלכות טבילה וחיצויה. יצאו חוץ לפתח בית הבד, ונפנו לאחורי הגדר, וחרו - הרי אלו בטהרתן. עד כמה ירחיקו והם טהורין? עד כדי שלא יסתר מעיניו; אבל אם נסתר מעיניו - חזרו לטמאתן, עד שיטבילו פעם שניה, ויעריבו שמן.

ג. הבדדן והבוצרים שנמצאת טמאה לפניהם, נאמנין לומר 'לא נגענו'; וכן בתינוקות שביניהן [נאמנים לומר] שהתינוק לא נגע.

ד. המטהר את הבדדן, והכניסן לבית הבד ונצל עליהם - אם היו שם כלים שננטמו במדרס - הרי בית הבד כלו טמא, שמא נגעו באותן הכלים. ואפילו ראה אותן מקדם נזהרין מאותם הכלים, מפני טמאתם - הרי בית הבד טמא; שמא הסיטו אותן, ומדמין שאין המסיט טמא; שאין עמי הארץ בקריאין בטמאת הסט.

ה. היו חמרי ופועלי טענין טהרות, ועוברין [הולכים] לפניו - אף על פי שהפליגו יותר ממיל, הרי אלו טהורות; מפני שהם בחזקת שהוא שומרן, והן מפקדין לגע, ואומרים: 'עכשו יבוא, שהרי הוא אחרינו'. אבל אם אמר להם: 'צאו ואני אבוא אחרכם' - כיון שנתכסו מעיניו, הרי הן טמאות.

ו. חבר שהיה לבוש בחלוק ועוטף בטלית ומלהף, ואמר: 'כלבי היה לשמר את החלוק, והייתי נזהר בו, והסתיתי דעתי מן הטלית' - הרי החלוק בטהרתו; והטלית טמאה, שמא נגע בה עם הארץ. היה סל על כתפו, ומגרפה בתוך הסל, ואמר: 'כלבי היה לשמר את הסל ולשמר את המגרפה מדבר המטמאה, אבל לא מדבר הפוסלה' - [טומאה שאינה מטמאה הלאה] - הסל טהור, והמגרפה טמאה; וכל תרומה שבסל פסולה, מפני המגרפה שפוסלת האכלין שבסל. היה משתמש מן הקבית בטהרה בחזקת שהיא חלין, ואחר כך נמצאת תרומה - אף על פי שהיא טהורה, הרי זו אסורה באכילה; שמא נגע בה טבול יום, שהוא פוסל בתרומה וטהור בחלין, כמו שיתבאר; ואינו דומה משמר תרומה למשמר חלין. ואם אמר: 'כלבי היה

יג. הגנבים שנקנסו לתוך הבית - אין טמא אלא מקום רגלי הגנבים; מפני שהן מפקדין מלבדל, אלא דבר שגוטלין. ומה הן מטמאין במקום הליכתן? האכלין והמשקין, וכלי חרש הפתוחים. אבל המשפכות והמרכבות וכלי חרש המקפין צמיד פתיל, טהורין; ואם יש עמקן גוי או אשה, הכל טמא.

יד. הגבאים והגנבים שעשו תשובה והחזירו מעצמן, לא מחמת יראה, ואמרו: 'לא נגענו בכל מה שהיה בבית כשנקנסנו' - הרי אלו נאמנין, אפילו על מקום רגליהן. טו. המניח את ביתו ומצאו פתוח, או שמצאו נעול, אפילו הניחו נעול ומצאו פתוח ולא נגנב ממנו כלום - כל שבבית טהור; שאני אומר: 'הגנבים פתחוהו ונמלכו, והלכו להם ולא נכנסו'.

טז. קרדס [גרד] שאבד בבית, או שהניחו בנזות זו וכא ומצאו בנזות אחרת - הבית טמא; שאני אומר: 'אדם טמא נכנס לכאן ונטלו'.

יז. הדר עם עם הארץ בחצר, ושכח כלים בחצר - אפילו קביות מקפות צמיד פתיל, או תנור מקף צמיד פתיל - הרי אלו טמאין; עד שיעשה לתנור מחיצה גבוהה עשרה טפחים, כדי שלא יהיה ברשות עם הארץ.

יח. חבר שהיה לו מחיצה או סכה לפני פתחו של עם הארץ, או שהיה מחיצה או סכה לעם הארץ לפני פתחו של חבר - כלים שבסכה או כלים שבמחיצה טמאים, מפני שיש לעם הארץ בסכה זו או במחיצה זו רשות [להלך בה].

יט. חבר שהיה גגו למעלה מגגו של עם הארץ - הרי זה שוטח שם כלים ומניח טהרות, והן בחזקתן; ואף על פי שעם הארץ או גוי יכול לפשט את דודו ולגע, אינו חושש לא משום טמאה ולא משום יין נסוף. היו הגגות זה בצד זה, או שהיה גגו של עם הארץ למעלה, ושטח החבר כלים או שהניח טהרות בגגו - הרי כל מקום שיכול עם הארץ לפשט את דודו ולגע, בחזקת טמאה.

כ. שתי חצרות זו לפני זו, הפנימית של חבר והחיצונה של עם הארץ - חבר מניח שם כלים ושוטח שם פרות, אף על פי שיד עם הארץ מגעת לשם; מפני שנתפש עליו כגנב. כא. חצר החלוקה בפסיפס [מחיצה נמוכה], וחבר בצד זה ועם הארץ בצד זה - טהרותיו טהורות, אף על פי שיד עם הארץ מגעת; מפני שהם ברשות החבר.

כב. חבר שנפל דליו [דלי] לתוך בורו של עם הארץ, והלך להביא במה יצלנו - הרי זה טמא; מפני שהנח ברשות עם הארץ שעה אחת.

כג. אשת עם הארץ שנקנסה לתוך ביתו של חבר להוציא בנו או בתו או בהמתו [של החבר] - כל שבבית טהור, מפני שנקנסה שלא ברשות. קדר [מוכר קדירות] חבר שהניח קדרותיו שמוכר, ויגרד לשותות - הרי הפנימיות טהורות, והחיצונות טמאות. במה דברים אמורים? בשהניחן סמוך לרשות הרבים - מפני שהעובדים והשבים נוגעים בחיצונות בשעת הליכה. היו רחוקות מרשות הרבים אם היו כלי אמנותו בידו, הכל טמאות; מפני שכליו מוכיחין

ג. בהמה טמאה וחייה טמאה, אין השחיטה מועלת בה; ואחד השוחט אותה, או הנוחר או החונק או שמתה בדרךה - הרי זו נבלה. וכל הנבלות מצטרפות לענין טמאה לכזית, אחד טמאות ואחד טהורות.

ד. מח [- שבועצט], הרי הוא כבשר. ודם הנבלה - אינו מטמא כנבלה, אלא הרי הוא כמשקין טמאין, שאינו מטמא אדם ולא פלים, מן התורה.

ה. חלב בהמה טהורה שמתה - טהור, שנאמר: "וחלב נבלה וחלב טרפה, יעשה לכל מלאכה", מי שאסורו משום נבלה וטרפה. ואם הכשר [לקבלת טומאה] במשקין המכשירין [- ד' משקים] - הרי זה כפאכלין טמאין, ואינו כבשר נבלה. והנוגע בחלב החופה את הפליה קדם הפרשה [מן הכליה] - הרי זה טמא, כנוגע בפליה עצמה; שהרי כמה חוטין [של בשר] נמשכין ממנה בחלב. אבל בהמה טמאה, וחייה בין טמאה ובין טהורה - אחד בשרה ואחד חלבה לטמאה, ומטמא אדם וכלים בכזית, כבשר הנבלה.

ו. הפוי [- ספק בהמה ספק חיה] - חלבו מטמא כבשרו, וטמאתו בספק. לפיכך, אין שורפין עליו תרומה וקדשים, ואין חיבין ברת על טמאתו על ביאת המקדש או אכילת קדשיו.

ז. ואלו דברים שאין מטמאין מן הנבלות: העצמות; והקננים והטלפים [- כפות הרגלים] - אפלו עקרן [שורשן] הרף, שאם יחתך מן החי יוציא דם; והעור, אף על פי שאינו מעבד; והאָלל [בשר הדבוק לעור], והגידים, והמָרָק והתבלין המתבשלין עמה. כמה דברים אמורים? בזמן שפרשו מן הנבלה. אבל הנוגע באחד מכל אלו קשה מחברין כבשר, הרי זה טמא; והוא, שיהיה כבשר כזית - שאין אחד מכל אלו מצטרף לכזית.

ח. האָלל, בין שפלטו [- נשאר דבוק בעור כשהופשט באמצעות] - סבין בין שפלטו [הפשיטתו] - חיה - אינו מצטרף [עם דבר אחר] לכזית; ואם כנסו [את החתיכות יחד] והיה בו כזית - מטמא.

ט. ואלו בהמות שעורותיהן כבשרן: עור החזיר של ישוב, ועור חטורת הגמל הרפה, ועור בית הבשת, ועור השליל [- עובר], ועור שפתת האלה - הרי אלו מטמאין מן הנבלה. ואם עבדן, או הלך [- דרך] בהן כדי עובדה [- שיעור עיבוד] - הרי אלו טהורים. ואם עשה בהן מעשה שבטלן - טהורין, אף על פי שלא הלך בהן כדי עובדה. ביצד? אן חמור שטליה לקפיתו [- עשאה טלאי לסלון], טהורה. כמה הוא כדי עובדה? ארבעת מילין. ואיזו היא חטורת רפה? כל זמן שלא טענה [- משא]; הגיע זמן [בגיל] לטען ולא טענה, או שטענה קדם שיגיע זמנה - הרי זה ספק.

י. המפשיט נבלת בהמה או חיה, בין טמאה בין טהורה, בין דקה בין גסה - אם לשטיח הפשיט - ביין שהפשיט מן העור כדי אחיזה, והוא שני טפחים, הנוגע בעור זה שהפשיט, טהור; ועד שלא הפשיט שני טפחים, הנוגע בעור כנוגע בבשר. הפשיט כדי לעשות מן העור חמת [נוד] - הרי העור חבור, עד שפשיט את כל התורה. ואם הפשיטה מרגלה בלבד - הרי העור פלו חבור, והנוגע בעור כנוגע

לשמה אפלו מדבר הפוסלה, הרי זו מתרת באכילה. נתחלפו לו פלים של שבת בשל חל, ולבשם - נטמאו; שאינו משמר פלים של חל ככלים של שבת. מעשה בשתי נשים חבורות, שנתחלפו להן פליהן בבית המרחץ; וכא מעשה לפני חכמים, וטמאו הפלים. אפלו נפלה מעפרתו [סודר] ממנו, ואמר לחבר: 'תנה לי', ונתנה לו - נטמאת; גזרה שמה יתנה לו עם הארץ, או [- סיבה נוספת]: שלא יהיה החבר משמרה - שאין אדם משמר פלים שאינו שלו בכליו, אלא אם כן הודיעו וסמך עליו.

ז. חבר שמת, והניח טהרות - הרי אלו טהורות. הניח פלים, הרי הם טמאות; שאני אומר: שמה נטמאו, והנה עליהן בשלישי, ועדין לא הנה עליהן בשביעי; או שמה הנה עליהן בשביעי, ועדין לא הטביל; או שמה עדין לא הנה עליהן כל עקר.

ח. מי שאמר לו עד אחד: 'נטמאו טהרותיך', והלה שותק - הרי זה נאמן, והרי הן טמאות; ואם הכחישו ואמר: 'לא נטמאו' - הרי הן בחזקתן, עד שיעירו שנים. היה עושה [- מתעסק] עמו בטהרות או בזבחים, ולאחר זמן מצאו, ואמר לו בשעה שפגע בו: 'טהרות שעשיתי עמך נטמאו', וזבחים שעשיתי עמך נתפגלו' [- נפגלו במחשבה] - הרי זה נאמן; אבל אם פגע בו ולא אמר לו כלום, ואחר כך פגע בו פעם שניה ואמר לו - אינו נאמן; אלא הרי זבחי בחזקת פשרות, וטהרותיו בחזקת טהרה.

ברוך רחמנא דסייען

הלכות שאר אבות הטמאות

יש בכללן שלש מצוות עשה; וזה הוא פרטן: (א) דין טמאת נבלה; (ב) דין טמאת שרץ; (ג) דין טמאת שכת זרע. ועבודה זרה מטמאה לשרץ, וטמאתה מדברי סופרים. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

הלכות שאר אבות הטמאות פרק א

א. הנבלה, אב מאבות הטמאות; כזית מבשרה - מטמא אדם וכלים במגע, וכלי חרש באויר; ומטמא את האדם במשא לטמא בגדים, כמרפב הזב. ביצד? אדם שנוגע בנבלה - נטמא, והרי הוא ראשון לטמאה. ואם נגע בכלים, אפלו בשעת מגעו בנבלה - הרי הם טהורין; וכן פלים שעליו טהורין - לפי שהוא ולד, ואין ולד מטמא פלים. אבל הנושא את הנבלה - מטמא פלים בשעת נשיאתו, שנאמר: "והנשא את נבלתם - יכבס בגדיו"; ואותן הבגדים, ראשון לטמאה. ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרש, ואפלו בשעת נשיאתו, כמו שבארנו במטמאי משכב ומושב.

ב. אחד בהמה וחייה, בין מן המתרין באכילה בין מן האסורין - אם מתה, פלן בשרן מטמא בכזית. ושחיטת בהמה טהורה וחייה טהורה, מטהרת אותה בכל מקום; ואפלו שחט חלין בעורה, וקדשים בחוץ - הרי אלו טהורין; ואם ארע פסול בשחיטה - הרי זו נבלה, כמו שבארנו בהלכות שחיטה, ומטמאה במשא.

אחד [מהסימנים, קנה וושט], או רב אחד - אין בה טמא כלל, עד שתמות. חלק בהמה לשנים, או שנטלה ירד וחלל שלה [בשר שסביבה] - הרי זו נבלה, ומטמאה במגע ובמשא, אפלו שעדין היא בחיים. וכן אם קרעה מגבה, או שנסברה מפרקת רוב בשר עמה - הרי זו נבלה לכל דבר. ב. בהמה שמת עברה בתוך מעיה, והושיט הרועה ידו ונגע בו - בין בהמה טמאה, בין בטוהרה - הרי זה הנוגע בו טהור. עד שיצא הנפל לאויר העולם.

ג. בשר הפורש מן הבהמה וחייה פשהן חיון, בין טמאין בין טהורין - הרי הוא טהור, ואינו מטמא נבלה. אכל אבר מן החי הפורש מהן, מטמא נבלה - אחד אבר מן החי הפורש מן הבהמה עצמה, או אבר הפורש מן השליל [עובר] שפכתנה. והאברים, אין להם שעור - אפלו היה כשעורה או פחות, מטמא; והוא שיהיה האבר כבדיתו, בשר וגידיו ועצמות, ויהיה עליו בשר כדי להעלות ארוכה [ו רפואה]; היה הבשר פחות מלהעלות ארוכה בחי, או שחסר עצמו [נחסר מהעצם] - הרי זה טהור.

ד. הפליה והלשון והשפה וכיוצא בהן, אף על פי שהן אברים, ואין עושין חליפין [גדלים בחזרה אם נחתכו] - הואיל ואין בהן עצם, הרי הן כבשר.

ה. הבשר או האבר המדלדלין בהמה או חיה, שאינן יכולין לחזור ולהדבק בשאר הגוף [ו להתרפאות] - אינן מטמאין נבלה כל זמן שהבהמה בחיים; והרי הן כשאר אכלין - אם הכשרו, מקבלין טמא במקומן. נשחטה בהמה - הכשרו בשחיטה, ואינן מטמאין נבלה; שאין השחיטה עושה אותן כמו שפשוו מחיים. אכל אם מתה בהמה - הבשר שהיה מדלדל בה, צריך הכשר [לקבלת טומאה]; והאבר, מטמא משום אבר מן החי, ואינו צריך הכשר, ואינו מטמא משום אבר מן הנבלה. ומה בין אבר מן החי לאבר מן הנבלה? שהבשר הפורש מאבר מן החי, טהור; והבשר הפורש מאבר מן הנבלה, מטמא בכזית במגע ובמשא. וזהו אין לו שעור.

ו. טרפה שנשחטה שחיטה כשרה - אף על פי שהיא אסורה באכילה, הרי היא טהורה; וכן השוחט את הבהמה, ומצא בה עבר מת - שחיטתו אמו מטהרתו מידי נבלה. מצא בה בן שמונה [חודשי חריון] חי נטרף - אף על פי שנשחט אחר שנטרף, אין שחיטתו מטהרתו מידי נבלה; לפי שאין למינו [גילו] שחיטה. לפיכך, ליד בהמה שלא שקה [מלידתו] שבעה ימים גמורין - אם שחטו בתוך שבעה - אין שחיטתו מטהרתו, מפני שהוא כגפול.

ז. השוחט את הבהמה, ומצא בה בן תשעה חי קדם שיהלך על הקרקע - אף על פי שאינו צריך שחיטה כמו שבאננו, שהרי שחיטתו אמו מטהרתו - אם נטמאת אמו, לא נטמא הוא; ואם נהנבלה אמו, הרי הוא טהור; שאין החי מטמא לא טמאת אכלין ולא טמאת נבלה, ואף על פי שהוא כאבר מאבריה. ואם מת קדם שיפריס [העמיד פרסותיו] על גבי קרקע - הרי הוא טהור, ששחיטתו אמו מטהרתו.

בבשר, עד שיפריש העור כלו מעל הבשר. וכן המפשיט בשרצים - חבור, עד שיפשיט העור כלו. עור שעל הצנאר - חבור, עד שיפשיט את כלו. וכל עור שהוא חבור לטמא, כף הוא חבור להתטמא; שאם היתה שחוטתה, ונגעה טמאה בעור זה שהוא חבור - טמא הבשר.

יא. עור שיש עליו פזית נבלה - הנוגע בציב [חוט] היוצא ממנו, ובשערה שפגגדו [כנגד הכזית] מאחורי העור - נטמא; מפני שהעור בשערו שומר לבשר. במה דברים אמורים? שפלטתו [השארית] חיה; אכל פלטתו סבין - אם היה מרדד [דק], בטל על גב העור.

יב. עור שיש עליו כשני חצי זיתים בשר נבלה, העור מבטל; ואינן מטמאין לא במגע ולא במשא - שכל שאינו מטמא מן הנבלה במגע, אינו מטמא במשא. אכל שני חצי זיתים שתחבן בקיסם - הנושא אותן טמא, שהרי נשא פזית; ונוגע טהור, שאין חבורי אדם חבור; והוא שיהיו שניהן מרדדין [דקים] ורובקין זה בזה, כדי שינטלו כאחד; אכל אם היה חצי זית זה בפני עצמו וזה בפני עצמו, בקיסם אחד - אפלו הוליק והביא כל היום, טהור.

יג. בשר נבלה שנפסד והבאיש, ונפסל מלאכל הכלב - טהור; לפיכך, נצל [בשר שנימוח וקדש] הנבלה, ספק אם מטמא בכזית או אינו מטמא. בשר נבלה שיבש - אם יכול לשרות בפושרין מצת לעת ולחזור לח וראוי לכלב, מטמא; ואם לאו - טהור, ואפלו כאכלין טמאין אינו מטמא.

יד. בשר נבלה שהיה סרוח מעקרו, ואינו ראוי למאכל אדם - הרי זה טהור, שנאמר: "לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה", עד שיהיה תחלתה ראויה לגר.

טו. שליה של נבלה - הרי היא כפרש וכרעי [ו צואה], ואינה מטמאה נבלה; ואם חשב עליה לאכילה, מתטמאה טמאת אכלין. הקבה והחלב של נבלה, טהורין מכלים.

טז. בהמה ששפעה חררת דם [גוש דם של עובר מת] - אף על פי שנפטר מן הכזורה - אינה מטמאה לא במגע ולא במשא עד שיהיה בה צורת גפול, לפי שהיא בטלה ברוב היוצא עמה; לפיכך היא טהורה, אף על פי שהיתה ראויה לגר על גב אמה.

יז. נבלה שנתערבה בשחוטה - אם רב מן השחוטה - בטלה הנבלה בשחוטה, ואין הכל מטמא במגע; אכל אם נשא הכל, נטמא; שאי אפשר לשחוטה שתחזור [ו תיחפר להיות] נבלה, אכל הנבלה - אפשר שתטהר פשתסרה, לפיכך תבטל.

הלכות שאר אבות הטמאות פרק ב

א. בהמה או חיה טמאה שנשחטה - אינה מטמאה משום נבלה כל זמן שהיא מפרקסת, עד שתמות, או עד שיתיו את ראשה; והרי היא כאכלין טמאין. נחרה [הרגה], וצדין היא מפרקסת - אין בה אפלו טמאת אכלין, כל זמן שהיא מפרקסת. ואבר הפורש מן המפרקסת אסור לבני נח, כפורש מן החי; ובשר הפורש ממנה, כפורש מן החי. וכן טהורה שנפסקה בשחיטתה, וצדין היא מפרקסת. שחט בה

נוגע באדם ובכלי חרש בשעת בליעתו - לא טמא, כמו שבארנו בשאר אבות הטמאות. ואחר שבלע - אינו מטמא שאר כלים, שהרי הוא ככל ראשון לטמאה אחר שפרש מטמאיו; שאף על פי שהוא טעון טבילה והערכ שמש - [שקיעה], אינו מטמא כלי.

ב. אין נבלת העוף הטהור צריכה מחשבה, לטמא טמאה זו הטהורה; אלא כיון שבלע ממנה פזית מכל מקום, הרי זו מטמאה בבית הבליעה. חשב עליה לאכילה - הרי זו מטמאה טמאת אכלין; והרי היא כאכל ראשון לטמאה, אף על פי שלא נגעה בה טמאה אחרת; אינה צריכה הכשר. ג. פרה אדמה ושעירין הנשרפין אינן כן; אף על פי שהן מטמאין המתעסק בהן, אם חשב עליהן לאכילה - צריקין שתגע בהן הטמאה, ואחר כך יטמאו טמאת אכלין.

ד. פזית מנבלת בהמה, שתחבו כבש - [מקל] והכניס לתוך מצי האשה מלמטה, או שהכניסו לתוך בליעתו של חברו במקום שנבלת העוף מטמאה - הרי זה טמא משום נושא, לא משום נוגע, כמו שבארנו בתחלת הספר.

ה. הכורף פזית מבשר נבלת העוף הטהור בחזרת וכו' וצא בה, ובלעו - אף על פי שלא נגע בגורו, הרי זה טמא; כרבו בסיב [חוטים דקים] ובלעו - הרי זה טהור.

ו. הבולע נבלת העוף הטהור, ואחר שבלעה הקיאה קדם שתתאכל - [תתעכל] - הרי זה אינו מטמא כשתצא לגורו בשעה שמקיאה; שאינה מטמאה בבית הנפש אלא בשעת בליעה, לא בשעה שמקיאה אותה.

ז. מצי של נבלת העוף הטהור שבלעו, מקצתו בבית הבליעה ומקצתו בחוץ בתוך פיו - אם יש בבית הבליעה פזית, הרי זה טמא; ואם לאו, טהור.

ח. בלע ממנה אבר שלם שאין בו פזית, אינו מטמא. אפלו נטל צפור, ואכלה - אם יש בה פזית, נטמא; ואם לאו, טהור.

ט. הכנפים והנוצה [שנשארו על העוף] - אף על פי שהן כאכלין, ומתטמאין ומטמאין טמאת אכלין - אינן מצטרפין בנבלת העוף הטהור לפזית; אבל המקומות הרבים הקרובים לבשר מן החרטום, והצפונים - הרי הן כבשר, ומצטרפין לפזית. ראשי אגפין, וראש הזנב, והעצמות, אפלו הרכות - אינן מצטרפין.

י. האוכל מנבלת העוף הטהור, מן העצמות הרפין, או מן הגידין, ומן השלל - [כמין אשכול] של ביצים [שבתוך גופם], ומן הדם, ומבשר מן החי ממנו - הרי זה טהור; אבל האוכל מן האשכול של ביצים, ומן הקרקבן, ומבני המעים, או שהמחה את החלב - [השומן] באור וגמא - הרי זה טמא כאוכל מבשרה, שהשומן בכלל אוכל. המחיה בחמה וגמא - טהור, שהרי הסריחו - [קלקלו].

יא. נבלת העוף הטהור שנפסדה מלאכל הפלג, טהורה; וכן אם נבשה כחרש, ואינה יכולה להשרות בפזרין מעת לעת ותחזור לכמות שהיתה - הרי זו טהורה. והאוכל נצל [בשר שנימוח וניקשר] של נבלת העוף הטהור, הרי זה טהור.

ח. טרפה שנשחטה - אף על פי שהיא טהורה מן התורה - אם נגע בה הקדש, נטמא מדברי סופרים; וזו מעלה יתרה שעשו בקדש.

ט. בהמה המקשה לילה, והוציא העבר ידו, והתכה, ואחר כך שחט את אמו - האבר שנחתך נבלה, ושאר בשר העבר טהור; שחט את אמו, ואחר כך התכה - האבר בטרפה שנשחטה, ושאר בשר העבר - מגע טרפה שחטה, שהוא מטמא את הקדש, אבל לא את הטהורה. הוציא העבר את ידו בין שחיטת סימן [קנה או ווסט] לשחיטת סימן, והתכה - מצטרף שחיטת סימן לסימן לטהר האבר מידי נבלה.

י. שחיטת הנכרי - נבלה, ומטמא במשא; ואפלו ישראל עומד על גביו, ושחט בספיני יפה שחיטה כראוי. אחד הנכרי, ואחד הכותי או גר תושב [גוי שקיבל ד' מצוות] - שחיטתם נבלה. וקרוב - [נדחה] בעיני, שאף זה מדברי סופרים - שהרי טמאת עבודה זרה וטמאת תגרנותה מדבריהם, כמו שיתבאר; ובגלל עבודה זרה נתרקקו הגוים, ונאסרה שחיטתן. ואם תאמר: והלא היא אסורה באכילה דין תורה? לא כל האסור באכילה מטמא, שהרי הטרפה אסורה וטהורה. ואי אפשר לחיב כרת על טמאה זו על ביאת מקדש ואכילת קדשיו, אלא בראיה ברורה.

יא. קולית - [עצם הירך] הנבלה - הנוגע בה או נושאה, טהור; שכל דבר מן הנבלה שאינו מטמא במגע, אינו מטמא במשא. נקבה כל שהוא - הנוגע בה או נושאה, טמא. במה דברים אמורים? כשהיה המוח מתקשקש [כשמונעם העצם], שהרי אינה מעלה ארוכה [רפואה בבהמה חיה]; אבל אם היה עומד במקומו - אם יש בו כדי להעלות ארוכה לעצם מבחוץ, הרי זו מטמאה במגע ובמשא ככל האברים. וכבר פרשנו, שהקולית היא העצם הסתום משני צדדיו.

יב. קולית שחשב עליה לנקה, ועדין לא נקבה - הרי הנוגע בה ספק טמא; שהרי יש בדבר ספק, אם מחסר נקיבה במחסר מעשה, או אינו במחסר מעשה.

יום חמישי ז' טבת ה'תש"ע

הלכות שאר אבות הטמאות פרק ג

א. נבלת העוף הטהור, מטמאה מן התורה; מפי השמועה למדו, שהו שגאמר: "וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה, באזרח ובגר - וכבס בגדיו ורחץ במים" - אינו מדבר אלא בנבלת העוף הטהור בלבד, שהוא אסור משום נבלה וטרפה. וכיצד היא טמאה? אינה מטמאה לא במגע ולא במשא, ולא כשהיא בתוך הפה, אלא כשהיא בתוך בית הבליעה - שגאמר: "וכל נפש אשר תאכל", אינה מטמאה אלא כשהיא בבית הנפש - [שם עיקר הנאת הנפש]. וזה שגאמר: "תאכל" - לתת שעור לטמאתה כשעור אכילה, שהיא פזית. והרי נאמר בה: "וכבס בגדיו" - מלמד שהמתטמא בה מטמא בגדיו עד שיפרש מטמאיו, כמו שבארנו. כיצד? הבולע פזית מנבלת העוף הטהור, ונגע בכלים בשעת בליעתו - טמא, ונעשו ראשון לטמאה. היה

ח. עצמות השרץ וגידיו וצפרניו, טהורין. ועור החלד והעכבר והצב והתנשמת - טהור, אף על פי שהוא לח, ועדין לא עברו ולא הלך [דר] בו כדי [- שיעור] - עובדה. אבל עור האנקה והכח והלטאה והחמט - בכשרו, ומטמא בכעדרו; ואם עבדו, או הלך בהן כדי עובדה - טהורין. וכמה כדי עובדה? כדי הלוח ארבעת מילין.

ט. קולית [- עצם הירך] השרץ - הנוגע בה טהור, אף על פי שהיא מלאה מח; והוא שיהיה המוח [בקולית] מתקשקש, שאינו מעלה ארוכה [- רפואה]; אבל אם היה עומד במקומו, ויש בו כדי להעלות ארוכה בתי מבחוץ - הרי הנוגע בה טמא ככל האברים שיש בהם להעלות ארוכה, כמו שבארנו. נקבה קולית ככל שהוא - הנוגע בה מכל מקום, טמא.

י. ביצת השרץ המרקמת [- שיש בה תבנית הבעל חי] - אף על פי שהשרץ נראה מתוכה, טהורה; נקבה כל שהוא, הנוגע בה טמא.

יא. שרץ שחציו בשר וחציו אדמה - הנוגע בבשר, טמא; ובאדמה, טהור. ואם השרץ על פני פלו - הנוגע באדמה שצדין לא נגמרה צורתו, טמא.

יב. בשר השרץ שנפסד והבאיש, ונפסל מלאכל הכלב - טהור. יבש עד שנעשה כחש - אם יכול להשרות בפושרין מעת לעת ולחזור לכשהיה, מטמא; ואם לאו, טהור - ואפלו כאכלין טמאים אינו מטמא. במה דברים אמורים? במקצת השרץ. אבל שרץ שיבש ושלדו קים, או שנשרף ושלדו קים - הואיל ותבנית פלו קים, הרי זה מטמא; וקרוב [- נראה] בעיני, שטמא זה מדבריהם.

יג. כזית מן הנבלה או בעדרה מן השרץ, שצמקו וחסרו - טהורין; פחות מבעדרה מן השרץ ופחות מכזית מן הנבלה, שנתפחו ועמדו על פשעור - מטמאין מדברי סופרים. היו פשעור בתחלה, וצמקו וחרו ונתפחו עד שהגיעו לשעורן - הרי אלו מטמאין כשהיה, דין תורה; וכן אמה אומר בזית מן המת.

יד. השרץ אינו מטמא, עד שימות; התוו ראשיהו - אף על פי שצדין הראש מערה [- מחובר] בעור הגוף, ואף על פי שהן מפרסין כזבב הלטאה - הרי אלו טמאין. שאר שקצים ורמשים כלן, כגון הצפרדע והנחש והעקרב והנבל וכיוצא בהן - אף על פי שהן אסורין באכילה - הרי הם טהורין מפלים, ואפלו כאכלין טמאין אינן מטמאין; ואין לה ככל השרצים כלן מה שטמא במותו, חוץ משמונת מינין המפרישין בתורה.

הלכות שאר אבות הטמאות פרק ה

א. שכבת זרע - אב מאבות הטמאות, מטמא אדם וכלים במגע, וכלי חרש באויר, ואינה מטמאה במשא; ואין המטמא בה מטמא בגדים בשעת מגעו. ואחד הנוגע בה, או הרוצה אותה מבשרו - שגיהן ראשון לטמאה, דין תורה. וכמה שעורה? לנוגע, בכעדרו; ולרואה, ככל שהוא. ואין הרואה טמא, עד שתצא ממנו ויחתם פי אמה - שנאמר: "אשר תצא ממנו שכבת זרע", ונאמר: "או החתים בשרו";

יב. עוף טהור שנטרף, ונשחט שחיטה כשרה - שחיטתו מטרתו, ואפלו נשחט בעורה; ואם נמלק, ונמצא טרפה - אין מליקתו מטרתו. נמצאת אומר, שהשוחט עוף טהור - בין בחוץ בין בפנים, בין קדשים בין חלין - הרי זה טהור; והמולק חלין בפנים, או שמלק קדשים בחוץ - הרי אלו מטמאין בגדים בבית הכליכה.

יג. המולק קדשים בפנים - אם היו ראויין לקרפן, ולא נמצאו בהם מומין שבארנו במקומן - הרי אלו טהורין. כיוצא בו, עגלה ערופה שנגרפה בהלכתה - טהורה; כפרה כתוב בה, כקדשים. וכן אם נשחטה אחרי ירידתה לצחל - אף על פי שאסורה בהנזה, הצילה אותה שחיטתה מידי נבלה. יד. נבלת העוף הטמא - טהורה, ואינה מטמאה בבית הכליכה; ואם חשב עליה לאכילה, והכשרה - הרי היא כאכלין טמאין, שהן ראשון לטמאה. הכנפים, והנוצה, והמקומות הרפין מן החרטום ומן הצפרנים שלה - הרי הן כבשרה.

טו. אחד העוף הטהור, ואחד העוף הטמא - אבר הפורש מהן טהור, ואין בו טמאה כלל; שנאמר: "ולא לה טמא ללכל בהמה" - להוציא את העוף, שאין לו פרסה; ומפי השמועה [ממשה רבינו] למדו, שלא בא הכתוב אלא לטמא אבר מן החי של בהמה או של חיה.

טז. אבר מן המת מן העוף, הרי הוא כנבלת העוף שפרש ממנו: אם היתה נבלת עוף טהור, מטמא טמאה חמורה בבית הכליכה בכזית; ואם חשב עליו לאכילה, מטמא טמאת אכלין. ואם היתה נבלת עוף טמא, מטמא טמאת אכלין, אם חשב עליו, והכשר; ואינו מטמא אכלין אחרים, עד שיהיה בו כביצה, כשעור כל האכלין לטמא, כמו שיתבאר.

הלכות שאר אבות הטמאות פרק ד

א. שמונה שרצים האסורין בתורה - והן החלד, והעכבר, והצב, והאנקה, והכח, והלטאה, והחמט, והתנשמת - טמאת כלן שוה, והן הנקראין 'שרץ' לענין טמאה.

ב. השרץ - אב מאבות הטמאות, מטמא אדם וכלים במגע, וכלי חרש באויר, ואינו מטמא במשא; והנוגע בו, אינו מטמא בגדים בשעת מגעו. ושעור טמאתו כעדרה [סוג צמח], וכל השרצים מצטרפין לכעדרה.

ג. האברים, אין להם שעור; אבר מן השרץ ככריתו [שלם]. (ד.) בשר וגידים ועצם, שהוא פחות מבעדרה - בין שפרש מן החי, בין שפרש מן המת - מטמא טמאתו; והוא שיהיה בבשר שעליו או במח שבפעם כדי להעלות ארוכה [- רפואה, בחי].

ה. בשר מן החי הפורש מן השרץ - טהור; שאין מטמא אלא אבר הדומה לשרץ פלו - מה שרץ בשר וגידים ועצמות, אף אבר הפורש ממנו בשר וגידים ועצמות.

ו. הכליה והעכבר והלשון וכיוצא בהן - אף על פי שהן אבר, ואין עושין חליפין [אם נחתכו אינם חוזרים] - הרי הן כבשר; ואם פרשו מן החי, טהורין.

ז. דם השרץ כבשרו, ומצטרף לכעדרה כל זמן שהוא מחבר בבשר.

אֶלָּא נַעֲקֶרֶה וְהַגִּיעָה לְבֵין הַשָּׁנִים [נ- מקום מסויים ברחם] - נִטְמָא, שְׁהָרִי שִׁכְבַּת זָרַע בְּדָמָה: מַה דָּמָה מִטְמֵא בְּפָנִים, אִף שִׁכְבַּת זָרַע שֶׁתִּפְלֹט תִּטְמֵא אוֹתָהּ בְּפָנִים.

יב. שִׁכְבַּת זָרַע עֲצָמָה שֶׁנִּפְלְטָה בְּתוֹךְ הַשֵּׁלֶשׁ עוֹנוֹת - מִטְמָא אַחֲרִים שֶׁנִּגְעוּ בָּהּ, בְּדֶרֶךְ שֶׁטְמָאָה הָאִשָּׁה שֶׁפִּלְטָה אוֹתָהּ. וְאִם פִּלְטָה אַחֵר שְׁלֹשׁ עוֹנוֹת, הָרִי הָאִשָּׁה טְהוֹרָה; וְכֵן שִׁכְבַּת זָרַע שֶׁנִּפְלְטָה, טְהוֹרָה - שֶׁכָּבֵר נִפְסָדָה צוֹרָתָה. יג. וְכֵמָּה הִיא עוֹנָה? אוֹ יוֹם אוֹ לַיְלָה. וְאִין הַעוֹנָה שֶׁנִּבְעָלָה בָּהּ מִן הַמֶּנֶן. בִּיצָד? נִבְעָלָה בְּלִילִי שֶׁבַת - שְׁלֹשׁ עוֹנוֹת שָׁלָה, יוֹם הַשֶּׁבַת וְלֵיל אֶחָד בַּשֶּׁבַת וְאֶחָד בַּשֶּׁבַת; וְאִם פִּלְטָה בְּתוֹךְ זְמַן זֶה, טְמָאָה. פִּלְטָה מִלֵּיל שְׁנֵי וְהַלָּא, טְהוֹרָה. וְהָאִישׁ שֶׁפָּרָשָׁה מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת זָרַע, אֶפְלוּ לְאַחֵר כְּמָה עוֹנוֹת - הָרִי זֶה טְמָאָה כָּל זְמַן שֶׁהִיא לַחָה; וְהַפְרָשָׁת מִמֶּנּוּ, טְמָא. יד. שִׁכְבַּת זָרַע, אִינָה מִטְמָאָה אֶלָּא כִּשְׁהִיא לַחָה. בִּישָׁה כְּחֶרֶשׁ, טְהוֹרָה. וְאִם יִכּוֹלָה לְהַשְׁרוֹת מַעַת לַעַת בְּפוֹשְׁרִין וְלַחֲזֹר לְכַמוֹת שְׁהִיָּתָה, הָרִי זֶה טְמָאָה.

טו. כָּבֵר בְּאֶרְצוֹ בְּפָרֶק זֶה, שֶׁהוּאָה קָרִי, וְהָאִשָּׁה שֶׁשָּׁכְבָה אִישׁ אוֹתָהּ שִׁכְבַּת זָרַע, וְהִנּוּגָע בַּשִּׁכְבַּת זָרַע - טְמֵאִים מִן הַתּוֹרָה; וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁפִּלְטָה בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ עוֹנוֹת - הָרִי הִיא טְמָאָה מִן הַתּוֹרָה, כְּרוּאָה קָרִי. אֲבָל שָׂאֵר הָאֲמוּרִין בְּפָרֶק זֶה שֶׁהֵם טְמֵאִים, כְּגוֹן מְהַרְהֵר וּמְטִיל מִים - אִינָם טְמֵאִין אֶלָּא מִדְּבָרֵיהֶם [מִדְּרַבָּנָן]. וְלֹא גִזְרוּ עֲלֵיהֶם טְמָאָה, אֶלָּא לְתוֹמָה; אֲבָל לְחֵלִין, טְהוֹרִין.

טז. נִכְרִית שֶׁפִּלְטָה שִׁכְבַּת זָרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַשֵּׁלֶשׁ עוֹנוֹת, וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁפִּלְטָה שִׁכְבַּת זָרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - הָרִי אוֹתָהּ הַנִּפְלֹטָה טְמָאָה; פִּלְטוּ לְאַחֵר זְמַן זֶה - הָרִי הִיא סֶפֶק נִסְרָקָה, אוֹ עֲדִין לֹא נִסְרָקָה.

יז. כָּבֵר בְּאֶרְצוֹ בְּהִלְכוֹת מִטְמָאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב, שֶׁשִּׁכְבַּת זָרַע שֶׁל נִכְרִי טְהוֹרָה מִכָּלִים; לְפִיכָּה, בֵּת יִשְׂרָאֵל שֶׁפִּלְטָה שִׁכְבַּת זָרַע שֶׁל נִכְרִי, אֶפְלוּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ עוֹנוֹת - הָרִי הִיא טְהוֹרָה.

יח. גוֹי שֶׁהִרְגִישׁ [קָרִי], וְנִתְגַּדֵּר וְיָרַד לְטַבֵּל וְטָבַל, וְיִצְאָה מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת זָרַע שֶׁהִרְגִישׁ בָּהּ, אַחֵר שֶׁטָּבַל - הָרִי זֶה סֶפֶק טְמָא.

יט. גְּדוּלָה שֶׁשָּׁכְבָה אוֹתָהּ קֶטֶן פָּחוֹת מִכֵּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים, אוֹ נִכְרִי אוֹ בְּהֵמָה - הָרִי זֶה טְהוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֵת אִשָּׁה"; עַד שִׁיְהִיָּה הַשּׁוֹכֵב אִישׁ, וּמִיִּשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְצוֹ.

יום שישי ח' טבת ה'תש"ע

הלכות שאר אבות הטמאות פרק ו

א. טְמֵאָת עֲבוּדָה זָרָה - מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְיֵשׁ לָהּ רִמּוֹז מִן הַתּוֹרָה: "הִסְרוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֹּכֶר אֲשֶׁר בְּתַכְכֶּם, וְהִסְתַּהֲרוּ וְהִחַלְפִּיּוּ". אֲרֻבָּעָה אֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת יֵשׁ בָּהֶן: עֲבוּדָה זָרָה עֲצָמָה, וּמִשְׁמִשְׁיָהּ [נ- כְּלִיָּה], וְתַקְרָכָת [נ- קְרַבְנוּת] שָׁלָה, וְיִזְן שֶׁנִּתְנַסַּף לָהּ; וְטְמֵאָת פֶּלֶן, מִדְּבָרֵיהֶם.

ב. עֲבוּדָה זָרָה עֲצָמָה - מִטְמָאָה אֲדָם וְכָלִים כְּמַגֵּעַ, וְכָלִי חֶרֶשׁ בְּאוֹרִי, וְאִינָה מִטְמָאָה בְּמִשָּׂא, כְּשֶׁרָץ, שֶׁנֶּאֱמַר: "שֶׁקֶץ תִּשְׁקָצְנוּ". וְשַׁעֲרָה - כְּזִית; לֹא תִהְיֶה זֹאת שְׂאִינָה מִן הַתּוֹרָה, תְּמוּרָה מִן הַמֵּת; אֲבָל אִם הִיָּתָה הַצּוֹרָה [נ- הַפּוֹסֵל] פָּחוֹתָה מִכְּזִית, הָרִי זֶה טְהוֹרָה.

לְפִיכָּה, אֶפְלוּ רָאָה בְּקִיסָם [שֶׁהַכְּנִיס לְמִילְתוֹ] - הוּאִיל וְהַגִּיעָה לְפִי אִמָּה, נִטְמָא. וְאֶחָד הַרוּאָה מִחֻמַּת [קִישוּרִי] בְּשָׂרוֹ, אוֹ הַרוּאָה בְּאֶנֶס - הָרִי זֶה טְמָא.

ב. אִין שִׁכְבַּת זָרַע שֶׁל קֶטֶן מִטְמָאָה, עַד שִׁיְהִיָּה כֵּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד.

ג. שִׁכְבַּת זָרַע אֲדָמָה - טְהוֹרָה; עַד שֶׁתִּהְיֶה לְכֹנָה, וְנִמְשָׁכָה [נְחוּלָתָה].

ד. וְכָל שִׁכְבַּת זָרַע שֶׁאִין כָּל גּוֹפּוֹ שֶׁל אָדָם מְרָגִישׁ בָּהּ, אִינָה מִטְמָאָה; לְפִיכָּה, אִם רָאָה בְּלֹא קִשּׁוּי, וְלֹא תִאָּהֵר - אִינָה מִטְמָאָה מִשּׁוּם שִׁכְבַּת זָרַע. נַעֲקֶרֶה בְּהִרְגָּשָׁה - אִף עַל פִּי שִׁיּוּצָאָת שֶׁלֹּא בְּהִרְגָּשָׁה, טְמָאָה.

ה. מְהַרְהֵר בְּלִילָה, וְרָאָה שֶׁשָּׁמַשׁ מִטָּה בְּחִלּוּם, וְעָמַד וְנִמְצָא בְּשָׂרוֹ [נ- מִילְתוֹ] חֵם - אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא מִצָּא שִׁכְבַּת זָרַע, הָרִי זֶה טְמָא; פִּינּוֹן שֶׁשָּׁמַשׁ בְּחִלּוּם, כָּבֵר רָאָה בְּהִרְגָּשָׁה, וְלְפִיכָּה מִצָּא בְּשָׂרוֹ חֵם, וְהִיָּתָה מַעַת וְנִתְקַנְתָּה בְּבִשְׂרוֹ אוֹ בְּכִלְיוֹ, וְלְפִיכָּה לֹא מִצָּא לְחִלּוּחִיתָה. הִרְהֵר וְלֹא מִצָּא בְּשָׂרוֹ חֵם, אוֹ שֶׁמִּצָּא בְּשָׂרוֹ חֵם וְלֹא הִרְהֵר - טְהוֹר. ו. הַמְטִיל מִים, וְרָאָה מִים חֲלָקִין [נ- טִיפוֹת טִיפוֹת] אוֹ עֲכוּרִין בְּתַחֲלָה - טְהוֹר; רָאָה אוֹתָם בְּאֶמְצַע, אוֹ בְּסוֹף - הָרִי זֶה טְמָא. הִיוּ הַמִּים שֶׁהִטִּיל פֶּלֶן מִתְחַלָּה וְעַד סוֹף, חֲלָקִין אוֹ עֲכוּרִין - הָרִי זֶה טְהוֹר. הִיוּ לְכֵנִים וְנִמְשָׁכִין, טְמָא. וְהַמְטִיל טִיפִין עֲבוֹת מִתּוֹךְ הָאֲמָה, טְהוֹר.

ז. בַּעַל קָרִי שֶׁטָּבַל, וְלֹא הִטִּיל מִים קֹדֶם שִׁיּוּבָל - כִּשְׁיִטִּיל הַמִּים, טְמָא; מִפְּנֵי שֶׁצִּחְצִיחוּ [טִיפוֹת] שִׁכְבַּת זָרַע אִינָן יוֹצְאִין אֶלָּא כִּשְׁיִטִּיל מִים. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּחֻלָּה אוֹ בְּזִקָּה; אֲבָל יָלַד בְּרִיא - טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹרֵה שִׁכְבַּת זָרַע בְּחֻזְקָה בְּחֵץ, וְהִיא בָּלָה תִּנְחַק מִן הָאֲמָה. עַד בְּמָה הוּא יָלַד? כָּל זְמַן שֶׁעוֹמֵד עַל רִגְלוֹ אַחַת, וְנוֹעֵל אוֹ חוֹלֵץ מִנְעָלוֹ; וְאִם אִינוּ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כֵּן מִפְּנֵי חֲלָיו [נ- חוֹלְשָׁה], הָרִי זֶה חֻלָּה לַעֲנָן זֶה.

ח. וְכָל אִשָּׁה שֶׁשָּׁמַשָּׁה מִטְמָה, וְיָרַדָה וְטָבַלָה קֹדֶם שֶׁתִּקְנַח עֲצָמָה יָפָה יָפָה - הָרִי הִיא בְּטְמָאָתָהּ.

ט. אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה שֶׁשָּׁמְשׁוּ מִטְמֵן, שִׁנְיָהֶם טְמֵאִים; וְשִׁנְיָהֶם רֵאשׁוֹן לְטְמָאָה, דִּין תּוֹרָה. וְאִין הָאִשָּׁה טְמָאָה מִשּׁוּם נוֹגַעַת בַּשִּׁכְבַּת זָרַע - שִׁנְיָיָתָה בֵּית הַסֵּתֵרִים [נ- מְקוֹמוֹת מוֹסְתֵרִים שֶׁבְּגוֹף] אִינָה נִגִּיעָה - אֶלָּא הַמִּשְׁמָשָׁת, הָרִי הִיא כְּרוּאָה קָרִי, וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה בֵּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֵת אִשָּׁה". הִיָּתָה קֶטֶן מִבֵּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים, אִינָה מִטְמָאָה בְּשִׁכְבָּהּ; אֲבָל מִטְמָאָה בְּנִגִּיעַת שִׁכְבַּת זָרַע, אִם נִגְעָה בְּכִשְׂרָה מִבְּחוּץ. לְפִיכָּה, הַבּוֹעֵל גְּדוּלָה שֶׁלֹּא בְּדֶרֶכָּה, טְהוֹרָה - שֶׁלֹּא טְמָא הַכְּתוּב אוֹתָהּ בְּטְמָאָת בֵּית הַסֵּתֵרִים, אֶלָּא בְּדֶרֶכָּהּ.

י. הַבּוֹעֵל אֵת הָאִשָּׁה, וְלֹא הוֹצִיא שִׁכְבַּת זָרַע - טְהוֹר, אִף עַל פִּי שֶׁהִעֲרָה; וְכֵן הָאִשָּׁה טְהוֹרָה, עַד שִׁיּוּצִיאָה הָאִישׁ.

יא. הָאִשָּׁה שֶׁפִּלְטָה שִׁכְבַּת זָרַע - אִם פִּלְטָה אוֹתָהּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ עוֹנוֹת [נ- עוֹנוֹה] - יוֹם אוֹ לַיְלָה, הָרִי הִיא טְמָאָה כְּרוּאָה קָרִי, לְפִיכָּה סוֹתֶרֶת יוֹם אֶחָד אִם הִיָּתָה זָכָה, כְּאִישׁ שֶׁרָאָה קָרִי; וּמִטְמָאָה בְּכָל שְׁהוּא. אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא יִצְאָת לְחוּץ,

מטמא בגדים בשעת מגעו ובשעת נשיאתו, ועושה אותן ראשון לטמאה; וכן אם נגע באכלין, עושה אותן ראשון לטמאה ולא פירש מטמאין. פירש מטמאין – הרי הוא ראשון לטמאה לכל דבר, ואינו מטמא בגדים; ואם נגע באכלין, הרי הן שני. במה דברים אמורים? בשאר כל האבות, חוץ מן הנבלה והמרקב [של זב]. אבל הנבלה והמרקב – אף על פי שהן מטמאין במגע ובמשא, הנוגע אינו מטמא בגדים בשעת מגעו; ואם נגע באכלין, הרי הן שני לטמאה. והנושאן מטמא בגדים בשעת נשיאתו; ואם נגע באכלין עד שלא פירש, הרי הן ראשון לטמאה, כמו שבארנו.

יג. מי חטאת [נ- פרה אדומה] שיש בהם כדי הדין – אף על פי שהן נבלה ומרקב, שאין מטמא בגדים אלא הנושאן – הרי הנוגע בהן מטמא בגדים בשעת מגעו משום נושא; שאי אפשר לו שיגע במים, ולא יסיט אותן; וכבר בארנו, שאחד הנושא ואחד המסיט. וכן הנוגע בצמר הנבלה, או שנגע בגימין [חוטמים בולטים] המרקב – מטמא בגדים בשעת מגעו משום נושא; שאי אפשר לנוגע בדברים אלו, שלא יסיט אותם; ולפיכך מטמא בגדים עד שלא פירש, כדין הנושא.

יד. הבולע נבלת עוף השחור – בשעת בליעתו, מטמא בגדים, כמו שבארנו; והם ראשון לטמאה. וכן אם נגע באכלין, הרי הם ראשון לטמאה. ואחר שבלע, הרי זה פירש מטמאין.

טו. השורף פרה אדמה, ופרים ושעירים הנשרפים, והמשלח השעיר לעזאזל – אף על פי שבשעת מעשיהם מטמאין בגדים, כמו שבארנו – אם נגעו באכלין אפילו בשעת מעשיהם, הרי הם שני לטמאה.

טז. הנוגע באב מאבות הטמאות המשלף בתוך המקנה, כגון נבלה או שרץ או משקב [של זב] שהיה במקנה, ונגע בו – הרי זה טמא, שנאמר: "אף מעין ובור מקנה מים, יהיה טהור; ונגע בנבלתם, יטמא" – אפילו כשהם בתוך המקנה, מטמאין. וכשיעלה זה מן המקנה, יטהר הנוגע. וכן זב שדרס על המשקב שהוא מנח במקנה, הרי המשקב טמא; וכשיעלה המשקב מן המקנה – יטהר, שהרי עלתה לו טבילה. וזה הנוגע במשקב כשהוא במקנה – אם פשט ידו ונגע חוץ למקנה, הרי זה מטמא בגדים; ואין צריך לומר, שהוא מטמא אכלין ומשקין.

הלכות שאר אבות הטמאות פרק ז

א. דבר מפרש בתורה, שהאכלין והמשקין מטמאין, שנאמר: "מכל האכל אשר יאכל, אשר יבוא עליו מים – יטמא; וכל משקה אשר ישתה בכל כלי – יטמא". ואין האכל שנטמא מטמא אכל אחר מן התורה; אבל מדברי סופרים שנטמאו מטמאין דבר אחר מן התורה. אבל מדברי סופרים גזרו על האכל הטמא, שאם נגע באכל אחר, שטמא הוא; וכן אם נגע האכל הטמא במשקין, טמאין. ואין אכל מטמא כלי שנגע בו לעולם, ואפילו מדבריהם. וכן גזרו על המשקין הטמאים, שיטמאו אכל או משקין או פלים שנגעו בהן. ב. אין לך ולד טמאה שטמא פלים, אלא משקין טמאים בלבד; וטמאה זו, מדבריהם; והוא שיהיה אותן המשקין

ג. קצץ אבר ממנה – אפילו היה כמרדע [מחרישה], הרי זה טהור; שעבודה זרה אינה מטמאה לאברים, אלא הצורה כלה כשהיא שלמה, שנאמר: "תורם כמו דנה" – מה דנה אינה מטמאה לאברים [נחתן ממנה אבר אינו טמא], אף עבודה זרה אינה מטמאה לאברים. כקלי אבות הטמאות דנו בה, מפני שטמאתה מדבריהם; עשו אותה כשרץ שאינו מטמא במשא, וכמת שאינו מטמא אלא בכזית, וכנדה שאינה מטמאה לאברים.

ד. נתפרקה עבודה זרה – אף על פי שהיה דיט יכול להחזירה, שהרי כל אבריה קימין – אינה מטמאה.

ה. כל משמשי עבודה זרה כשרץ – מטמאין אדם וכלים במגע, וכלי חרש באויר, ואין מטמאין במשא; ושעור טמאתן בכזית. ואפילו קצץ משמשיה כזית מן הפלי – מטמא כשרץ; וזה חמר במשמשיה, יותר מעבודה זרה עצמה. ובית עבודה זרה, אבכיו, ועציו, ועפרו – מטמאין בכזית במגע, בכל המשמשיין.

ו. המכניס ראשו ורבו לבית עבודה זרה, נטמא פגוע. וכן כלי חרש שהכניס אורו לבית עבודה זרה, נטמא; ספסלים וקתדראות [כיסאות] שהכניס רגל לבית עבודה זרה, טמאים. וכלן ראשון לטמאה.

ז. תקרבת עבודה זרה – מטמאה במגע ובמשא, כנבלה; ושעורה בכזית. כל דבר שמקריבין לה, בין בשר בין שאר אכלין ומשקין – הכל כנבלה, שהכתוב קראן 'זבחי מתים'. ואף על פי שאין תקרבת עבודה זרה של אכלין בטלה לעולם להתירה בהגיה – אם בטלה, הרי זו ספק לטמאה. אבל כלי שהוא תקרבת עבודה זרה שבטלו, טהור; וכן עבודה זרה ומשמשיה שבטלן, טהורין.

ח. זין שנתנסף לעבודה זרה – מטמא אדם וכלים במגע, וכלי חרש באויר, ומטמא אדם במשא כנבלה. וטמאתו בכזית – שנאמר: "אשר חלב זבחימו יאכלו, וישתו זין נסיכם", הרי "זין נסיכם" כחלב זבחימו. ואין מטמא טמאה זו, אלא זין שנתנסף בידי לפני עבודה זרה; אבל סתם זינם [שלא ידוע אם נתנסף] של גוים – מטמא טמאה קלה, כשאר כל משקין טמאין.

ט. מכל הדברים שבארנו מתחלת הספר עד כאן, אתה למד שאבות הטמאות – מהם אבות של תורה, ומהם אבות של דברי סופרים.

י. וכל המטמא מחמת אב של תורה, הרי הוא ולד טמאה של תורה; וכל המטמא מחמת אב של דברי סופרים, הרי זה ולד של דבריהם.

יא. כל אב טמאה שהוא מטמא במגע ואינו מטמא במשא, בין אב של תורה בין אב של דברי סופרים – אדם הנוגע בו, אינו מטמא בגדים בשעת מגעו, ולא אדם ולא כלי חרש, אף על פי שעדיין לא פירש מטמאין; והרי הוא אחר שפירש מטמאין או קדם שפירש, ולד – שהוא מטמא אכלין, ועושה אותן שני לטמאה, מפני שהוא ראשון.

יב. וכל אב טמאה שהוא מטמא במגע ובמשא, בין אב של תורה בין אב של דבריהם – אדם הנוגע בו או הנושא, ו

ב. הידים שניות לעולם; שאין טמאתן אלא מדבריהם, וכשגזרו טמאה עליהן, גזרו שיהיו כשני לטמאה. אפלו המכניס ידו לבית המגנע, או שנגע בידיו באדם שהוא מטמא בגדים עד שלא פירש ממטמאיו - הרי ידיו שניות.

ג. הפגול [קרבן שנפסל במחשבה], והנוטר [קרבן שעבר זמן אכילתו], וצריד [- שיריים שנדבקו לכלי] של מנחות - הרי הם כראשון לטמאה, ומונין בהם ראשון ושני; לפיכך, מטמאין את הידים בכביצה. ואין הפגול והנוטר מצטרפין, אף על פי ששניהם שוה בכביצה, הואיל וטמאת הידים מדבריהם; אבל שאר האכלין מצטרפין, שאין אכלין מטמאין מטמאין את הידים עד שיהיו כביצה.

ד. קולית [- עצם הירך] הפגול או הנוטר - אף על פי שהיא סתומה - הנוגע בה בידיו, נטמא ידיו; שהעצמות של קדשים ששמשו נותר או פגול, מטמאין את הידים, הואיל ונגעשו בסיס לדבר אסור.

ה. בשר קדש שיצא חוץ למחיצתו [- עזרת ישראל או ירושלים] - הרי הוא ספק אם מטמא את הידים, או אינו מטמא; לפיכך אינו מטמא - שספק טמאת הידים טהור, כמו שיתבאר. ואם בשר פסח שיצא חוץ לבית הוא, הרי הוא טהור - בני חבורה, וריון הן.

ו. אין טמאת ידים במקדש - שבשעה שגזרו טמאה על הידים, לא גזרו במקדש; אלא הנוגע באכלין טמאים וכיוצא בהם, בין שנגע במקדש בין שנגע חוץ למקדש, ונגע בקדשים במקדש - לא טמא. ואם נגע חוץ למקדש - הרי זה מטמא את הקדש, ופוסל את התרומה, כמו שיתבאר.

ז. מי שנטמא ידו אחת, ונגע באחת - האחת טהורה; ונוטל את הטמאה, וידיו. במה דברים אמורים? לתרומה. אבל לקדש - אם נטמא ידו אחת, ונגע בשניה - טמאה, ושתייהן צריכות טבילה לקדש; אבל לתרומה, בנטילת ידים בלבד טהור ידיו.

ח. שלמה המלך ובית דינו גזרו על הידים שיהיו שניות, אף על פי שלא ידע בודאי שנטמאו - מפני שהידיים עסקניות [ושמא נגע בטומאה]. ולא גזר שלמה על הידים טמאה אלא לקדש, ואחר כך גזרו חכמים שאחריה אף לתרומה, ולפיכך צריך נטילת ידים לתרומה; ואם נגע בתרומה קדם שיטל ידיו - פסולה, ונשרפת על טמאה זו. ט. לט [כזר] אדם ידיו במפה, ואוכל בתרומה בלא נטילת ידים; ואין חוששין שמה יגע. אבל לא יעשה כן בחלין שנגעו על טהרת הקדש או טהרת התרומה; גזרה שמה יגע, לפי שאינו מקפיד עליהן.

י. הואיל והידיים שניות [לטומאה] - אם נגעו במשקין, עשו אותן תחלה; ואם נגעו משקין אלו באכלין, עושין אותן שני. ואם נגעו במשקין אלו אחרים, עושין אלו אותם תחלה - שהמשקין תחלה לעולם, כמו שבארנו; אבל אין משקין אלו שנטמאו מחמת ידים מטמאין פלים כלל, שעקר טמאת הידים מדבריהם. וכן גזרו חכמים על כל אדם שיאכל אכלין טמאין, בין שאכל אכל ראשון או אכל שני, ועל כל השותה משקין טמאים - שיהיה שני לטמאה, עד

טמאין מחמת אב מאבות הטמאות, בין של תורה, בין של דבריהם. ומפני מה גזרו על משקין טמאין שיטמאו פלים? גזרה משום משקה [שיוצא מגורן] הנזב, שהוא אב ומטמא פלים דין תורה - שנאמר: "וכי ירק הנזב בטהור", כמו שבארנו.

ג. כשגזרו על המשקין שיטמאו את הפלים, גזרו שיהיו מטמאין את הפלים מתוכן. ביצד? אם נפלו לאויר כלי חרש - נטמא פלו, והרי הוא שני; ואם נגעו בשאר פלים מתוכן - נטמאו פלן, ונעשו שני. אבל אם נגעו משקין טמאים באחורי הכלי שיש לו תוף, בין בכלי חרש בין בכלי שטף וכלי מתכות - נטמאו אחוריו בלבד; והרי אחוריו שני, ולא נטמא תוכו. במה דברים אמורים? לתרומה; אבל לקדש - כלי שנטמאו אחוריו, נטמא פלו שני לטמאה.

ד. כבר בארנו, שהאכלין אין מטמאין פלים, והמשקין מטמאין; ולמה עשו בטמאת משקין הפך זה, ואמרו שהכלי שנגע בו משקין טמאין באחוריו לא נטמא תוכו לתרומה? להודיע, שטמאת פלים אלו מדבריהם, כדי שלא ישרפו על טמאה זו תרומה וקדשים.

ה. כבר בארנו, שהאכלין והמשקין שנגעו באב מאבות הטמאות, הרי הן ראשון לטמאה; וכן אם נגע אכל באדם או בכלי שנטמא באב, הרי אותו האכל שני לטמאה. ואכל שנגע בזה השני, נקרא 'שלישי לטמאה'; ואם נגע השלישי באכל רביעי, הרי זה נקרא 'רביעי לטמאה'. במה דברים אמורים? באכלין. אבל המשקין - אחד משקה שנגע באב הטמאה, או שנגע בראשון, או שנגע בשני - הרי אותו משקה תחלה [- ראשון] לטמאה; ומטמא את חברו וחברו את חברו, אפלו הם מאה; שאין מונין במשקין. ביצד? יין שנגע באב הטמאה, או בראשון, או בשני - הרי יין זה פראשון לטמאה; וכן אם נגע יין זה בשמן, ושמן בחלב, וחלב בדבש, ודבש במים, ומים ביין אחר, וכן עד לעולם - פלן ראשון לטמאה, וכאלו כל אחד מהם נטמא באב תחלה. וכלן מטמאין את הפלים. וכן כלי שנטמאו אחוריו במשקין, ונגעו משקין אחרים באחורי הפלים הטמאין - אפלו היו משקה חלין - נעשו המשקין האחרים תחלה לטמאה, ומטמאין פלים אחרים, ועושין אותן שני; ואין צריך לומר, שהן מטמאין אכלין ומשקין אחרים.

ו. אחורי הכלי שנטמאו במשקין, ונגעו אכלין באחורי הכלי הטמא - אפלו אכלי תרומה, הרי אלו טהורין; שהכלי שנטמאו אחוריו בלבד, אינו מטמא אכלין אלא לקדש בלבד; שהכלי שנטמאו אחוריו - הרי זה טמא פלו לקדש, כמו שבארנו, ולפיכך מטמא אכלי הקדש.

הלכות שאר אבות הטמאות פרק ח

א. כל הנוגע בידיו בראשון לטמאה, בין שהיה אותו ראשון אדם או פלי או אכל או משקין טמאין - נטמאו ידיו בלבד, עד הפרק [מקום חיבור כף היד עם הזרוע]; וכן המכניס ידיו לאויר כלי חרש שנטמא באב הטמאה, או שהכניס ידיו לבית המגנע - נטמאו ידיו. וטמאת הידים, מדברי סופרים.

מדבריהם. וכן האוכל אכלין טמאים והשותה משקין טמאין, וטבל - אינו צריך הערב שמש; וכן פלים שנשטמאו במשקין - כיון שהטבילין, טהרו ואינן צריכין הערב שמש; מפני שעקר טמאות אלו מדבריהם [מדברבן].

ב. מי שנפלו עליו שלשה לגין מים שאובין משני פלים, או משלשה - אם התחיל השני עד שלא פסק הראשון, מצטרפין; ואם לאו, אין מצטרפין. נפלו מארבעה פלים, אינן מצטרפין; ואף על פי שהתחיל זה עד שלא פסק זה, הרי זה טהור. נפלו על ראשו, אבל לא על רבו, או שנפלו על רבו, ולא נפלו על ראשו, או שנפלו על ראשו בלבד מלמעלה, ונפלו על רבו מן הצד או מלמטה - הרי זה טהור; עד שיפלו על ראשו ועל רבו הסמוך לראשו, כדרך. וכן אם בא ראשו במים שאובין, ולא בא רבו, או בא רבו, ולא בא ראשו, או שבא ראשו בלבד, ובא משאר גופו רבו במים שאובין מלמטה או מן הצד - הרי זה טהור; עד שיבוא ראשו ורבו הסמוך לראשו, כדרך.

ג. הבא מראשו ורבו החצי במים שאובין, ונפלו על החצי האחר מים שאובין - הואיל ונפלו בנפילה ונפלו בביאה, הרי זה טהור.

ד. היו שלשת לגין שנפלו עליו או שבא בהן, מקצתן שאובין ומקצתן אינם שאובין, או שנותר בהם יין ושמן ודבש וחלב - הרי זה טהור; עד שיהיו השלשה כלן שאובין. שלשת לגין אלו שנפלו על הטהור או שבא בהן, וטמאווה - כיון שנעשה כשני לטמאה, הרי המים האלו טמאין, שהרי נגעו בשני; והרי אלו המים אומרים לזה הטהור: 'טמאנו אותך, וטמאנו'.

ה. בראשונה היו מניחין כפרות של תרומה בצד הספרים, ואומרים: 'זה [התרומה] קדש, וזה [הספר] קדש', ובאין העכברים, ומקרעין את הספרים. לפיכך גזרו שהתרומה שנגעה באחד מכתבי הקדש, נטמאת, והרי היא כשלישי לטמאה, באלו נגעה בשני; ונמצאו כל כתבי הקדש, פוסלין התרומה בשני. ולא עוד, אלא מי שהיו ידיו טהורות, ונגע באחד מכתבי הקדש - נעשו ידיו שניות, ומטמאין את התרומה ואת המשקין; ואף על פי שאין הידים מטמאות אלא מראשון לטמאה כמו שבארנו, הרי הן מטמאות מן הספר.

ו. רצועות תפלין, עם התפלין, וגליון [הריק מכתובה] שבספר שלמעלה ושלמטה שבתחלה ושבסוף, כשהן מחברין לספר, וספר שנמחק ונשתר בו שמונים וחמש אותיות, ומגלה שכתוב בה שמונים וחמש אותיות, כפרשת 'ויחיה בנסע הארון' - הרי אלו מטמאין את הידים. ולא דברי תורה בלבד, אלא כל כתבי הקדש - אפלו שיר השירים וקהלת, שהן דברי חכמה - מטמאין את הידים.

ז. תרגום שבעזרא ושבדנאל, הרי הוא מקבל כתבי הקדש. אבל תרגום שכתבו עברית, ועברית שכתבו תרגום, או שכתב כתבי הקדש בכתב עברי [כתב עברי עתיק] - אינן מטמאין את הידים; עד שיהיו כתובים אשורי, על העור, ובדיו.

ח. הפותח הלל ושמע לתינוק להתלמד בו, אף על פי שאינו רשאי - הרי אלו מטמאין את הידים.

שיטבל. ואם נגע באכלין, עשאו שלישי. ואם נגע במשקין, אפלו משקה חלין - עשה אותן תחלה, לטמא אכלין ומשקין אחרים, אבל לא לטמא פלים, הואיל ועקר טמאת אדם זה מדבריהם. ומפני מה גזרו טמאה זו על האוכל אכלין טמאים? שמה יאכל אכל ראשון או שני וישתה עליו משקה תרומה, ונמצא משקה תרומה טמא באכל שבפיו. וכן השותה משקין טמאים, שמה יאכל עמהם אכל תרומה, ונמצא טמא במשקין שבפיו. וכבר בארנו בתרומות, שאסור לאכל תרומה טמאה.

יא. אינו מטמא עד שיאכל אכלים טמאים כחצי פרס, שהוא כביצה ומחצה שוחקת [קצת יותר מביצה ומחצה]; וכן השותה, אינו מטמא עד שישתה ממשקין טמאין רביעית. וכל האכלים מצטרפין לחצי פרס, לפסל הגזירה [הגוף]; וכל המשקין מצטרפין לרביעית. ואם אכל או שתה פחות משעור זה, טהור. אבל מעט ושהה, וחזר ואכל מעט ושהה - אם יש מתחלה ועד סוף כדי אכילת פרס, מצטרפין; ואם לאו, אין מצטרפין. וכן אם שתה מעט ושהה, ושתה מעט - אם יש מתחלה ועד סוף כדי אכילת פרס, מצטרפין; ואם לאו, אין מצטרפין. אבל פחות מפשעור, וטבל ועלה, ואכל מעט מיד - אם לא שהה ביניהן, והרי אכילה שלפני טבילה ושל אחריה בכדי אכילת פרס - הרי אלו מצטרפין.

יב. אשה שהיא ראשון לטמאה, ומניקה את בנה - הרי הבן טהור, ולא גזרו עליו טמאה; שאפלו תאמר שניק רביעית - אפשר שיש מתחלה ועד סוף יתר מכדי אכילת פרס, שהרי אינו יונק בבת אחת.

יג. המעבדת - התירו לה שתהיה אוכלת אכלין טמאין פחות מפשעור, ואף על פי שהיא אוכלת הרבה; מפני הספקה. ואינה צריכה טבילה, אלא הרי היא טהורה.

יום שבת קודש ט' טבת ה'תש"ע

הלכות שאר אבות הטמאות פרק ט

א. הבא ראשו ורבו [ורב גופו] במים שאובין, או שנפלו על ראשו ועל רבו שלשה לגין מים שאובין - נטמא, והרי הוא כשני לטמאה עד שיטבל. ואם נגע באכלין, עשה אותן שלישי. ואם נגע במשקין - טמאן, ועשה אותן תחלה לטמא אכלין ומשקין אחרים, אבל לא לטמא פלים. ומפני מה גזרו טמאה על אדם זה? מפני שהיו טבולי יום טובלין במערות שמימיהן רעים [מזוהמים], והיו רוחצין אחר בן במים שאובים ימים דרך נקיות; ופשט המנהג כך, עד שהיו רב העם מדמים שמים שאובים שרוחצים באחרונה - הן שטטהרים, לא הטבילה שבמי המקוה, והיו טובלין בזלזול בלא כונה [לא לדאודק]. לפיכך גזרו, שכל בא ראשו ורבו במים שאובין, או שנפלו על ראשו ורבו - נטמא, ונעשה כשני לטמאה. אפלו טהור שאינו טבול יום - אם נפלו על ראשו ורבו שלשת לגין מים שאובין, או שבא ראשו ורבו במים שאובין - הרי זה כשני לטמאה עד שיטבל; טבל - אינו צריך הערב שמש [שקיעה], מפני שעקר טמאה זו

בָּהֶן טָבֹול יוֹם - אִם הָיָה מִשְׁקָה חָלִין, הַכֵּל טָהוֹר; וְאִם הָיָה מִשְׁקָה תְּרוּמָה, הַמִּשְׁקִין פְּסוּלִין וְהַקֹּדֶרֶת טָהוֹרָה. וְאִם הָיוּ יָדָיו טָמְאוֹת - הָרִי הַמִּשְׁקָה טָמֵא, בֵּין מִשְׁקָה תְּרוּמָה בֵּין מִשְׁקָה חָלִין; וְזֶה חֹמֶר בִּידֵים, מִה שֶׁאֵין בְּטָבֹול יוֹם. וְחֹמֶר בְּטָבֹול יוֹם מִיָּדִים טָמְאוֹת - שֶׁסֶּפֶק טָבֹול יוֹם, פּוֹסֵל; וְסֶפֶק הַיָּדִים, טָהוֹר כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּרַר.

ו. וְאַחַד טָהוֹר שִׁידֵיו טָמְאוֹת, אוֹ טָבֹול יוֹם שִׁידֵיו טָמְאוֹת - הָרִי זֶה מִטְמֵא מִשְׁקָה חָלִין, וְעוֹשֶׂה אוֹתָן תְּחִלָּה לְטָמֵא אֲכָלִין וּמִשְׁקִין כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וּמֵאַחֵר שֶׁמִּשְׁקָה שִׁיָּצָא מִטָּבֹול יוֹם כְּמִשְׁקִין שִׁיָּצָא בָּהֶם - טָבֹול יוֹם שֶׁנֶּפֶל מֶרְקוֹ אוֹ מִמֵּימֵי רַגְלָיו עַל כֶּפֶר שֶׁל תְּרוּמָה, הָרִי זֶה טָהוֹר; מִפְּנֵי שֶׁהֵם כְּמִשְׁקִין שִׁיָּצָא בָּהֶן.

ז. מִכָּל אֵלֵי הַדְּבָרִים שֶׁהִקְדַּמְנוּ לְבִאָרָם, אֵתָּה לֵמַד שֶׁהָאֵדָם יִהְיֶה אֵב טָמֵא וְיִהְיֶה רֹאשׁוֹן לְטָמֵא מִדְּבָרֵי תוֹרָה, וְלַעֲוֹלָם לֹא יִהְיֶה הָאֵדָם שְׁנִי לְטָמֵא אֲלֵא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים; וְהוּא הָאוֹכֵל אֲכָלִין טָמֵאִים, אוֹ הַשּׁוֹתֶה מִשְׁקִין טָמֵאִין, אוֹ הַבֹּא רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ בָּמִים שְׁאוּבִין - שֶׁכָּל אֵלֵי כְּשֵׁנִי לְטָמֵא מִדְּבָרֵיהֶם. וְכֵן שָׂאֵר כָּל הַפְּלִים, חוּץ מִכָּלִי חֶרֶשׁ - יִהְיֶה אֵב טָמֵא וְיִהְיֶה רֹאשׁוֹן לְטָמֵא מִדְּבָרֵי תוֹרָה, וְלֹא יִהְיֶה הַכָּלִי לַעֲוֹלָם שְׁנִי לְטָמֵא אֲלֵא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים; שֶׁאֵם יִטְמֵא כְּמִשְׁקִין טָמֵאִים, יִהְיֶה שְׁנִי מִדְּבָרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

ח. כִּכֵּר בִּאֲרָנוּ, שֶׁכָּלִי חֶרֶשׁ - לֹא יִהְיֶה אֵב טָמֵא לַעֲוֹלָם, לֹא מִדְּבָרֵי תוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים; וְיִהְיֶה רֹאשׁוֹן לְטָמֵא מִדְּבָרֵי תוֹרָה, וְשְׁנִי מִדְּבָרֵיהֶם - אִם נִטְמֵא כְּמִשְׁקִין כְּשֶׂאֵר הַפְּלִים. וְלֹא יִהְיֶה הָאֵדָם וְלֹא הַפְּלִים לַעֲוֹלָם שְׁלִישִׁי וְלֹא רְבִיעִי, לֹא מִדְּבָרֵי תוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.

ט. הָאֲכָלִים - לֹא יִהְיוּ אֵב הַטָּמֵא לַעֲוֹלָם, לֹא מִדְּבָרֵי תוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וְיִהְיוּ רֹאשׁוֹן וְשְׁנִי מִדְּבָרֵי תוֹרָה, שֶׁהָאֵדָם אוֹ הַכָּלִי שֶׁהוּא רֹאשׁוֹן לְטָמֵא - אִם נִגַּע בְּאֶכָל, עָשָׂהוּ שְׁנִי. וְיִהְיוּ הָאֲכָלִין שְׁלִישִׁי וְרְבִיעִי לְטָמֵא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.

י. הַמִּשְׁקִין - יִהְיוּ אֵב טָמֵא מִדְּבָרֵי תוֹרָה, כְּגוֹן מִי חִטָּאת [פרה אדומה] וְרֶקוֹ שֶׁל זָב וּמִמֵּי רַגְלָיו; וְיִהְיוּ רֹאשׁוֹן לְטָמֵא מִדְּבָרֵי תוֹרָה, כְּגוֹן שֶׁנִּגְעוּ בָּאֵב הַטָּמֵא, בֵּין אֵדָם בֵּין כָּלִים - נִטְמָאוּ מִדְּבָרֵי תוֹרָה, וְיִהְיוּ הֵן כְּרֹאשׁוֹן לְטָמֵא אֲחֵרִים מִדְּבָרֵיהֶם. וְכֵן אִם נִגְעוּ בְּשְׁנֵי, בֵּין בְּאֵדָם בֵּין בְּכָלִים בֵּין בְּאֲכָלִין - נִגְעוּ רֹאשׁוֹן לְטָמֵא אֲחֵרִים מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְיִהְיוּ הַמִּשְׁקִין שְׁלִישִׁי וְרְבִיעִי מִדְּבָרֵיהֶם. כִּיצַד? אִם נִגַּע טָבֹול יוֹם בְּמִשְׁקָה תְּרוּמָה, עָשָׂהוּ שְׁלִישִׁי; וְאִם נִגַּע בְּמִשְׁקָה קֹדֶשׁ, עָשָׂהוּ רְבִיעִי. וְאֵין אֵתָּה מוֹצֵא מִשְׁקִין שְׁנִיתִים לַעֲוֹלָם, וְלֹא מִשְׁקָה שֶׁאֵינוֹ תְּחִלָּה - חוּץ מִמִּשְׁקָה טָבֹול יוֹם אוֹ מִחֶסֶר כְּפֹרִים בְּקֹדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, שֶׁהוּא פְּסוּל מִדְּבָרֵיהֶם וְאֵינוֹ מִטְמֵא.

הַלְכוֹת שֶׂאֵר אַבּוֹת הַטָּמְאוֹת פָּרָק יא

א. כָּל מְקוֹם שֶׁנִּגְמַר בְּאֲכָלִין 'פְּסוּל' - הוּא שִׁיָּהִי הָאֶכָל עֲצָמוֹ טָמֵא, וְלֹא יִטְמֵא אֶכָל אֲחֵר; אֲלֵא אִם נִגַּע בְּאֶכָל אֲחֵר, הָרִי הוּא טָהוֹר.

ט. הַמִּשְׁחֹת [חֹטִיִּים] וְהַרְצָעוֹת שֶׁתִּפְּרֹן לִסְפֵּר - אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רִשְׁאִי לְקַיֵּם - כָּל זְמַן שֶׁהֵן מִחֲבָרִין לִסְפֵּר, מִטְמֵאִין אֶת הַיָּדִים.

י. תִּיק שֶׁל סֶפֶר, וְתִכָּה שֶׁל סֶפֶר, וּמִטְפָּחוֹת סֶפְרִים - כְּזֶמֶן שֶׁהֵן תְּפֹרוֹת [לספר], מִטְמֵאִין אֶת הַיָּדִים. אֲכָל הַבְּרֻכּוֹת - אֵף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן מְאוֹתִית שֶׁל שֵׁם, וּמַעֲנִינּוֹת הַרְבֵּה שֶׁל תוֹרָה - אֵינָן מִטְמֵאִין אֶת הַיָּדִים.

יא. סֶפְרֵי מִיָּנִים [הַאִפִּיקוֹרוֹסִים], אֵינָן מִטְמֵאִין אֶת הַיָּדִים. פֶּרֶשֶׁת שׁוֹטָה - הוּאִיל וְלִמְחִיקָה עוֹמֶדֶת, אֵינָה מִטְמֵאָה אֶת הַיָּדִים.

הַלְכוֹת שֶׂאֵר אַבּוֹת הַטָּמְאוֹת פָּרָק יב

א. כָּל הַמִּטְמֵא בָּאֵב מֵאַבּוֹת הַטָּמְאוֹת, בֵּין אֵדָם בֵּין כָּלִים - הָרִי הוּא רֹאשׁוֹן לְטָמֵא כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, עַד שִׁיִּטְבַּל. טָבֹל - הָרִי הוּא כְּשֵׁנִי לְטָמֵא, עַד שִׁיעָרִיב שְׁמֹשׁוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּמִים יוֹבֵא, וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב, וְטָהֵר"; הַפְּתוּב קָרָא לְטָבֹול יוֹם טָמֵא.

ב. אֶחָד טָבֹול יוֹם מִטְמֵאָה חֲמוּרָה, כְּגוֹן שֶׁטָבַל מִזִּיבוֹת אוֹ מִטְמֵאֵת מֵת וְצָרַעַת, וְאַחַד טָבֹול יוֹם מִטְמֵאֵת שְׂרָץ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ. וְכָל הַטְּעוֹן הָעָרִב שְׁמֵשׁ - בֵּין אֵדָם בֵּין כָּלִים, בֵּין מִדְּבָרֵי תוֹרָה בֵּין מִדְּבָרֵיהֶם - הָרִי הוּא כְּשֵׁנִי לְטָמֵא, עַד שִׁיעָרִיב שְׁמֹשׁוֹ. ג. טָבֹול יוֹם פּוֹסֵל [מִטְמֵא] אֲכָלִי תְּרוּמָה, וּמִשְׁקָה תְּרוּמָה, וְאֲכָלִי קֹדֶשׁ, וּמִשְׁקָה קֹדֶשׁ - פּוֹסֵל הַכֵּל. כִּיצַד? טָבֹול יוֹם שֶׁנִּגַּע בְּאֲכָלִין שֶׁל תְּרוּמָה - עָשָׂאֵן שְׁלִישִׁי לְטָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּשֵׁנִי; וְכֵן אִם נִגַּע בְּמִשְׁקִין שֶׁל תְּרוּמָה - טָמֵא, וְהָרִי הֵן רְבִיעִי לְטָמֵא; וְכֵן אִם נִגַּע בְּאֲכָלִי קֹדֶשׁ, עָשָׂאֵן רְבִיעִי. אֲכָל אִם נִגַּע טָבֹול יוֹם בְּאֲכָלִי חָלִין וּמִשְׁקָה חָלִין, הָרִי הֵם טָהוֹרִין. וְדִין מִחֶסֶר כְּפֹרִים [זב וכו'] שֶׁטָבַל וְלֹא הִבִּיא קֶרְבָּן אוֹ טָבֹול יוֹם בְּנִגְעַת קֹדֶשׁ - אֶחָד הוּא. הֵנָּה נִתְבָּרַר לָךְ מִכָּל אֵלֵי הַדְּבָרִים, שֶׁאֵין שֵׁם מִשְׁקִין שְׁנִיתִים לַעֲוֹלָם, אֲלֵא הַמִּשְׁקִין תְּחִלָּה [רֹאשׁוֹן] לַעֲוֹלָם; חוּץ מִמִּשְׁקִין שֶׁנִּגַּע בָּהֶם טָבֹול יוֹם - שֶׁהֵן שְׁלִישִׁי, אִם הָיוּ תְּרוּמָה; אוֹ רְבִיעִי, אִם הָיוּ קֹדֶשׁ.

ד. כָּל הַטָּמֵאִין, בֵּין חֲמוּרִין בֵּין קִלְיִן - מִשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מֵהֶן, כְּגוֹן רֶקֶן וּמִמֵּי רַגְלֵיהֶן, הָרִי הֵן כְּמִשְׁקִין שִׁיָּגְעוּ בָּהֶן; אֵלֵי וְאֵלֵי רֹאשׁוֹן לְטָמֵא כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ - חוּץ מִזָּב וְחֲבָרִיו [זב וכו'] וְנִדָּה יוֹלֶדֶת, שֶׁהַמִּשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מֵהֶן אֵב טָמֵא. וּמִשְׁקִין שֶׁהֵזַב וְחֲבָרִיו נוֹגְעִין בָּהֶן, תְּחִלָּה. אֲפִלּוֹ אוֹכֵל אֲכָלִין טָמֵאִין, אוֹ שׁוֹתֶה מִשְׁקִין טָמֵאִין - הָרִי הַמִּשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מִמֶּנּוּ קֹדֶשׁ שִׁיִּטְבַּל, כְּמוֹ הַמִּשְׁקִין שִׁיָּגְעוּ בָּהֶן, שֶׁהֵן תְּחִלָּה. וְכֵן טָבֹול יוֹם - מִשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מִמֶּנּוּ, כְּמִשְׁקִין שֶׁהוּא נוֹגַע בָּהֶם; שֶׁאֵינָן מִטְמֵאִין אֲחֵרִים כָּלֵל. אֲלֵא אִם נִגַּע בְּמִשְׁקָה חָלִין, הָרִי הֵן טָהוֹרִין; וְאִם נִגַּע בְּמִשְׁקָה תְּרוּמָה, הָרִי הֵן שְׁלִישִׁי; וְאִם נִגַּע בְּמִשְׁקָה קֹדֶשׁ, הוּא אוֹ מִחֶסֶר כְּפֹרִים, הָרִי הֵן רְבִיעִי.

ה. וְעַתָּה יִתְבָּרַר, שֶׁאֵין שְׁלִישִׁי שֶׁבְּתְּרוּמָה וְלֹא רְבִיעִי שֶׁבְּקֹדֶשׁ מִטְמֵא מִשְׁקָה אֲחֵר אוֹ אֶכָל אֲחֵר; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁאֵין מִטְמֵא כָּלִים. לְפִיכָךְ, קֹדֶרֶת שֶׁהִיא מְלֵאָה מִשְׁקָה, וְנִגַּע

ב. הראשון שבחלין, טמא ומטמא. השני, פסול ולא מטמא. ואין שני עושה שלישי בחלין. ומנזן לאכל שני שהוא פסול בחלין? שנאמר: "וכל כלי חרש אשר יפל מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא". נמצא השרץ אב, וכלי חרש שנפל השרץ לאוירו ראשון, והאכל שבפלי שני, והרי הוא אומר "יטמא". וכן שרץ שנפל לאויר התנור - הפת שניה; שהתנור ראשון.

ג. הראשון והשני שבתרומה, טמאים ומטמאים. השלישי, פסול ולא מטמא. ואין שלישי עושה רביעי בתרומה. ומנזן לאכל שלישי שנפסל בתרומה? שנאמר: "ובא השמש, וטהר; ואחר יאכל מן הקדשים". נמצא טבול יום אסור בתרומה עד שיעריב שמשו; ואם נגע בה, פסול. וטבול יום, כשני לטמאה הוא. הא למדת, שהשני עושה שלישי בתרומה.

ד. הראשון והשני והשלישי בקדש, טמאין ומטמאין. הרביעי, פסול ואינו מטמא. ואין רביעי עושה חמישי לעולם. ומנזן לשלישי בקדש שהוא טמא? שנאמר: "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל"; וכבר קרא הכתוב לשני 'טמא', שנאמר: "כל אשר בתוכו יטמא". הגה למדת, שבשר הקדש שנגע בשני, טמא וישרף. ומנזן לרביעי בקדש שהוא פסול? מקל וחמר: ומה מחסר בפורים שהוא מתר בתרומה, אסור בקדש עד שיביא כפרתו - השלישי שהוא פסול בתרומה, אינו דין שיעשה רביעי בקדש?!

ה. בשר תאנה [חולין] - אף על פי שהוא טהור, גזרו עליו שיהיה כשלישי לטמאה, מטמא את הקדש, ואינו פוסל את התרומה. וברא לי, שלא גזרו עליו, אלא כדי שלא יערבו העם אותו עם בשר הקדש, ויבואו לטעות ולשגג בו, וידמו שהבשר זה חל והוא קדש, ויאכלו אותו בטמאה.

ו. חבורי אכלין על ידי משקין, הרי הם חבור לטמא טמאת אכלין; והדבר ספק, אם הן חשובין כגוף אחד למנות בהם ראשון ושני ושלישי, או חשובין זה האכל שנגעה בו הטמאה ראשון, והאכל המחבר לו שני.

ז. השני שבחלין - פוסל אכלי תרומה, ועושה אותן שלישי. ואם נגע במשקה חלין, טמאן; ואין צריך לומר, אם נגע במשקה תרומה או במשקה קדש - שהוא מטמא הכל.

ח. השלישי שבתרומה שנגע באכלי קדש, פסלן ונעשו רביעי; ואם נגע במשקה הקדש, טמאן ונעשו תחלה. אבל אם נגע שלישי שבתרומה במשקה תרומה, הרי הוא טהור; וכן רביעי שבקדש - אם נגע במשקה קדש, הרי הוא טהור. חלין שנעשו על טהרת תרומה, השלישי שבהן פסול.

ט. השני שבחלין - פוסל אכלי תרומה, ועושה אותן שלישי. ואם נגע במשקה חלין, טמאן; ואין צריך לומר, אם נגע במשקה תרומה או במשקה קדש - שהוא מטמא הכל.

י. החלה, והפירות, ותשלומי תרומה [שמשלם זר שאכל תרומה] וחמשה - הרי הן בתרומה.

יא. השני שבחלין - פוסל אכלי תרומה, ועושה אותן שלישי. ואם נגע במשקה חלין, טמאן; ואין צריך לומר, אם נגע במשקה תרומה או במשקה קדש - שהוא מטמא הכל.

יב. האוכל שלישי שבתרומה עצמה, או של חלין שנעשו על טהרת התרומה - הרי זה אסור לאכל את התרומה עד שיטביל; ומתיר לגע בתרומה, והרי היא טהורה; באכילה עשו מעלה [חומרה], בנגיעה לא עשו מעלה. במה דברים אמורים? בתרומה עצמה. אבל תבשיל שנתערבה בו תרומה - אם אין שם פזית בכדי אכילת פרס - הרי זה מתיר לאכל מאותו תבשיל, כדרך שהוא מתיר לגע בתרומה. יב. האוכל שלישי שבתרומה, או של חלין שנעשו על טהרת התרומה - אף על פי שהוא טהור לנגיעת התרומה, הרי הוא כשני לענין קדש; שטהרת התרומה, טמאה היא אצל הקדש. אבל האוכל שלישי שבחלין שנעשו על טהרת הקדש, הרי הוא טהור - שאין לו שעושה רביעי בקדש, אלא קדש מקדש בלבד.

יג. כל 'קדש' האמור בענין טמאת אכלין ומשקין - הוא קדש מקדש המקדשין; כגון בשר קדשי קדשים ובשר קדשים קלים, וחלות תודה וירקני נזיר [ורקנים הם חלות שנילושו במים] שנשחט עליהן הזבח, והמנחות שקדשו בכלי, ושתי הלחם וזאת הפנים שקרמו [השחימו] בתנור. אבל חלות תודה וירקני נזיר שלא נשחט עליהן הזבח, והמנחות שלא קדשו בכלי - אינם לא קדש ולא בחלין, אלא בתרומה.

יד. החלה, והפירות, ותשלומי תרומה [שמשלם זר שאכל תרומה] וחמשה - הרי הן בתרומה.

טו. הטביל [פירות שלא הופרשו], והמקדש [חולין שנפלו לתוך תרומה], וגדולי תרומה, ומעשר שני, ועסה הטבילה לחלה - הרי הן בחלין; והראשון טמא בהן, ושני פסול, ואין בהן שלישי.

טז. כל דבר שוודאו מטמא את החלין מן התורה - גזרו על ספקו בחלין הטבולין לחלה, שתעשה אותה העסה בטהרה; ומפרישין ממנה חלה, וחלתה תלויה - לא נאכלת, ולא נשרפת.

יז. חבורי אכלין על ידי משקין, הרי הם חבור לטמא טמאת אכלין; והדבר ספק, אם הן חשובין כגוף אחד למנות בהם ראשון ושני ושלישי, או חשובין זה האכל שנגעה בו הטמאה ראשון, והאכל המחבר לו שני.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ג' ט' טבת ה'תש"ע

יום ראשון ג' טבת ה'תש"ע

הלכות אישות פרק ח

א. האומר לאשה: 'התקדשי לי בכוס זה של יין' ונמצא של דבש, 'של דבש' ונמצא של יין, 'בדינר זה של כסף'

ונמצא של זהב, 'של זהב' ונמצא של כסף, 'על מנת שאני כהן' ונמצא לוי, 'לוי' ונמצא כהן, 'נתיין' [גבעוני] ונמצא ממזר, 'ממזר' ונמצא נתיין, 'בן עיר' ונמצא בן כרך [עיר גדולה], 'בן כרך' ונמצא בן עיר, 'על מנת שאני עשיר'

יום שני ד' טבת ה'תש"ע

הלכות אישות פרק ט

א. המקדש שתי נשים שאסור לשא שתייהן משום ערוה וקידושין - כאחת - אינן מקדשות. כיצד? כגון שקדש אשה ובתה, או שתי אחיות כאחת - אין אחת מהן מקדשת.

ב. קדש נשים רבות כאחת ואמר: 'הרי כלכן מקדשות לי', והיו בהן שתי אחיות, או אשה ובתה, וכיוצא בהן - אין אחת מהן מקדשת; אם אמר להן: 'הראויה מכן לביאה מקדשת לי' - הרי כלן מקדשות, חוץ מאחיות, או אשה ובתה, וכיוצא בהן. וכן אם אמר להן: 'הרי כלכן מקדשות לי', והיתה בהן שפחה, או גויה, או אשה אחת ערוה, כגון אשת איש או בתו או אחותו וכיוצא בהן - אין אחת מהן מקדשת; ואם אמר: 'הראויה מכם לביאה מקדשת' - הרי כלן מקדשות לו, חוץ מאשה שאין הקדושין תופסין בה.

ג. אמר לשתי אחיות: 'הרי אחת מכם מקדשת לי בזה', ונתן להן פרוטה, או שקבלתה אחת על ידי (בשביל) חברה, וכן האומר לאב: 'אחת מבנותיך מקדשת לי', וקבל האב קדושיה - כלן צריכות גט ממנו, ואסור לו לבוא על אחת מהן; מפני שהקדושין תופסין בהן ואף על פי שאי אפשר לבוא על אחת מהן.

ד. העושה שליח לקדש לו אשה פלונית, והלך לקדשה לו, וקדש המשלח בעצמו לאמה [את אמה] או לבתה או לאחותה, ואין ידוע איזו מהן נתקדשה ראשונה - שתייהן צריכות גט ואסורות עליו. וכן אשה שעשתה שליח לקדשה, והלכה וקדשה היא עצמה לאחר, ואין ידוע איזה מהם קדם - שתייהן נותנין לה גט; ואם רצו, אחד נותן גט ואחד כונס.

ה. במה דברים אמורים? ברחוקין; אבל אם קדשה השליח לאב וקדשה היא עצמה לבן, או לאחיו, וכיוצא בהן - שתייהן נותנין גט, והיא אסורה לשניהן.

ו. האומר לשלוחו: 'צא וקדש לי אשה', ומת השליח, ואינו יודע אם קדש לו אשה או לא קדש - הרי זה בחזקת שקדש, שחזקת השליח לעשות שליחותו, והואיל ואין ידוע איזו אשה קדש לו, הרי זה אסור בכל אשה שיש לה קרובות שהן ערוה עליו, כגון אשה שיש לה בת או אם או אחות וכיוצא בהן; שאם תאמר ישא זה - ששא אמה קדש לו שלוחו, או אחותה, או בתה. ומתר באשה שאין לה קרובות כגון אלו. היתה לה קרובה, אחות או אם וכיוצא בהן, והיתה הקרובה אשת איש בשעה שעשה שליח, אף על פי שנתגרשה קדם שימות השליח - הרי זה מתר בה; ואין אומרים שמא קדש השליח את קרובתה אחר שנתגרשה, מפני שלא היתה ראויה בשעה שעשה השליח, ואין אדם עושה לו שליח לקדש לו אלא אשה שיכול הוא לקדשה בשעת השליחות.

ז. מי שהיו לו חמשה בנים, ועשו כלן את אביהם שליח לקדש להם נשים, ואמר אבי הבנים לאיש שהיו לו חמש

ונמצא עני, 'עני' ונמצא עשיר, 'על מנת שביתי קרוב למרחץ' ונמצא רחוק, 'רחוק' ונמצא קרוב, 'על מנת שיש לי בת' או 'שפחה גודלת' [קולעת שיער] או 'אופה' ואין לו, על מנת שאין לו ויש לו, 'על מנת שיש לי אשה ובנים' ואין לו, על מנת שאין לו ויש לו - בכל אלו והדומין להן, אינה מקדשת; וכן היא שהטעתו.

ב. ובכלם - אף על פי שאמרה: 'בלבי ה'ה להתקדש לו' אף על פי שהטעני ואין הדבר כמו שאמר, וכן אם אמר הוא: 'בלבי ה'ה לקדשה' אף על פי שהטעני - אינה מקדשת; דברים שבלב אינן דברים.

ג. 'הרי את מקדשת לי על מנת שאני בסם' [מוכר בשמים] ונמצא בסם וברסי [מעבד עורות], 'על מנת שאני בן עיר' ונמצא בן עיר וכן כרף, 'על מנת ששמי יוסף' ונמצא שמו יוסף ושמוען - הרי זו מקדשת; אבל אם אמר לה: 'על מנת שאין שמי אלא יוסף' ונמצא שמו יוסף ושמוען, 'שאיני אלא בסם' ונמצא בסם וברסי, 'שאיני אלא בן עיר' ונמצא בן עיר וכן כרף - אין זו מקדשת.

ד. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאני יודע לקרות' - צריך שיקרא התורה ויתרגם אותה תרגום אוניקלוס הגר; ואם אמר לה 'על מנת שאני קראה' - צריך להיות יודע לקרות תורה נביאים וכתובים בדיקדוק ופה. 'על מנת שאני יודע לשנות' - צריך להיות יודע לקרות המשנה; 'על מנת שאני תנא' - צריך להיות יודע לקרות המשנה וספרא וספרי ותוספתא של רבי תיא.

ה. 'על מנת שאני תלמיד' - אין אומרים כן עזאי וכן זומא [כגדולי תורה], אלא כל ששואלין אותו דבר אחד בתלמודו ואומרו, ואפלו בהלכות החג שמלמדין אותן ברבים מדברים הקלים סמוך לחג כדי שיהיו כל העם בקיאים בהן. 'על מנת שאני חכם' - אין אומרים ברבי עקיבה ורחביו, אלא כל ששואלין אותו דבר חכמה [סברה] בכל מקום [בתורה] ואומר. 'על מנת שאני גבור' - אין אומרים כאבגר בן גר וכיוצא, אלא כל שחבריו מתייראים ממנו מפני גבורתו. 'על מנת שאני עשיר' - אין אומרים ברבי אלעזר בן עזריה, אלא כל שבגני עירו מכבדין אותו מפני עשרו. 'על מנת שאני צדיק' - אפלו רשע גמור, הרי זו מקדשת מספק, שמא הרהר בתשובה בדיעתו. על מנת שהוא רשע - אפלו צדיק גמור, הרי זו מקדשת מספק, שמא הרהר בעבודה זרה בדיעתו; שצוין עבודה זרה גדול הוא, ומש'הרהר לעבד בלבו נעשה רשע, שנאמר: "פן יפסה לבבכם", וכתוב: "למען תפוש את בית ישראל בלבכם".

ו. המקדש את האשה ואמר: 'הייתי סבור שהיא כהנת ויהי היא לוי', 'לוי' ויהי היא כהנת, 'עניה' ויהי היא עשירה, 'עשירה' ויהי היא עניה - הרי זו מקדשת, מפני שלא הטעתו; וכן היא שאמרה: 'סבורה הייתי שהוא כהן ויהי הוא לוי', 'לוי' ויהי הוא כהן, 'עשיר' ויהי הוא עני, 'עני' ויהי הוא עשיר' - הרי זו מקדשת, מפני שלא הטעה אותה.

טז. וכל אלו שטוענין [לתקופות] הקדושין [בין הוא בין היא], בשטען שטוען שהיו שם קדושין בפני עצמם והלכו למדינה אחרת או מתו; אבל אם הודו שהיו הקדושין בלא עדים – אין כאן קדושין, כמו שבארנו. וכל מקום שתאמר אשה לאיש 'קדשתי', והוא אומר 'לא קדשתי' – מבקשים ממנו שיכתב לה גט כדי להתירה לשאר העם, שאין לו בזה הפסד; ואם נתן לה גט מעצמו, כופין אותו לתן כתובה. **יז.** העושה לו שליח לקדש לו אשה, והלך [השליח] וקדשה לעצמו – הרי זו מקדשת לשליח; ואסור לעשות כן. וכל העושה דבר זה וכיוצא בו בשאר דברי מקח וממכר, נקרא רשע.

יח. העושה שליח לקדש לו אשה, והלך וקדשה, השליח אומר 'לעצמי קדשתי', והאשה אומרת 'לאיש ששלחו נתקדשתי' – אם לא עשה [מינה] השליח בעדים, הרי השליח אסור בקרובותיה, והיא מתרת בקרוביו; והאשה אסורה בקרובי המשלח, והמשלח מותר בקרובותיה. ואם החזק השליח בעדים [מינה אותו בפני עדים], הרי זו מקדשת לראשון.

יט. אמרה: 'איני יודעת למי נתקדשתי, אם לשולח או לשלוחו' – אם לא החזק השליח בעדים, הרי זו מקדשת לשני; ואם החזק שהוא שלוחו, שניהם כותבין גט. ואם רצו, אחד נותן גט ואחד כונס.

כ. האשה שעשת שליח לקדשה, והלך וקדשה, ויבצת הליכתו בטלה השליחות וחזרה בה, ואין ידוע אם קדם שקבל לה הקדושין חזרה או אחר הקדושין – הרי זו מקדשת מספק; וכן האישה שעשה שליח וחזר בו.

כא. המקדש אחת מחמש נשים ואינו יודע איזו מהן קדש, וכל אחת ואחת אומרת 'אותי קדש' – אסור בקרובות כלן; ונותן גט לכל אחת ואחת, ומניח כתובה אחת ביניהן ומסתלק. ואם קדש בכיאה, קנסו אותו חכמים שיתן כתובה לכל אחת ואחת. והדבר ידוע שהכתובה שכתב לאחת מהן אבדה, וכל אחת ואחת אומרת 'אני היא שקדשתי וכתבתה לי כתובה ואבדה כתבתה'.

כב. האשה שיצא עליה קול שהיא מקדשת לפלוני – הרי זו בחזקת מקדשת, אף על פי שאין שם ראיה ברורה; וכל קול שלא החזק בבית דין, אין חוששין לו. וכיצד הוא הקול שתחזק זו בו שהיא מקדשת? כגון שבאו שנים והעידו שראו הנרות דולקים ומטות מצעות, ובגוי אדם נכנסין ויוצאין, ונשים שמחות לה ואומרות: 'נתקדשה פלונית היום', נתקדשה פלונית היום'. שמעו אותן אומרות: 'פלונית נתקדשה היום' – אין חוששין לה, שמה נודמנו לקדש ולא נתקדשה; עד שישמעו שנתקדשה. וכן אם באו שנים ואמרו: 'ראינו כמו שמחת ארוסין ושמענו הברה [המולח], ושמענו מפלוני ששמע מפלוני שנתקדשה פלונית בפני פלוני ופלוני, והלכו להם העדים למדינה אחרת, או מתו' – הרי זה קול שמחזיק אותה מקדשת.

כג. במה דברים אמורים? שלא היתה שם אמתלה [נטעם] השובר את הקול; אבל אם היתה שם אמתלה, ושמעו

בנות: 'אחת מבנותיך מקדשת לאחד מבני', וקבל האב הקדושין – כל אחת מהן צריכה חמשה גטין מכל האחין, הואיל וכלן נתנו רשות לאב לקדש להם; מת אחד מהן, כל אחת מהן צריכה ארבעה גטין, וחליצה מאחד מהם. **ח.** האב שהיתה לו בת קטנה, או נצרה שהיא ברשותו, וכתב בוגרת, ונתנה לו הבוגרת רשות לקדשה, וקדש בתו סתם לאחד – אין הבוגרת בכלל עד שיפרש ויאמר 'בתי הבוגרת שעשת אותי שליח'; לפיכך אין הבוגרת מקדשת, ואחותה מקדשת.

ט. מי שיש לו שתי בתי [קבוצות] בנות משתי נשים, וכלן ברשותו [שלא בגרו], וקדש אחת מהן, ובשעת הקדושין אמר לבצל: 'קדשתי לך את בתי הגדולה' – אף על פי שיש לומר, שמה גדולה שבגדולות [מאשתו הראשונה] קדש לו, או גדולה שבקטנות [מאשתו השנייה], או קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות – הרי כלן מתרות, חוץ מן הגדולה שבגדולות, והיא לבדה המקדשת. וכן אם קדש בתו הקטנה – אף על פי שיש לומר, שמה קטנה שבקטנות, או קטנה שבגדולות, או גדולה שבקטנות שהיא קטנה מן הקטנה שבגדולות – הרי כלן מתרות, חוץ מן הקטנה שבקטנות, והיא לבדה המקדשת; שמשמע 'בתי הגדולה', שאין בבנותיו גדולה ממנה; ומשמע 'הקטנה', שאין בהן קטנה ממנה.

י. נאמן האב לומר על בתו קדם שתבגר שהיא מקדשת, ואוסרה על הכל.

יא. האב שאמר: 'קדשתי את בתי ואיני יודע למי קדשתי' – הרי זו אסורה לעולם על כל אדם, עד שיאמר: 'נודע לי שלפלוגי קדשתי'; ותיקנה צריכה ממנו גט בלבד, ואף על פי שנודע לו אחר שבגרה.

יב. אמר האב: 'איני יודע למי קדשתי', ובא אחד ואמר: 'אני הוא שקדשתי' – נאמן אף לכנס, ואינו צריך קדושין אחרים.

יג. באו שנים, זה אומר 'אני קדשתי', וזה אומר 'אני קדשתי' – שניהם נותנין גט; ואם רצו, אחד נותן גט ואחד כונס. כנסה, ואחר כך בא אחר ואמר: 'אני הוא שקדשתי' – אינו נאמן, ואינו אוסרה על בעלה.

יד. האשה שאמרה: 'נתקדשתי ואיני יודעת למי נתקדשתי', ובא אחד ואמר: 'אני הוא שקדשתי' – נאמן לתן גט, ותיקנה מתרת לכל אדם חוץ ממנו; אבל אינו נאמן לכנס, שמה יצרו תקפו והיא תרגיל לו [תחפה עליו] כדי להתירה. **טו.** האומר לאשה 'קדשתיך', והיא אומרת 'לא קדשתי' – הוא אסור בקרובותיה, והיא מתרת בקרוביו. היא אומרת 'קדשתי', והוא אומר 'לא קדשתיך' – הוא מותר בקרובותיה, והיא אסורה בקרוביו. 'קדשתיך', והיא אומרת 'לא קדשתי אלא בתי' – הוא אסור בקרובות גדולה [האם], וגדולה מתרת בקרוביו; ומותר בקרובות הבת, והבת מתרת בקרוביו. 'קדשתי את בתי', והיא אומרת 'לא קדשתי אלא אותי' – הוא אסור בקרובות הבת, והבת מתרת בקרוביו; ומותר בקרובות האם, והאם אסורה בקרוביו.

איש אָנִי, וְחִזְרָה וְאָמְרָה 'פְּנוּיָה אָנִי' - אַם נִתְּנָה אֲמַתְלָה לְדַבְּרִיהָ וְיֵשׁ בְּדַבְּרִיהָ מִמֶּשׁ - הֲרִי זֶה נֶאֱמַתָּה.

יום שלישי ה' טבת ה'תש"ע

הלכות אישות פֶּרֶק י

א. הָאֲרוּסָה אֲסוּרָה לְבַעֲלָהּ מִדְּבָרִי סוֹפְרִים כָּל זְמַן שֶׁהִיא בְּבֵית אָבִיהָ; וְהָבָא עַל אֲרוּסָתָה בְּבֵית חָמִיר, מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִדְּרוֹת [מלכות מדרבנן]. וְאָפְלוּ קִדְּשָׁה בְּבִיאָה, אָסוּר לוֹ לְבֹא עָלֶיהָ בִּיאָה שְׁנִיָּה בְּבֵית אָבִיהָ, עַד שִׁכְבִּיא אוֹתָהּ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ וַיִּתְיַחַד עִמָּה וַיִּפְרִשְׁנָה לוֹ; וַיִּחְזֹר זֶה הוּא הַנִּקְרָא בְּנִיסָה לַחֲפָה, וְהוּא הַנִּקְרָא 'נִשְׂוֹאִין' כָּכָל מְקוֹם. וְהָבָא עַל אֲרוּסָתוֹ לְשֵׁם נִשְׂוֹאִין אַחֵר שֶׁקִּדְּשָׁה - מִשְׁעָרָה בַּהּ קִנְיָה, וְנִעֲשִׂית נִשְׂוֹאָה, וְהֲרִי הִיא אֲשֶׁתוֹ לְכָל דָּבָר.

ב. כִּינּוּן שְׁנִכְנִסָה הָאֲרוּסָה לַחֲפָה - הֲרִי זֶה מֵתָר לְבֹא עָלֶיהָ בְּכָל עֵת שְׁיִרְצָה, וְהֲרִי הִיא אֲשֶׁתוֹ גְּמוּרָה לְכָל דָּבָר. וּמִשְׁתַּכְּנֵס לַחֲפָה - נִקְרָאת נִשְׂוֹאָה, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה, וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה רְאוּיָה לְבַעֲלָהּ; אָכֵל אִם הִיתָה נְדָה, אֵף עַל פִּי שְׁנִכְנִסָה לַחֲפָה וְנִתְיַחַד עִמָּה - לֹא גָמְרוּ הַנִּשְׂוֹאִין, וְהֲרִי הִיא בְּאֲרוּסָה עֲדִין.

ג. וַצִּירִף לְבָרָךְ בִּרְפֶת חֲתָנִים בְּבֵית חֲתָנָן קִדְּם הַנִּשְׂוֹאִין, וְהָן שֵׁשׁ בְּרָכוֹת, וְאָלוּ הֵן: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהִכֵּל בְּרָא לְכַבֹּדוֹ'. 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, יוֹצֵר הָאָדָם'. 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, בְּצִלְם דְּמוּת תְּכֵנִיתוֹ, וְהִתְקִין לוֹ מִמֶּנּוּ בְּנִין עֲדִי עַד, בְּרוּךְ אַתָּה ה' יוֹצֵר הָאָדָם'. 'שׁוֹשׁ תִּשְׁיֵשׁ וְתִגַּל עֲקָרָה, בְּקִבוּץ בְּנִיָּה לְתוֹכָהּ בְּשִׂמְחָה, בְּרוּךְ אַתָּה ה' מִשְׁמַח צִיּוֹן בְּכִנְיָה'. 'שְׂמַח תִּשְׁמַח רַעִים אֲהֻבִים, בְּשִׂמְחָה יִצְרִיךָ מִקִּדְּם בְּגֵן עֵדֶן, בְּרוּךְ אַתָּה ה' מִשְׁמַח עַמּוֹ וּבִנְיָה יְרוּשָׁלַיִם'. 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בְּרָא שְׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה, חֶתֶן וְכֻלָּה, גִּלְהָ וְרִנָּה אֲהֻבָה אַחֲרָה שְׁלוֹם וְרַעוּת, מִהֲרָה ה' אֱלֹהֵינוּ יִשְׁמַע מִצְוֵי יִהּוּדָה וּמַחֲוֹצוֹת יְרוּשָׁלַיִם קוֹל שְׂשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה קוֹל חֶתֶן וְקוֹל כֻּלָּה, קוֹל מִצְהָלוֹת חֲתָנִים מִמִּשְׁתָּה וּנְעִירִים מִגְּנִינִתָם, בְּרוּךְ אַתָּה ה' מִשְׁמַח חֶתֶן עַם הַכֹּהֵל'.

ד. וְאִם יִהְיֶה שֵׁם זֵין - מִבִּיא כּוֹס שֶׁל זֵין, וּמִכָּרָךְ עַל הַזֵּין תַּחֲלָה, וּמִסֹּדֵר אֶת כָּלָן עַל הַכּוֹס, וְנִמְצָא מִכָּרָךְ שֶׁבַע בְּרָכוֹת. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנִּהְגוּ לְהִבִּיא הַכּוֹס עִם הַזֵּין, וּמִכָּרָךְ עַל הַכּוֹס [בִּרְכַת הַבְּשֻׁמִּים] אַחֵר הַזֵּין, וְאַחֵר בְּךָ מִכָּרָךְ הַשֵּׁשׁ.

ה. וְאִין מִכָּרְכִין בִּרְפֶת חֲתָנִים אֲלֹא בַעֲשָׂרָה גְּדוּלִים וּבְנֵי חוּרִין; וְחֲתָן מִן הַמִּנְיָן.

ו. הַמֶּאֱרָס אֶת הָאִשָּׁה, וּבָרָךְ בִּרְפֶת חֲתָנִים, וְלֹא נִתְיַחַד עִמָּה בְּבֵיתוֹ - עֲדִין אֲרוּסָה הִיא; שְׂאִין בִּרְפֶת חֲתָנִים עוֹשֶׂה הַנִּשְׂוֹאִין, אֲלֹא בְּנִיסָה לַחֲפָה. אִרְס וְכִנְס לַחֲפָה וְלֹא בָרָךְ בִּרְפֶת חֲתָנִים - הֲרִי זֶה נִשְׂוֹאָה גְּמוּרָה, וְחִזְרָה וּמִכָּרָךְ אָפְלוּ אַחֵר כְּמָה זְמַיִם. וְלֹא תִנְשָׂא נְדָה עַד שֶׁתִּטְהַר, וְאִין מִכָּרְכִין לָהּ בִּרְפֶת חֲתָנִים עַד שֶׁתִּטְהַר. וְאִם עָבַר וְנִשָּׂא וּבָרָךְ, אִינוּ חִזְרָה וּמִכָּרָךְ. ז. וַצִּירִף לְכַתֵּב כְּתֻבָּה קִדְּם בְּנִיסָה לַחֲפָה, וְאַחֵר בְּךָ יִהְיֶה מֵתָר בְּאֲשֶׁתוֹ; וְהִתְחַן נֹתֵן שֹׁכֵר הַסּוֹפֵר. וְכְמָה הוּא כּוֹתֵב

הָאֲמַתְלָה וְשִׁמְעוּ שְׁנִתְקַדְּשָׁה - לֹא הִתְקַדְּשָׁה מִקְדָּשָׁת. כִּי־עַד הִיא הָאֲמַתְלָה? פְּלוּנִית נִתְקַדְּשָׁה עַל תְּנָאִי, אוֹ קְדוּשִׁי סֶפֶק - לֹא הִתְקַדְּשָׁה; אֲלֹא שׂוֹאֲלִין אוֹתָהּ, וְסוֹמְכִין עַל דְּבָרֶיהָ, הוֹאִיל וְאִין שֵׁם רָאִיָה בְּרוּרָה וְלֹא קוֹל חֲזָק.

כד. יִצָּא עָלֶיהָ קוֹל שְׁנִתְקַדְּשָׁה לְפָלוּנִי, וְאַחֵר זְמַיִם אָמְרוּ אֲמַתְלָה - אִם מֵרֵאשִׁית הַדְּבָרִים לְבֵית דִּין שֶׁהוּא בֵּן - סוֹמְכִין עַל הָאֲמַתְלָה, וְלֹא תַחֲזֹק מִקְדָּשָׁת; וְאִם לֹא - הוֹאִיל וְלֹא נִשְׁמַעָה הָאֲמַתְלָה בַּעֲת שֶׁנִּשְׁמַעוּ הַקְדוּשִׁין, אִין חוֹשְׁשִׁין לְאֲמַתְלָה.

כה. מַעֲשֶׂה בְּאַחַת שִׁצָּא עָלֶיהָ קוֹל שְׁנִתְקַדְּשָׁה לְבִנּוּ שֶׁל פְּלוּנִי, וְאַחֵר זְמַן שֶׁאָלוּ אֶת אָבִיו וְאָמְרוּ: 'עַל תְּנָאִי בְךָ נִתְקַדְּשָׁה לוֹ, וְלֹא נִתְקַדְּשָׁה תְּנָאִי'; וְלֹא סָמְכוּ חֲכָמִים עַל דְּבָרֵינוּ, אֲלֹא אָמְרוּ: 'הֲרִי זֶה סֶפֶק מִקְדָּשָׁת, וְכֵאלוּ אִין שֵׁם אֲמַתְלָה'.

כו. יִצָּא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁהִיא מִקְדָּשָׁת לְפָלוּנִי, וְכֵאלוּ שְׁנֵי וְקִדְּשָׁה בְּפָנֵינוּ - בּוֹדְקִין עַל קְדוּשִׁי רֵאשׁוֹן, שֶׁהֵם בְּקוֹל: אִם בָּאוּ עֲדִים בְּרָאִיָה בְּרוּרָה שֶׁהִיא מִקְדָּשָׁת לְרֵאשׁוֹן, אִין קְדוּשִׁי שְׁנִי כְּלָיִם; וְאִם לֹא - מִגֶּרֶשׁ רֵאשׁוֹן שֶׁקְדוּשִׁיו בְּקוֹל, וְנוֹשָׂא הַשְּׁנִי שֶׁקְדוּשִׁיו וְדָאִי. וְאִם גֶּרֶשׁ הַשְּׁנִי, לֹא יִכְנֵס הָרֵאשׁוֹן, שֶׁמָּא יֵאמְרוּ הַחֲזִיר גְּרוּשָׁתוֹ מִן הָאֲרוּסִין אַחֵר שְׁנִתְקַדְּשָׁה לְאַחֵר.

כז. יִצָּא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁהִיא מִקְדָּשָׁת לְפָלוּנִי, וְיִצָּא קוֹל אַחֵר כְּמוֹתוֹ שֶׁהִיא מִקְדָּשָׁת לְאַחֵר - אֶחָד כּוֹתֵב גִּט וְאֶחָד כּוֹנֵס, בֵּין רֵאשׁוֹן בֵּין אַחֲרוֹן.

כח. מְקוֹם שֶׁנִּהְיָה לְשִׁלַּח סְבִלּוֹנוֹת [מִתְנוּת] לְאֲרוּסָה אַחֵר שֶׁתִּתְאַרֵס, וְכֵאלוּ עֲדִים שֶׁרָאוּ סְבִלּוֹנוֹת הוֹכִלוּ לָהּ - חוֹשְׁשִׁין לָהּ שֶׁמָּא נִתְקַדְּשָׁה וַצִּירִכָה גִט מִסֶּפֶק, אֵף עַל פִּי שֶׁרַב אֲנָשִׁי הָעִיר אִין מִשְׁלַחִין אֲלֹא קִדְּם הָאֲרוּסִין. וּמְקוֹם שֶׁנִּהְיָה בְּלֵם לְשִׁלַּח הַסְבִּלּוֹנוֹת תַּחֲלָה וְאַחֵר בְּךָ מִקְדָּשִׁין, וְרָאוּ סְבִלּוֹנוֹת - אִין חוֹשְׁשִׁין לָהּ.

כט. הַחֲזֹק שֶׁטָר כְּתֻבָּתָהּ [עַל יְדֵי שְׂרָאוּ אוֹתוֹן] - אִם דָּרָךְ מִקְצֵת אֲנָשִׁי הַמְּקוֹם שֶׁמִּקְדָּשִׁין וְאַחֵר בְּךָ כּוֹתְבִין, חוֹשְׁשִׁין לָהּ; וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין שֵׁם סוֹפֵר, אִין אוֹמְרִין שֶׁמָּא מִפְּנֵי הַסּוֹפֵר שֶׁמִּצָּא הַקְדָּם וְכֵתֵב. וְאִם דָּרָךְ כָּל אֲנָשִׁי הַמְּקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין הַכְּתֻבָּה קִדְּם הַקְדוּשִׁין, אִין חוֹשְׁשִׁין לָהּ.

ל. שְׁנֵים אוֹמְרִים 'רְאוּנָה שְׁנִתְקַדְּשָׁה בְּיוֹם פְּלוּנִי, וְשְׁנֵים אוֹמְרִים 'לֹא רְאוּנָה' - אֵף עַל פִּי שֶׁכָּלֶם שׁוֹכְנִים בְּחֶצֶר אַחַת, הֲרִי זֶה מִקְדָּשָׁת; שְׂאִין 'לֹא רְאוּנָה' רְאוּנָה, שֶׁדָּרָךְ הָעָם לְקִדְּשָׁה בְּצִנְעָה.

לא. אָמַר עַד אֶחָד 'מִקְדָּשָׁת הִיא', וְהִיא אוֹמְרָת 'לֹא נִתְקַדְּשָׁתִי' - הֲרִי זֶה מֵתָרָה. אֶחָד אוֹמֵר 'מִקְדָּשָׁתִי', וְאֶחָד אוֹמֵר 'אִינָה מִקְדָּשָׁת' - לֹא תִנְשָׂא, וְאִם נִשְׂאָת לֹא תִצָּא, שֶׁהֲרִי הִיא אוֹמְרָת: 'לֹא נִתְקַדְּשָׁתִי'. אָמְרָה 'מִקְדָּשָׁת אָנִי', וְלֹאֲחֵר זְמַן עֲמָדָה וְקִדְּשָׁה עִצְמָהּ - אִם נִתְּנָה אֲמַתְלָה לְדַבְּרִיהָ [הַסֵּבֵר לְמָה שֶׁאִמְרָה "מִקְדוּשֶׁת אָנִי"] וְאָמְרָה: 'מִפְּנֵי בְךָ וְכָךְ אֲמַרְתִּי בְּתַחֲלָה שְׂאִין מִקְדָּשָׁתִי, וְרְאוּנָה בְּדַבְּרִיהָ מִמֶּשׁ - הֲרִי זֶה מֵתָרָת לְשָׁנִי. וְאִם לֹא נִתְּנָה אֲמַתְלָה לְדַבְּרִיהָ, אוֹ שְׁנִתְּנָה וְאִין בַּהּ מִמֶּשׁ - הֲרִי זֶה אֲסוּרָה, וְקְדוּשִׁי שְׁנִי קְדוּשִׁי סֶפֶק, לְפִיכָךְ נֹתֵן לָהּ גִּט, וְתִהְיֶה אֲסוּרָה עָלָיו וְעַל הַכָּל עַד שִׁיבֹא אֲרוּסָה. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁבָּאת וְאָמְרָה 'אֲשֶׁת

עם כל אחת שמחה הראויה לה – אם בתולה, שבועה, ואם בעולה, שלשה; ואין מערבין שמחה בשמחה.

יד. מתר לאדם לשא בכל יום חול, אפלו בתשעה באב, בין ביום, בין בלילה. אבל אין נושאין לא בערב שבת ולא באחד בשבת – גזירה שמה שבא לידי חלול שבת בתקון הסעודה, שהחתן טרוד בסעודתו; ואין צריך לומר, שאסור לשא בשבת. ואפלו בחלו של מועד אין נושאין נשים, כמו שבארנו – לפי שאין מערבין שמחה בשמחה, שנאמר: "מלא שבוע זאת, ונתנה לך גם את זאת". ושאר הימים, מתר לשא בכל יום שירצה – והוא שיטרח בסעודת נשואין שלשה ימים קדם יום הנשואין.

טו. מקום שאין בית דין יושבין בו אלא בשני ובחמישי בלבד, בתולה נשאת ביום רביעי, שאם היתה לו טענת בתולים [שלא מצאה בתולה], נשפים לבית דין; ומנהג חכמים הוא, שהנושא את הבעולה ישאנה בחמישי, כדי שיהיה שמח עמה חמישי וערב שבת ובשבת, ויוצא למלאכתו ביום הראשון.

טז. המאירס בתו קטנה ותבעה הבעל לנשואין – בין היא בין אביה יכולין לעכב שלא תנשא עד שתגדיל ותעשה נערה. ואם רצו וכנסה, כונס; ואין ראוי לעשות כן.

יז. ארסה ושהה כמה שנים ותבעה לנשואין והרי היא נערה – נותנין לה שנים עשר חדש מיום התביעה לפרנס את עצמה [בבגדים ותכשיטים] ולתמן מה שהיא צריכה לו, ואחר כך תנשא. תבעה אחר שבגרה, נותנין לה שנים עשר חדש מיום הבגור; וכן אם קדשה ביום הבגור, נותנין לה שנים עשר חדש מיום הקדושין, שהוא יום הבגור. קדשה אחר שבגרה – אם עברו עליה שנים עשר חדש בבגרותה ואחר כך נתקדשה, אין נותנין לה אלא שלשים יום מיום שתבעה; וכן המאירס את הבעולה, נותנין לה שלשים יום מיום התביעה.

יח. כשם שנותנין זמן לאשה משתבעה הבעל לפרנס את עצמה ואחר כך תנשא, כך נותנין זמן לאיש לפרנס את עצמו [להכין צרכי הסעודה והחופה] משתבעה אותו האשה. ובמה נותנין לו? כמו שנותנין לה: אם שנים עשר חדש, שנים עשר חדש; ואם שלשים יום, שלשים יום.

יט. הגיע זמן שנתנו לאיש ולא נשאה – נתחייב במזונותיה אף על פי שלא כנס; ואם הגיע הזמן באחד בשבת או בערב שבת – אינו מעלה לה מזונות לאותו היום, מפני שאינו יכול לכנס. וכן אם חלה הוא או היא, או שפרשה גדה כשהגיע הזמן – אינו מעלה לה מזונות, שהרי אינה ראויה להנשא עד שתטהר או עד שתבריא, וכן הוא אינו יכול לשא אשה עד שיבריא.

יום רביעי ו' טבת ה'תש"ע

הלכות אישות פרק יא

א. הנושא בתולה שנתאלמנה או נתגרשה או נחלצה [נע"י אחי בעלה שמת] – אם מן הארוסין נתאלמנה או נתגרשה או נחלצה, כתבתה מאתים; ואם מן הנשואין, כתבתה מנה,

לה? אם היתה בתולה, אין כותבין לה פחות ממאתים דינר; ואם היתה בעולה, אין כותבין לה פחות ממאה דינר. וזה הוא הנקרא 'עקר כתבה'. ואם רצה להוסיף לה, אפלו כפר זהב – מוסיף. ודין התוספת ודין העקר אחד הוא לרב הדברים; לפיכך כל מקום שנאמר בו כתבה סתם, הוא העקר והתוספת כאחד. וחכמים הם שתקנו כתבה לאשה, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה.

ח. דינרים אלו – לא תקנו אותם מן הכסף הטהור אלא ממטבע שהיה באותן הימים, שהיה שבועה חלקים נחשת וחלק אחד כסף, עד שיהיה בסלע [שהוא ד' דינרים] חצי וזו כסף; ונמצאו מאתים דינרים של בתולה, חמשה ועשרים דינר של כסף, ומאה של בעולה, שנים עשר דינר ומחצה. ומשקל כל דינר – שש ותשעים שעורות, כמו שבארנו בתחלת צירובין. והדינר – הוא הנקרא 'זוז' בכל מקום, בין שהיה מן הכסף הטהור, בין שהיה ממטבע אותן הימים.

ט. אין פוחתין לכתולה ממאתים, ולבעולה ממאה; וכל הפוחת, בעילתו בעילת זנות. אחד הכותב את הכתבה בשטר, ואחד שהעידו עליו עדים [שהתחייב דמי כתובה] וקנו מידו [התחייב בקנין טודר] שהוא חייב לה מאה או מאתים – הרי זה מתר; וכן אם נתן לה משלטין כנגד כתבתה – הרי זה מתר לבעל, עד שיהיה לו פנאי לכתב. י. הכונס את האשה ולא כתב לה כתבה, או שכתב ואבד שטר הכתבה, או שמחלה כתבתה לבעלה, או שמכרה לו כתבתה – חוזר וכותב לה כתבה עקר, אם רצה לקיימה; לפי שאסור לו לאדם לשהות עם אשתו אפלו שעה אחת בלא כתבה. אבל המוכרת כתבתה לאחרים בטובת הנזה [במחיר וזל], אינו צריך לכתב לה כתבה אחרת; שלא תקנו כתבה אלא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, ואם הוציאה זה משלם כתבה ללוקח, כדרך שהיה משלם לה אם לא מכרה. יא. המאירס את האשה וכתב לה כתבה ולא נכנסה לחפה – עדין ארוסה היא, ואינה נשואה; שאין הכתבה עושה הנשואין. ואם מת או גרשה, גובה עקר כתבתה מבני חורין [מנכסים שברשותו, שלא נמכרו]; ואינה גובה תוספת כלל, הואיל ולא נכנסה. אבל אם ארס ולא כתב כתבה, ומת או גרשה והיא ארוסה – אין לה כלום, ואפלו העקר; שלא תקנו לה עקר כתבתה עד שתנשא או עד שיכתב. והמאירס את בתו וכתב לה המאירס כתבה, ומת או גרשה כשהיא נערה – כתבתה לאביה, כמו שבארנו.

יב. וכן תקנו חכמים, שכל הנושא בתולה, יהיה שמח עמה שבועת ימים – אינו עוסק במלאכתו, ולא נושא ונותן בשוק, אלא אוכל ושותה ושמת, בין שהיה בחור [ורוק] בין שהיה אלמן; ואם היתה בעולה, אין פחות משלשה ימים; שתקנת חכמים היא לבנות ישראל, שיהיה שמח עם הבתולה שבועה ימים, ועם הבעולה שלשה ימים, בין בחור בין אלמן.

יג. יש לו [מותר] לאדם לשא נשים רבות כאחת ביום אחד, ומכרך ברפת חתנים לכל כאחד. אבל לשמחה, צריך לשמח

סימנין הן לבתולים - האחד, דמים ששותתין ממנה בסוף ביאה ראשונה; והשני, הדחק שימצא בה בביאה ראשונה בשעת התשמיש.

י. הנושא בתולה שכתבתה מאתים, וטען ואמר לא מצאתיה בתולה - שואלין אותה: אם אמרה 'אמת הוא, לא מצאתי בתולה, מפני שנפלתי והפני עץ או קרקע והלכו בתולי' - הרי זו נאמנת, ותחזור כתבתה למנה. אף על פי שהוא טוען ואומר 'שמא איש בא עליך ואין לך כלום' - אין משגיחין בטענתו; ויש לו להחרים סתם ולהטיל חרם סתמי שלא בא עליה איש, שאין הדבר לו ודאי.

יא. אמרה היא: 'אמת אמר שלא מצאתי בתולה, ואיש בא עלי באנס אחר שנתארסתי לו' - הרי זו נאמנת, וכתבתה מאתים כמו שהיתה; ואם טען ואמר: 'שמא עד שלא ארסתיך נאנסת ומקחי מקח טעות, או אחר שארסתיך נבעלת ברצונך' - הרי זה מחרים סתם על מי שטוען שקר כדי לחיבני ממון שאני חייב בו.

יב. טען ואמר: 'לא מצאתיה בתולה', והיא אומרת: 'לא בא עלי וצדין בתולה אני' - בודקין אותה, או חוזר ובעל בפני עדים. אמרה: 'בא עלי ובתולה מצאתי ככל הבתולות, ושקר הוא טוען' - שואלין אותו ואומרים לו: 'מה היתה הדבר עד שאמרתי שאינה בתולה?' אם אמר מפני שלא מצאתי דם - בודקין במשפחתה שמא אין להם דם כלל, לא דם נדה ולא דם בתולים; אם נמצאו פלג בן, הרי זו כחזקתה. לא נמצאו בנות משפחתה פן - בודקין אותה, שמא חלי גדול יש בה שיבש לחלוחית האברים, או שמא היתה מתענה ברעב. ומרטיבין [רוחצים] אותה ומאכילין אותה ומשקין אותה עד שתבריא, ותבעל שניה, ונראה אם תוציא דם או לאו. ואם אין שם לא חולי ולא רעב ולא פיוצא בו - הרי זו טענת בתולים; ואף על פי שמצא דחק בעת התשמיש, הואיל ולא יצא דם, אין פאן בתולים - שכל בתולה יש לה דם, בין קטנה בין נערה בין בוגרת, אלא מפני החולי כמו שאמרנו. ואם אמר 'מפני שלא מצאתי דחק, אלא פתח פתוח [בעולה] מצאתי' - שואלין על שנותיה: שמא בוגרת היא, שרב הבגרות אין לה דחק שמרגישין בו הרבה, שהרי גדלה ונתרפו איבריה וכלו בתוליה. ואם לא בגרה צדין, אומרים לו: 'שמא השיתה או בעלתה בנחת, ולפיכך לא הרגשתה בדחק; אם אמר 'לא כי אלא ודאי פתח פתוח היה' - הרי זו טענת בתולים לכל בתולה שלא בגרה, בין קטנה בין נערה, בין בריאה בין חולה; שכל בתולה נערה, פתחה סתום הוא; ואף על פי שיצא הדם, הואיל ומצא פתח פתוח, אין פאן בתולים.

יג. יש גאונים שהורו, שהבוגרת אין לה טענת דמים, ויש לה טענת פתח פתוח. ואין דרך התלמוד מראה דבר זה, וטעות היתה בנסחאות שלהן; וכבר בודקתי על ספרים רבים וקדמונים, ומצאתי שהדבר כמו שאמרנו, שאין לבוגרת אלא טענת דמים בלבד.

יד. חכמים הם שתקנו עקר כתבה לאשה; והם התקינו ואמרו שכל הטוען טענת בתולים והאשה מכחשת אותו -

שמשנשאת הרי היא כבעולה. וכן הנושא בתולה משתחררת [מהיותה שפחה כנענית] או גיורת או שבויה [בידי גויים] - אם נשתחררה השפחה ונתגיירה הגויה ונפדית השבויה, והן פחותות משלש שנים ויום אחד - כתבתן מאתים; ואם היו בנות שלש שנים ויום אחד ומעלה, כתבתן מאה.

ב. ומפני מה תקנו חכמים לאלו כתבה מאה ואף על פי שהן בתולות? הואיל וחקת הנשואה שתבעל, וחקת השפחה והנכרית והשבויה שתבעל, תקנו להן מאה בין נבעלו בין לא נבעלו, והרי הן כבעולות לכל דבר.

ג. מפת עץ [קיבלה מכה ונפלו בתוליה] כתבתה מאה; אפלו נשאה על מנת שהיא בתולה שלמה ונמצאת מפת עץ - כתבתה מאה. קטנה בת שלש שנים ולמטה שנבעלה, אפלו בא עליה אדם גדול - כתבתה מאתים; סופה שתחזור בתולה כשאר הבתולות. וכן גדולה שבא עליה קטן מכן תשע שנים ולמטה - כתבתה מאתים, כאלו לא נבעלה כלל; שביאת בן תשע שנים ויום אחד ביאה, פחות מזה אין ביאתו ביאה.

ד. בתולה שהיא בוגרת, או סומא, או אילוניית [דומה לאיל זכר ואינה מולידה] - כתבתן מאתים; אבל החרשת והשוטה, לא תקנו להן חכמים כתבה. השוטה, לא תקנו לה נשואין כלל; והחרשת, אף על פי שיש לה נשואין מדבריהם [מדברבן], לא תקנו לה כתבה, כדי שלא ימנעו ולא ישאו אותה. וכשם שאין לה כתבה, כך אין לה מזונות, ולא תנאי מתנאי כתבה; ואם פנסה [נשאה כשהיא] חרשת ונתפקחה - יש לה כתבה ותנאי כתבה, וכתבתה מאה.

ה. נשא חרשת או שוטה וכתב לה מאה מנה - כתבתן קיימת, מפני שרצה להזיק נכסיו.

ו. חרש או שוטה שנשאו נשים פקחות - אף על פי שנתפקח החרש ונשתפה השוטה, אין לנשיהן עליהן כלום [שום תביעה]; רצו לקימן אחר שהבריא, יש להן כתבה מאה. ואם בית דין הן שהשיאו את החרש, וכתבו לה כתבה על נכסיו - נוטלת כל מה שכתבו לה בית דין; אבל השוטה, אין בית דין משיאין אותו - במקום שאין תקנת חכמים עומדת, לא תקנו לו נשואין. וכן קטן - לא תקנו לו חכמים נשואין, הואיל וסופו לבוא לידי נשואין גמורין. ומפני מה תקנו נשואין לקטנה ואף על פי שהיא באה לידי נשואין גמורין? כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר [זנות]. ואין משיאין את הקטן עד שבודקין אותו ויודע שהביא סימנין. ז. קטן, אפלו בן תשע שנים ויום אחד, שנשא אשה - אין לה כתבה; ואם הגדיל וקימה [נשאר להיות בעלה] אחר שהגדיל, יש לה עקר כתבה מנה. וכן גר שנתגרר הוא ואשתו - כתבתה מנה, שעל מנת בן קימה.

ח. כל בתולה שכתבתה מאתים, יש לה טענת בתולים; וכל שכתבתה מנה, או שלא תקנו לה חכמים כתבה - אין לה טענת בתולים. והמתירחד עם ארוסתו קדם נשואין, אין לו טענת בתולים.

ט. ומה היא טענת בתולים? זה שנשא בתולה שחזקה שהיא בתולה, וטוען ואומר 'לא מצאתיה בתולה'. וישגי

ה. כל הדברים האלו, אף על פי שלא נכתבו בשטר כתבה, ואפילו לא כתבו כתבה צדין, אלא נשא סתם - בין שנשא, וזה הבעל בארבעה דברים שלו, וזאת האשה בעשרה דברים שלה, ואינן צריכין לפרש.

ו. התנה הבעל שלא יתחייב באחד מן הדברים שהוא חייב בהן, או שהתנה האשה שלא יזכה הבעל באחד מן הדברים שהוא זוכה בהן - התנאי קיים, חוץ משלשה דברים שאין התנאי מועיל בהן, וכל המתנה עליהן תנאו בטל, ואלו הן: עונתה, ועקר כתבתה, וירשתה.

ז. כיצד? התנה עם האשה שאין לה עליו עונה, תנאו בטל וחיוב בעונתה - שהרי התנה על מה שכתוב בתורה, ואינו תנאי ממוין.

ח. התנה עמה לפחת מעקר כתבה, או שכתב לה מאתים או מאה עקר כתבה וכתבה לו שנתקבלה מהן כך וכך והיא לא נתקבלה [אלא מחלה לו] - תנאו בטל; שכל הפוחת לכתולה ממאמנים ולא למנה ממנה, הרי זו בעילת זנות.

ט. התנה עמו אחר שנשא אשה שלא יירשנה - תנאו בטל. ואף על פי שירשת הבעל מדברי סופרים, עשו חזק לדבריהם כשל תורה, וכל תנאי שבידו בטל ואף על פי שהוא ממוין, שנאמר בה: "לחקת משפט לדורותיכם". ובשאר הדברים תנאו קיים, כגון שהתנה עמה שאין לה שאר יבסות, על מנת שלא יאכל פרות נכסיה; וכל פיוצא בהן, תנאו קיים.

י. כמה מזונות פוסקין לאשה? פוסקין לה לחם שתי סעודות בכל יום, סעודה בינונית של כל אדם באותה העיר שאינו לא חולה ולא גרָגָרָן [רעבתן]; ומאותו מאכל של אנשי אותה העיר, אם חטים חטים, ואם שעורים שעורים, וכן ארז או דחן, או משאר מינין שנהגו בהן. ופוסקין לה פרפרת [תיבול] לאכל בה את הפת, כגון קטניות או ירקות וכיוצא בהן; ושמן לאכילה, ושמן להדלקת הנר, ופרות; ומעט זין לשחות, אם היה מנהג המקום שישתו הנשים זין. ופוסקין לה שלש סעודות בשבת, ובשאר ימים דגים כמנהג המקום. ונותן לה בכל שבת ושבת מצה כסף [מטבע ששוויו אחד מ' בדינר] לצרכיה, כגון לכבוס או למרחץ וכיוצא בהן. יא. כמה דברים אמורים? בעניי שבישראל. אבל אם היה עשיר, הכל לפי עשרו; אפילו היה ממונו ראוי לו שיעשה לה כמה תכשילי בשר בכל יום, כופין אותו ופוסקין לה מזונות כפי ממונו. ואם היה עני ביותר ואינו יכול לתן לה לחם שהיא צריכה לו - כופין אותו להוציא, ותהיה כתבתה חוב עליו עד שתמצא גיד ויתן.

יב. בעל שרצה לתן לאשתו מזונותיה הראויות לה, ותהיה אוכלת ושותה לעצמה והוא אוכל ושותה לעצמו - הרשות בידו; ובלבד שיאכל עמה מלילי שבת ללילי שבת.

יג. האשה שפסקו לה מזונות והותירו [נותרו], המותר לבעל. היה בעלה בהן - אינו נותן לה כל מזונותיה תרומה, מפני שטרח גדול הוא לה לשמרון מדבר המטמאן לאכלן בטירה; אלא נותן לה מחצה חליץ ומחצה תרומה. יד. כשם שאדם חייב במזונות אשתו, כך הוא חייב במזונות

נאמן, ועליה להביא ראיה, לא על האיש; שחזקה היא שאין אדם טורח בסעודה [בנישואין] ומפסידה [ע"י שמשקר שהיא לא בתולה] והופך שמחתו אבל.

טו. ועד מתי יש לו לטען טענת בתולים? אם נסתרה [נתייחדה עמו] - מיד; ואם לא נסתרה - אפילו לאחר שלשים יום.

טז. הורו כל הגאונים, שזה שאמרו חכמים שהוא נאמן אם הכחישו, להפסידה עקר הכתבה, אבל התוספת יש לה, אלא אם כן נודע בראיה ברורה שהיתה בעולה, או שהודת [הודתה] לו שהיא בעולה קדם שמתאגרס והטעתו. לפיכך יש לו להשביעה בנקיטת חפץ [תפיסת חפץ קדוש], כדין כל הנשבעין ונוטלין [קבוצה טובעים שנוטלין ממון רק בשבועה], ואחר כך תגבה התוספת. ואין לה היא להשביעו שלא מצאה בתולה ואחר כך תפסיד עקר כתבה, שחזקה היא שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה; ויש לה להחרים סתם על מי שטוען עליה שקר.

יז. הרי שרצה לקימה אחר שהפסידה עקר כתבתה - חוזר וכותב לה מאה, לפי שאסור לו לאדם לשהות עם אשתו שעה אחת בלא כתבה, כמו שבארנו.

יום חמישי ז' טבת ה'תש"ע

הלכות אישות פרק יב

א. כשנשא אדם אשה, בין בתולה בין בעולה, בין גדולה בין קטנה, אחת בת ישראל ואחת הגויה או המשחררת - שפחה כנענית לשעבר - יתחייב לה בעשרה דברים, ויזכה בארבעה דברים.

ב. והעשרה, שלשה מהן מן התורה, ואלו הן: "שארה כסותה ועונתה". "שארה", אלו מזונותיה; "כסותה", כמשמעה; "עונתה", לבוא עליה כדרך כל הארץ. והשבעה מדברי סופרים, וכלן תנאי [תקנות] בית דין הם. האחד מהן, עקר כתבה; והשאר הן הנקראין תנאי כתבה, ואלו הן: לרפאתה אם חלתה, ולפדותה אם נשבת, לקברה כשתמות, ולהיות נזוגית מנכסי וישובת בביתו אחר מותו כל זמן אלמנותה, ולהיות בנוחיה ממנו נזונות אחרי מותו עד שיתאגרס, ולהיות בניה הזכרים ממנו יורשין כתבתה יותר על חלקם בירשה שעם אחיהם מאשה אחרת.

ג. והארבעה שזוכה בהן, כלם מדברי סופרים, ואלו הן: להיות מעשה ידיה שלו, ולהיות מציאתה שלו, ושיהא אוכל פרות כל נכסיה בחייה, ואם מתה בחייו יירשנה; והוא קודם לכל אדם בירשתה.

ד. ועוד תקנו חכמים, שיהיו מעשה ידי האשה כנגד [תמורת] מזונותיה, ופדיונה כנגד [תמורת] אכילת פרות נכסיה, וקבורתה כנגד [תמורת] ירשתו לכתבתה. לפיכך אם אמרה האשה 'איני נזוגת' [מתפרנסת ממנו] ואיני עושה 'איני מביאה לו רווחי עבודתי' - שומעין לה, ואין כופין אותה; אבל אם אמר הבעל 'איני נגף ואיני נוטל כלום ממצעה ידיך' - אין שומעין לו, שמה לא יפיקו לה מעשה ידיה במזונותיה. ומפני זה יחשבו המזונות כתנאי הכתבה.

ה'נחתי לך מזונות' - הרי זו נשבעת בנקיטת חפץ [באחיזת חפץ קדוש] שלא הניח לה. לא תבעה ולא מכרה אלא שְהַת עד שְבֵא, הוא אומר 'הנחתי', והיא אומרת 'לא הנחתי, אלא לִוִּיתִי מִזֶּה וְנִתְפַּרְנְסְתִּי' - נשבע שבושת הסת [שבועה] שהסיתו עליו חכמים, ללא נקיטת חפץ [שְהַנִּית לה, וְנִפְטָר; וַיִּשְׁאֶר הַחוּב עָלֶיהָ].

כב. מְכָרָה מִשְׁלָטְלִין וְאָמְרָה 'בְּמִזְנוֹת מְכָרְתִּי', והוא טוען ואומר 'מִזְנוֹת הַנְּחָתִי' - נשבעת שבושת הסת שלא הניח. הרי שלא תבעה ולא לִוִּיתָה ולא מְכָרָה, אלא דְחָקָה עֲצָמָה ביום ובלילה, וְעִשְׂתָּ וְאָכְלָה - אין לה כלום.

כג. המדיר את אשתו מלהנות לו, בין שפרש עד זמן פלוני, בין שלא פרש אלא סתם - ממתינין לו שלשים יום: אם תמו ימי נדרו, או שלא תמו והתיר נדרו - הרי מוטב; ואם לאו - יוציא ויתן כתובה. ובאותן השלשים יום תהיה היא עושה ואוכלת, ויהיה אחד מחבריו מפרנס אותה דברים שהיא צריכה להן יתר על מצשה ידיה, אם אין מצשה ידיה מספיקין לכל.

כד. המדיר את אשתו שלא תטעם אחד מכל הפרות - ממתינין לו שלשים יום; יתר על כן, יוציא ויתן כתובה; אפלו הדירה שלא תטעם מאכל רע, אפלו הדירה ממין שלא אכלה אותו מימיה - יוציא אחר שלשים יום ויתן כתובה. נדרה היא שלא תאכל אחד מכל מן הפרות, וקנים לה הוא את נדרה, או שִׁנְדְּרָה בְּנִזְרָה [נזירות] ולא הפר לה - אם רצה שתשב תחתיו ולא תאכל פרות או תהא נזירה - תשב; ואם אמר: 'איני רוצה באשה נזירה' - יוציא ויתן כתובה, שהרי היה בידו להפר והוא קנים לה ברכונו.

יום שישי ח' טבת ה'תש"ע

הלכות אישות פרק יג

א. כמה הפסות שהוא חייב לתן לה? בגדים של חמשים וזו משנה לשנה, מפתשבע אותן הימים, שנמצאו החמשים, ששה דינרין ורביע דינר בסף. נותנין לה חֲדָשִׁים בימות הגשמים, ולובשת בליתיהן [בגדים שנתישנו] בימות החמה. והשחקים, והם מותר הפסות [בגדים שנשחקו] - הרי הן שלה, כדי שתתפסה בהן בימי נדתה. ונותנין לה תגור למתניה וכפח לראשה, ומנעל ממועד למועד [מרגל לרגל].

ב. כמה דברים אמורים? באותן הימים ובארץ ישראל. אכל בשאר זמנים ושאר המקומות, אין הדמים עקר - יש מקומות שיהיו שם הבגדים ביקר הרבה, או בזול הרבה; אלא העקר שסומכין עליו, שמתכבין אותו לתן לה בגדים הראויין לה לימות הגשמים ולימות החמה, בפחות [הזול ביותר] שלובשת כל אשה בעלת בית באותה המדינה.

ג. ובכלל הפסות שהוא חייב לה - כלי בית ומדור [דירה] שיושבת בו. ומה הן כלי הבית? מטה מצעת, ומפץ [מצע] או מחצלת לישב עליה, וכלי אכילה ושתייה, כגון קדרה וקערה וכוס ויבקבוק וכיוצא בהן. והמדור ששוכר לה - בית של ארבע אמות על ארבע אמות; ותהיה רחבה [חצר] חוצה לו כדי להשתמש בה, ויהיה לו בית הפסא חוץ ממנו.

בני ובנותיו הקטנים עד שיהיו בני שש שנים. מכאן ואילך, מאכילן עד שיגדלו בתקנת חכמים; ואם לא רצה - גוצרין בו ומכלימין אותו ופוצרין [מפצירים] בו. ואם לא רצה - מכריזין עליו בצבור ואומרים: 'פלוגי אכזרי הוא ואינו רוצה לזון בניו, והרי הוא פחות מעוף טמא שהוא זן את אפרוחיו'. ואין כופין אותו לזנום אחר שש.

טו. כמה דברים אמורים? באיש שאינו אמור [מוחזק כבעל ממון] ואין ידוע אם ראוי לתן צדקה או אינו ראוי; אבל אם היה אמור שיש לו ממון הראוי לתן ממנו צדקה המספקת להן - מוציאים ממנו בעל כרחו משום צדקה, וזנין אותן עד שיגדילו.

טז. מי שהלך למדינה אחרת, ובאה אשתו לבית דין לתבע מזונות - שלשה חדשים הראשונים מיום הליכתו אין פוסקין לה בהן מזונות, חזקה היא שאין אדם מניח ביתו ריקן. מכאן ואילך פוסקין לה מזונות; ואם היו לו נכסים - בית דין יורדין לנכסיו ומוכרין למזונותיה. ואין מחשבין עמה על מצשה ידיה [אם הם מספיקים לה] עד שיכבוא בעלה; אם מצא שעשת, הרי זה שלו. וכן אם לא עמדה בדין אלא מכרה לעצמה למזונות - מכרה קנים; ואינה צריכה הכרזה [מכירה פומבית לכל המרבה] ולא שבועה [שאין בידה משל בעלה] עד שיכבוא בעלה ויטען, או עד שתבוא לגבות כתובתה אחר מותו, מגלגלין [מוסיפין] עליה [בשבועתה] שלא מכרה אלא למזונות שהיא צריכה להן.

יז. וכשם שבית דין מוכרין למזון האשה שהלך בעלה, כן מוכרין למזון בניו ובנותיו שהן בני שש שנים או פחות; אבל יתר על שש, אין זנין אותן מנכסיו שלא בפניו אף על פי שהוא אמור. וכן מי ששפטה - בית דין יורדין לנכסיו ומוכרין, וזנין אשתו ובניו ובנותיו שהן בני שש או פחות ומפרנסין אותן.

יח. יש מן הגאונים שהורה, שאין פוסקין מזונות לאשה שהלך בעלה או שמת בעלה, עד שיהיה שטר כתובה יוצא מתחת ידה; ואם לא תוציא שטר כתובה, אין לה מזונות; שמה נטלה כתובתה מבעלה, או מחלה כתובתה לו, שאין לה מזונות, כמו שיתבאר. ויש מי שהורה שפוסקין לה בחזקת שלא נטלה ולא מחלה, ואין מצריכין אותה להביא כתובה. ולזה דעתי נוטה במי שהלך בעלה, הואיל ויש לה מזונות מן התורה. אבל אם מת בעלה - אין לה מזונות עד שתביא כתובה, מפני שהיא אוכלת בתקנת חכמים, ועוד מפני שנונת מנכסיו יורשין, ולעולם טוענין לירוש.

יט. הלך בעלה, ולותה ואכלה - כשיכבוא חייב לשלם. עמד אחד מדעת עצמו וזנה משלו - אם כבוא הבעל אינו חייב לשלם לו, אלא הרי זה אבד את מעותיו, מפני שלא צוהו לזונה, והיא לא לותה ממנו.

כ. הבעל שאמר לאשתו בשעה שהלך: 'טלי מצשה ידך במזונותי' - אין לה מזונות, שאלו לא רצת בדבר זה ולא סמכה דעתה, היה לה לתבעו או לומר לו 'אין מצשה ידי מספיקין לי'.

כא. הרי שעמדה בדין ופסקו לה מזונות ומכרו בית דין ונתנו לה, או שמכרה לעצמה, ובא הבעל וטען ואמר:

כדי שלא תתעבר, או הדירה שתעשה מעשה שוטים ודברים שאינן אלא כשטות - הרי זה יוציא ויתן כתובה. ו. המדיר את אשתו מתשמיש המטה - שבת אחת [שבוע], ממתינין לו; יתר על כן - יוציא ויתן כתובה, או יפר נדרו, ואפלו היה מלך שעונתו לששה חדשים; שכינן שגדר, הרי צערה ונתנאשה. וכיצד מדידה? אם אמר לה: 'תשמישי אסור עליך', או שנשבע שלא ישמש מטתו - לא נדר כלום, ואם נשבע - נשבע לשוא, מפני שהוא משעבד לה. אמר לה: 'הנאת תשמישך אסורה עלי' - הרי זה נדר, ואסור לשמש; שאין מאכילין את האדם דבר האסור לו.

ז. אסור לאדם למנוע את אשתו עונתה; ואם מנע כדי לצערה - עובר בלא תעשה של תורה, שנאמר: "שאררה כסותה ועונתה לא יגרע". ואם חלה או תשש כחו ואינו יכול לבצל - ימתין ששה חדשים עד שיבריא, שאין לך עונה גדולה מזו, ואחר כך - או טל ממנה רשות, או יוציא ויתן כתובה.

ח. האשה שמנעה בעלה מתשמיש המטה - היא הנקראת 'מונרת'. ושואלין אותה מפני מה מנרה. אם אמרה: 'מאסתיהו, ואיני יכולה להבצל לו מדעתי' [מרצוני] - כופין אותו להוציא לשעתו [מיידיה], לפי שאינה בשביבה שתבעל לשנוי לה; ותצא בלא כתובה כלל, ותטל בלייתיה [בגדים בלויים] הקנמין, בין מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותו, בין מנכסים שלא נתחייב באחריותו. ואינה נוטלת משל בעל כלום; ואפלו מנעל שברגליה ומטפחת שבראשה שלקחן לה, פושטת ונותנת לו. וכן כל שנתן לה מתנה, מחנרת אותן, שלא נתן לה על מנת שתטל ותצא.

ט. ואם מנרה מתחת בעלה כדי לצערו, ואמרה: 'הריני מצערת אותו בכך, מפני שעשה לי כך וכך', או 'מפני שקללני', או 'מפני שעשה עמי מריבה', וכיוצא בדברים אלו - שולחים לה מבית דין ואומרים לה: 'הוי יודעת, שאם את עומדת במרדך, אפלו כתבתך מאה מנה, הפסדת אותה'; ואחר כך מקריזין עליה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בכל יום ארבע שבתות [שבועות] זו אחר זו, ואומרים: 'פלונית מרדה על בעלה'.

י. ואחר ההכרזה שולחין לה פעם שניה, ואומרים לה: 'אם את עומדת במרדך, הפסדת כתבתך'. אם עמדה במרדה ולא חזרה - נמלכין בה, ותאבד כתבתה, ולא יהיה לה כתובה כלל; ואין נותנין לה גט עד שנים עשר חדש, ואין לה מזונות כל שנים עשר חדש. ואם מתה קדם הגט, בעלה יורשה.

יא. פסדר הזה עושין אם מרדה כדי לצערו - ואפלו היה נדה או חולה שאינה ראויה לתשמיש, ואפלו היה בעלה מלך שעונתו לששה חדשים, ואפלו יש לו אשה אחרת.

יב. וכן ארוסה שהגיע זמנה להנשא, ומרדה כדי לצערו ולא נשאת - הרי זו מונרת מתשמיש. וכן יבמה שלא רצת להתירם כדי לצערו - פסדר הזה עושין לה.

יג. המונרת הזאת - כשהיא יוצאת אחר שנים עשר חדש בלא כתובה, תחזיר כל דבר שהוא של בעל. אבל נכסים שהכניסה לו ובלייתיה קנמין - אם תפסה, אין מוציאין

יט. במה דברים אמורים? מחוצה לארץ לחוצה לארץ, או מארץ ישראל לארץ ישראל. אבל מחוצה לארץ לארץ ישראל - כופין לעלות, אפלו מנה היפה לנה רע; ואפלו מקום שרבו ישראל למקום שרבו גויים - מעלין. ואין מוציאין מארץ ישראל לחוצה לארץ, ואפלו מנה הרע שרבו גויים לנה יפה שרבו ישראל.

כ. אמר האיש לעלות לארץ ישראל והיא אינה רוצה - תצא שלא בכתובה; אמרה היא לעלות והוא אינו רוצה - יוציא ויתן כתובה; והוא הדין לכל מקום מארץ ישראל עם ירושלים; שהכל מעלין לארץ ישראל, ואין הכל מוציאין משם; והכל מעלין לירושלים, ואין הכל מוציאין משם.

יום שבת קודש ט' טבת ה'תש"ע

הלכות אישות פרק יד

א. עונה [תשמיש] האמורה בתורה - לכל איש ואיש כפי כחו וכפי מלאכתו. ביצד? בני אדם הבריאים הרפים והענגים [מפונקים] שאין להם מלאכה שמכשלת כחן אלא אוכלין ושותין ויושבין בבתיהן - עונתיהן בכל לילה. הפועלין - כגון חציטין, והאורגין, והבונים, וכיוצא בהן - אם היה מלאכתן בעיר, עונתיהן פעמים בכל שבת; ואם מלאכתן בעיר אחרת, עונתן פעם אחת בשבת. החמרים - פעם אחת בשבת; הגמלים - אחת לשלשים יום; המלחין - אחת לששה חדשים. תלמידי חכמים - עונתן פעם אחת בשבת, מפני שתלמוד תורה מתש כחן; ודרך תלמידי חכמים לשמש משתן מלילי שבת ללילי שבת.

ב. יש לאשה לעכב על בעלה שלא יצא לסחורה אלא למקום קרוב, שלא ימנע מעונתה, ולא יצא אלא ברשותה; וכן יש לה למנוע לצאת ממלאכה שעונתה קרובה למלאכה שעונתה רחוקה, כגון חמר שבקש להעשות גמל, או גמל להעשות מלח. ותלמידי חכמים יוצאין לתלמוד תורה שלא ברשות נשותיהן שנים שלש שנים; וכן רף וענג שנעשה תלמיד חכמים, אין אשתו יכולה לעכב.

ג. נושא אדם במה נשים, אפלו מאה, בין בבת אחת, בין בזו אחר זו, ואין אשתו יכולה לעכב; והוא שיהיה יכול לתן שאר כסות ועונה כראוי לכל אחת ואחת. ואינו יכול לכף אותן לשכן בחצר אחת, אלא כל אחת ואחת לעצמה.

ד. וכמה היא עונתן? לפי מנינן. ביצד? פועל שהיו לו שתי נשים - יש לזו עונה אחת בשבת ולזו עונה אחת בשבת; היי לו ארבע נשים - נמצאת עונת כל אחת מהן פעם אחת בשתי שבתות. וכן אם היה מלך ויש לו ארבע נשים, תהיה עונת כל אחת מהן פעם אחת בשתי שנים. לפיכך צוה חכמים שלא ישא אדם יותר על ארבע נשים, אף על פי שיש לו ממון הרבה, כדי שתגיע להן עונה פעם אחת בחדש.

ה. המדיר את אשתו [ממנונו, עד] שתאמר לאחרים מה שאמר לה או מה שאמרה לו מדברי שחוק וקלות ראש שמדבר אדם עם אשתו על עסקי תשמיש - הרי זה יוציא ויתן כתובה; שאין זו יכולה להעז פניה ולומר לאחרים דברי קלון. וכן אם הדירה שתהיה מתהפכת בשעת תשמיש

מחזירה לו לאשה כמות שהיתה; ואם רצה אחר כך, מגרשה ונותן לה כתבתה.

יט. אין מחיבין את הפעל לפדות את אשתו ביתר על דמיה, אלא כמה שהיא שוה כשאר השבויות. היו דמיה יותר על כדי כתבתה, ואמר: 'הרי אני מגרשה וזו כתבתה, תלך ותפדה את עצמה' - אין שומעין לו; אלא כופין אותו ופודה אותה, אפלו היו דמיה עד עשרה בכתבתה, ואפלו אין לו אלא כדי פדיונה. כמה דברים אמורים? בפעם ראשונה; אבל אם פדה ונשבת פעם שניה ורצה לגרשה - הרי זה מגרש ונותן כתבה, והיא תפדה את עצמה.

כ. מי שנשבת אשתו, והוא במדינת הים - בית דין יורדין לנכסיו ומוכרין בהכרזה [מכרז פומבי], ופודין אותה כדרך שהפעל פודה.

כא. המדיר את אשתו נדר שהיא חביב בגללו לגרשה ולתן כתבתה, ונשבת אחר שהדירה - אינו חביב לפדותה; שמעת שהדירה נתחייב לגרשה ולתן כתבתה.

כב. האשה שהיתה אסורה על בעלה מאסורי לאוין, ונשבת - אינו חביב לפדותה, אלא נותן לה כתבתה והיא תפדה עצמה. והלא השבויה אסורה לכהן, והרי הוא פודה אותה - מפני שלא היתה אסורה מקדם, ואסור השביה הוא שגרם לה.

כג. מתה אשתו - חביב בקבורתה, ולעשות לה הספד וקנינים [לשכור מקוננות] כדרך כל המדינה; ואפלו אני שבישראל, לא יפתחו לו משני חילין ומקוננת. ואם היה עשיר, הפל לפי כבודו; ואם כבודו יותר מכבודו, קוברין אותה לפי כבודו; שהאשה עולה עם בעלה [לדרגת עשירות] ואינה יורדת, אפלו לאחר מיתה.

כד. לא רצה לקבר את אשתו, ועמד אחד מדעת עצמו וקברה - מוציאין מבעלה בעל כרחו ונותנין לזה, כדי שלא תהיה זו משלכת לכלבים. היה במדינה אחרת כשמתה אשתו - בית דין יורדין לנכסיו ומוכרין בלא הכרזה [מכרז פומבי], וקוברין אותה לפי ממון הבעל, ולפי כבודו או לפי כבודו.

מדה; ואם תפסן הבעל, אין מוציאין מידו. וכן כל מה שאבד מנכסיה שקבל הבעל אחריותו עליו, אינו משלם לה כלום. זה הוא דין התלמוד, במורדת.

יד. ואמרו הגאונים, שיש להן בכבל מנהגות אחרות במורדת; ולא פשטו אותן המנהגות ברב ישראל, ורבים וגדולים חולקין עליהן ברב המקומות. ובדין התלמוד ראוי לתפס ולדון.

טו. המורד על אשתו ואמר: 'הריני זן ומפרנס, אבל אני בא עליה מפני שאני שנאתיה' - מוסיפין לה על כתבתה משקל שש ושלשים שעורה של כסף בכל שבת ושבת; וישב ולא ישמש כל זמן שתראה היא לישוב. ואף על פי שכתבתה הולכת ונוספת - הרי הוא עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא יגרע"; שאם שנא ישלח, אבל לענות אסור. ולמה לא ילקה על לאו זה? מפני שאין בו מעשה.

טז. איש ואשתו שבאו לבית דין, הוא אומר: 'זו מורדת מתשמיש', והיא אומרת: 'לא כי, אלא כדרך כל הארץ אני עמו', וכן אם טענה ואמרה שהיא מורד מתשמיש, והוא אומר: 'לא כי, אלא כדרך כל הארץ אני עמה' - מחרימין תחלה [חרם סתמי] על מי שהוא מורד ולא יודה בבית דין; ואחר כך, אם לא הודו - אומרין להן: 'התיחדו בפני עדים'. התיחדו ועדין הן טוענין, מבקשין מן הנטען ועושין פשרה כפי כח הדין; אבל לבעל בפני אדם אי אפשר, לפי שאסור לבעל בפני כל בריה.

יז. האשה שחלתה - חביב לרפא אותה עד שתבריא. ראה שהחלי ארץ ופסיד ממון הרבה לרפואה, ואמר לה: 'הרי כתבתך מנחת, או רפאי עצמך מכתבתיך, או הריני מגרשך ונותן כתבה והולך' - שומעין לו; ואין ראוי לעשות כן, מפני דרך הארץ.

יח. נשבת - חביב לפדותה. אם היה כהן שקבר נאסרה עליו - פודה, ומחזירה לבית אביה; ואפלו היה בעיר אחרת, מטפל בה עד שמחזירה למדינתה, ומגרשה, ונותן לה כל כתבתה. היה בעלה ישראל שהשבויה מתרת לו,

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ג'ט' טבת ה'תש"ע

מטמאה, ומצוה זו כוללת הלכות הדברים שבהם היא נעשית זבה, ואיך מטמאה וולתה אחר שנעשתה זבה.

יום שלישי ה' טבת ה'תש"ע

מצות עשה קד.

המצוה הק"ד — הצווי שנוצטוינו להיות הזב מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני הדברים שבהם הוא נעשה זב, ובאיזה אופן הוא מטמא לזולתו.

יום ראשון ג' טבת ה'תש"ע

מצות עשה ק.

המצוה המשלמת מאה — הצווי שנוצטוינו להיות היולדת טמאה. ומצוה זו כוללת כל-דיני היולדת.

יום שני ד' טבת ה'תש"ע

מצות עשה קו.

המצוה הק"ו — הצווי שנוצטוינו להיות זבה

יום רביעי ו' טבת ה'תש"ע**מצות עשה קד. צו.**

המצוה הק"ד — הצווי שנוצטוינו להיות הזב מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני הדברים שבהם הוא נעשה זב, ובאיזה אופן הוא מטמא לזולתו.

המצוה הצ"ו — הצווי שנוצטוינו להיות הנבלה מטמאה, ומצוה זו כוללת טמאת נבלה וכל-דיניה. והנני מזכיר לך עתה הקדמה, אשר ראוי שתזכרנה בכל מה-שיזכר לקמן ממיני הטמאות, והוא: זה שאנו מונים כל-מין ומין מן-הטמאות כמצות עשה, אין ענינו שאנו חייבים להטמא בטמאה זו, וגם לא שאנו מזוהרים מלהטמא בה, עד שיהיו (או בכלל) מצות לא-תעשה, אלא זה שהתורה אמרה כי הנוגע במין זה נטמא, או שדבר זה מטמא באופן כזה, למי שנגע בו — מצות עשה, כלומר: דין זה שנוצטוינו בו הוא מצוה, הינו שאנו אומרים שהנוגע בדבר פלוני באופן כזה נטמא; ואם הוא במצב אחר, אינו נטמא. אף עצם ההטמאות הוא דבר של רשות: אם רוצה מטמא ואם לאו אינו מטמא. ולשון ספרא (פרשת שמייני): "ובגבלתם לא תגעו" (ויקרא יא, ח) — "יכול אם נגע אדם בגבלה ילקה ארבעים? תלמוד לומר: "ולאֵלֶּה תטמאו" (שם יא, כד); יכול אם ראה אדם נבלה ילך ויטמא לה? תלמוד לומר: "ובגבלתם לא תגעו", הא כיצד? הוי אומר: רשות". אם כן המצוה היא — הדין אשר נצטוינו בדינים אלו ונאמר לנו שהנוגע בזה נטמא ונעשה טמא וחייב בכל-חיובי הטמאים: לצאת חוץ למחנה שכינה (מ'עזרת ישראל' שבמקדש ופנימה) ושלל לאכל קדש ולא לנגע בו וכיוצא בזה — וזהו הצווי, כלומר: שנעשה טמא אם נגע בדבר זה, או אם היה בקרבתו באופן כף. וזכור ענין זה בכל-מין ממיני הטמאה.

יום שישי ח' טבת ה'תש"ע

המצוה הצ"ז — הצווי שנוצטוינו להיות שמונה מינים מן השרצים מטמאין. ומצוה זו כוללת טמאת שרץ ודיניה.

יום שבת קודש ט' טבת ה'תש"ע**מצות עשה צו.**

המצוה הצ"ז — הצווי שנוצטוינו להיות שמונה מינים מן השרצים מטמאין. ומצוה זו כוללת טמאת שרץ ודיניה.

יום חמישי ז' טבת ה'תש"ע**מצות עשה צו.**

המצוה הצ"ו — הצווי שנוצטוינו להיות הנבלה

שמואל-א ג יג-כא

יג וַהֲגַדְתִּי לוֹ כִּי־שָׁפַט אֲנִי אֶת־בֵּיתוֹ עַד־עוֹלָם בָּעֵינִי אֲשֶׁר־יָדַע כִּי־מִקְלָלִים
 לָהֶם בָּנָיו וְלֹא כִהָּה בָּם: יד וְלָכֵן נִשְׁפָּעַתִּי לְבֵית עַלְי אִם־יִתְכַפֵּר עֵינִי בֵּית־עַלְי
 בְּזִבְחָהּ וּבִמְנַחָה עַד־עוֹלָם: טו וַיִּשְׁכַּב שְׁמוּאֵל עַד־הַבֶּקֶר וַיִּפְתַּח אֶת־דִּלְתוֹת
 בֵּית־יְהוָה וַשְׁמוּאֵל יֵרָא מִהַגִּיד אֶת־הַמְּרָאָה אֶל־עַלְי: טז וַיִּקְרָא עַלְי אֶת־
 שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל בְּנִי וַיֹּאמֶר הִנְנִי: יז וַיֹּאמֶר מָה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלַיךָ
 אֶל־נָא תְּכַחַד מִמֶּנִּי כֹּה יַעֲשֶׂה־לְךָ אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִיף אִם־תְּכַחַד מִמֶּנִּי דָּבָר
 מִכָּל־הַדָּבָר אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלַיךָ: יח וַיִּגְדֵּל־לוֹ שְׁמוּאֵל אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים וְלֹא כָחַד
 מִמֶּנּוּ וַיֹּאמֶר יְהוָה הוּא הַטּוֹב בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה: יט וַיִּגְדֵּל שְׁמוּאֵל וַיְהוָה הָיָה
 עִמּוֹ וְלֹא־הָפִיל מִכָּל־דִּבְרָיו אֶרְצָה: כ וַיֵּדַע כָּל־יִשְׂרָאֵל מִדֶּן וְעַד־בְּאֵר שָׁבַע כִּי
 נֶאֱמַן שְׁמוּאֵל לְנָבִיא לַיהוָה: כא וַיִּסָּף יְהוָה לְהִרְאֹה בְּשִׁלָּה כִּי־נִגְלָה יְהוָה
 אֶל־שְׁמוּאֵל בְּשִׁלָּה בְּדָבָר יְהוָה: פ

רש"י

שהגיד לו ולא כחד, מכאן אמרו (מכות יא א):
 קללת חכם אפילו על תנאי היא באה: (יח) ה'
 הוא. אדון הוא, והכל שלו: (כא) כי נגלה ה'
 אל שמואל. לפי שאמר למעלה ודבר ה' היה
 יקר בימים ההם, אמר כאן כי מעתה בשביל
 שמואל, נגלה ושנה והרגיל להגלות:

מצודת ציון

(יג) מקללים. ענין בזיון, כמו (מלכים-א ב ח): קללה
 נמרצת. או הוא מלשון קללה ממש: כהה. ענין חושך:
 (טו) המראה. מראה הנבואה: (יז) תכחד. ענין מניעה
 והעלמה, כמו (בראשית מז יח): לא נכחד מאדוני:
 (כ) נאמן. מתקיים, כמו (לעיל ב לה): בית נאמן:

מצודת דוד

(יג) והגדתי לו. רצה לומר: הלא מאז הגדתי לו על ידי
 איש אלהים שאשפוט את ביתו: בעון. בעבור העון אשר
 יודע הוא מה שבניו מקילים וכוזים כבודי, ולא מיחה בהם
 כראוי. ומלת 'להם' היא תקון סופרים, והרי הוא כאלו
 נאמר לי. או רצה לומר שאת עצמם מקללים ברוע
 מעשיהם, כי ענוש יענשו, והקללה תבא עליהם: ולא כהה

בם. רצה לומר: אף בשמוע דברי איש האלהים, עם כל זאת לא חש ולא גער בבניו להכחות מראות פניהם לביישם
 ברכים: (יד) בזבח ובמנחה. כי אין קטיגור נעשה סניגור, על כי חטאם היה בדבר הקרבנות, אולם בתשובה יכופר עון:
 עד עולם. העון הזה שמור להם עד עולם לזרעם אחריהם, לקיים בהם ככל דברי הנבואה: (טו) ויפתח. פתח הדלתות
 כמנהגו, ולא הלך להגיד הנבואה לעלי, כי פחד ממנו לבשרו בשורה קשה: (יז) מה הדבר. רצה לומר אין ספק שה'
 קרא לך עוד, לזאת אשאלך מה דבר כך, ואל תמנע מלהגיד לי: כה יעשה לך אלהים. גזם ולא אמר, וכדומה לזה נמצא
 הרבה במקרא, והרי הוא כאומר, רעה כזאת וכזאת יעשה לך אלהים, ועוד כזאת יוסיף לך רעה, אם תכחד ממני אפילו
 דבר אחד מכל דבר ה': (יח) ולא כחד. אפילו דבר אחד: ה' הוא. רצה לומר: הלא הוא ה' והכל שלו, ויעשה הטוב
 בעיניו, כי מי יוכל לומר לו מה תעשה: (יט) ויגדל. בחכמה ויראת ה': ולא הפיל וכו'. רוצה לומר: אפילו דבריו שאמר
 בעצמו לא בנבואה, לא בטל אותם המקום להיות נופלים בארץ לבל יתקיימו נאמר במשל, מהורק דבר מה, ולא יחטיא לנפול
 בארץ: (כ) כי נאמן שמואל. כי לפעמים אף אם באה הנבואה למי, היא חוזרת ונפסקת, אבל שמואל היה מוחזק לנביא
 המתקיים: (כא) ויסף כו'. רצה לומר: עם שלפני זה היה דבר ה' יקר, אבל לאחר זה הוסיף ה' להראה בשלה גם לשאר
 בני הנביאים: כי נגלה. והסבה היתה, על שנגלה ה' אל שמואל, ובעבורו בא לעולם שפע הנבואה, וחלה גם על יתר
 בני הנביאים: בדבר ה'. רצה לומר: לא שראה שום מראה, כי אם נגלה אליו דבריו וקולו אשר שמע:

דברי הימים ב כג חייג

ח וַיַּעֲשׂוּ הַלְוִיִּם וְכָל־יְהוּדָה כְּכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן וַיִּקְחוּ אִישׁ אֶת־אֲנָשָׁיו בְּאֵי הַשֹּׁבֶת עִם יוֹצְאֵי הַשֹּׁבֶת כִּי לֹא־פָטַר יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן אֶת־הַמַּחֲלָקוֹת: ט וַיִּתֵּן יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן לְשָׂרֵי הַמַּאֲוֹת אֶת־הַחֲנִיתִים וְאֶת־הַמִּגְנֹת וְאֶת־הַשְּׁלֹטִים אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ דָּוִיד אֲשֶׁר בֵּית הָאֱלֹהִים: י וַיַּעֲמֵד אֶת־כָּל־הָעָם וְאִישׁ וַיִּשְׁלְחוּ בִידוֹ מִכֶּתֶף הַבַּיִת הַיְמָנִית עַד־כֶּתֶף הַבַּיִת הַשְּׂמָאלִית לַמִּזְבֵּחַ וּלְבַיִת עַל־הַמֶּלֶךְ סָבִיב: יא וַיּוֹצִיאוּ אֶת־בֶּן־הַמֶּלֶךְ וַיִּתְּנוּ עָלָיו אֶת־הַנֹּזֶר וְאֶת־הָעֲדוֹת וַיַּמְלִיכוּ אֹתוֹ וַיִּמְשָׁחֻהוּ יְהוֹיָדָע וּבָנָיו וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ: יב וַתִּשְׁמַע עֲתָלְיָהוּ אֶת־קוֹל הָעָם הַרְצִים וְהַמְהַלְלִים אֶת־הַמֶּלֶךְ וַתָּבוֹא אֶל־הָעָם בֵּית יְהוָה: יג וַתֵּרָא וְהִנֵּה הַמֶּלֶךְ עוֹמֵד עַל־עַמּוּדוֹ בְּמִבֹּא וְהַשָּׂרִים וְהַחֲצֹצְרוֹת עַל־הַמֶּלֶךְ וְכָל־עַם הָאָרֶץ שָׂמָּה וְתוֹקֵעַ בַּחֲצֹצְרוֹת וְהַמְשׁוֹרְרִים בְּכָלִי הַשִּׁיר וּמוֹדִיעִים לְהַלֵּל וַתִּקְרַע עֲתָלְיָהוּ אֶת־בִּגְדֶיהָ וַתֹּאמֶר

קָשָׁר קָשָׁר:

רש"י

מלכי יהודה מניחים אותה הנזר על ראשם: ואת העדות. זה ספר תורה וכן הוא אומר (דברים יז) וקרא בו כל ימי חייו ורבותינו אמרו הנזר זה העדות שכל הראוי למלכות הולמתו ושאינו ראוי למלכות אינה הולמתו: (יג) עומד על עמודו. כדאמר (לעיל ב') ויעמוד המלך על העמוד כי עשה שלמה כיור נחשת וגו' ויעמד עליו ויברך על ברכיו (שם) ועד היום מנהג כשמועדים יחד עומד המלך או הדוכוס במקום גבוה כדי שיוכלו לראותו לשמוע את דברו: קשר קשר. מרד מרד:

מצודת ציון

(ח) פטר. הוא חלוף החיוב וכן בלשכות פטורים (דה"א ט): המחלקות. המשמרות הנחלקים לחלקים: (ט) השלטים. הם כעין מגינים: (י) שלחו. חרבו כמו בשלח יעבורו (איוב לג): מכתף. מעבר:

מצודת דוד

(ח) איש את אנשיו. כל שר מאה מבאי השבת ויוצאי השבת לקח את אנשיו: כי לא פטר וכו'. לא נתן רשות למשמרת יוצאי השבת ללכת לבתיהם כדרכם תמיד אבל הטיל עליהם החיוב להתעכב עוד: (ט) אשר למלך דויד. אשר המה למלך דויד שעשאם הוא: בית האלהים. בבית

האלהים: (י) ואיש. וכל איש חרבו בידו: למזבח. לפני המזבח וההיכל: (יא) ויוציאו. ממקום מחבואו: הנזר. כתר מלכות: העדות. היא התורה הנקראת עדות ותלו אותה בזרועו וכמ"ש רז"ל בס"ת היתירה של מלך, או הוא מלשון עדי וקשוט ור"ל קשטו אותו בעדי מלוכה מאבני יקר: (יב) קול העם הרצים. קול מרוצת העם וקול המהללים את המלך: (יג) על עמודו. על המקום המיוחד למלך לעמוד שם: במבוא. במקום שבאים בה לעזרה: ומודיעים. מלמדים דעת זה לזה איך להלל: קשר קשר. מרד יש כאן וכפלה דבריה כדרך החרד:

מועדי ה' נאמר, שבת בראשית לא נאמרה. בן עזאי אומר, מועדי ה' נאמר, הפרת נדרים לא נאמרה. ולהלן יבואר כיצד לומדים מכאן שהפרת נדרים בשלשה הדיוטות.

הגמרא מבררת את פירוש הברייתא. מספרת הגמרא: רב יוסי בר נתן גמיר לה להא מתניתא – למד ברייתא זו, ולא ידע ליה לפרושה – ולא ידע מה פירושה, אול בתריה דרב ששת לנהרדעא – הלך לנהרדעא לבקש אחרי רב ששת, ולא אשכחיה – ולא מצאו שם. אול בתריה למחזא הלך אחריו למחזא, ואשכחיה – ומצאו. אמר ליה רב יוסי לרב ששת, מאי – מהו פירוש דברי רבי יוסי הגלילי שאמר 'מועדי ה' נאמר, שבת בראשית לא נאמרה'.

אמר ליה רב ששת, כוונת רבי יוסי הגלילי היא שמועדי ה' – ימים טובים, צריכין קידוש בית דין, שהרי קביעת המועדים תלויה בקביעת החדוש, וכיון שנצטוו ישראל על קידוש החדוש, ובית דין קובעים מתי יהיה ראש חודש, נמצא שבקידוש ראש החדוש על ידי בית דין מתקדשים המועדים שבתוך החדוש, אבל שבת בראשית, כלומר, השבת שהיא מקודשת מששת ימי בראשית, אינה צריכה קידוש בית דין – אין בית דין צריכים לקדש את היום הראשון בשבוע לענין זה שיום השביעי שלו יהיה שבת, אלא לעולם כל יום שביעי הוא שבת.

והטעם שהוצרך הפסוק להשמיענו זאת, משום דסלקא דעתך אמינא – שהיה עולה בדעתך לומר, הואיל ובתריה – וכתובה – בתורה מצות שבת נמי – בסמוך לפרשת מועדות, שנאמר (ויקרא כג ב) 'מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קדש אלה הם מועדי, ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון מקרא קדש, תיבצע' – תצטרך גם השבת קידוש בית דין, כמועדות, קא משמע לן – השמיעה לנו התורה בכך שחזרה וכתבה (שם כג ד) 'אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם כמועדים, ולא כתבה רק 'אלה אשר תקראו אותם מקראי קדש', שרק מועדים צריכים קידוש בית דין, אבל השבת אינה צריכה קידוש בית דין.

הוסיף רב יוסי בר נתן ושאל את רב ששת: מאי – מהו פירוש דברי בן עזאי שאמר 'מועדי ה' נאמר, הפרת נדרים לא נאמרה'.

השיב לו רב ששת: מועדי ה' – כדי לקדש את החדושים, שעל פי זה נקבעים המועדות, צריכין שלשה מומחין, ואין די בשלשה הדיוטות או ביחיד מומחה, אבל הפרת נדרים אינה צריכה מומחין, אלא די בשלשה הדיוטות.

מקשה הגמרא: והא בפרשת הפרת נדרים לשון 'ראשי המטות' בתיב (במדבר לב), ומשמע שצריך דווקא מומחין. מתרצת הגמרא: אמר רב חסדא, אמר רבי יוחנן, ביחיד מומחה – הפסוק 'ראשי המטות' מלמד שאפשר להתיר את הנדר בפני יחיד מומחה, אבל כשבאים להתיר נדר בפני שלשה, אף אם הם הדיוטות, כשרים. ומברייתא זו למדו בית שמאי שדי בשלשה הדיוטות, כמו שאמר בן עזאי ופירש רב ששת את דבריו, מועדי ה' צריכין מומחין והפרת נדרים אינה צריכה מומחין.

כיון שהגמרא עסקה באיסור הנישואין משבט לשבט כדי שלא תעבור הנחלה, הגמרא מביאה משנה שיש שלמדו ממנה מתי הותר איסור זה: תנן התם – שנינו במשנה במסכת תענית (כא), אמר רבן שמעון בן גמליאל, לא

היו ימים טובים לישראל בחמשה עשר באב, וכיום הכפורים, שבת – בימים אלו, מחמת שמחת היום בנות ירושלים היו יוצאות לבושות בקלי – ובבגדין לבן של משי, והיו נגדים אלו שאולין – שהיתה כל אחת שואלת בגד מחברתה, ואף העשירות היו שואלות מחברותיהן, כדי שלא לבייש את מי שאין לו – את הבנות העניות שאין להם בגדי לבן וצריכות לשאול מחברותיהן, ומבואר בברייתא שם (לא). שמי שאין לו אשה הולך לשם, ומובא בהמשך המשנה שם, שהיו יוצאות וחולות בכרמים, ומה היו אומרות, בחור שא נא ענין וראה מה אתה בורר לך, אל תתן ענין בנוי תן ענין במשפחה וכו'.

הגמרא מבררת את דברי המשנה שם. שואלת הגמרא: מדוע ימים אלו נחשבים כימים טובים, בשלמא – מוכן הדבר לגבי יום הכפורים, שכיון שהוא יום סליחה ומחילה, ועוד, שהוא יום שנתנו בו לוחות אחרונות, הרי הוא יום טוב, אלא חמשה עשר באב מאי היא – מה הדבר שאירע בו, שמחמת כן הוא נחשב כיום טוב.

הגמרא מביאה כמה דברים טובים שאירעו בחמשה עשר באב: אמר רב יהודה אמר שמואל, חמשה עשר באב הוא יום שבו הותרו השבטים לבא – להתחתן זה בזה, שהרי בדור הנכנסים לארץ לא הותרו בנות היורשות להינשא אלא לבני שבטן, כדי שלא תעבור נחלתן משבטן לשבט אחר, של בעליהן, שנאמר בפרשת בנות צלפחד (במדבר לו ח) 'יכל בת ירשת נחלה ממשות בני ישראל, לאחד ממשפחת משה אביה תהיה לאשה, למען יירשו בני ישראל איש נחלת אבותיו'. אבל לבניהם שלא היו מבאי הארץ, הותר הדבר, וביום חמשה עשר באב פסק הדור של באי הארץ והותרו הבנות היורשות להנשא למי שירצו, אף משבטים אחרים, ולכן היה זה יום טוב.

שואלת הגמרא: מאי דרש – מה דרשו להתיר איסור זה. משיבה הגמרא: דרשו כן מהנאמר בתחילת פרשת בנות צלפחד (שם פסוק ו) 'זה תדבר', ומכך דרשו, דבר זה – איסור זה של בת היורשת להינשא לשבט אחר, לא יהא נהג אלא בדור זה – דור בנות צלפחד שנאמר בו איסור זה, והוא דור הנכנסים לארץ, אבל בבניהם לא נהג איסור זה.

טעם אחר מדוע עשאוהו לחמשה עשר באב יום טוב: רבא בר בר חנה אמר בשם רבי יוחנן, זהו יום שהותר שבת בנימן לבא בקהל – לישא את בנות שאר השבטים, דכתיב במעשה פילגש בגבעה (שופטים כא א) 'ואיש ישראל נשבע במצפה לאמר, איש ממנו לא יתן בתו לבנימן לאשה, ובחמשה עשר באב התירו איסור זה.

שואלת הגמרא: מאי דרש – כיצד דרשו להתיר את שבועתם. משיבה הגמרא: אמרו, לא נשבעו ישראל אלא שאיש ממנו לא יתן את בתו, ולא מכנינו – אבל לא נשבעו על בניהם, שהם מותרים לתת את בנותיהם לבני שבט בנימין.

טעם נוסף לשמחה ביום זה: רב דימי בר יוסף אמר בשם רב נחמן, הטעם שעשאוהו יום טוב, משום שהוא יום שכלו בו מתי מדבר – יום שהפסיקו אנשי דור המדבר למות, שלאחר חטא המרגלים נגזר עליהם שימותו במדבר ולא יכנסו לארץ ישראל, ובחמשה עשר באב של שנת הארבעים מיציאתם ממצרים פסקו מלמות, והטעם שקבעוהו יום טוב, משום דאמר מר, עד שלא כלו מתי מדבר

מועדי ה' נאמרו — כוליה מפרש לקמיה. מועדי ה' צריכין קידוש — שהיו מקדשין את החדש על פי הראייה ומתוך כך מתקדש מועד בזמנו, שלפי עיבור השנה ועיבור החדשים המועדים מתעבדין. אבל המועדים עצמן לא היו מקדשין, כי אם החדשים, כדתן בראש השנה (כד, א) לגבי קידוש החדש, שאב בית דין אומר "מקדש" וכל העם עונין אחריו "מקדש מקדש", שנאמר "אשר

תקראו אותם" קרי ביה "אתם". ותרי זמיני "מקדש" מקדש" נפקא לן מדכתיב "מקראי קדש", שהיו מקדשין את החדש על פי הראייה, וזהו תיקון המועדות וקדושתן. שבת בראשית אינה צריכה קידוש — כעין שמקדשין המועדות על ידי קידוש ראשי חדרים. אין מקדשין אחד בשבת להיות שביעי שלו שבת, אלא לעולם יום שביעי שבת הוא, בלא קידוש בית דין. ונפקא ליה מדכתיב "מועדי ה'" ויתרא, דמיז למכתב "אלה אשר תקראו אותם מקראי קדש". שבת בראשית קרי לשבת משום דכל מועדות נמי כתיב בהו "שבת שבתון", הלכך קרי ליה שבת בראשית, שמקדשת ובה מששת ימי בראשית, דבשבת ראשונה כתיב בו "ויכולו": "ויקדש אותו". גבי מועדות — בפרשת "שור או כשב" (ויקרא כב). מועדי ה' צריכין מומחין — ולא מקדשין בשלשה הידיעות כהפרת נדרים, ולא בחדיד מומחה כהפרת נדרים, אלא בשלשה מומחין, כדילפינן בראש השנה: אין לך מומחה בישראל יותר ממשה רבינו, וקאמר ליה רחמנא: עד דאיכא אחרן בהך, דכתיב "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן וגו' החדש הזה לכם" — ככם, מומחין. ואין בית דין שקול. ומוסיפין עליהם עוד אחד. תנן התם — במסכת תענית. ומשום דקאמר לקמן "יום שהותרו שבטים" כו' נקט לה "השואלין" — שאפילו מי שיש לה היתה שואלת, שלא לבייש את השואלת מחמת שאין לה. כדאמינן במסכת תענית (לא, א): בת מלך שואלת מנת כזך גדול כו'. יום שנתנו בו לוחות אחרונות: כדנתניא בסדר עולם: משה עלה בששה בסיקן לקבל לוחות

הראשונות. וירד בשבעה עשר בתמוז, דהיינו בסוף ארבעים יום. עלה בשמונה עשר ובקש רחמים בשביל עון העגל, שנאמר "ואתנפל לפני ה' את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה אשר התנפלת כי אומר ה' להשמדי אתכם" (דברים ט), ובאותה שעה נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל ואמר לו למשה "פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים". וירד בעשרים ושמונה באב, ופסל שני לוחות אבנים, כדכתיב "ויפסלו שני לוחות אבנים כראשונים וישכם משה בבקר", ועלה בעשרים ותשעה באב, ועשה עוד ארבעים יום משלשים באב עד עשרה בתשרי, שנאמר "ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים ארבעים" וגו'. בעשרה בתשרי הוא יום הכפורים נתרצה המקום בשמחה לישראל, ואותו היום ירד משה והלוחות בידו. יום שהותרו שבטים — הכי הוה קים להו. לבא זה בזה — שהותרו הסבת נחלה, שפסק אותו דור של באי הארץ שנאסר להם הסבת נחלה. והשתא מיהא, אם נשתירי עדיין בני אדם שהיו באותו הדור — אבתי באיסורייהו קיימי, אבל שאר בני אדם שלא היו באותו הדור — מותרין. ויש מפרשי שיש שחותרו שבטים — שהיו בחמשה עשר באב כלו מתי מדבר, כדלקמן. וטעות הוא בידי. שהרי לא לדור המדבר נאמר, אלא לבאי הארץ. כעריבת מוצא בסוף הארבעים שנה. יום שהותר שבט בנימין — כל הנך אמוראי לא פליגי, אלא מר גמיר האי מריבה, ומר גמיר האי מריבה. שכלו בו מתי מדבר — במדרש איכה: יום שטבל בו החפר. דאמר רבי לוי: כל ערב תשעה באב היה כרוז יוצא: "הכל יצאו לחפור", חפרין וישנין בהן. ובשחרית הכרוז יוצא: "יבדלו החיים מן המתים", והיו בודקין אותן, ונמצאו חמשה עשר אלף ופרוטרוט חסרין בכל שנה. וכך עשו ארבעים שנה, יום לשנה יום לשנה, אחר ארבעים שנה. בשנה אחרונה עשו כן בדרך עצמן ונמצאו שלמים. אמרו: שמא טעינו בחשבון, וכן בעשרה בו, וכן באחד עשר, וכן בשנים עשר, וכן בשלושה עשר, ובארבעה עשר, עד דאיתמלי סיהרא. כיון דאיתמלי סיהרא — אמרו: ביטל הקדוש ברוך הוא אותה גזירה קשה מעלינו, ועשו משתה ושמחה ויום טוב. דאמר מר בו' — ולכך עשו ימי משתה ושמחה על הדיבור שחזר למשה.

ושבת בראשית אינה צריכה קידוש בית דין — ואם תאמר: דבסוף פרק קמא דקידושין (לו, ב) נפקא לן מדכתיב "מושבתיכם". דאמרין התם: מושבות דכתב רחמנא גבי שבת למה ליה איצטריך, סלקא דעתך אמינא הואיל ובענינא דמועדות כתיבא — תיבעי קידוש בית דין כמועדות, קא משמע לן ויש לומר: דרשא דהתם אתיא כבן עזאי, דריש הבא: מועדי ה' נאמרו, דהפרת נדרים לא נאמרו. אי נמי, אפילו לרבי יוסי הגלילי צריכין תרי קראי, דאי לא כתיב אלא חד לא היה ממועדין אלא מומחין — כתב קרא אחרנא למעוטי אפילו הידיעות.

יום סליחה ומחילה — פירשתי בסוף "מרבזה" (בבא קמא פב, א). יום שכלו בו מתי מדבר — בשנה אחרונה נמי מתו. וידעו שכבר כלתה גזירה. כי כבר מתו כל בני עשרים, ולפי שהיו אבליים עד מקצת יום של חמשה עשר — לא חזר הדיבור, שאין השכינה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות, כדאשכחן גבי יעקב (תנחומא פרשת וישב), שכל אותן ימים שנתאבל על יוסף לא שרתה עליו שכינה, כדאמר (ובשבת, לו, ב). ולכך, כל ימי אבילות של ישראל לא חזר הדיבור, שבכותן היה מדבר עם משה, כדאמרין בריש מכילתא: "לאמר", רבי יעקב אומר: צא ואומר להם שבכותן אני מדבר עמך. שכל אותן שלשים ושמונה שנה שהיה כועס על ישראל — לא היה מדבר עם משה ואהרן, שנאמר "ידוי כאשר תמו" וכו'. וממדרש איכה שהיה רבינו שמואל מבאי ראיא, קשיא טובא, שאם לא מתו בשנה אחרונה — למה נתעבב הדיבור שנה ויותר שלא חזר ועוד, ששה עשר אלף ופרוטרוט היה למות כל שנה. ולפי מדרש איכה היו מתין חמשה עשר אלף ופרוטרוט בכל שנה ועוד: למאן דאמר בירושלמי במדבר קטן שכולין בני ששים מתו — חידוש גדול הוא זה, שצריך לומר שחמשה עשר אלפים ופרוטרוט נולדו במצרים בכל שנה, זה קודם זה. ועוד, שלא היתה שמונה מפני הדיבור שחזר, ואלא שאז כי איתמלי סידרא ידעו שפסקא גזרה מעליהם ועוד: מה שמחה היא שקדמו למות מאתחשך? ודכתיב (שמות כב) "את

מספר ימך אמלא" ועוד, אם מיהרו למות מאתחשך — אם כן לא מתו בני ששים אותן שהושלמו להן עשרים שנה בשעת יציאתם, שלכך תלה בעשרים שנה, לפי שהיו בני עשרים בצמצום: ונראה לרבינו תם לפי מדרש איכה שלא מיהרו למות, אלא בשנה אחרונה ביטל מהן הגזרה, ונשארו מהן חמשה עשר אלף ופרוטרוט, אותן שהיו ראויין למות בשנה אחרונה. כמו שמצינו בחזקתו דכתיב (מלכים ב) "צו לביתך כי מת אתה" והארץ לו חרבה. והוא דכתיב (במדבר כו) "ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון" — היינו מאותן שראויין למות קודם שנתבטלה הגזרה. דכלב ויהושע היו בני ארבעים בשלוח מרגלים, כדפרישית לעיל (בבא בתרא קי, ב). אי נמי, בתחלה נגזר אפילו על בני עשרים בצמצום, ולבסוף ריחם עליהם הקדוש ברוך הוא ולא מתו אלא אותן שהיו בשעת גזרה לכל הפחות בני עשרים וחדש, שחדש בשנה אחרת חשוב שנה ולא יום אחד, כדאמרין (מסכת פרה פרק ראשון משנה א) גבי פלגס, שכל חדש שלם אינו לא שנה ולא איל, ונשארו בשנה אחרונה כל אותן שהיו בני עשרים בצמצום. הכי נמי אשכחן ברילוג קין, וכו' — "כי רידיה זרעך" מצינא, לא וכו' — "ויבדור וענו אותם" וכו'. והשתא אתי שפיר, דמשום חמשה עשר אלפים ופרוטרוט לשנה לא נתייחד הדיבור עד חמשה עשר באב של שנה אחרונה, שהיו ראויין למות, והיו עציבין בכך עד דאיתמלי סידרא. ומה שהקשה רבינו תם לפירוש הקונטרס: למה נשתזה הדיבור שנה ויותר יש לומר נמי שאין השכינה שורה לא מתוך עצבות, והן היו עציבין לפי שהיו סבורין למות באותה שנה. והאי דנקט נמי חמשה עשר אלפים ופרוטרוט — לאו על כל שנה ושנה קאמר, אלא רוב השנים. ומיהו, קשה על פירוש רבינו שמואל: דלמה חפרו קברים בשנה אחרונה? כיון שנאשתקד מתו כל אותן שהיו ראויין למות, שכל אחד היה יודע בעצמו שלא היה מן עשרים ועד

ששים מפקדי משה ואהרן!

לא היה דיבור עם משה — פה אל פה כבתחלה. אבל אם הוצרכו לדיבור, כגון במעשה דקרא שהיה אחר מעשה המרגלים — היה מדבר על ידי מלאך, או באורים ותומים. אי נמי, לא היה מדבר עמו אלא על ידי צורך מעשה הצריך להם. אלי היה הדיבור — דמצי למכתב: ויאמר ה' אלי, כדכתיב לעיל "ויאמר ה' אלי אל תצר את מואב". אי נמי, מדסמכו ל"ויהי כאשר תמו" קדריש הכי, ולא ממשמעותא דקרא, אלא מיתורא ד"ויהי כאשר תמו", דקרא יתירא הוא. יום שבישל הושע בן אלה פרדסאות = שומרים. כדתינא בסדר עולם: כשראה הושע בן אלה שגלו עגלי הזהב, עמד והעביר פרדסאות שהושיב ירבעם בן נבט שלא יעלו ישראל לרגל. שבכל מלכי ישראל הוא אומר "וילך בדרך ירבעם בן נבט ובחטאתו אשר החטיא את ישראל", אבל בהושע כתיב "רק לא כמלכי ישראל אשר היו לפני". הרוגי ביתר — במסכת גיטין (נו, א). דאמר רב מתנה כו' — ולכך שמחו, שזכו לקבורה ושלא הסריחו. כרבת הטוב והמטיב — שבכרבת המזון, תקנו באותו היום. דמן התורה אינה אלא שלש ראשונות, כדנפקא לן מהאי קרא "וכרבת את ה' אלהיך עד הארץ וגו'". מניסן ועד חמשה עשר באב היו כורתיים עצים לצורך המערכה לכל השנה. מכאן ואילך תשש כח החמה, ויש בעצים לחלודות, ומעלין עשן, וגם יגדל תולעת. וכדאמרין במדרש איכה, רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוסי אמר: שבו כלה זמן קציצה למזבח. שכל עץ שנמצא בו תולעת פסול למזבח, וכל עץ שהוא נקצץ אינו עושה מאכולת. ואותו יום שפסקו היו שמזמים, לפי שבאותו יום היו משלימין מצוה גדולה כזאת. יום תבר מגל — שנשברו הקרדומות, שאין צורך עוד בהן לחטוב עצים. משהפשה עשר באב ואילך דמוסוף — על הלילה על היום לשנות — יוסף ימים, כדכתיב "כי הוא חיך" (דברים ל) וכתב (משלי ג) "כי אורך ימים ושנות חיים ושלום" יוסיפו לך. שמתוך שהלילות מאריכין ודומים מתקצרין — צריך לעסוק בלימודו גם בלילה. והלא מוסיף יסף. מאי יסף תני רב יוסף בקרייתא אימיה — שמותא בחצי ימיו, כמו (אסתר ט) "וזכרם לא יסוף מזרעם" — לשון כליה. ולא גרסינן "יאסף", דאם כן מאי קבעי תלמודא? הא מילתא דפשיטא היא ד"יאסף" לשון מיתה, כדכתיב (במדבר כ) יאסף אהרן אל עמיו. תנו רבנן שבעה כו' — ברייתא היא בסדר עולם (סוף

שבעה קפלו כל העולם — האי תנא סבר דאליהו לא הוה פנחס. דאי הוה פנחס — בבציר משבעה הוה מצי לאשכוחי, דיאיר ראה יעקב וראה פנחס. וסבר נמי האי תנא דסרה בת אשר אינה חיה לעולם. זבולן

אמר: יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה; דאמר רב מתנה: אותו היום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה — תקנו ביניהם "הטוב והמטיב", "הטוב" — שלא הסריחו, "והמטיב" — שנתנו לקבורה. רבה ורב יוסף דאמרי תרויהו: יום שפוסקין בו מלכרות עצים למערכה. תניא, רבי אליעזר הגדול אומר: בין שהגיע המשה עשר באב תשש כחה של חמה, ולא היו כורתיים עצים למערכה. אמר רב מנשה: וקרו ליה יום תבר מגל. מכאן ואילך, דמוסוף — יוסף, שאינו מוסיף — יסף. מאי "יוסף"? תני רב יוסף: תקבורה אמייה. תנו רבנן, שבעה קפלו את כל העולם כפול: מתושלח ראה אדם, שם ראה מתושלח, יעקב ראה את שם, עמרם ראה את יעקב, אחיה השילוני ראה את עמרם, אליהו ראה את אחיה השילוני ועדיין קיים. — ואחיה השילוני ראה את עמרם? והא כתיב: "ולא נותר מהם איש כי אם פלג בן יפנה ויהושע בן נון"! אמר רב הוננא: לא נגזרה גזרה על שבטו של לוי, דכתיב: "במדבר הזה ופלו פגריכם וכל פקדיכם לכל מספרכם מן עשרים שנה ומעלה", מי שפקדויו מן עשרים, יצא שבטו של לוי שפקדויו מן שלשים. — ומשאך שבטים לא עייל? והתניא: יאיר בן מנשה ומכיר בן מנשה נולדו בימי יעקב, ולא מתו עד שנכנסו ישראל לארץ, שנאמר: "ויבנו מהם אנשי העי בשלשים ויששה איש", ותניא: שלשים ויששה ממש, דברי רבי יהודה. אמר לו רבי תנחומי: וכי נאמר שלשים ויששה? והלא לא נאמר אלא "בשלשים ויששה"! אלא זה יאיר בן מנשה, ששקול כרובה של סנהדרין! אלא אמר רב אחא בר יעקב: לא נגזרה גזירה לא על פחות מן עשרים ולא על יתר מן שלשים; לא על פחות מן עשרים — דכתיב: "מן עשרים שנה ומעלה", ולא על יתר מן שלשים — גמר "ומעלה", "ומעלה" מערכין, מה להלן יתר מן שלשים בפחות מן עשרים, אף כאן יתר מן שלשים בפחות מן עשרים. איבעיא להו: ארץ ישראל לשבטים איפלוג, או דלמא לקרקא גברי איפלוג?

תא

פרק א). ומשום דמיירי בכלל ויהושע לקמיה נקט ליה. אי נמי, משום דאיירי לעיל דמוסוף יסף, ובא להודיענו שאלו שבעה, מתוך שצדיקים היו ועסקו בתורה — חיו כל כך קפלו את כל העולם — סיבהו והקיפוחו, שנתקפל העולם ביניהם. וכל אלו השבעה שמשו זה את זה, כדכתיב לעיל מינה בסדר עולם: נמצאת אומר שימש יעקב את שם עשרים שנה, שימש שם את מתושלח תשעים ושמונה שנה, שימש מתושלח את אדם הראשון מאתיים ארבעים ושלוש שנה. ומחשבו שנות הדורות הכתובין בפרשה דור אחר דור יש ללמוד כל זה. מתושלח לא מת עד תיכף למבול, כדאמר ב"חלק" (סנהדרין קח, ב): "ויהי לשבעת הימים וימי המבול היו" — אלו שבעה ימי מבול של מתושלח הצריך. וכבר היה שם בן תשעים ושמונה שנה, כדכתיב "שם בן מאת שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול". ולמך נמי ראה את אדם ואת שם, אלא צדיקים גמורים קחשיב, כמו ששימשו זה את זה, כדפרישית לעיל. והאי תנא לא סבירא ליה: חנוך הוה מטרטון, דהוה ליה למימר: שנים קפלו את כל העולם. דהאי תנא דסדר עולם הוא, וסבירא ליה דהאי "ואיננו כי לקח אותנו אלהים" — היינו שמת בחצי ימיו, וכדכתיב להם: חנוך קבר את אדם ואת שם (שם) וחוה, והיא אחריי חמשים ושבע שנה, מתושלח הוציא שנותיו עד המבול. עמרם ראה את יעקב — סברא הוא, שהרי קחת אביו מיוירי מצרים היה, כדכתיב "ובני לוי גרשון וקחת" (בראשית מו) "ויהי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", ובאותן שבע עשרה שנה נולד עמרם לקחת, שהרי בנו הראשון היה, כדכתיב "ובני קחת עמרם ויצהר". אחיה השילוני ראה את עמרם ואליהו ראה את אחיה — גמרא. והאי תנא לא סבירא ליה אליהו זה פנחס. דאם איתא — לימא: משה ראה עמרם, ופנחס ראה משה, ועדיין הוא קיים, ולא איצטרך ליה אחיה כלל. והא כתיב ולא נותר מהם — ואחיה השילוני נתנבא בימי ירבעם. ואם איתא דראה את עמרם במצרים — היאך יצא ממדבר ובא לו לארץ? והלא כל ימי יעקב במצרים שבע עשרה שנה, ועמרם ראה את יעקב יום אחד לכל הפחות, ושני חיי עמרם מאה שלשים ושבע שנה — הרי מאה חמשים וארבע. ואחיה ראה את עמרם. כמה פשו להו ממאיתא ועשר אחר מות עמרם — חמשים ושש שנה, נמצא אחיה השילוני בן חמשים ושש שנה כשיצא ממצרים לכל הפחות, ושמואל יתור, כגון שנולד בחיי עמרם הדבורא. אחיה השילוני — לוי היה, כדכתיב בדברי הימים (א, כו): "והלוים אחיה על איצורות בית אלהים". שפקדויו מן שלשים — יום. שהיו הלוים נמנן מן חשב דהוה מעלה לפדות עליהן הבכורות, כדכתיב בפרשת "במדבר סיני": "מבן חדש ומעלה תפקדם". ולא נהירא לי, דאם כן הוה ליה למימר: יצא שבטו של לוי שפקדויו מן חמש. אלא האי שלשים — היינו שלשים שנה, כדכתיב "בני גרשון קחת ומורי מן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה". והוא חשבון נקט, שאותו חשבון כנגד חשבון של ישראל הוא, דבירצא צבא קפיד רחמנא, דבישראל כתיב "כל יוצא צבא", ובלוים כתיב "מבן שלשים שנה וגו' כל האנשים אשר יצאו לצבא לעבוד" וגו'. ומשאך שבטים לא עייל — מיוצאי מצרים לארץ? בתמיה. ואמאי דחקת לתרצא דמשום דלוי היה אחיה לכך בא לארץ? נולדו בימי יעקב — גמרא. ולא מתו כו' — לא יליף מקרא אלא חד מינייהו. סנהדרין היו שבעים ואחד, נמצא רובן שלשים ושהו. ולא על יתר מן שלשים — ונדי נמי דאחיה ישראל הוה, הרי ראה את עמרם חמש שנים, והוה ליה בן שלשים ואחד בצאתו ממצרים. יתר על שלשים בערכין אינו שוה לכן עשרים שנה ומעלה, שהרי ערכו מועט יותר, כדכתיב בפרשת ערכין. כפחות מעשרים — שמונת ערכו נמי מן עשרים ומעלה. ואף על גב דאין ערך פחות מן עשרים ויתר על בן שלשים שוין זה לזה, מיהו בהכי שוים, ששניהם מועטין מערך יתר מן עשרים, ומוחלקין מדינו של יתר מן עשרים. והכי נמי כי היכי דמוחלק פחות מן עשרים מן הגזרה של יתר מן עשרים — הוא הדין ליתר על בן שלשים, ואיכא למימר נמי דלא נמנו בההוא חשבון, לשבטים איתפלג — שנתחלקה לשנים עשר חלקים שוין, ואחר כך כל שט ושט מתחלק לפי אנשיו, שהיו יוצאי מצרים, או לפי באי הארץ, למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. לקרקא גברי — לראשי אנשים. שכל אחד מיוצאי מצרים לרבי יאשיה, או לבאי הארץ לרבי יונתן, היה נוטל חלקו בארץ בפני עצמו, והיו כולם שוין בחלוקה.

תא

בבא בתרא דף קכא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) עה

מתרצת הגמרא: אמר רב הוננא, לא נגזרה גזירה זו שימותו במדבר על
שבתו של לוי, ואחיה השילוני היה משבת לוי. ומניין שלא נגזרה עליהם
הגזירה, דכתיב (במדבר יד כט) 'במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פגריכם לכל
מספרכם מן עשרים שנה ומעלה', ודרשו חכמים שנגזרה הגזירה רק על
מי שפקודיו לצבא מן עשרים (במדבר א ג), יצא שבתו של לוי, שפקודיו
לעבודת המשכן מן שלשים (במדבר ד ג), שעליהם לא נגזרה הגזירה.
הגמרא מבררת האם גם משאר השבטים יש שזכו להכנס לארץ ישראל.
מקשה הגמרא: וכי משאר השבטים לא עייל – לא נכנס איש לארץ
ישראל, מאלו שהיו בזמן חטא המרגלים, ונתניא בברייתא, יאיר בן מנשה
ומכיר בן מנשה נולדו בימי יעקב בארץ מצרים, ולא מתו עד אחר
שנכנסו ישראל לארץ, ומניין שמת יאיר רק אחרי שנכנס לארץ, שנאמר
במלחמת ירושע בן נון בארץ ישראל (יהושע ז ה) 'ויבז מהם אנשי העי
בשלשים וששה איש', ונתניא בברייתא בביאור הפסוק, שלשים וששה
ממש, דכרי רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, וכי נאמר 'שלשים וששה',
והלא לא נאמר אלא 'בשלשים וששה', אלא זה יאיר בן מנשה, ששקול
בחיבתו כשיעור רובה של סנהדרין, שהרי בסנהדרין גדולה יש שבעים
ואחד דינים, ורוב סנהדרין הוא שלשים וששה, ומדבר רבי נחמיה מוכח
שנכנס יאיר לארץ הגם שהיה בזמן הגזירה, ולא היה משבת לוי אלא
משבת מנשה, ומדוע הוצרך רב המנוא לדחוק ולומר שהטעם שנכנס אחיה
השילוני לארץ ישראל הוא כיון שהיה לוי, הרי אף משבטים אחרים נכנסו.
הגמרא מתרצת באופן אחר כיצד יתכן שאחיה השילוני נכנס לארץ: אלא
אמר רב אחא בר יעקב, אחיה השילוני נכנס לארץ כיון שלא נגזרה גזירה
זו לא על מי שהיה בזמן החטא פחות מן עשרים, ולא על מי שהיה יתר
מן עשרים, ואחיה שראה את עמרם חמש שנים היה בזמן הגזירה בן
שישים ואחת, ולכן גם יאיר ומכיר בני מנשה נכנסו לארץ, שהיו בזמן החטא
יותר מבני שישים.
מבאר רב אחא בר יעקב את המקור לדבריו: לא נגזרה הגזירה על פחות
מן עשרים, דכתיב (במדבר יד כט) 'במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פגריכם
לכל מספרכם מן עשרים שנה ומעלה'. ומה שלא נגזרה הגזירה על מי
שהיה יתר מן עשרים, נמר – יש ללמוד בגזירה שזה של לשון 'ומעלה'
'ומעלה' מערבין, נאמר לגבי גזירה זו 'מן עשרים שנה ומעלה', ונאמר
במקדש את שווי ערכו לבית המקדש (ויקרא כו ז) 'אם מן ששים שנה
ומעלה, מה לחלן – בערבין, מי שהוא יתר מן ששים הרי הוא בפחות
מן עשרים, שער שניהם פחות מערכו של בן עשרים שנה עד שישים
שנה, אף כאן יתר מן ששים הרי הוא בפחות מן עשרים, שלא נגזרה
עליהם הגזירה שלא יכנסו לארץ.
הגמרא מסתפקת כיצד היתה חלוקת ארץ ישראל לשבטים. מסתפקת
הגמרא: איכניא להו, ארץ ישראל, לשבטים איפלו – האם חלוקתה
היתה לפי מספר השבטים, כלומר, חילקו את הארץ לשנים עשר חלקים
שוים, ואחר כך כל שבט חילק את הקרקע לפי מספר האנשים שבו, או
דלמא לקרקע גברי איפלו – או שמא לראשי האנשים נחלקה, כלומר,
שחילקו את הארץ לפי מספר האנשים, וכל אחד קיבל חלק שזה לחבירו,
ונמצא ששבט שהיו אנשיו מרובים קיבל חלק גדול יותר משבט שהיו אנשיו
מועטים.

לא היה הדיבור של ה' עם משה פה אל פה בכתחילה, אלא על ידי מלאך
או באורים ותומים, שנאמר (דברים ב טז) 'ויחי באשר תמו כל אנשי
המלחמה למוות מקרב העם, וסמך לו הפסוק 'וידבר ה' אלי
לאמר', ומכך שנאמר 'וידבר' שזו לשון חיבה של דיבור פה אל פה, ולא
נאמר 'ויאמר ה' אלי' שאין זו לשון חיבה, יש לדרוש שרק מאותו הזמן אלי
היה הדיבור בדרך חיבה, ולכן אותו יום עשאוהו יום טוב.
הגמרא מביאה טעם נוסף לשמחה שביום זה: עיילא אמר, זהו יום שפיטל
בו הושע בן אלה מלך ישראל את הפרדסאות – שומרים שהושב ירכעם
בן נבט על הדרכים, שהיו שומרים שלא יעלו ישראל לרגל, שכיון שראה
שגלו עגלי הזהב ביטל את השומרים, ומחמת כן עשאוהו יום טוב.
טעם נוסף: רב מתנה אמר, זהו יום שנתנו בו חרוננו ביתר לקבורה,
שכשהרג אדריינוס קיסר את אנשי ביתר לא הניח לקבורם במשך זמן רב,
עד שבא מלך אחר ונתן לקבורם, ואותו יום היה חמשה עשר באב, מבאת
הגמרא על מה היתה השמחה באותו יום, דאמר רב מתנה, אותו היום
שנתנו חרוננו ביתר לקבורה, תקנו חכמים ברכה את ברכת המזון והמטיב
שבברכת המזון, המזון על שלא הכריחו המתים, והמטיב על שנתנו
לקבורה, ומחמת כן עשאוהו יום טוב.
טעם נוסף: רבה ורב יוסף דאמר תרנייהו – שאמרו שניהם, זהו יום
שפסקין בו מלכות עצים למערכת שעל גבי המזבח, והיו שמחים על
שזכו והשלימו מצוה גדולה כזאת. והטעם שהפסיקו לזכות עצים ביום זה,
דתניא בברייתא, רבי אליעזר הגדול אומר, כיון שהניע חמשה עשר
באב, תשש בזה של חמה – נחלש כח השמש, ואין העצים מתייבשים
היטב עד שיהיו ראויים להדלקה, ולא היו בורחין עצים למערכת, כיון
שיש בהם רטיבות והם מעלים עשן, וכן גדלים בהם תולעים הפוסלים אותם
למזבח (מדות פ"ב מ"ה). אמר רב מנשה, וקרו ליה – וקראו ליום זה, יום תבר
מגל – יום שבירת הקדרומות, שאין בהם עוד צורך. ומאן ואילך – מיום
חמשה עשר באב והלאה, כיון שהלילות מתארכים, אדם דמוסיף מן
הלילה על היום לעסוק בתורה, ויוסיף חיים, אבל מי שאינו מוסיף בתורה,
יוסיף. שואלת הגמרא: מאי יוסף? משיבה הגמרא: תני רב יוסף, תקברייה
אמיה – אמו תקברהו, שימות בחצי ימיו.
מתוך שהגמרא עסקה לעיל ביהושע וכלב שקיבלו חלק בארץ, מביאה
הגמרא ברייתא השייכת לזה: תנו רבנן, שבעה אנשים קפלו וסיבבו
והקיפו את כל העולם כולו, שמתחילת העולם ועד סופו היה אחד מהם
קיים, וכל השבעה צדיקים גמורים היו ושימשו זה את זה, וכך הוא סדרם,
אדם הראשון נברא בשבת ימי בראשית, ומתו שלח בן חנוך ראה את אדם
הראשון, שם בן נח ראה את מתושלח, יעקב אבינו ראה את שם, עמרם
ראה את יעקב, אחיה השילוני הנביא ראה את עמרם, אליהו ראה את
אחיה השילוני, ועדיין אליהו קיים, עד סוף כל הדורות.
הגמרא מבררת את הנאמר בברייתא שאחיה השילוני ראה את עמרם.
מקשה הגמרא: וכי אחיה השילוני שהתנבא בארץ ישראל בזמן יריבעם בן
נבט מלך ישראל, ראה את עמרם, והא כתיב על דור המדבר (במדבר כו סה)
'ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון', ואם ראה אחיה
השילוני את עמרם אבי משה, שמת קודם יציאת מצרים, בודאי היה בעצמו
מיוצאי מצרים, ואם כן כיצד נכנס לארץ ישראל, והרי כל אותו דור מת.

הגמרא פושטת את הספק מלשון הפסוק: **תא שמע**, נאמר בחלוקת הארץ
(במדבר כונו) 'על פי הגורל תחלק נחלתו בין רב למעט', וכוונת הפסוק, שעל
פי הגורל תחלק הארץ וכל שבט יקח מה שיתן לו הגורל, בין שבט שיש בו
מעט אנשים ויקבלו כל אחד חלק מרובה, ובין שבט שיש בו הרבה אנשים
ויקבלו כל אחד חלק מועט, ואם היתה החלוקה לפי האנשים לא שייך לומר
'בין רב למעט', שהרי כל אחד קיבל חלק שווה, אלא ודאי היתה חלוקה
הארץ לפי השבטים. אמנם כיון שניתן לדרוש את הפסוק באופנים אחרים,
מביאה הגמרא ראייה נוספת מברייטא.
ועוד תנא כן בפירוש בברייטא, **עתידיה ארץ ישראל** לעתיד לבוא,
שתתחלק לשלשה עשר שבטים, כלומר, לשלשה עשר חלקים, ולהלן
יבואר מי יקבל את החלק השלשה עשר, **שבתחלה** – כשנכנסו ישראל
לארץ **לא נתחלקה הארץ אלא לשנים עשר שבטים**, ולא נתחלקה הארץ
בזמן יהושע **אלא בכסף**, והבינה עתה הגמרא ששבט שקיבל קרקע טובה
מחבירו נתן לזה שקיבל קרקע גרועה כסף, כפי שווי ההפרש בין הקרקעות,
שנאמר על החלוקה 'בין רב למעט', שצריך לחשב את הפרש הממון בין
מי שקיבל קרקע טובה לבין מי שקיבל קרקע גרועה, וכמו שאמר רבי
יהודה, **סאה תבואה בארץ יהודה, שנה כחמש סאין תבואה בגליל**,
המקבל קרקע ביהודה היה צריך לתת מעות לאותו שקיבל קרקע בגליל.
הגמרא מביאה את המשך הברייטא, ולאחר מכן תפשוט ממנה את הספק:
ולא נתחלקה הארץ בזמן יהושע, אלא בגורל, שנאמר (שם כו נה) 'אף
בגורל', ולא נתחלקה אלא באזורים ותומים, **שנאמר (שם כו נב) 'על פי**
הגורל'. מבררת הברייטא: **הא כיצד** – איך יתכן שהארץ התחלקה גם
בגורל וגם באזורים ותומים, כלומר, מדוע היה צורך בשניהם. מבארת
הברייטא: כך היתה החלוקה, **אלעזר הכהן הגדול מלוכש באזורים ותומים,**
ויהושע וכל ישראל עומדים לפניו, וקלפי של שבטים – תיבה שמונחים
בה שנים עשר פתקים עם שמות השבטים, וקלפי של תחומין – שמונחים
בה שנים עשר פתקים של חלקי ארץ ישראל, מונחין לפניו, וקודם שהעלו
את הגורלות הָיָה אלעזר **מכבין ברוח הקדש** – שואל באזורים ותומים איזה
גורל יעלה, **ואומר על פי האזורים ותומים, ובולן עולה בגורל, ותחום** –
מקום הסמוך לעולה **עמו, מרה** – עירב הממונה את הפתקים המונחים
בפלפי של השבטים ועלה בידו ובולן, מרה בפלפי של תחומין, ועלה
בידו תחום עמו, ונמצא שרוח הקדש והגורל כיוונו לדבר אחד. וחוזר
אלעזר ומכבין ברוח הקדש ואומר, נפתלי עולה ותחום גינוסר עולה
עמו, מרה בפלפי של שבטים ועלה בידו נפתלי, מרה בפלפי של תחומין
ועלה בידו תחום גינוסר, ובן כל שבט ושבט, וראו ישראל שהחלוקה
אמת.

ממשיכה הברייטא: **ולא בחלוקה של עולם תהא** – כשבאו ישראל לארץ,
חלוקה של עולם תהא – לימות המשיח, שבחלוקת העולם תהא, **אדם יש**
לו שדה לבן – שדה תבואה, **אין לו שדה פחדם** – של אילנות, ומי שיש
לו שדה פחדם, **אין לו שדה לבן**. אבל לעולם תהא, **אין לד כל אחד ואחד**
שאין לו נחלה בכל המקומות פה ובשפלה ובצמח, שנאמר על חלוקת
הארץ לעתיד לבוא (יחזקאל מח לא) 'ושערי העיר על שמות שבטי ישראל
שערים שלוש צפונה, שער ראובן אחד שער יהודה אחד שער לוי אחד,
שכל מה שיהיה לשבט אחד יהיה לשבט אחד, והקדוש ברוך הוא מחלק
להן את הארץ בעצמו, שנאמר (שם פסוק כט) 'זאת הארץ אשר תפילו
מנחלה לשבטי ישראל ואלה מחלקתם נאם ה'.

הגמרא פושטת מהברייטא את הספק, האם הארץ נחלקה לפי שבטים או
לפי אנשים: קתני מיתה – מכל מקום שנינו בברייטא. שבתחלה לא
נתחלקה הארץ אלא לשנים עשר שבטים, שמע מינה – מוכח מכך,

דלשבטים אפלו – לפי שבטים נתחלקה הארץ, ולא לפי אנשים. מסיימת
הגמרא: **שמע מינה** – אכן מוכח כן.
הגמרא מבררת עתה את הכתוב בברייטא: **אמר מר בברייטא, עתידיה ארץ**
ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים. שואלת הגמרא: **איך למאן** –
למי הוא החלק השלשה עשר, היתר על שנים עשר השבטים. משיבה
הגמרא: **אמר רב חסדא, לנשיא** – מלך המשיח. דכתיב על חלוקת הארץ
לעתיד לבוא (יחזקאל מח יט) **'והעבד העיר יעבדהו מכל שבטי ישראל,**
והמלך הוא עובד העיר, שעול הצבור מוטל עליו והרי הוא כעבד של העם,
ואומר הכתוב שכל השבטים יעבדהו על ידי שיתנו לו לנחלה חלק
מישטחם.
שואלת הגמרא: **אמר ליה רב פפא לאבאי, אימא** – נאמר שמה שאומר
הכתוב שיעבדהו היינו כרונגר – שכינים בעלמא, ישראל יעבדו את
הנשיא כתלמידים שעובדים עבור רבם, ולא שיתנו לו חלק בקרקע כשאר
שבטים. השיב לו אבאי: **לא סלקא דעתך** – אל תעלה בדעתך כן, דכתיב
(שם פסוק כא) **'והנזיר לנשיא מזה ומזה' – מצד זה ומצד זה לתרומות הקדש**
ולאחזה העיר, משמע שהמלך נוטל חלק בקרקע לעצמו, חוץ ממה שניתן
לתרומת הקדש ולאחזת העיר.
הגמרא ממשיכה לברר את דברי הברייטא. שנינו בברייטא: **ולא נתחלקה**
ארץ ישראל אלא לכספים, שנאמר 'בין רב למעט', שואלת הגמרא: **למאן**
– לגבי מה נאמר דין זה, שהתחלקה הארץ לפי שווייה, **אילימא** – אם נאמר
לשפרא וסנאי – לקרקע טובה ורעה, שמי שקיבל קרקע טובה נתן ממון
לזה שקיבל קרקע רעה, **אטו בשופטני עסקינן** – האם אנו עוסקים באנשים
שוטים, שמוכנים להסתלק מקרקע טובה לקרקע רעה תמורת דמים. משיבה
הגמרא: **אלא**, מי שקיבל קרקע גרועה קיבל חלק גדול יותר ממי שקיבל
קרקע טובה, ומה ששנינו בברייטא שהארץ נתחלקה לכספים היינו לקרובה
ורחוקה – שקרקע הקרובה לירושלים שווה יותר מקרקע הרחוקה
מירושלים, לפי שהיא קרובה לבית המקדש והעולה לרגל אינו צריך ללכת
דרך ארוכה, ועוד, שקרקע הרחוקה מירושלים היא קרובה לשאר העמים
ואדם דואג מפניהם, ושוה פחות מהקרובה לירושלים. ולכן מי שיש לו
קרקע קרובה לירושלים נותן דמים לזה שהקרקע שלו רחוקה.
הגמרא תולה ענין זה במחלוקת תנאים: **תנאי** – מה שאמרנו בברייטא שמי
שקיבל קרקע קרובה לירושלים נתן מעות לזה שקיבל קרקע רחוקה
מירושלים, נחלקו בזה תנאים, **רבי אליעזר ואומר**, ארץ ישראל, **בכספים**
העולה – זה שקיבל קרקע קרובה לירושלים נתן מעות לזה שקיבל קרקע
רחוקה, כדי להשוות ביניהם. ורבי יהושע ואומר, **בקרקע העולה** – זה
שקיבל קרקע רחוקה מירושלים קיבל קרקע גדולה יותר ממי שקיבל קרקע
סמוכה לירושלים.
שנינו בברייטא: **ולא נתחלקה אלא בגורל, שנאמר אף בגורל**. הגמרא
מביאה ברייתא הדורשת פסוק זה באופן אחר: **תנא** בברייטא, אמרה תורה
'אף בגורל', ומהלשון 'אף' שהיא מיעוט יש לדרוש, שצאנו מכלל זה
יהושע וכלב. שואלת הגמרא: **למאן** – לגבי מה יצאו יהושע וכלב, **אילימא**
– אם נאמר דלא שקול כלל – שלא לקחו כלל חלק בארץ, אי אפשר לומר
כן, שהרי השתא דלאו ידיהו שקול, ידיהו מיבעיא – הרי קיבלו אף חלק
שאינו שלהם, וזהו חלקם של שאר המרגלים, כמבואר לעיל (קח), ובודאי
שקיבלו את החלק שלהם. משיבה הגמרא: **אלא**, **שלא נמלו** את חלקם
בגורל, **אלא על פי ה'** – על פי מה שצויה ה' בפירוש שיתנו להם.
מוכיחה זאת הגמרא מפסוקים: **יהושע קיבל חלקו על פי ה', דכתיב בחלוקת**
הארץ (יהושע יט א) 'על פי ה' נתנו לו את העיר אשר שאל את תמנת כרח
בהר אפרים'.

בבא בתרא. פרק שמיני – יש נוחלין דף קב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" ע"ז רשב"ם

תא שמע בין רב למעט – על פי הגורל תחלק הארץ, נחלתן של ישראל, שיקח כל שבט ושבת מה שיתן לו הגורל, בין שהיה מגיע לו חלק מרובה – כגון שבט שיש בו אנשים מעט, בין שהיה לו חלק מועט – כגון שיש לו אנשים הרבה. דכיון דכל השבטים לוקחין בשוה, שבת הקטן כשבת הגדול – נמצאו חלקי בני שבט הקטן מרובה מחלק שבט בני הגדול.

ואי לקרקע גביר – מאי בין רב למעט? והלא נטלו כולן בשוה. ועוד תניא – בהדיא דלשבטים איתפלג. ומשום דאיכא למידרש נמי האי "בין רב למעט" לכדלקמן בברייתא, איצטריך נמי האי. ועוד תניא כו' – שנתחלק לעתיד לבא לשלשה עשר שבטים, כלומר לשלשה עשר חלקים שוין. ולקמן מפרש מאי ניהו אותו חלק דטפי התם, דאי משום לוי דנקיט נחלה כשאר שבטים, כדכתיב התם "שער לוי אחד" – הא מנשה ואפרים נמי לא יטלו אלא חלק אחד, כדכתיב התם "שער יוסף אחד". נמצאו שנים עשר שבטים נוטלין שנים עשר חלקים, והשלשה עשר לנשיא, כדלקמן. שבתחלה – כשבאו לארץ. לא נתחלקה אלא לשנים עשר שבטים – שלוי לא היה לו חלק בארץ, אלא שכל שבט ושבת נתנו לו ערים לשבת בהן להיות ערי מקלט, אבל מנשה ואפרים נטלו שני חלקים, כדכתיב "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לוי" (בראשית מו). בכספים – קא סלקא דעתך השתא: מי שהיה לו חלק יפה היה נותן דמים למי שהגיע לו חלק כחוש מאי דביני בני, שנאמר "בין רב למעט" – כלומר, וצריך לדקדק בין רב למעט, להוסיף דמים הרב למעט. שהיוברית קרי ליה מעט, והעדיית קרי ליה שך אמר רבי יהודה: סאה ביהודה שוה חמש סאין בגליל, והיה מעלה דמים זה שנפל חלקו ביהודה למי שנפל לו חלקו בגליל. הכי גרסינן: אמר רבי יהודה כו' – ולא בא לחלוק, מדלא קתני "רבי יהודה אומר". ולא נתחלקה אלא בגורל – מסקנא דמילתיה דתנא קמא היא. על פי – משמע על פי אורים ותומים. הא כיצד – אם אורים למה גורל, ואם גורל למה אורים, ושמן מכחישינן זה את זה? אלעזר מלוכש כו' – כדכתיב (במדבר כו) "ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני ה' על פיו יצאור וגו'. וקלפי של שבטים – שנים עשר פתקים שכתוב בהן שנים עשר שבטים, וקלפי של תחומין – ארגו שמונחין בו שנים עשר פתקין של שנים עשר חלקים דעתן של ישראל. והיה מכיון ברוח הקודש – כלומר באורים ותומים, ששואלים תחלה באורים ותומים קודם שיטרוף הממונה בקלפי. ובכך מתקרה דעתן של ישראל, שרואין שהגורל היה עולה כמו שנתבאר תחלה ויודעים שחלוקה ישרה היא, ולא היו מרגנים בדבר השבטים מרובים. ושני קלפי היו צריכין, אחד לשבטים ואחד לתחומין, ולא סגי בחד דתחומין, עכשיו אני נוטל מה שיעלה בידי לצורך ראובן – דאם כן אין כל החלוקה עשויה בגורל, וקרא קאמר "אך בגורל" וגו' – בלא הוצאת דיבור מפיו. ואומר זבולן עולה – עכשיו יבא לידי הטורף בקלפי כתב של זבולן. והאי דנקיטניהו שלא כסדר – לפי שאין עולה שום גורל על הסדר, אלא על ידי מקרה. טרף – עירבב הממונה לכך את השטרות יפה, שלא יאמרו: מדעת לקח את זו, שהיה יודע מה כתוב בה. כמו ביצים טרופות בקערה (עדיית פרק שני משנה ד). שער ראובן אחד – שוה, דכל מה שיש לזה יש לזה. נאום ה' – הוא עצמו יאמר לכל אחד ליטול חלק פלוני ופלוני. איך למאן – חלק שלשה עשר למי? דהא שנים עשר שבטים לחוד הוא דשקלי, כדכתיב ויחזקאל. לנשיא – למלך המשיח. העובר העיר – היינו נשיא. דעול רבים מוטל עליו, כדכתיב ברחבעם "אם היום תהיה עבד לעם הזה" (מלכים יב). יכבדוהו – יתנו לו נחלה מכל שבטי ישראל. ורננר – שכירי בעלמא, לעבוד לו כתלמידים לרב, אבל לא יתנו לו מנחלתם. ורבינו חננאל פירש: רן גר, "רן" בלשון פרס – יום, ורננר – שכיר, כלומר שכיר יום. והנותר מזה ומה – משמע שנטול חלק מזה ומה. לתרומת הקדש – לבד מקומו של בית המקדש. ולאחות העיר – ולבד מקום העיר. וכתביב בסיפיה דקרא באחד החלקים. ולא נתחלקה כו' – כמו "אמר מר". למאי הלכתא – קאמר שיהו מעלין כספים זה לזה? איילמא בשופרא וסניא – מה שהיתה זו יפה מזו וזו רעה מזו, דמסליק ליה בדמי מאן דאית ליה שופרא למאן דאית ליה סניא. אטו בשופטני עסקינן – דמסתלקי מנחלתם בזה? אלא ודאי בגליל נוטל חמש סאין כנגד סאה ביהודה. לקרובה ורחוקה – הקרקעות היו חולקין בשוה, מי שלוקח מן הכחוש נוטל יותר עד בדמי היפה. אבל מי שעולה לו גורל בקרוב לירושלים – מעלה מעות למי שעלה גורל ברחוק מירושלים. שהרחוק גרוע הוא מפני שני דברים: אחד מפני שרחוק מבית המקדש, ואחד מפני שקרוב הוא לארץ העמים, ויש לו לראג מזון. ורבי יהודה מילתא באפי נפשה קאמר, דמי שנפל גורל בגליל נוטל חמש סאין כנגד סאה שחבירו נוטל ביהודה. אי נמי, מוטל דקאמר חנא קמא דקורבא ורוחא מחלקין בכספים, אתא איהו לסייעיה ולמימר דסאה ביהודה שוה חמש סאין בגליל. כשביל שהיה קרוב לירושלים וגליל רחוק יותר, וצריך להעלות כספין שוה ארבע סאין לסאה שבגליל. בכספים העלוה – להחזיר ביני דקורבא ורוחא. וסברא הוא. ומ"בין רב למעט" לא נפקא ליה, דמקרא לא שמעינן אלא העלאה, לא שנה בכספים לא שנה בקרקע. ולא דידהו – חלק מרגלים, כדאמרן בפירקין דלעיל (בבא בתרא קיח, ב). כתיב

זבולן עולה תחום עכו עולה ועמון – לאו עכו ממש, דעכו מחלק אשר, דכתיב (שופטים א) "ואשר לא הוריש יושבי עבר, אלא כלומר, תחום שבצד עכו. העולם הזה יש לו פרס ואין לו שדה לבן – תימה: דבשלחי "מרובה" (בבא קמא פא, ב) אמרינן מחלוקת ארץ ישראל: אין לך מישראל שאין לו בחר ובשפלה ונגב. ומיהו, אית דגרסי: אין לך שבט ושבת מישראל. אבל הכא גרסינן: אין לך אחד מישראל לעולם הכא, ומשמע לו "שער ראובן אחד" – היינו לכל אחד ואחד. אי נמי, בעולם הזה אין להם בשוה מזה כמו מזה, אלא מזה מעט ומזה הרבה, אבל לעולם הבא יש לו מן הכל שיעור שוה. ואידך למאן – אף על גב דכתיב "שער לוי אחד" – הא כתיב נמי "שער יוסף אחד", דלא מנו שבטי יוסף אלא כאחד. לא סלקא דעתך דכתיב הנותן לנשיא וגו' – ובבראשית רבה בפרק שני דריש מחבא דגבעוני אינו מתרפא לעתיד לבא, מדכתיב "והעובר העיר" וגו'. ואיתא להא ואיתא להא, ומדאפקיה בלשון עובר – דרוש ביה נמי גבעוני. או שמא פליגי.

סחם

ואומר: "נפתלי עולה ותחום גינוסר עולה עמו", טרף בקלפי של שבטים ועלה בידו נפתלי טרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום גינוסר. וכן פל שבט ושבת. ולא פחלוקה של עולם הזה חלוקה של עולם הבא; העולם הזה, אדם יש לו שדה לבן – אין לו שדה פרדס, שדה פרדס – אין לו שדה לבן; לעולם הבא, אין לך כל אחד ואחד שאין לו בחר ובשפלה ובעמק, שנאמר: "שער ראובן אחד שער יהודה אחד שער לוי אחד"; הקדוש ברוך הוא מחלק להן בעצמו, שנאמר: "ואלה מחלקתם נאם ה'". קתני מיהת: "שבתחלה לא נתחלקה אלא לשנים עשר שבטים", שמע מיהו לשבטים איפלו, שמע מיהו. אמר מר: עתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים. איך למאן? אמר רב חסדא: לנשיא, דכתיב: "והעבר העיר יעבדהו מכל שבטי ישראל". אמר ליה רב פפא לאביו, אימא: רוננר בעלמא! – לא סלקא דעתך, דכתיב: "והנותר לנשיא מזה ומזה לתרומת הקדש ולאחות העיר". ולא נתחלקה אלא לכספים, שנאמר: "בין רב למעט". למאי? איילמא לשופרא וסניא – אטו בשופטני עסקינן? אלא, לקרובה ורחוקה. בתנאי, רבי אלעזר אומר: בכספים העלוה, רבי יהושע אומר: בקרקע העלוה. ולא נתחלקה אלא בגורל, שנאמר: "אך בגורל". תנא: "אך בגורל" – יצאו יהושע וכלב. למאי? איילמא דלא שקול כלל, השתא דלאו דידהו שקול, דידהו מיבעיא? אלא, שלא נטלו בגורל, אלא על פי ה'; יהושע – דכתיב: "על פי ה' נתנו לו את העיר אשר שאל את תמנת סרה בחר אפרים".

כתיב:

בארגו שמונחין בו שנים עשר פתקין של שנים עשר חלקים של ארץ ישראל. והיה מכיון ברוח הקודש – כלומר באורים ותומים, ששואלים תחלה באורים ותומים קודם שיטרוף הממונה בקלפי. ובכך מתקרה דעתן של ישראל, שרואין שהגורל היה עולה כמו שנתבאר תחלה ויודעים שחלוקה ישרה היא, ולא היו מרגנים בדבר השבטים מרובים. ושני קלפי היו צריכין, אחד לשבטים ואחד לתחומין, ולא סגי בחד דתחומין, עכשיו אני נוטל מה שיעלה בידי לצורך ראובן – דאם כן אין כל החלוקה עשויה בגורל, וקרא קאמר "אך בגורל" וגו' – בלא הוצאת דיבור מפיו. ואומר זבולן עולה – עכשיו יבא לידי הטורף בקלפי כתב של זבולן. והאי דנקיטניהו שלא כסדר – לפי שאין עולה שום גורל על הסדר, אלא על ידי מקרה. טרף – עירבב הממונה לכך את השטרות יפה, שלא יאמרו: מדעת לקח את זו, שהיה יודע מה כתוב בה. כמו ביצים טרופות בקערה (עדיית פרק שני משנה ד). שער ראובן אחד – שוה, דכל מה שיש לזה יש לזה. נאום ה' – הוא עצמו יאמר לכל אחד ליטול חלק פלוני ופלוני. איך למאן – חלק שלשה עשר למי? דהא שנים עשר שבטים לחוד הוא דשקלי, כדכתיב ויחזקאל. לנשיא – למלך המשיח. העובר העיר – היינו נשיא. דעול רבים מוטל עליו, כדכתיב ברחבעם "אם היום תהיה עבד לעם הזה" (מלכים יב). יכבדוהו – יתנו לו נחלה מכל שבטי ישראל. ורננר – שכירי בעלמא, לעבוד לו כתלמידים לרב, אבל לא יתנו לו מנחלתם. ורבינו חננאל פירש: רן גר, "רן" בלשון פרס – יום, ורננר – שכיר, כלומר שכיר יום. והנותר מזה ומה – משמע שנטול חלק מזה ומה. לתרומת הקדש – לבד מקומו של בית המקדש. ולאחות העיר – ולבד מקום העיר. וכתביב בסיפיה דקרא באחד החלקים. ולא נתחלקה כו' – כמו "אמר מר". למאי הלכתא – קאמר שיהו מעלין כספים זה לזה? איילמא בשופרא וסניא – מה שהיתה זו יפה מזו וזו רעה מזו, דמסליק ליה בדמי מאן דאית ליה שופרא למאן דאית ליה סניא. אטו בשופטני עסקינן – דמסתלקי מנחלתם בזה? אלא ודאי בגליל נוטל חמש סאין כנגד סאה ביהודה. לקרובה ורחוקה – הקרקעות היו חולקין בשוה, מי שלוקח מן הכחוש נוטל יותר עד בדמי היפה. אבל מי שעולה לו גורל בקרוב לירושלים – מעלה מעות למי שעלה גורל ברחוק מירושלים. שהרחוק גרוע הוא מפני שני דברים: אחד מפני שרחוק מבית המקדש, ואחד מפני שקרוב הוא לארץ העמים, ויש לו לראג מזון. ורבי יהודה מילתא באפי נפשה קאמר, דמי שנפל גורל בגליל נוטל חמש סאין כנגד סאה שחבירו נוטל ביהודה. אי נמי, מוטל דקאמר חנא קמא דקורבא ורוחא מחלקין בכספים, אתא איהו לסייעיה ולמימר דסאה ביהודה שוה חמש סאין בגליל. כשביל שהיה קרוב לירושלים וגליל רחוק יותר, וצריך להעלות כספין שוה ארבע סאין לסאה שבגליל. בכספים העלוה – להחזיר ביני דקורבא ורוחא. וסברא הוא. ומ"בין רב למעט" לא נפקא ליה, דמקרא לא שמעינן אלא העלאה, לא שנה בכספים לא שנה בקרקע. ולא דידהו – חלק מרגלים, כדאמרן בפירקין דלעיל (בבא בתרא קיח, ב). כתיב

1 **סתם** ואחר כך מחלוקת הוא ואין הלכה כסתם — תימה: נדי נמי דלא חשיב סתם גמור,
2 מכל מקום אחיזא דחשיב כרבים, וחשיב רבי יוחנן כרבים לגבי רבים, ויכול להיות
3 הלכה כמותו. דהא בריש מסכת ביצה (ב, א) אמרין: גבי שבת סתם לן תנא כרבי שמעון,
4 דתנן: מחמתין את הדלועין כו', אף על גב דסתם ואחר כך מחלוקת הוא, דפליג עליה רבי
5 יהודה, דקתני, רבי יהודה אומר: אם לא היתה
6 נבלה מערב שבת — אסורה, אלמא דכלל
7 הפחות חשיב ההוא כרבים לגבי יחידו ושמוא גרע
8 טפי כשאין מחלוקת בסמוך, דאיכא למימר
9 דהדר ביה רבי מן הסתם ממה שסתם.
תיאומה

1 **כתיב: "סרח", וכתיב: "הרס"!** **אמר רבי אלעזר:**
2 **בתחלה פירותיה פחרס, ולכפוף פירותיה מסריחין;**
3 **ואיכא דאמרי: בתחלה מסריחין, ולכפוף פחרס. קלל**
4 **דכתיב: "ויתנו לכלב את חכרון כאשר דבר משה**
5 **וירש משם את שלשה בני הענק". חכרון עיר מקלט הואי אמר אביי: פרווראה, דכתיב:**
6 **"ואת שדה העיר ואת חצירה נתנו לכלב בן יפנה באחוזתו". משנה אחד הכן ואחד**
7 **הבת בנחלה, אלא שהבן נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם,**
8 **והבנות נזונות מנכסי האב ואינן נזונות מנכסי האם. גמרא מאי "אחד הכן ואחד הבת**
9 **לנחלה"? אלימא דירתי פי הדדי - הא תנן: בן קודם לבת, כל יוצאי ירכו של בן**
10 **קודמין לבת! (סימן: נפשם) אמר רב נחמן בר יצחק, הכי קאמר: אחד הכן ואחד הבת**
11 **נוטלין בראוי בפמחוק. - הא נמי תנינא: בנות צלפחד נטלו שלשה חלקים בנחלה, חלק**
12 **אביהן שהיה מיוצאי מצרים, וחלקו עם אחיו בנכסי חפר; ועוד, מאי "אלא"? אלא אמר**
13 **רב פפא, הכי קאמר: אחד הכן ואחד הבת נוטלין חלק בפבורה. - הא נמי תנינא:**
14 **ושהיה בכור נוטל שני חלקים! ועוד, מאי "אלא"? אלא אמר רב אשי, הכי קאמר:**
15 **אחד בן בין הבנים ואחד בת בין הבנות, אם אמר "ירש כל נכסי" - דבריו קיימין.**
16 **- כמאן, פרבי יוחנן בן ברוקא? הא קתני לה לקמן, רבי יוחנן בן ברוקא אומר: אם**
17 **אמר על מי שראוי לירשו - דבריו קיימין, על מי שאינו ראוי לירשו - אין דבריו**
18 **קיימין! וכי תימא: קא סתם לן פרבי יוחנן בן ברוקא - סתם ואחר כך מחלוקת היא, וסתם**
19 **ואחר כך מחלוקת - אין הלכה כסתם! ועוד, מאי "אלא"? אלא אמר רב אשי, הכי**
20 **קאמר: אחד הכן ואחד הבת שוין בנכסי האם ובנכסי האב, אלא שהבן נוטל פי שנים**
21 **בנכסי האב, ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם. תנו רבנן: "לתת לו פי שנים**
22 **באחד. אתה אומר: פי שנים באחד, או אינו אלא פי שנים בכל הנכסים? ודין הוא:**

חלקו

1 **כתיב סרח - ביהושע, וכתיב חרס - בשופטים. בתחלה - קודם שבאת ליד**
2 **יהושע, פירותיה דומין לחרס - יבשין ורעים כחרס היבש בלי שומן, ולכפוף -**
3 **כשבאת לידו - פירותיה מסריחין מרוב שומן, כשמשמרין אותן יותר מדאי,**
4 **ומעלותא היא משום שומן, וחכותו של יהושע גרם, ואיכא דאמרי בתחלה פירותיה**
5 **מסריחין - מרוב שומן, ולא היו משתמרין,**
6 **וגרעיתא היא. ולכפוף פירותיה דומין לחרס,**
7 **כלומר, שלא היו שמינן יותר מדאי אלא**
8 **במדה, שיכולין להבניסם לארצו ומתקיימין**
9 **טובא, ומעלותא היא. כאשר דבר משה -**
10 **דכתיב: "ולו אתן את הארץ**
11 **אשר דרך בה ולבניך" וזו היא חכרון שדרך**
12 **בה, כדרשין באגדה: "יבא עד חכרון" -**
13 **מלמד שנשתתח כלב על מערת קברי צדיקים**
14 **שבחכרון והתפלל שם לפני המקום שיצילוהו**
15 **מעצת מרגלים, שלא יכשל בהן עמון. עיר**
16 **מקלט הואי - כדכתיב ביהושע: "ולבני אתרן**
17 **הבנים נתנו את עיר מקלט החרצו את חכרון**
18 **ואת מגרשיה". פרווראה - כפרים ושדות**
19 **שסביב לחצר, חרצה למגרש. משנה אחד**
20 **הבן ואחד הבת כו' - כולה מפרש בגמרא.**
21 **אלא שהבן כו' - בגמרא מפרש מאי "אלא",**
22 **ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם - כדרשין**
23 **לעיל (בבא בתרא קיא, ב) "לו משפט**
24 **הבכורה" - משפט הבכורה לאיש, אבל לא**
25 **לאשה. והבנות נוונות כו' - בנכסים**
26 **מועטים, ולא הבנים. כדנן לקמן בתחלה "מי**
27 **שמת" (קלט, ב) מי שמת והניח בנים ובנות,**
28 **בזמן שהנכסים מרובין - הבנים יירשו**
29 **והבנות יזונו, נכסים מועטין - הבנות יזונו,**
30 **והבנים ישאלו על הפתחים. ואינן נוונות**
31 **מנכסי האם - לא במבורין ולא במועטין**
32 **במקום בנים, שהבנים יורשין את הכל, אבל**
33 **גבי נכסי אב - נוונות בתנאי כתובה, שכן**
34 **כתב לאשתו: "בנן נוקבן דיהוו ליכי מינאי**
35 **מאי אלא", דהא טובא קא פריך ליה, ולא שייך למימר "ועוד" אלא היכא דפירכא בתרייתא עדיפא מקמייתא. אמר רב נחמן בר יצחק הכי קאמר אחד הכן ואחד הבת -**
36 **במקום שאין בן, שוין בנחלה ליטול מה שהיה ראוי לאביהן כאילו היה מוחזק לו. דבן בנו או בת בתו של אדם יורשין אותו, שעומדין בני בנים במקום בנים לירש את חזקן,**
37 **כדנפקא לן מיובן אין לו" - עיין עליה, אלמא, הכן או הבת יורשין את מה שהיה ראוי אביהן לירש אילו היה קיים. **הא נמי תנינא -** דבנות**
38 **צלפחד נטלו חלק הראוי לצלפחד אביהן בנכסי חפר, ואף על גב דהוה ליה ראוי גבי צלפחד אביהן, דאפילו אם מת בחי חפר קאמרין דנטלו בנותיו חלק הראוי לו אילו היה**
39 **קיים, דהא לא מפליג תנא דמתניתין מידי. אלמא, בת יורשת את הראוי לאביה במקום שאין בן. והוא דרין דהוה מצי למימר: הא נמי תנינא (בבא בתרא קטו, א) וכל יוצאי**
40 **ירכו של בן קודמין לבת. דמהתם שמעינן דאפילו בת הבן יורשת בנכסי זקן, דהיינו ראוי לאביה, שהרי מת אביה בחי זקניה ואפילו הכי יורשת זקניה במקום אביה. אלא**
41 **מעובדא דבנות צלפחד ניתא ליה לאקשורי, דמעשה רב. ועוד - אפילו תאמר דמשום סיפא קתני רישא, שרצה לתת חילוק ביניהן בסיפא, מאי "אלא"? הדין מוסס על הראשון?**
42 **הא לא קתני ברישא דנכסי האב ונכסי האם שוין, דליתני בסיפא "אלא", שבדבר זה יש חילוק בין נכסי האב לנכסי האם שהבן כו. וכיון דרישא קאמר דבן ובת שוין - לא היה**
43 **לו לשנות בסיפא חילוק דאב ואם, אלא חילוק בין בן לבת. והכי הוה ליה למיתני: אלא שהבן נוטל פי שנים אבל לא הבת, והבת נזונת מן הנכסים אבל לא הכן. הכי גרסינן:**
44 **ועוד מאי אלא אלא אמר רב פפא כו', וכן בבבוליה גרסינן תרי יומני "אלא". אלא אמר רב פפא כו' - לרב פפא נמי קשיא ליה "אלא" כדלקמן. ואיהו לא בא לתרת האי**
45 **"אלא", אבל קושיא קמייתא "הא נמי תנינא" אתא לתרוצי, ולאוקמה בענין אחר, דלא תקשי מההיא מתניתין דלעיל. ומההיא מתניתין דלקמן דמקשינן לרב פפא מינה - אבתי**
46 **לא הוה מסיק אדעתיה. וכן כולם. אחד הכן ואחד הבת - במקום שאין בן, נוטלין חלק בכורת אביהן, אף על פי שמת בחי זקנים. דכי היכי דירתי חלק פשיטותו - הכי נמי**
47 **ירתי חלק בכורתו, וכדפרישית בפירקין דלעיל (קטו, ב) גבי מתניתין דבנות צלפחד. והבאתי ראיה מבריייתא דבכורות, ומתלמוד ירושלמי. **הא נמי תנינא -** שהיה צלפחד**
48 **בכור, ואף על פי שמת בחי חפר - נטלו בנותיו חלק בכורתו עם חלק פשיטותו. וכשמת חפר ואחר כך צלפחד לא היה צריך להשמיענו אחד הכן ואחד הבת נוטלין חלק**
49 **בכורה, דכיון דמת חזקן תחלה - מיד ירש הבכור חלק בכורתו, דאין כאן ראוי כלל, וכשמת הבכור אחרי כן - פשיטא דירשוהו בניה, הן חלק פשיטותו הן חלק בכורתו. ועוד**
50 **מאי אלא - מה דרין למעלה בנכסי האב, דקאיתא לאיפלוגי בסיפא בין נכסי האב לנכסי האם? אחד בן בין הבנים - ולא אחר בין הבנים. דענין יכול לעשותו יורש,**
51 **דמתנה הוא על מה שכתוב בתורה, ועד שיתן לו בלשון מתנה לא קני, כדנן בפירקין (קל, א). בת בין הבנות - וכן אין לו. **אם אמר יירש כל נכסי דבריו קיימין** - הואיל**
52 **ובר ירושה הוא במקצת. ונפקא לן מ"ביום הנחילו את בניך" - שמנחיל לבניו כל מה שירצה. והיינו דקתני: אחד הכן ואחד הבת דינן שוה, שיכול האב להנחיל כל הנכסים**
53 **לאחד מן האחין, או לאחת מן האחיות היכא דאין בן. ופריכין: כמאן כרבי יוחנן כו' ועוד מאי אלא - דאפילו אם תאמר שהרבה יש סתם ואחר כך מחלוקת בגמרא, שבתחלה**
54 **ראה את דברי תנא דהוא וסתמן, ואחר כך חזר בו ופירשו, ומשנה ראשונה לא זזה ממקומה - מאי "אלא"? אחד הכן ואחד הבת - במקום שאין בן, שוין בנכסי האם לירש**
55 **חלק כחלק. ובנכסי האב - שאין חילוק בין נכסי האם לנכסי האב, בין לענין ירושת הבנים בין לענין הבנות, חזן משני דברים שיש חילוקין בין נכסי האם לנכסי האב, דהיינו**
56 **בכורה ומוזן, כדמפרש ואיל: אלא שהבן הזכר נוטל פי שנים בנכסי האב ולא בנכסי האם. דלענין ירושת הבן יש חילוק בין נכסי האב לנכסי האם, אבל לענין ירושת הבת -**
57 **אין חילוק בין נכסי האב לנכסי האם, דאין בת נוטלת בכורה, כדרשין בספרי "וילדו לו בנים" - הבנים בתורה הוואת, ואין הבנות בתורה הוואת. ועוד חילוק אחרי: שהבת**
58 **ניזונת כו. ומיהו, הבן שוה לענין מזונות בשנייה, שהרי יורש הכל. והיכא דאין לו מזה ליה - אפילו מזונות אין לו, כגון בנכסים מועטין דאב. **פי שנים באחד** - כנגד אחד**
59 **מן האחין נוטל פי שנים, שאם היו חמשה אחין - חולקין הנכסים בששה חלקים ונטל הבכור פי שנים מוחן. **בכל הנכסים** - שנוטל פי שנים בכלן. ודין הוא - דפי שנים**
60 **כאחד, שחלקו הוא עם חמשה אחין ודומה כחלקו עם אחד. כשאין שם אלא בכור ופשוט נוטל פי שנים בכל הנכסים, ממה נפשך, דפי שנים באחד הוא, וגם פי שנים בכל הנכסים.**

בבא בתרא. פרק שמיני – יש נוחלין דף קכג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) פא רשב"ם

והיה כיום הנחילו את בניו וגו' – כוליה קרא יתירא הוא, דהא כתיב בתריה "כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים" וגו'. ריבתה נחלה – שלא יטול פי שנים בכל הנכסים ודיכא דאיכא שנים ושלשה אחים מלבדו. ואומר – לקמן מפרש מאי "ואומר". הני קראי בדברי הימים כתיבי, ולא להתייחש על הבכורה – לא שיקרא בכור ניתנה לו בכורה, דלעולם ראובן קרי בכור ישראל, אלא ליטול שני חלקים בבכור, כדכתיב "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי" (בראשית מז). בכורה לדורות – לו משפט הבכורה" (דברים כא). מה בכורה האמורה ליוסף פי שנים כאחד – כדלקמן. שכס אחד על אחיך – שני חלקים כנגד שני אחיך, כדלקמן. זו תפלה – שהתפלל יעקב על בניו, ושוכה לקנות הבכורה מעשו

תיומה היתה עם בנימין – ובעלמא אמרינן: תיומה היתה עם כל השבטים. היתה

חלקו עם אחד וחלקו עם חמשה, מה חלקו עם אחד - פי שנים פאחד, אף חלקו עם חמשה - פי שנים פאחד; או פלך לדרד: חלקו עם אחד וחלקו עם חמשה, מה חלקו עם אחד - פי שנים בכל הנכסים, אף חלקו עם חמשה - פי שנים בכל הנכסים; תלמוד לומר: "והיה כיום הנחילו את בניו", התורה ריבתה נחלה אצל אחיו, הא אין עליה לריו פלשון האחרון אלא פלשון הראשון; ואומר: "ובני ראובן בכור ישראל פי הוא הבכור ובחללו יצועי אביו נתנה בכתרו לבני יוסף בן ישראל ולא להתייחש לבכרה"; ואומר:

"כי יהודה גבר באחיו ולנגיד ממנו ותבכרה ליוסף", נאמרה בכורה ליוסף ונאמרה בכורה לדורות, מה בכורה האמורה ליוסף - פי שנים פאחד, אף בכורה האמורה לדורות - פי שנים פאחד; ואומר: "ואני נתתי לך שכס אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי", וכי בחרבו ובקשתי לקח? והלא פבר נאמר: "פי לא בקשתי אבטח וחרבי לא תושעני"! אלא, "חרבי" - זו תפלה, "קשתי" - זו בקשה. מאי "ואומר"? וכי תימא: האי לכרבי יוחנן בן ברוקא הוא דאחא - תא שמע: "ובני ראובן בכור ישראל"; וכי תימא: בכורה מ"בכורתו" לא גמרינן - תא שמע: "ותבכרה ליוסף"; וכי תימא: יוסף גופיה, ממאי דפי שנים פאחד הוה? תא שמע: "ואני נתתי לך שכס אחד על אחיך". אמר ליה רב פפא לאבאי, אימא: דיקלא בעלמא! אמר ליה, עליה אמר קרא: "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי". בעא מיניה רבי חלב מרבי שמואל בר נחמני: מה ראה יעקב שגטל בכורה מראובן ונתנה ליוסף? - מה ראה? "ובחללו יצועי אביו" כתיב; אלא, מה ראה שנתנה ליוסף? - אמשול לך משל, למה הדרב דומיה? לבעל הבית שגידל יתום בתוך ביתו, לימים העשיר אותו ויתום ואמרי: אהניהו לבעל הבית מנכסי. אמר ליה: ואי לאו דחטא ראובן, לא מהני ליה ליוסף ולא מדיעם? אלא, רבי יוחנן רבך לא פד אמר: ראיה היתה בכורה לצאת מרחל, דכתיב: "אלה תלדות יעקב יוסף", אלא שקדמתה לאה ברחמים, ומתוך צניעות שהיתה בה ברחל החזירה הקדוש ברוך הוא לה. מאי קדמתה לאה ברחמים? דכתיב: "ועיני לאה רבות", מאי "רבות"? אימא ברחל ממש, אפשר? בננות בהמה טמאה לא דבר הכתוב, דכתיב: "מן הבהמה הטמאה ומן הבהמה אשר איננה טהרה", בננות צדיקים דבר הכתוב! אלא אמר רבי אלעזר: שמתנותיה ארופות. רב אמר: לעולם רבות ממש, ולא גנאי הוא לה, אלא שבת הוא לה; שהיתה שומעת על פרשת דרכים בני אדם שהיו אומרים: שני בנים יש לה לרבקה, שתי בנות יש לו ללבן, גדולה לגדול וקטנה לקטן. והיתה יושבת על פרשת דרכים ומשאלת: גדול מה מעשיו? - איש רע הוא, מלסטים ברייתו. קטן מה מעשיו? - "איש תם יושב אהלים", והיתה בוכה עד שגששו ריסי עיניה, והיו דכתיב: "וירא ה' פי שנואה לאה", מאי שנואה? אימא שנואה ממש, אפשר? בננות בהמה טמאה לא דבר הכתוב, בננות צדיקים דבר הכתוב! אלא ראה הקדוש ברוך הוא ששנואין מעשה עשו בפניה - "ויפתח את רחמה", ומאי צניעות היתה בה ברחל? דכתיב: "ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכי בן רבקה הוא", והלא בן אחות אביה הוא! אלא, אמר לה: מינספת לי? אמרה ליה: אין, מיהו אבא רמאה הוא ולא יכולת ליה. אמר לה: מאי רמאותיה? אמרה ליה: אית לי אחתא דקשישא מינאי, ולא מנסבא לי מקמיה. אמר לה: אחיו אני ברמאות. אמרה ליה: ומי שרי להו לצדיקי לסגוי ברמאותא? - אין, "עם נכר תתבר ועם עקש תתפל". מסר לה סימניו, פי קא מעיילי לה ללאה, סברה: השתא מינסבא אחתאי. מסרתינהו ניהלה. והיו דכתיב: "ויהי בבקר והנה היא לאה", מפלך דעד השתא לאו לאה היא? אלא, מתוך סימנים שפסר לה יעקב לרחל ומסרתה ללאה, לא הוה ידע לה עד ההיא שענתא. בעא מיניה אבא חליפא קרייא מרבי חייא בר אבא: בכללן אתה מוצא שבעים, בפסוק אתה מוצא שבעים חסר אחד! אמר ליה: תאומה היתה עם דינה, דכתיב: "ואת דינה בתו". - אלא מעתה, תאומה היתה עם בנימין, דכתיב:

אלעזר בו' - אליבא דרבי אלעזר לא אשכחן שקדמתה לאה ברחמים, אלא אליבא דרב. ארופות - גדולות בכונה ולויה. דלוי יצא ממנה, שממנו כהנים ולוים, ומלכות מהדורה. ויפתח את רחמה - היינו שוכחה לבכורה. מסר לה - יעקב סימן לרחל, שתאמר לו בלילה בשכבה. בעא מיניה אבא חליפא קרייא מרבי חייא בו' - משום דאירי לעיל בבביא דקראי דיעקב ובניו, נקט נמי להך בעיא דכא. ככללן - של ישראל כשבאו למצרים, אתה מוצא כתוב "כל הנפש (הבאה ליעקב) מצרימה שבעים", ובפרט - כשהוא מונה אותן אחד אחד למעלה בפרשה, אי אתה מוצא אלא ששים ותשע עם יוסף ושני בניו, וכדכתיב בהדיא "כל נפש ששים ושש". ומבני לאה חסר, דכתיב בכלל ידיה שלשים ושלש ובפרטם אי אתה מוצא אלא שלשים ושנים. תיומה - שגדלו ללאה שתי בנות בברס אחד ואח

בתפלתו. ובעי שמע ובני ראובן בכור ישראל - ובתיב בהאי שמע "ניתנה בכורתו", וילפינן בבני אב "בכורה" מ"בכורתו", דנהי דרברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן - גלויי מילתא בעלמא הוא, דלא היינו יודעין מהו חלק בכורה, ושמעין מהתם דפי שנים כאחד. כדאמרין נמי בעלמא (מועד קטן טז א): דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו, עד שבא יחזקאל ופירש "וכל בן נכר וגו' לא יבא אל מקדשי" וגו', ואמרין: עד דאתא יחזקאל מאן אמרה? אלא גמרא הוה גמירי לה, ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא. והוא הדין לבכורה. אימא דיקלא - קרקע מועט הוסיף לו יעקב ליוסף בשביל בכורה והוא הדין דהוה מצי למיפרי: פי שנים בכל הנכסים, אלא משום דהא קא חזין דלא הואי להו נחלה כולי האי, דהא קצוודי בני יוסף. כראובן ושמעון - כנגד שני שבטים, וכדאמרן לשבטים איתפלג - דהיינו פי שנים כאחד. והאי דלא קאמר ברייתא: ואומר "כראובן ושמעון יהיו לי" - היינו משום דמילתא דפשיטא ליה לתנא יותר מדאי דהאי "שכס אחד על אחיך" אההוא קרא קאי דכתיב לעיל מיניה "כראובן ושמעון יהיו לי", ופירושא דההוא קרא הוא, הלכך לא חש להזכיר, דיל קרי בי רב הוא. לבעל הבית - יוסף. יתום - יעקב, דכתיב: "ויכלכל את אביו" וגו' (בראשית מז). לסוף העשיר - יעקב, שבאה לידו בכורת ראובן על ידי שחילל יצועי אביו, והיה יכול ליתנה לכל מי שירצה. ואי לאו דחטא ראובן לא הוה מהני ליה ליוסף - בתמיה. כלומר, מה נתן יעקב ליוסף? שהרי מחלק שאר אחיו הוסיף לה אבל משלו לא נתן לו כלום, דמשלו הוה לו להנותנו ולא משל אחרים אלא ודאי משלו נתן לו. הן ממונו הן ברכות שבירכו מכולן, כגון ברכה שבירכו לאפרים ומנשה "וידגו לרוב" וגו' שאין עין רעה שולטת בהן, ובגון "מאל אביך ויעורך" וגו' "תהיון לראש יוסף" וגו'. הלכך, מה שנתן בכורת ראובן ליוסף - טעם אחר יש בדבר. אלא רבי יוחנן רבך לא כן אמר - כדאמרין בכל דוכתא: אמר רב שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן. לצאת מרחל - שתלד רחל את יוסף קודם שתלד לאה את ראובן, דליהו יוסף ראשית אוננו דיעקב. שקדמתה לאה ברחמים - בתפלה, למיניה מפרש. צניעות דרחל - לקמיה מפרש. רבות ממש - עיניה נטפות דמעה. אפשר - לומר כן? והלא בננות בהמה טמאה - לא רצה הכתוב לדבר, אלא עקם שמונה אותיות, דכתיב "אשר איננה טהרה", דאיכא שלש עשרה אותיות, והוה מצי למכתב "הטמאה" דליכא אלא חמשה אותיות. בננות של צדיקים דבר הכתוב - בתמיה. אלא אמר רבי

בבא בתרא דף קכד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) פז

עצמה, ובין בדמי הרבית של מלוה זו, מני – בשיטת מי היא שנויה, הרי
לפירוש האמור בדברי שמואל לא רבי ולא רבנן היא, שכן לדברי הכל אין
הבכור נוטל פי שנים במלוה.
מסיקה הגמרא: לעולם אמר שמואל את דבריו לשיטת רבנן הסוברים שאין
הבכור נוטל פי שנים בשבח, ומכל מקום אצטרף להשמיענו שגם במלוה
אינו נוטל. משום דסלקא דעתך אמינא – שהיה עולה על דעתך לומר,
שאפילו ששבח אינו קרוי 'מצוי', אבל מלוח ביון דנקיט שפירא במאן
דנביא דמאן – מכיון שהאב החזיק בידו שטר חוב נחשב החוב כגבוי כבר
והרי הוא כמצוי בידו, ועל כן יש לבכור ליטול בו פי שנים. קא משמע לן
שמואל שלא כן הוא, אלא אף מלוה בשטר אינו אלא ראוי, ואין בו דין
בכורה.
הגמרא מביאה את שיטת אמוראי ארץ ישראל בדין מלוה: שאלו מותם
ו-משם, מארץ ישראל, הניח להם אביהם מלוה בשטר, בכור נוטל פי
שנים בדמי פירעון המלוה עצמה שהיה לאביהם על אחר, שכן הם כנגד
אותם דמים שהלווהו. אבל לא נוטל הבכור פי שנים בדמי הרבית של מלוה
זו, משום שדמים אלו מעולם לא היו של האב, ואין להן 'ראוי' גדול מזה.
שואלת הגמרא: למאן – לשיטת מי נאמר דין זה. אילימא לרבנן, השתא
שכחא דאיתיה ברייתיה אמרי רבנן דלא שקיל, מלוח מבעיא – אם
לשיטת חכמים נאמר, הלא יקשה, אם בשבח שבא מנכסים שהיו ברשות
האב אמרו חכמים שאין הבכור נוטל בו פי שנים, וכי צריך לומר שאינו נוטל
במלוה שלא היתה מוחזקת אצל האב מעולם.
מביאה הגמרא אפשרות ליישב: אלא לרבי הסובר שבכור נוטל פי שנים
בשבח נאמר דין זה. דוחה הגמרא אפשרות זו: וכי לרבי הרבית לא נוטל
בכור פי שנים. והתנא, רבי אומר, בכור נוטל פי שנים בחוב שהניח להם
אביהם, בין במלוה בין ברבית. אם כן לא יתכן שהדין ששלחו מתם 'בכור
נוטל פי שנים במלוה ולא בריבית', נאמר לשיטת רבי.
מסיקה הגמרא: לעולם המימרא ששלחו מתם בשיטת רבנן היא שנויה,
ואף שלשיטתם אין הבכור נוטל פי שנים בשבח, מכל מקום הוא נוטל פי
שנים במלוה, ומשום שמלוח במאן דנביא דמאן – הרי היא כגבוייה כבר
על ידי האב בחייו.
הגמרא מביאה את שיטת בני נהרדעי במלוה: אמר ליה רב אחא בר רב
לרבינא, איקלע אמימר לאתרין ודרש – נקלע אמימר למקומנו ודרש,
בכור נוטל פי שנים במלוה, אבל לא ברבית. והיינו כשיטה ששלחו מתם
שהובאה לעיל. אמר ליה רבינא לרב אחא, נהרדעי לטעמיהו, שכן דברי
אמימר שהוא מנהרדעי, הרי הם כדברי רב נחמן (שיובאו בסמוך) שגם הוא
מנהרדעי. הגמרא מביאה את דברי רב נחמן: דאמר רבה, יתומים שהניח
להם אביהם מלוה, אם גבו מהלוה קרקע לפירעון החוב, יש לו לבכור
בקרקע זו פי שנים, שכן קרקעות הלוה משועבדות למלוה בשעבוד נכסים,
והרי הוא כמוחזק בהן. אבל אם גבו מהלוה מעות, אין לו לבכור פי שנים
במעות אלו, שכן מטלטלי הלוה אינם משועבדים בשעבוד נכסים, ועל כן
אין אביהם המלוה נחשב כמוחזק בהם בחייו. ורב נחמן אמר, איפכא
מסתברא, אם גבו מעות יש לו לבכור פי שנים במעות אלו, שכן גם
ההלוואה היתה במעות, ועל כן האב נחשב מוחזק במעות העתידות להגבות
מהלוה. אבל אם גבו קרקע אין לו פי שנים בקרקע זו, שכן מעות הלוהו
ולא קרקע. הרי לנו כי אף רב נחמן סובר כאמימר, שבכור נוטל פי שנים
בדמי פירעון המלוה.
הגמרא דנה במחלוקת רבה ורב נחמן, ומבררת את שיטותיהם: אמר ליה
אביי לרבה, בין לדידך ו-לשיטתך שדווקא בגבו קרקע יש לבכור פי שנים
קשיא, ובין לשיטת רב נחמן שדווקא בגבו מעות יש לו קשיא.
לדידך קשיא,

מפרשת הגמרא: מספקא ליה לרבי חייה, אי ו-האם הכלל הנקוט בידינו
במסכת עירובין (מה) 'הלכה כרבי מהביר' אמור דווקא במחלוקת שבין רבי
לבין תנא יחיד אחר, ולא מהביריו הרבים החולקים עליו, ומאחר שנחלקו
עליו חכמים רבים בדין שבה, אין הלכה כמותו. או שבכל מקום הלכה
כרבי מהביריו, ואפילו מהביריו הרבים, ואף בדין שבה הלכה כמותו.
ומאחר שספק הוא האם הלכה כרבי בשבח או לא, בין אם עשה הדין
כדבריו ובין אם עשה כדברי חכמים, מה שעשה עשוי.
הגמרא מביאה שיטות אחרות בהכרעת ההלכה במחלוקת האמורה: אמר
רב נחמן אמר רב, אסור לעשות כדברי רבי, ולתת לבכור פי שנים בשבח,
ואם פסק הדין כדבריו עבר על 'לא תטה משפט' (דברים טו יט), ומה שעשה
אינו עשוי אלא חוזר הדין. שכן קא סבר רב, הלכה כרבי מהביריו, ולא
מהביריו הרבים. כן היא שיטת רב נחמן בשם רב. ואולם רב נחמן הייתה
ו-בשיטת עצמו אמר, מותר לעשות כדברי רבי, ולתת לבכור פי שנים
בשבח. שכן קא סבר רב נחמן, הלכה כרבי מהביריו ואפילו מהביריו.
אמר רבא, אסור לעשות כדברי רבי, ואם עשה הדין בדיעבד כדבריו
ונתן לבכור פי שנים בשבח, מה שעשה עשוי, ואין חוזר הדין. שכן קא סבר
רבא, מטיין איתרם – נאמר בבית המדרש שההלכה נוטה לדברי חכמים
לדון ככתחילה כמותם, אבל לא נפסק בפירוש כמותם, ועל כן בדיעבד אם
פסק הדין כדברי רבי אינו חוזר בו.
הגמרא מביאה ברייתא מהספרי שנויה בשיטת רבי: תני רב נחמן בשאר
ספרי דבי רב, ממה שנאמר בירושלם בכור (דברים כא ז), 'כי את הבער בן
השנואה יביר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו', משמע ממון שהיה
מצוי ביד האב בחייו, פרט לשבח שהשביחו יורשין בידים לאחר מיתת
אביהן, כגון שבנו בתים או נטעו כרמים על קרקעות הירושה. שמכיון שלא
נולד שבח זה מעצמו אלא על ידי מעשי היורשים, אינו נחשב כמצוי אצל
האב, ואין הבכור נוטל בו פי שנים. אבל שבח ששביחו נכסים מאליהם
לאחר מיתת אביהן, שקיל בו הבכור פי שנים, משום שהוא כמצוי ביד
האב. ומני – כמי היא ברייתא זו, בשיטת רבי היא שנויה. אבל לחכמים אין
הבכור נוטל פי שנים אפילו בשבח האב מאליה.
הגמרא מביאה ברייתא אחרת מהספרי שנויה בשיטת חכמים: תני רבי בר
חמא בשאר ספרי דבי רב, 'בכל אשר ימצא לו', פרט לשבח ששביחו
נכסים מאליהם לאחר מיתת אביהן, שאין הבכור נוטל בהם פי שנים, שכן
אין שבח זה מצוי ביד האב. וכל שכן שבח שהשביחו יורשין בידים לאחר
מיתת אביהן דלא שקיל בו הבכור פי שנים, שכן ודאי שאינו נחשב כמצוי
ביד האב. ומני – כמי היא ברייתא זו, בשיטת רבנן החולקים לעיל על רבי
היא שנויה.
הגמרא מביאה את דברי שמואל בדין פי שנים במלוה: אמר רב יהודה אמר
שמואל, אין בכור נוטל פי שנים בחוב של מלוה שהלוה אביהם לאחרים,
אלא חולקים ביניהם כל האחים את דמי פירעון המלוה בשוה. שואלת
הגמרא: למאן – לשיטת מי אמר שמואל את דינו. אילימא לרבנן החולקים
על רבי בדין שבה, הלא פשיטא הוא שאין במלוה דין בכורה. שהרי השתא
שכחא דאיתיה ברייתיה אמרי רבנן לא שקיל – אם נכנסים שהחזיק
בהם האב אמרו חכמים שאין הבכור נוטל פי שנים בשבח היוצא מהם
משום שלא החזיק בשבח עצמו, מלוח שלא החזיק האב במעות כלל אלא
רק בשטר שאינו אלא נייר בעלמא. מבעיא – וכי צריך לומר שאינו קרוי
'מצוי' אצל האב, ואין הבכור נוטל בו פי שנים.
מביאה הגמרא אפשרות ליישב את דברי שמואל: אלא אמר שמואל את
דינו לשיטת רבי. שדווקא בשבח נוטל הבכור פי שנים, משום שגוף הנכסים
שמהם יצא השבח היו ברשות האב. אבל במלוה שלא היה כלל ברשות
האב, אין הבכור נוטל פי שנים. דוחה הגמרא אפשרות זו: ואלא הא דתנא,
ירשו האחים שטר חוב, בכור נוטל בו פי שנים בין בדמי פירעון המלוה

מאי שנא – במה שונה דין גבו מעות בחוב אביהם דלא נוטל הבכור פי
שנים, הלא הוא משום דלאו הני מעות שבת אבותהו – שמעות הפירעון
אינן אותן המעות שהשאיר אביהם, ומעות אלו לעולם לא היו מצויות
אצלו. ולפי זה בגבו קרקע נמי יש לומר כסברא זו, דלאו הא קרקע שבת
אבותהו – לא קרקע זו בדוקא השאיר להם אביהם לגביית חובו, שכן אם
רצה הלוח היה בידו למנוע ממנו מלגבות את הקרקע, ולפרוע לו את החוב
בדמים. אם כן, אף בקרקע לא החזיק האב מעולם, ומדוע נוטל בה הבכור
פי שנים.

ועוד הקשה אביי לרבה, (הא אתה הוה דאמרת) – הרי אתה רבה אמרת
להלן (ע"ב) ולגבי מה שאמרו אמוראי ארץ ישראל שנכסים הראויים ליפול
לאשה בירושה מוקנתה, ומתה האשה קודם שנפלה הירושה, אין בעלה
יורשה, משום שאין בעל יורש את אשתו 'בראוי', מסתבר מעמא דגני
מערכא – מסתבר טעמם של אמוראי ארץ ישראל שהחשיבו נכסים
הראויים לירושה ל'ראוי', משום דאי קדים סבתא וזבנא, וזבניה וזבני –
שמכין שהסבתא יכולה למכור את הנכסים, ובכך לגרום שלא יפלו
בירושה, לכן נכסים אלו נחשבים 'ראוי', ומעתה גם הקרקע שגובים
היתומים מבעלי חובות של אביהם צריכה להחשב 'ראוי', שהרי הלוח היה
יכול למכרם, ולפרוע חובו במעות.

עתה אביי אומר לרבה, מה שיש להקשות על שיטת רב נחמן: לרב נחמן
קשיא, מאי שנא – במה שונה דין גבו קרקע בחוב אביהם דלא נוטל בה
הבכור פי שנים, הלא הוא משום דלאו הא קרקע שבת אבותהו שקרקע זו
לא הניח להם אביהם, ומעולם לא היתה מצויה אצלו. ואם כן בגבו מעות
נמי יש לומר כסברא זו, דלאו הני מעות שבת אבותהו – מעות אלו לא
הניח להם אביהם, שכן אינן מעות ההלואה אלא מעות אחרות הן, ומדוע
נוטל בהן הבכור פי שנים.

ועוד הקשה אביי על שיטת רב נחמן, הא אמר רב נחמן אמר רבה בר
אבהו, יתומים שנבנו לאחר מיתת אביהם קרקע מהלוח בחובת אביהן –
עבור חוב שהיה חייב לאביהם, וכמו כן היה חייב אביהם חוב לאדם אחר,
בעל חוב זה של אביהם חוזר וגובה מהן את אותה קרקע שגבו מהלוח
של אביהם. ומוכח מדין זה שאותה קרקע שהיתה משועבדת לאביהם
נחשבת מוחזקת אצלו אף קודם שגבה אותה בחובו, שאם לא כן איך גובה
בעל חובו ממנה. הלא הלכה בידנו, שאין בעל חוב גובה אלא מהמצוי ביד
הלוח, ולא מן הראוי. ומאחר שמוכרח מתוך דברי רב נחמן שקרקע זו
נחשבת ל'מצוי', איך אמר לענין ירושה שאין הבכור נוטל בה פי שנים.

תשובת רבה לאביי על כל קושיותיו: אמר ליה רבה לאביי, לא לדידי
ו-לשיטתו קשיא, ולא לשיטת רב נחמן קשיא. כי מה שחילקנו בין גבו
קרקע לגבו מעות, רק במעמא דגני מערכא שאמרו (לעיל קכד) שבכור נוטל
פי שנים במלוח קאמרינן. כן. ואולם לן ואנו עצמנו לא סבירא לן כן, אלא
סוברים אנו כשיטת שמואל, שאין הבכור נוטל פי שנים במלוח, בין בגבו

קרקע ובין בגבו מעות.

ומעתה מתיישבות כל קושיות אביי כדלהלן: א. מה שהקשה אביי על שיטת
רבה מאי בין גבו קרקע לגבו מעות לא קשה, משום שלשיטתו אכן אין
לחלק ביניהם. אלא שבדעת בני מערבא שאמרו שבכור נוטל פי שנים
במלוח הוכרח לו חילוק זה. שכן לא מסתבר שפסקו כרבי ולא כחכמים,
ובהכרח שחלוק דין גבו מעות מדין גבו קרקע, וחכמים דיברו באופן אחד
ובני מערבא דיברו באופן השני. והסתבר לרבה, שדווקא בגבו קרקע יש
לבכור פי שנים, משום שקרקע הלוח המשועבדת לאביהם בחובו נחשבת
למצויה אצלו. מה שאין כן במעות הלוח שאינן משועבדות בשעבוד נכסים
אלא בשעבוד הגוף בלבד, ועל כן אינן אלא ראוי.

ב. ומעתה מיושבת גם קושיית אביי מסתירת דברי רבה בגבו קרקע יש לו,
על דבריו בעובדא דסבתא שכל ממון שאפשר להפקיעו מהמוריש אינו
נחשב מוחזק אלא ראוי. שכן שם לא השתעבדו נכסי הסבתא לא לבת ולא
לבעלה, שהרי לא לותה מהם מעולם, ועל כן מאחר שביד הסבתא למכרם
ולהפקיע את ירושת הבת, הרי הם בגדר 'ראוי' בלבד אצל הבת. מה שאין
כן בקרקע הלוח המשועבדת לאב [שהרי גם אם ימכרנה הלוח יטרוף אותה
האב מן הלקוחות], לפיכך היא כמוחזקת ביד האב, ונוטל בה הבכור פי
שנים.

ג. מה שהקשה אביי על רב נחמן, מאי שנא קרקע ומאי שנא מעות, לא
קשה, משום שאכן רב נחמן אינו מחלק בזה, וסובר שלעולם אין הבכור
נוטל פי שנים במלוח לחכמים, ובסברת הקל וחומר שהובאה לעיל (קכד),
'השתא שבחא דאיתיה ברשותיה אמרי רבנן דלא שקיל, שבחא מיבעיא'.
אך בשיטת בני מערבא הוכרח רב נחמן לחלק בחילוק הג'ל. שהרי פסקו בני
מערבא במעשה דסבתא שאין הבעל יורש את אשתו, משום שאם מכרה
הסבתא את הנכסים מכירתה קיימת ואין הבת יורשת אותם, ועל כן הם
נחשבים רק ל'ראוי'. ואם כן מאותו הטעם אף קרקע שגבו יורשים בחוב
אביהם יש לה להחשב לראוי, ואיך שלחו מתם בני מערבא 'בכור נוטל פי
שנים במלוח'. ובהכרח שלא אמרו כן אלא בגבו מעות, ומשום שמעות יחייב
ומעות שקיל, אבל לא בגבו קרקע.

ד. כמו כן מיושבת קושיית אביי מסתירת דברי רב נחמן לגבי בכור שבגבו
קרקע אין לו פי שנים, על מה שפסק ביתומים שגבו קרקע בחובת אביהם,
שבעל חוב חוזר וגובה אותה מהם. שכן לעולם אין קרקע זו נחשבת ל'מצוי',
אלא שכבר התבאר בפסחים (לא). בטעם מה שבעל חוב חוזר וגובה אותה
מהם, שאינו מדין שעבוד בעלמא, אלא מדין שעבודא דרבי נתן, שכן אומר
הבעל חוב ליתומים, כשם שהשתעבד הלוח של אביכם לאביכם כן
השתעבד גם לי.

הגמרא מביאה את מעשה הסבתא שהוזכר לעיל. מבררת הגמרא: מאי
סבתא. משיבה הגמרא: דהוא שכיב מרע דאמר להו לסובבים אותו,

אגרות קודש

ב"ה, ו' כסלו, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

... לפלא שכנרנה לימוד התניא מוזנח קצת עכ"פ הן בסדרי הישיבה והן בהלימוד בפ"ע. אף שאינני

יודע ברור הסדרים שהיו באטוואצק ווארשא, אבל בודאי גם שם תפס לימוד זה מקומו המתאים. ובודאי

ימלאו זה בקרוב...

בבא בתרא. פרק שמיני – יש נוחלין דף קבה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)"
פס
רשב"ם

מאי שנא מעות דלא — שקיל בהו בכור פי שנים? דאי היינו טעמא דידך משום דלאו הני מעות כו', **לאו הא קרקע שבק אבוהון** — דאי הוה בעי לזה הוה מסלק ליה בזווי. **ועוד האמר [מר]** — רבה, דאמר בעובדא דהדיא סבתא דהויא לה בת בן בנה הנשואה לבעל, וראייה הויא ההיא בת לירושא, ומתה ההיא בת ואחר כך מתה סבתא, ואתא בעל וקא תבע ירושת

הזקנה כאילו אשתו קיימת ושולח מתם. **רדיוני בני מערבא**, שאין הבעל נוטל, משום דהוה הנהו קרקעות ראון לאשתו אם תמות הזקנה בחייה, והרי מתה היא בחי' הזקנה, ואין הבעל נוטל בראוי כבמחוק. ואמר רבה: **מסתבר טעמא דבני מערבא דאין הבעל יורש**, דהוה ליה ראוי ולא מחוק לבת, שכל זמן שהזקנה בחייה אין לבת בן כלום, שהרי אם מכרה הזקנה הנכסים בחי' הבת — מכירתה קיימת. כן אלו נכסי הלוה, אף על פי שראים הן לגבות המלוה חובו מזה, כיון שלא הגיעו לידי המלוה מחיים — ראין הן, דהא אי הוה בעי לזה — הוה זבין להון, ומסלק ליה למלוה בזווי או בקרקע אחרת חוץ מזה. הלכך, **הא קרקע הוה ליה ראוי**, ואין הבכור נוטל בראוי פי שנים. **ועוד** — קשיא אחרת לרב נחמן, דחשיב מעות מחזקות טפי מקרקעות: הא איפכא הוה ליה למימר, משום דקרקע של זה הוי מחזק טפי למלוה. דהא הוה דאמר משום רבה בר אבוב: יתומים בני מלוה שגבו קרקע מן הלוה בחובת אביהן, בעל חוב של אביהן, שנתחייב לו אביהן מעות — חוור וגובה אותה מזה. ואם לא היה מחזק ביד אביהן בחיים — אין יכול בעל חוב לגבותו? והלא אילו קנו היתומים אחר מיתת אביהן קרקע מי יכול לבתו? והלא משנה שלמה שנינו בבכורות (נב, א) שאין האשה נוטלת כתובתה בראוי, ובעל חוב כיוצא בו, ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב. כן כתוב בפירוש רבינו חננאל: **לשעמייהו דבני מערבא אמריין ולן לא סבירא לן** — ושניוא הוה דקמשי רבה: אנא ורב נחמן לא סבירא לן דבני מערבא דשלחו מתם כלל, אלא כרב יהודה אמר שמואל, דאמר אליבא דרבנן: אין הבכור נוטל פי שנים במלוה, וכדפסקינן נמי הלכתא לקמן: לא שניא גבו מעות לא שניא גבו קרקע אין הבכור נוטל פי שנים, ואפילו לרב נחמן דאמר: יתומים שגבו קרקע בחוב אביהן, בעל חוב חוור וגובה אותה מזה — אפילו הכי מודה, דלגבי בכורה לא חשיב קרקע הלוה מחזק למלוה, ולא שקיל בה בכור פי שנים, כדפסקין הלכתא לקמן. והבא היינו טעמא דרב נחמן, כדמפרש בפסחים בפרק "כל שעה", דאיתמר: בעל חוב, אבי אמר: למפרע הוה גובה, רבא אמר: מכאן ולהבא הוה גובה, דלא חשיב מחזק אלא משעת גבייה ואילך, וכדמפרש התם טעמא דרבא: כיון דאילו הוה ליה זווי הוה מסלק ליה זווי — אשתכח דהשתא הוה דק קני. ומובחין לרבא מהא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוב: יתומין שגבו קרקע כו', אי אמרת בשלמא למפרע הוה גובה — אמטו להכי חוור וגובה אותה מזה, כדמאן דגבי ליה מחיים דאבוהון דמי. אלא אי אמרת מכאן ולהבא הוה גובה — לא יהא אלא כובין יתמי, ואילו קנו יתמי נכסי מי משתעבדי לבעל חוב? ומשני: שאני התם דאמר לזה בעל חוב דאבוהון: כי היכי דמשתעבד ליה הוה ליה לאבוהון — הכי נמי משעבד לדידי מדריב נתן כו'. והוהא שנייאי דסמכא הוה, דהא רבא דהלכתא כותיה לגביה דיתמי הוה משני להא דרב נחמן הכי. הלכך, אפילו רב נחמן לא חשיב לקרקע של לזה מחזק למלוה עד שתבא לידו, משום דאי הוה בעי הוה מובין ליה עד השתא, דמכאן ולהבא הוה גובה. והלכך, מאי דאמר רב נחמן: גבו קרקע אין לו, גבו מעות יש לו — לטעמייהו דבני מערבא קאמר, דאמרי אליבא דרבנן דנטול במלוה פי שנים, דחשבינן לה מחזקת למלוה. ואתא רב נחמן למימר: לדידי, לא שניא גבו קרקע לא שניא גבו מעות — אין לו, דקל וחומר הוה, דבארמין לעיל: שבחא דמילא אמרי רבנן דלא שקיל, מלוה מיבעי? אלא לדלידה בקרקע מודו לי מיהא דלא שקיל, דהאי ארעא לא שבק לזה אבוהון, כדאמרין לקמן: שלחו מתם הלכתא כרב ענן כדפריש רבה טעמייהו, דאי קדים סבתא כו', דמהתם שמעינן דלא חשבי בני מערבא לקרקע של לזה מחזק למלוה. והלכך, האי שלחו מתם דלעיל — מיבעי לן לאוקמי במעות ולא בקרקע, דלא תקשי דבני מערבא אבני מערבא, ומשום הכי אמר רב נחמן: גבו קרקע — אין לו, גבו מעות — יש לו. ומיהו, לא סבירא ליה, אלא בין קרקע בין מעות אין לו, כדפרישית. ורבה נמי לטעמייהו דבני מערבא קאמר: לדידי לא שניא מעות לא שניא קרקע אין לו, כדבר יהודה אמר שמואל, דהא לא היה אבוהון מחזק לא בהאי קרקע ולא בהאי מעות. מיהא, בני מערבא, כיון דחשיבי ליה מחזק במלוה, ויטול בה הבכור פי שנים — איכא למימר דבגבו קרקע הוה דקאמרי דיש לו, דדמי מחזק טפי ממעות, דהא אשתעבד ליה מיהא בחייו. אבל הני מעות לא אשתעבדו ליה כלל, ובגבו מעות מודו לי דאין לו. והאי דשלחו מתם לקמן: הלכתא כרב ענן כו', וכדמפרש רבה: מסתבר טעמייהו דבני מערבא כו' — התם דאי בין הוה דלא ירית בעל, דהוה ליה ראוי לגמרי, ולא אשתעבד לא לבעל ולא לאשתו הני נכסי דזקנה כלל, שהרי לא לוותה מן הבת זמן בעלה כלום, ואי קדים סבתא חובנא — וזינה וזיני, אבל נכסי דלוה, כיון דמשתעבדי למלוה, ואי זבין לא וזיני, ויכול לטרוף מן הלחחות — הרי הן כמחזקין בידו, ושקיל בהו בכור פי שנים. אבל גבו מעות — דאיאין לו.

מאי שנא מעות דלא? דלאו הני מעות שבק אבוהון, קרקע נמי - לאו הא קרקע שבק אבוהון? ועוד, הא אתה הוה דאמר: מסתבר טעמא דבני מערבא, דאי קדים סבתא וזבנא - וזינה וזיני? לרב נחמן קשיא: מאי שנא קרקע דלא? דלאו הא קרקע שבק אבוהון, מעות נמי - לאו הני מעות שבק אבוהון? ועוד, הא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוב: יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן - בעל חוב חוור וגובה מזה? אמר ליה: לא לדידי קשיא, ולא לרב נחמן קשיא, טעמא דבני מערבא קאמרין, ולן לא סבירא לן, מאי סבתא? דההוא דאמר להי: "נכסי"

לטעמייהו דבני מערבא קאמרין ולא סבירא לן — פריש הקונטרס: דבין רב נחמן ובין רבה סבירא תרייהו אליבא דנפשייהו דבין גבו קרקע ובין גבו מעות אין לו. והא דקאמר רב נחמן דבעל חוב חוור וגובה אותה מזה — היינו כדתרצה (רבה) משום דרבי נתן, ולפירושו, הא דפסקי לעיל רב נחמן כרבי — היינו דוקא בשבא ולא במלוה. וקשה: דלרב נחמן עיקר התיירץ דמשני לדידיה חסר מן הספר, דלא משני מידי מזהויה ויתומין שגבו בחובת אביהן, ועוד: דבפרק "שור שנגח ארבעה וחמשה" (בבא קמא מג, א) הוה ליה למיפרך: ולוקמה בין לרבה בין לרב נחמן, בין גבו מעות בין גבו קרקע ומיהו, זה יש לומר: שהיה צריך להאריך, דלא דברו רבה ורב נחמן בהדיא בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו. דבפרק "גט פשוט" (בבא בתרא קע"ב, ב) מוכח מזהויה דסבר רבה ששבחא לא לאוריייתא קאמר, דסבר רבה אליבא דנפשיה דבין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו. להכי מקשה בקוצר ובפשטות ממה שדברו בהדיא רבה ורב נחמן, ורבינו תם מפרש: לטעמא דבני מערבא קאמרין, ולא סבירא לן הכי, אלא לדידיה, בין גבו קרקע בין גבו מעות — אין לו, כדאמר גבי האי סבתא דאפילו גבו קרקע אין לו, כל שכן גבו מעות. וכן מוכיח בפרק "גט פשוט", דלרבה בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו, כיון דשעבדא לאו דאורייתא, והא דאמר גבו קרקע יש לו — אליבא דבני מערבא דאמרי הבכור נוטל פי שנים במלוה, ומסתבר ליה טפי לאוקמי בקרקע ולא במעות. והא דאמרי בני מערבא גבי סבתא דהוי ראוי, אף על גב דהוי קרקע — היינו משום שהבעל לא היה מחזק מעולם, ולא היה לו לאשתו שום חוב מעולם על הסבתא שישתעבד לו הקרקע, ולכך הוי ראוי, אבל גבי מלוה — הוי מחזק אפילו לא יוכל לטרוף אם מכר, כגון אם שטר חוב הוי שלא באחריות, ובכל מקום היכא דלא מכר — הוי מחזק, כיון שהיה משועבד לו בחובה. והא דקאמר רבה טעמא משום דאי קדמה סבתא וחבנא וזינה וזיני — לאו אליבא דבני מערבא, לדלידה לא תלה בהכי, כדפרישית. אלא טעמא דנפשיה קאמר, לדלידה אפילו במלוה הוי ראוי, משום דאי זבין הוי וזיני. ועוד יש לומר: דלרבה, אפילו אי זבין לא הוי וזינה וזיני — הוי ראוי, וגבי האי סבתא דוקא צריך להאי טעמא, משום דסבר רבה: כל האומר "אחריו" — כאומר "מעבשיו" נמי, והוי כאילו הוה מחזק מעיקרא. אלא משום דאי קדמה חובנא דהוי וזינה וזיני — הוה דהוי ראוי. אבל בני מערבא לית להו כדאמר "מעבשיו" דמי, מטעם דזינה וזיני לא הוי חשוב ראוי, כדאמר גבי מלוה. אלא סבירא דלאו כאומר "מעבשיו" דמי, ולא הוחזק בו מעולם. ורב נחמן סבר: בין גבו קרקע בין גבו מעות — יש לו, כמו שהביא אביי מזהויה דיתומין שגבו קרקע בחובת אביהן, ולדברי אביי קאמר ליה רבה, ולא פלי מזה שתרצה רבא משום דרבי נתן, דלרב נחמן אליבא דנפשיה — ודאי סבר דאפילו גבו קרקע יש לו. והא דאמר: גבו קרקע אין לו — היינו אליבא דבני מערבא, דאמרי גבי סבתא דקרקע הוי ראוי, ואם תאמר: ומאן ליה לרב נחמן דלכני מערבא גבו קרקע אין לו? דלמא בני מערבא סבירא להו נמי דבין גבו קרקע יש לו כרב נחמן, וגבי סבתא היינו טעמא — דלא נשתעבד לבעל הקרקע ולא הוחזק בו מעולם? ויש לומר: דסבירא ליה לרב נחמן דמפלי בני מערבא בין גבו קרקע לגבו מעות: מדלא קאמר: הבכור נוטל פי שנים במלוה בין גבו קרקע בין גבו מעות — מסתברא ליה לרב נחמן דטפי הוי מחזק במעות מבקרקע. ואם תאמר: בפרק "שור שנגח ארבעה וחמשה" (בבא קמא מג, א), כי פרי: ולוקמה לרבה בגבו מעות ולרב נחמן בגבו קרקע. ומשני: הני מילי לבני מערבא, וכי קאמרי אינהו בגרושה כרבי, דחשיב מלוה מחזק, לכך אוקמה בגרושה. והשתא, לפירוש רבינו תם, לרבנן נמי צריך לאוקמי בגרושה לרב נחמן, דאית ליה בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו ויש לומר: דנקט כרבי משום רבה, לדלידה דסבר בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו — אין צריך לאוקמי בגרושה אלא לרבי, וזהו מצי לרבה לאוקמה בלא גרושה וברבנן, וזכך לפירוש הקונטרס הוה מצי בין רבה ובין רב נחמן לאוקמי בלא גרושה וברבנן, אלא דניחא ליה לישבא אפילו לרבי, ורבי יעקב דאורליינז תירץ: לפירוש הקונטרס לא הוה מצי לאוקמי כרבנן, דרבה ורב נחמן אליבא דרש לקשי דאמר: לא אמר רב קעבא דלא ירית לא בעל אלא בכופר, שאינו משתלב אלא לאחר מיתה, אבל שאר נזקין — ירית לא בעל. ואליבא דידיה איצטריכו ליה לשנויי האי דקתני הכה אשה ויצאו ילדיה דלא ירית בעל — בגרושה כו', ולא מצי לאוקמי כרבנן ובלא גרושה — דאם כן שום נזקין לא ירית בעל, דהא בין גבו קרקע בין לא גבו אין לו. ורש לקשי קאמר דשאר נזקין ירית — והיינו על כרחך כרבי, לירתי

39 שאין הבעל נוטל בראוי, ואין חולק בדבר. מתרצת הגמרא: **אמר רבי**
40 **אלעזר, דבר זה נפתח בגדולים** – ברב הונא שהתחיל להשמיענו דין זה,
41 **ונסתים** ביאורו **בפנינים** – בי עצמי. שלעולם אין הנכסים קרויים 'ראוי'
42 אלא אף בחיי הסבתא הם נחשבים מוחזקים אצל הבת, משום **שכל האומר**
43 **'אחריי' באומר מעבשיו דמי**. כלומר, כל האומר 'נכסי לפלוני ואחרי מותו'
44 יהיו לאדם אחר, כבר מעבשיו הוא מקנה את גוף הנכסים לשני, ואינו נותן
45 בהם לראשון אלא קנין פירות עד מיתתו, ולאחר מכן זוכה השני אף בקנין
46 הפירות. לפיכך סובר רב הונא שאם אמר 'נכסי לסבתא ואחריה לבתי',
47 אפילו שמתה הבת בחיי הסבתא הרי היא מורשה את הנכסים לבעלה, שכן
48 נקנו לה בקנין הגוף עוד קודם מיתת הסבתא, והרי הם 'מצוי' אצלה ולא
49 'ראוי' בלבד.
50 ביאור סברת בני מערבא שנכסים אלו קרויים 'ראוי' ואין הבעל יורשם: **אמר**
51 **רבה, מסתברא מעמא דבני מערבא** – מסתבר טעמם של אמוראי ארץ
52 ישראל, שכל זמן שהסבתא בעולם אין הנכסים מוחזקים אצל הבת, משום
53 **דאי קריים סבתא וזבנא זבינא וזבנא** – שאם קדמה הסבתא ומכרה את
54 הנכסים בחייה המכר קיים לעולם. שכן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל
55 הסובר שאם נתן מתנה לפלוני, ואחרייו לשני, אין השני זוכה במתנה אלא
56 אם כן עדיין נמצאת המתנה ברשות הראשון בשעת מיתתו. אבל אם מכר
57 אותה הראשון לאחרים בחייו, המכר חל לעולם, ואף לאחר שמת הראשון
58 אינה עוברת לשני, אלא נשארת אצל הלוקח. ומזה מוכח שהאומר 'אחריי'
59 אינו כאומר 'מעבשיו', ולא חלה מתנת השני מיד, אלא רק לאחר מיתת
60 הראשון. שהרי אם זוכה השני מיד בגוף המתנה, ואין לו לראשון בה אלא
61 קנין פירות בלבד, לא יתכן שיוכל הראשון למוכרה לאחרים לעולם. נמצא
62 שכל זמן שהסבתא בעולם אין לה לבת כלום בנכסים, ואינם מוחזקים
63 אצלה. לפיכך אין בעלה יורש נכסים אלו, שכן אין הבעל יורש בראוי
64 כבמוחזק.
65 הגמרא מביאה את הכרעת ההלכה בדין ירושת בעל וירשת בכור: **אמר רב**
66 **פפא, הלכתא אין הפעל נוטל בראוי כבמוחזק**, כלומר, אין הבעל יורש
67 את אשתו אלא בנכסים שהחזיק בהם קודם שמתה, ולא בנכסים שלא
68 זכתה בהם מעולם, אלא היו רק ראויים להיות שלה אילו היתה בעולם
69 בשעת מיתת מורשיה. כגון שמתה בחי אביה, ולאחר שמת אביה נפלה
70 לה נחלה כשהיא בקבר, שאין הבעל יורש נחלה זו, אלא בנה יורשה. וכן
71 **אין הקבור נוטל** פי שנים **בממון הראוי** לאביו, **קשם** שהוא נוטל **במחזק**
72 לאב. ובגון בשבח שהשבחו הנכסים לאחר מיתת האב, שאין הבכור נוטל
73 בו פי שנים, משום שלא הוחזק שבח זה על ידי האב בחייו. וכן **אין הקבור**
74 **נוטל פי שנים במלוה** שהיה אחר חייב לאביהם, **בין שגבו** היורשים **קרקע**
75 **בפירעון החוב**, ו**בין שגבו מעות** בחוב זה. שכן לא הוחזק האב בקרקע
76 ובמעות אלו, ואינם אלא 'ראוי', ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק.

1 הריני נותן את כל נכסי לסבתא ולזקנתי, אם אביו או אם אמו, ובתרה
2 לירתי – ואחרי שמתות יהיו הנכסים ליורשים שלי ולא יירשהו יורשיה.
3 הוויא ליה פרתא דהוה נסיבא – היה לו לאותו אדם בת יחידה שהיתה
4 נשואה, שכיבא – ומתה בחיי בעלה ובחיי הסבתא. פתר דשכיבא
5 סבתא, אתא בעל קא תבע – לאחר שמתה הסבתא בא בעל הבת ותבע
6 את הנכסים. שכן בשעת הציווי היתה הבת היורשת של סבתא זו, והרי זה
7 כמו שציוו 'נכסי לסבתא ואחריה לבתי'. לפיכך טען בעלה, מאחר שמתה
8 אשתי יש לי לרשת את הנכסים, שכן הבעל יורש את אשתו.
9 נחלקו האמוראים שלפנינו בהכרעת הדין במעשה האמור: **אמר רב הונא,**
10 **מדברי הנותן משתמע 'לירתי' ואפילו לירתי ירתי** – הריני נותן את
11 הנכסים ליורשי ואפילו אם בסופו של דבר יפלו רק ליורשי יורשי שיהיו
12 בעולם בשעת מיתת הסבתא, ובכלל זה בעל הבת. לפיכך הדין עם הבעל,
13 והוא זוכה בנכסים. **ורב ענן אמר,** משמעות דברי הנותן הם, 'לירתי ולא
14 לירתי ירתי' – ליורשי הבאים מכחי ולא ליורשי יורשי שאינם באים מכחי
15 אלא מכח יורשי. ומאחר שבשעת מיתת הסבתא אין בתו קיימת, נמצא
16 שאין לו יורשים בעולם אלא רק יורשי יורשים, ועל כן אין יוצאים הנכסים
17 מרשות הסבתא, אלא נשארים הם אצל יורשיה.
18 הגמרא מביאה את דעת אמוראי ארץ ישראל: **שלחו קתם** – משם, מארץ
19 ישראל, **הלכתא בנותיה דרב ענן, ולא מוטעמיה** – ההלכה היא כדברי
20 רב ענן, אך לא מטעמו שלו אלא מטעם אחר. מפרשים אמוראי ארץ
21 ישראל את דבריהם: **הלכתא בנותיה דרב ענן, דבעל לא ירית** – לא יורש
22 נכסים אלו אם מתה אשתו בחיי הסבתא. ואולם **לא מוטעמיה** המבואר
23 לעיל שמשמעות יורשי אינה כוללת את יורשי יורשיו. **דאילו רב ענן סבר**
24 **שלא רק בבעל הדין כן, אלא אף על גב דהוה ליה פרא לברתיה לא ירית**
25 – שגם אם היה לה בן לבת זו, לא היה יורש את הנכסים אם מתה בחיי
26 הסבתא, משום שלא נתן את הנכסים אלא ליורשיו שיהיו בעולם בשעת
27 מיתת הסבתא, ולא ליורשי יורשיו. **ולא היא** – ואין זה נכון, אלא ההלכה
28 היא **דאילו הוה ליה פרא לברתיה ודאי ירית** – שאם היה לה בן לבת
29 ודאי היה יורש, ואין אומרים שדעת הנותן היא דווקא על יורשיו, אלא
30 דעתו אפילו על יורשי יורשיו שיהיו בעולם בשעת מיתת הסבתא. **ופעל**
31 **היינו מעמא דלא ירית** וטעם מה שאין בעלה יורש אותה אם מתה בחיי
32 הסבתא, הוא משום דהוה ליה ממון זה 'ראוי' בלבד לבת, שכן לא הוחזקה
33 בו בחייה, אלא היה עדיין ממון הסבתא. **ואין הפעל נוטל** את ירושת אשתו
34 **בממון הראוי** לה קשם שהוא יורשה **בממון המחזק** לה, וממילא אינו
35 בכלל 'יורשי יורשיו' לגבי נכסים אלו.
36 חזורת הגמרא לשיטת רב הונא ומקשה: אם אכן נכסים אלו אינם אלא
37 'ראוי' בלבד, **מכלל** – משמע **דרב הונא** שפסק שהבעל יורש אותם **סבר**
38 **שפעל נוטל בראוי כבמוחזק**, והרי לעיל (ק"ג) מבואר מדרשות הכתובים

אגרות קודש

ב"ה, ו' כסלו, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ג הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ בעל מרץ כו' מוה"ר יואל שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו, בו מודיע אודות עריכת המלוה מלכה בהימים שבין י"ט כסלו, יום ההילולא
של הרב המגיד הגדול ונצחון תורת החסידות בגאולת רבנו הזקן בעל התניא והשו"ע, וימי החנוכה נצחון
המאור שבתורה, וכדיוק הלשון להשיכם **תורתך**.

הרי תשמש ההתעוררות בסעודתא דדוד מלכא אשר פדה בשלום נפשי כי ברבים היו עמדי. כפירוש
הירושלמי שאפי' אנשי אבשלום הצד שכנגד באמית[יו]ת היו עמדי שכא"א יעשה חלקו בהפצת מעיינות
הבעל שם טוב חוצה בכל יכולתו. כי בהפנימיות הרי ברבים היו עמדי שאפילו אלו המנגדים בגלוי על
זה, בפנימיות לבבם מכירים בפנימיות התורה נשמתא דאורייתא, וכשפותחים באיש הישראלי פתח אפי'
כחוודו של מחט הקב"ה עוזרו ופותח כפתחו של אולם.

בכבוד ובברכה.

1 וּמְלִיחָה שְׁעָמֹה פְּלִיגִי – חוב הלואה שלוחה הבכור עצמו מאביו, חולקים
2 הבכור והפשוט ביניהם את חלק הבכורה של מלוה זו. ואף שחוב שיש לאב
3 על אחרים נחשב 'ראוי' ואין הבכור נוטל בו פי שנים, אבל חוב שיש לו על
4 בנו הבכור ספק הוא בידינו האם נחשב ל'ראוי' או ל'מחזק'. שכן יתכן
5 שהבכור רוצה לשעבד את נכסיו לאביו לגמרי בעין יפה, כדי שיחשב האב
6 מחזק בהם, ויטול הוא בהם פי שנים. ומאחר שספק הוא, ממון המוטל
7 בספק חולקים אותו.

8 הגמרא מביאה אופן שבו נוטל הבכור פי שנים בשבח: **אָמַר רַב הוּנָא אָמַר**
9 **רַב אִסִּי**, אף על פי שאין הבכור נוטל פי שנים בשבח שהשיבו נכסים
10 לאמר מיתת אביהם, אבל **בְּבוֹר שְׁמִיחָה** באחיו ואמר להם, אל תשביחו את
11 חלקי בנכסים, אלא נחלק את הירושה ואשביח אני לבדי את חלק פשיטותי
12 וחלק בכורתי, ואזכה בשבח שלהם, **מִיחָה** – מועילה מחאתו, ואם לא
13 שמעו לו והשביחו את הנכסים בלא לחלוק, הרי הוא נוטל פי שנים בשבח.
14 שכן משעה שתבע הבכור חלוקה, הרי הוא זוכה מיד בחלק הבכורה.
15 ומאחר שיש לו פי שנים בגוף הנכסים, ממילא יש לו גם בשבח פי שנים, שכן
16 כל שבח היוצא מנכסיו של אדם הרי הוא שלו.

17 הגמרא מבארת באיזה שבח מועילה המחאה: **אָמַר רַבָּה, מִסְתַּבֵּר מְעִמָּה**
18 **וְדִינוֹ דְרַב אִסִּי** הסובר שמועילה מחאת הבכור לתת לו פי שנים, רק
19 **בְּשִׁבְחָה שֶׁל עֲנָבִים** שהניח להם אביהם ו**בְּצִירוֹת** היורשים שלא מדעת
20 הבכור, או **בְּיִתִּים וּמִסְקָנִים** וְתַלְשֻׁשׁ שלא מדעתו. **אָבָל** אם **דְּרָכֹם**
21 היורשים לענבים ועשו מהם יין על מנת לחלקו בשוה בין כולם, אפילו אם
22 מיחה **לֹא** נוטל הבכור פי שנים בשבח זה. שכן אפילו שכבר זכה פי שנים
23 בגוף הענבים, מכל מקום קנו האחים את חלק בכורתו בין על ידי שינוי
24 המעשה שבדריכה, כדין גולן הקונה את הגזילה בשינוי ואינו משלם
25 לבעלים אלא את דמי הגזילה כפי שוויה בשעת הגזילה, והשבח שלו. **וְרַב**
26 **יוֹסֵף אָמַר**, **אֶפִּילוּ** אם **דְּרָכֹם** היורשים את הענבים, אם קודם לכן מיחה
27 הבכור הרי הוא נוטל פי שנים.

28 סברה הגמרא שכונת רב יוסף היא לפי שנים בשבח היין, ועל כן תמחה: וכי
29 **בְּדְרָכֹם** היורשים יתכן שיטול בהם הבכור פי שנים, הלא **מְעִיקְרָא עֲנָבִי**
30 **הַשְׁתָּא חֲמֵרָא** – מתחילה היו ענבים ועכשיו הם יין, וכבר קנאום היורשים
31 בשינוי מעשה, ואין עליהם לשלם לבכור אלא כפי חלקו בענבים, שכן כל
32 הגולנים משלמים כשעת הגזילה. מתרצת הגמרא: מה שאמר רב יוסף
33 'אפילו דרכום', הוא **בְּדָאֵמַר רַב עֲזַרְיָה בְּרַחְמִי** בבאור מימרת שמואל
34 שבסמוך, שאם דרכו היורשים את הענבים שלא מדעת הבכור ועשאוים יין,
35 ונשפך היין או שהתקלקל ונפחת מדמי הענבים שבתחילה, צריכים הם ליתן
36 לו את **דְּמֵי הַיִּין עֲנָבִי**, משום שנעשו גולנים על חלקו בענבים וקנאוהו
37 בשינוי הדריכה, ועליהם לשלם את דמי הגזילה. **הָכָא נִמְיַי** בדברי רב יוסף,
38 לא בא לחלוק על רבה הסובר שאין הבכור נוטל פי שנים בשבח היין, אלא
39 לומר שאם מיחה הבכור בפשוט ותבע לחלק בענבים, ודרך הפשוט את
40 הענבים שלא מדעת הבכור ופחתו דמיהם, הרי הוא נוטל **לֹא דְּמֵי הַיִּין**
41 **עֲנָבִי** גם כנגד חלק בכורתו.

42 מבררת הגמרא: **הִיכָא אֵיתָמַר** – על מה נאמרה מימרתו **דְּרַב עֲזַרְיָה בְּרַחְמִי**
43 **חֲמֵרָא**. משיבה הגמרא: **אָהָא דְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, בְּבוֹר וּפְשֻׁט**
44 **שְׁהִינִי לְהֵן אֲבִיתָן עֲנָבִים וּבְצִירוֹת**, או **יִתִּים וּמִסְקָנִים, בְּבוֹר נוֹמֵל פִּי**
45 **שְׁנַיִם** בשבח הבצירה והמסיקה, אם קודם לכן מיחה ותבע את חלק בכורתו.
46 **וְאֶפִּילוּ דְרָכֹם**. והבינה הגמרא בכונתו, שהבכור נוטל פי שנים אף בשבח

47 הדריכה. ותמחה: וכי **בְּדְרָכֹם** נוטל פי שנים ביין, הלא **מְעִיקְרָא עֲנָבִי**
48 **הַשְׁתָּא חֲמֵרָא** – מתחילה היו ענבים ועכשיו הם יין, וכבר קנאום היורשים
49 בשינוי מעשה. **וְאָמַר מַר עֲזַרְיָה בְּרַחְמִי** בישוב דברי שמואל, שאין
50 כונתו לענין פי שנים ביין, אלא רק ליתן לו **דְּמֵי הַיִּין עֲנָבִי**.
51 הגמרא מביאה מחלוקת האמוראים בדיון מחילת בכור על חלק בכורתו:
52 **אָמַר רַב אִסִּי, בְּבוֹר שְׁמִיחָה** באחת משדות הירושה חֲלָק אחד בלבד **כָּאֵחַ**
53 **פְּשֻׁט**, וְיִתֵּר על חלק בכורתו, ושוב אינו יכול לתובעו. שכן הוקש חלק
54 הבכורה למתנה, וכשם שאין אדם זוכה במתנה בעל כרחו, כן אין הבכור
55 יורש פי שנים בעל כרחו. ואם אמר 'איני נוטל' לא חלה מתנה זו, ושוב לא
56 יזכה בה עוד. מבררת הגמרא: **מֵאֵי וְיִתֵּר** – לענין מה מועילה מחילתו.
57 מביאה הגמרא שנחלקו אמוראים בדבר: **רַב פִּפְא מְשַׁמִּיחַ דְּרָכָא אָמַר**,
58 **וְיִתֵּר בְּאוֹתָה שְׂדֵה** בלבד, אבל בשאר הנכסים שעדיין לא נעשתה בהם
59 חלוקה לא הפסיד את חלק בכורתו. **וְרַב פִּפְא מְשַׁמִּיחַ דְּרָכָא אָמַר, וְיִתֵּר**
60 **בְּכָל הַנְּכָסִים בּוֹלֵן**, שכן מאחר שנטל בשדה אחת חלק כפשוט, גילה דעתו
61 שהוא מוחל על חלק בכורתו בכל הירושה, ואינו נוטל בה אלא חלק פשוט
62 בלבד.

63 הגמרא מבארת את סברתם: **רַב פִּפְא מְשַׁמִּיחַ דְּרָכָא אָמַר וְיִתֵּר בְּאוֹתָה**
64 **שְׂדֵה** בלבד, משום **דְּקָא סָבַר, אֵין לוֹ לְבְכוֹר קוֹדֵם חֲלֻקָּה** – אין לו בעלות
65 על חלק הבכורה בירושה, ורק בשעת החלוקה זוכה הוא בחלק זה. (וְכֹה)
66 **דְּאָתָא לְיָדֵיהּ אֲחִיל, אֵידֶךְ לֹא אֲחִיל** – רק על מה שבא לידו הוא יכול
67 למחול, אבל על השאר אין בידו למחול, שכן אין אדם מקנה דבר שעדיין
68 לא בא לרשותו, וכן אין בידו למחול עליו). ומאחר שקודם החלוקה עדיין
69 לא זכה בחלק הבכורה, אין בידו למחול עליו. ואין חלה מחילתו אלא רק
70 באותה שדה שכבר נחלקה, אבל לא בשאר הנכסים שעדיין לא נעשתה
71 בהם חלוקה. **וְרַב פִּפְא מְשַׁמִּיחַ דְּרָכָא אָמַר**, אם נטל חלק כפשוט בשדה
72 אחת וְיִתֵּר על חלק בכורתו **בְּכָל הַנְּכָסִים בּוֹלֵן**, משום **דְּקָא סָבַר, יֵשׁ לוֹ**
73 **לְבְכוֹר** את חלק בכורתו בנכסים אף קודם החלוקה, ובכל שעה שירצה
74 הוא זוכה בחלק זה. לפיכך הוא כדבר הנמצא ברשותו שיש כח בידו למחול
75 עליו. **וּמִדְאֲחִיל בְּהָא אֲחִיל בְּכֻלָּהוּ** – ומכך שמחל על חלק הבכורה בשדה
76 זו שנטל בה חלק כפשוט, גילה דעתו שהוא מוחל על הבכורה בירושה
77 כולה.

78 אומרת הגמרא: **וְהָא מִימַר דְּרַב פִּפְא וְרַב פִּפְא בְּשֵׁם רַבָּא לְאוּ בְּפִירוּשׁ**
79 **אֵיתָמַר, אֲלֵא מְכַלְלָא אֵיתָמַר** – לא נאמרו הדברים בפירוש מפיהם בשמו,
80 אלא מכלל מעשה שהיה למדנו על מחלוקתם בשיטת רבא בנידון האמור.
81 **דִּתְהוּא בְּבוֹר דְּאִוִּיל וְבִין נְכָסִי דִּיְדֵיהּ וּפְשֻׁט** – שהלך קודם החלוקה
82 ומכר לאחרים את הירושה כולה, חלקו וחלק אחיו הפשוט יחד, שלא
83 ברשות אחיו, על מנת לחלק עמו בדמי המכירה. ואחר כך מת אחיו, ו**אִוִּיל**
84 **יְתָמִי בְּנֵי פְשֻׁט לְמִיכַל תַּמְרִי** [מִתְנַהֵן לְקוֹחוֹת] – באו היתומים בני הפשוט
85 לאכול מהתמרים שנמכרו ללקוחות על ידי הבכור, מכח חלק אביהם
86 שבתמרים אלו. **מִתְנַהֵן** – הכום הלקוחות ולא הניחו להם ליטול מהם].
87 **אֲמַרִי לְהוּ הַקְּרוֹזִים** של יתומים אלו ללקוחות, **לֹא מִסְתַּיִיא דִּזְבְּנִיתִנְהוּ**
88 **לְנִכְסֵיהוּ, אֲלֵא מִימְחָא נְמִי מִחִיתוּ לְהוּ** – לא די לכם שקניתם שלא כדין
89 את הנכסים שלא מדעת הפשוט או יורשיו ושהרי פשיטא שאין לבכור זכות
90 למכור את חלק אחיו שלא מדעתו, ואתם עוד מכים אותם כשהם באים
91 ליטול את חלקם כדין. **אָתוּ לְקַמִּיחַ דְּרָכָא, אָמַר לְהוּ, לֹא עֲשֵׂה** הבכור
92 במכירתו זו **וְלֹא כְלוּם**.

במלוח שעמו - שהבכור נתחייב לאביו. פלגי - חלק בכורה יחלקו ביניהן, איתו מעכב פלגא ונותן לאחיו פלגא, דהוי ליה ממון המוטל בספק וחולקין. דאין ידוע אי חשיב מוחזק לאביו, שהרי הבכור רוצה הוא לשעבד נכסיו לאביו לגמרי, ובעין יפה גמר ומוקני נכסיו לאביו, כדי שיהא אביו מוחזק בדרך מלוה ויטול בה אותן פי שנים, או דלמא לא שנה משאר מלוה. הלכך פלגי.

יש לשנותא אחרים, ולא נתיישבו לפי הלשון הכתוב בספרים. והא דאמרין: כל האומר "אחרין" כאומר "מעכשיו" דמי - לאו מילתא היא, אלא כשלומו מתם, דאמר רבה: מסתבר טעמא דבני מערבא כו'. וכל היכא דאמר "נכסיי לך ואחרין לירשתי", מת ראשון - קנו יורשי חנותן או יורשי יורשין הקודמין לירשו. אבל בעל לא, דאין הבעל נוטל בראוי. ואם נתן הנכסים לבת מדיוח ולאחר מיתה, אף על פי שמתה בחי חזקנה - הבעל יורשה, דהויא לה מוחזקת בגוף הקרקע בחי חזקנה. אמר רב הונא אמר רב אסי - אף על גב דאוקימנא לדברי הכל דאין הבכור נוטל פי שנים בשבח שהשיביו יתומים לאחר מיתת אביהן, מיהו, אם מיתה ואמר: אל תשיביו חלקי, אלא נחלקו מיד, ואשביח אני שני חלקים שלי, ואטול כל שבין. ודן נתיאשו מלחוק, והשיביו הנכסים - הרי מיתה בהן, ויטול פי שנים. דהא פסקין לקמן: יש לו לבכור פי שנים קודם חלוקה, משעה שחפץ לזכות בבכורתו. והרי חפץ ליטול חלקו לאלתר, וזוכה בחלק בבורתו מיד, כל מקום שהוא. הלכך נכסין ידיה אשבה. אמר רבה מפתחא מילתא דרב אסי - דיטול הבכור פי שנים בשבח שהשיביו יתומים, בשביל מחאתו כשמיחה - בענבים מחוברים ובצורים היתומים שלא מדעתו. אי נמי, מדעתו ובעל כרחו, שלא רצו

לחלוק. או ויתים היו מחוברים כשמיחה בהן, ומסקום והשיבום יתומים בבצירה ומסיקה - בהאי שבח שקיל בכור פי שנים, שנטול שני חלקים מן הענבים כמות שהן בצורים, ולא יתן להם שבח בצירה. דענבים היו ואבתי ענבים נינהו, וענבים של בכור הוא דאשבות. והרי זה דומה לגולג פרה והוקירה, דמשלם אותה כמות שהיא, והאיל ולא נשתנית. אבל דרכום - על מנת לזכות הן בשבח דריכה - לא שקיל בכור פי שנים. כדתנן: הגולג עצים ועשאו כלים - משלם כשעת הגזילה, דקנייה בשינוי. הכי נמי קנינהו יתמי להני ענבים בשינוי. כך נראה בעיני. ורבינו חננאל פירש: בכור שמיחה ואמר "איני מוותר חלק בכורה" - דיו, ואין צריך למחות פעם אחרת. ואמר רבה: הני מאלי כשמיחה בענבים ובצורים, ויתים ומסקום - הוא דאין צריך למחות או פעם אחרת. אבל אם דרכום וחלקו ולא מיתה - ויתר. ולא נהירא לי, דהא דאפילו לא מיתה לא הפסיק חלק בכורה על שטול חלק באחת מן השדות כפשוטו. כדלקמן, ואו יתן חלק בכורה בכל הנכסים. ועוד: הא אכתי לא אירינן לעיל בשום ויתור, דנימא מיהו שמיחה מיתה, ולא ויתור עוד. ורב יוסף אמר אפילו דרכום - קא סלקא דעתך השתא דאפילו דרכום שקיל בשבח היין פי שנים. והיינו דקא מתמה גמרא: דרכום, אמאי שקיל פי שנים? הא מעיקרא ענבי והשתא חמרא, וקנייה בשינוי כדפרישית. ומשני: כדאמר רב עוקבא כו' לקמן, הכא נמי נותן לו דמי חזק ענבי. כלומר, האי דאמר רב יוסף אפילו דרכום - לא ליטול שבח היין היתר על הענבים אמר, דודאי לא שקיל אלא דמי ענבים. אלא הכא במאי עסקין - שפחת היין ונשפר או נתקלקל, שאין שוה כדמי ענבים. ואתא רב יוסף למימר דאפילו דרכום ופחתו - בכור נוטל פי שנים בענבים בצורים כדמים שהיו שוין הענבים. דכין דמיחה בהן - לא הוו להו לדרוך ענבים שלו, ומשלמים לו דמי ענבי, הכל כשעת הגזילה. ומר חזא ומר אמר חדא, ולא פליגי: רבה איירי דאין נוטל בשבח היין, ורב יוסף אתא למימר דהכי נמי לא שקיל בפחיתת היין מדמי ענבים. דאמר רב יהודה אמר שמואל בכור ופשוט כו' נוטל פי שנים - ונגון שמיחה. אמר רב עוקבא כו' - והכי קאמר: ואפילו דרכום - נוטל פי שנים בענבים בצורים כמו שזון שוין קודם דריכה. בכור שנטל חלק - באחת מן השדות כאחד מאחיו, חלק פשיטות. ויתר - כלומר, הרי מחל חלק בכורה, כדמפרש לקמיה אי בהאי שדה אי בכל הנכסים. וטעמא - כדאמרן לעיל: אם אמר "איני נוטל ואינו נותן" - רשאי. דכיון דמתנה קרייה רחמנא, ואיתו לא בעי לה - לא הויא מתנה, ולא יזכה בה עוד. קסבר אין לו לבכור - חלק בכורה, לא לתת ולא למכור קודם חלוקה, כדכתיב "לתת לו" - עד דאתיא לידה דמקבל מתנה. הלכך, האי שדה שבא לידו חלקו ממנה, ויהי לו לזכות בו חלק בכורה, דהא שעת חלוקה הוא וקרין ביה "לתת לו" - הלכך מצי מחיל. אבל בשאר נכסים לא מצי מחיל, דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, דעד שעת חלוקה לא זכי בהו. וכל שכן בחלק פשיטות דלא זכי קודם חלוקה, שלא הוברר חלקו. ומיהו, אם מת קודם חלוקה, לא שנה בכור ולא שנה פשוט - בנו יורש עם האחין, ונטול חלק אביו כשיבאו לחלוק. ולא גרע היכא דמת האב ואחר כך מת הבן, דבן הבן יורשו, מדיבא דמת הבן בחי האב, דבן בנו יורשו, כדכתיב "ובן אין לו" - עיין עליו. אבל קודם חלוקה - אין יכולין למכור, לא האב ולא הבן. יש לו לבכור קודם חלוקה - ואף על גב דחלק פשוט אין לו. דהא כתיב "לתת" - משעת שמת האב הוא ראוי ליתן לו, הלכך בבכור תליא מילתא, דבשעה שירצה יזכה בחלקו, וכדאמרן לעיל: בכור שמיחה מיתה, והלכך יש כח בידו למחול כל שעה שירצה, דהיינו דבר שבה לעולם. ואנן סהדי, דכי היכי דאחיל בהא שדה - אחיל בכלהו. וכיון דיש כח בידו לזכות - יש כח נמי בידו ליתן ולמחול, והויא מחילה. נכסיי ידיה ופשוט - יש מפרשין: בחלק בבורתו ובחלק פשיטות. ואין זה לשון גמרא. ועל כרחי זקוק אני לפרש שמכר כל הנכסים, שני חלקים שלו וחלק פשוט אחיו. מקמי דניפלוג ביהדיה מכר כל השדה שלא ברשות אחיו, ולצורך אחיו, לתת לו מעות של חלקו. למיכל תמרי - מאותו שדה, בשביל חלק אבוהון. מחוניהו = הכום. אמרו להו - ללקחות, קרוביהו דיתמי. דבנותניהו לנכסייהו - שלא מדעתם ושלא מדעת אבוהון. דהא ודאי חלק פשוט אחיו לא היה יכול למכור. לא עשה - הבכור ולא כלום ממכירה זו.

קרקע בחוב אביהן היא חזרת וגובה מהן בשבועה, כדין בעל חוב, או אם פטרה מן השבועה - גובה ממלוה שהיא ביד אחרים, אפילו לרבי עקיבא ודלא כאבא שאול כן אימא מרים. ואין לומר דההוא כרבי אתיא, אבל לרבנן הוי מלוה ראוי - דהא לא משתמיט והתם שום אמורא לאוקומי כרבי, משמע דליכא מאן דפליג, אלא כולי עלמא אית להו מלוה מוחזקת לגבי כתובה. ובזמן הזה דחקינו גאונים דגביא אשה ובעל חוב ממשלולי דיתמי כמו במקרקעי בין יתומין שגבו בחובת אביהן בין מקרקעי בין משלולי - חזרת אשה וגובה מהן. כי היכי דבמקרקעי משום דרבי נתן חשיב כאילו גבאן אביהן מחיים - הכי נמי בממשלולי. וצריך עיון, דרב פפא סבר הכא בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו - אם כן סבר שעבודא לאו דאורייתא, דשילחי "נט פשוט" (בבא בתרא קעה, ב) מדמי להו אהדרי. ובפרק קמא דקדושין (יג, ב) סבר רב פפא שעבודא דאורייתא. ובמלוח שעמו פלגי - לא משום דקיימא לן ממון המוטל בספק חולקין. דהא לא קיימא לן כסומכוס, כדפרישית לעיל (לה, א). אלא תנתק דכמים היא הכא, ובמקום שמופרש בהדיא, דחולקין. אבל דרכום לא - לפירוש הקונטרס, דטעמא משום דקנאום בשינוי - קשיא, דהייכי פריך מעיקרא ענבים והשתא חמרא? הא איכא למאן דאמר ב"הגולג קמא" (בבא קמא צה, א): כינוי במקומו עומד

לא

אחיל, אידך לא אחיל; ורב פפי משמיחה דרבא אמר ויתר בכל הנכסים פולן, קא סבר: יש לו לבכור קודם חלוקה, ומדיאחיל בהא אחיל בכלהו. והא דרב פפי ורב פפא - לאו בפירוש איתמר אלא מפלגא איתמר; דההוא בכור דאחיל זבין נכסי ידיה ופשוט, אזול יתמי פני פשוט למיכל תמרי מהנהו לקוחות, מחוניהו; אמרי להו קרובים: לא מיספתיא דבנותניהו לנכסייהו, אלא מימחא נמי מחיתו להו? אתו לקמיה דרבא, אמר להו: לא עשה ולא כלום; מר

לחלוק. או ויתים היו מחוברים כשמיחה בהן, ומסקום והשיבום יתומים בבצירה ומסיקה - בהאי שבח שקיל בכור פי שנים, שנטול שני חלקים מן הענבים כמות שהן בצורים, ולא יתן להם שבח בצירה. דענבים היו ואבתי ענבים נינהו, וענבים של בכור הוא דאשבות. והרי זה דומה לגולג פרה והוקירה, דמשלם אותה כמות שהיא, והאיל ולא נשתנית. אבל דרכום - על מנת לזכות הן בשבח דריכה - לא שקיל בכור פי שנים. כדתנן: הגולג עצים ועשאו כלים - משלם כשעת הגזילה, דקנייה בשינוי. הכי נמי קנינהו יתמי להני ענבים בשינוי. כך נראה בעיני. ורבינו חננאל פירש: בכור שמיחה ואמר "איני מוותר חלק בכורה" - דיו, ואין צריך למחות פעם אחרת. ואמר רבה: הני מאלי כשמיחה בענבים ובצורים, ויתים ומסקום - הוא דאין צריך למחות או פעם אחרת. אבל אם דרכום וחלקו ולא מיתה - ויתר. ולא נהירא לי, דהא דאפילו לא מיתה לא הפסיק חלק בכורה על שטול חלק באחת מן השדות כפשוטו. כדלקמן, ואו יתן חלק בכורה בכל הנכסים. ועוד: הא אכתי לא אירינן לעיל בשום ויתור, דנימא מיהו שמיחה מיתה, ולא ויתור עוד. ורב יוסף אמר אפילו דרכום - קא סלקא דעתך השתא דאפילו דרכום שקיל בשבח היין פי שנים. והיינו דקא מתמה גמרא: דרכום, אמאי שקיל פי שנים? הא מעיקרא ענבי והשתא חמרא, וקנייה בשינוי כדפרישית. ומשני: כדאמר רב עוקבא כו' לקמן, הכא נמי נותן לו דמי חזק ענבי. כלומר, האי דאמר רב יוסף אפילו דרכום - לא ליטול שבח היין היתר על הענבים אמר, דודאי לא שקיל אלא דמי ענבים. אלא הכא במאי עסקין - שפחת היין ונשפר או נתקלקל, שאין שוה כדמי ענבים. ואתא רב יוסף למימר דאפילו דרכום ופחתו - בכור נוטל פי שנים בענבים בצורים כדמים שהיו שוין הענבים. דכין דמיחה בהן - לא הוו להו לדרוך ענבים שלו, ומשלמים לו דמי ענבי, הכל כשעת הגזילה. ומר חזא ומר אמר חדא, ולא פליגי: רבה איירי דאין נוטל בשבח היין, ורב יוסף אתא למימר דהכי נמי לא שקיל בפחיתת היין מדמי ענבים. דאמר רב יהודה אמר שמואל בכור ופשוט כו' נוטל פי שנים - ונגון שמיחה. אמר רב עוקבא כו' - והכי קאמר: ואפילו דרכום - נוטל פי שנים בענבים בצורים כמו שזון שוין קודם דריכה. בכור שנטל חלק - באחת מן השדות כאחד מאחיו, חלק פשיטות. ויתר - כלומר, הרי מחל חלק בכורה, כדמפרש לקמיה אי בהאי שדה אי בכל הנכסים. וטעמא - כדאמרן לעיל: אם אמר "איני נוטל ואינו נותן" - רשאי. דכיון דמתנה קרייה רחמנא, ואיתו לא בעי לה - לא הויא מתנה, ולא יזכה בה עוד. קסבר אין לו לבכור - חלק בכורה, לא לתת ולא למכור קודם חלוקה, כדכתיב "לתת לו" - עד דאתיא לידה דמקבל מתנה. הלכך, האי שדה שבא לידו חלקו ממנה, ויהי לו לזכות בו חלק בכורה, דהא שעת חלוקה הוא וקרין ביה "לתת לו" - הלכך מצי מחיל. אבל בשאר נכסים לא מצי מחיל, דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, דעד שעת חלוקה לא זכי בהו. וכל שכן בחלק פשיטות דלא זכי קודם חלוקה, שלא הוברר חלקו. ומיהו, אם מת קודם חלוקה, לא שנה בכור ולא שנה פשוט - בנו יורש עם האחין, ונטול חלק אביו כשיבאו לחלוק. ולא גרע היכא דמת האב ואחר כך מת הבן, דבן הבן יורשו, מדיבא דמת הבן בחי האב, דבן בנו יורשו, כדכתיב "ובן אין לו" - עיין עליו. אבל קודם חלוקה - אין יכולין למכור, לא האב ולא הבן. יש לו לבכור קודם חלוקה - ואף על גב דחלק פשוט אין לו. דהא כתיב "לתת" - משעת שמת האב הוא ראוי ליתן לו, הלכך בבכור תליא מילתא, דבשעה שירצה יזכה בחלקו, וכדאמרן לעיל: בכור שמיחה מיתה, והלכך יש כח בידו למחול כל שעה שירצה, דהיינו דבר שבה לעולם. ואנן סהדי, דכי היכי דאחיל בהא שדה - אחיל בכלהו. וכיון דיש כח בידו לזכות - יש כח נמי בידו ליתן ולמחול, והויא מחילה. נכסיי ידיה ופשוט - יש מפרשין: בחלק בבורתו ובחלק פשיטות. ואין זה לשון גמרא. ועל כרחי זקוק אני לפרש שמכר כל הנכסים, שני חלקים שלו וחלק פשוט אחיו. מקמי דניפלוג ביהדיה מכר כל השדה שלא ברשות אחיו, ולצורך אחיו, לתת לו מעות של חלקו. למיכל תמרי - מאותו שדה, בשביל חלק אבוהון. מחוניהו = הכום. אמרו להו - ללקחות, קרוביהו דיתמי. דבנותניהו לנכסייהו - שלא מדעתם ושלא מדעת אבוהון. דהא ודאי חלק פשוט אחיו לא היה יכול למכור. לא עשה - הבכור ולא כלום ממכירה זו.

מר

לא עשה כלום בפלגא — פירש הקונטרס: בחלק פשיטותו, וכל שכן בחלק פשיטות אדחין. ואין נראה, דחלק פשיטותו — פשיטת דמכר, כדאמר לעיל: מה חלק פשוט אף על גב דלא אתי לידיהו אלא נראה: דלא עשה ולא כלום בפלגא — היינו בחלק פשיטות אדחין, אבל חלק בכורה — מכר, וכל שכן חלק פשיטותו. ומר סבר: לא עשה ולא כלום בבולוו

— לא חלק בכורה ולא חלק פשיטות אדחין. אך תימה: דלמאן דאמר לא עשה ולא כלום בפלגא, היינו בחלק פשיטות אדחין — מאי קא משמע לן רבא? וכי על חלק אדחין הוצרכו לישאל? והלכתא יש לכבד קודם חלוקה — אף על גב דקיימא לן כרבנן, כדפסק רב פפא דאין בכור נוטל פי שנים במלוה, כרבנן דאמרי: חלק בכורה עד דאתי לידה — מודו רבנן דיש לו לכבד קודם חלוקה, כפירוש הקונטרס, דהוי שפיר ראוי לתת לו, שמשעה שמת האב חיה ראוי לתת לו. ומיהו, מכל מקום אין נוטל פי שנים בשבחה, דלא מ"לתת לו" ממעטין לה, אלא מ"מצא לו" ממעטין דבעי מצוי ומוחזק, למעוטי ראוי מלוה ושבח, ומ"לתת לו" גלי לן, מדרקיה מתנה דרשין מ"מצא לו" מצוי ומוחזק, ואי לא "מצא לו" — לא היה דרשין מ"לתת לו" פט לראוי, וכן משמע ההיא דספרי דבי רב דמ"מצא לו" ממעטין שבה, ולעולם אית להו לרבנן דיש לו לכבד קודם חלוקה, והא דאמרינן: ואם אמר "איני נוטל ואיני נותן" רשאי — לא הוי טעמא משום דיש לו קודם חלוקה, דאפילו אין לו לכבד — יוכל לומר: "איני נוטל ואיני נותן", דלא משום שרוצה להסתלק מן הכבודה לגמרי שלא יוכל לחזור ולתבעה קאמר, אלא הכי קאמר לה: איני נוטל, וכל זמן שלא נטלתי — לא תוכלו לתבעני כלום. הרי זו מקודשת ותנאו בטל — מפורש בריש "אף על פי" (כתובות נו, א), מדרש

מר סבר: לא עשה כלום בפלגא, ומר סבר: בכלהו. שלחו מתם: בכור שמכר קודם חלוקה — לא עשה כלום. אלמא, אין לו לכבד קודם חלוקה. והלכתא: יש לכבד קודם חלוקה. מר וזמרא מדרישבא פלג בצנא דפפללי בהרי אחין בשוה, אתא לקמיה דרב אשי, אמר ליה: הואיל ויתרתה במקצת - ויתרתה בכל הנכסים פולן, משנה האומר: "איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים", "איש פלוני בני לא יירש עם אחיו" - לא אמר כלום, שהתנה על מה שכתוב בתורה. המחלק נכסיו על פיו, ריבה לאחר ומיעט לאחר, והשוה להן את הבכור - דבריו קיימין, ואם אמר משום ירושה - לא אמר כלום. כתב בין בתחלה בין באמצע בין בשוף משום מתנה - דבריו קיימין. גמרא לימא, מתניתין דלא פריי יהודה, דאי רבי יהודה, האמר: בדרך של ממון תנאו קיים! דתניא: האומר לאשה "הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה" הרי זו מקודשת, ותנאו בטל, דברי רבי מאיר; רבי יהודה אומר: בדרך של ממון תנאו קיים. - אפילו תימא רבי יהודה, התם ידעה וקא מחלה, הכא לא קא מחלה. אמר רב יוסף: אמר "איש פלוני בני בכורי הוא" - נוטל פי שנים, "איש פלוני בכור הוא" - אינו נוטל פי שנים, דלמא בוקרא דאמא קאמר. ההוא דאתא לקמיה דרבה בר בר חנה, אמר ליה: מוחזקני בזה שהוא בכור. אמר ליה: מנא ידעת? - דהוה קרי ליה אבואה "בוקרא סכלא". - דלמא בוקרא דאמא הוא, דכל בוקרא דאמא נמי "בוקרא סכלא" קארו ליה. ההוא דאתא לקמיה דרבי חנינא, אמר ליה: מוחזקני בזה שהוא בכור. אמר ליה: מנא ידעת? אמר ליה: דכי הוו אתו לגבי אבואה, אמר להו: זילו לגבי שכתת ברי, דבוקרא הוא ומסי רוקיה. - ודלמא בוקרא דאמא הוא! - גמירי: בוקרא דאבא - מסי רוקיה, בוקרא דאמא - לא מסי רוקיה. אמר רבי אמי: מומטום שנקרע ונמצא זכר - אינו נוטל פי שנים, דאמר קרא: "והיה הבן הבכור לשניאיה", עד שיהא בן משעת הויה. רב נחמן בר יצחק אמר: אף אינו נידון בפני סורר ומורה, דאמר קרא: "פי יהיה לאיש בן סורר ומורה", עד שיהא בן משעת הויה. אמר

מר סבר — רב פפי. לא עשה כלום בפלגא — בחלק פשיטותו, וכל שכן בחלק פשוט אדחין. אבל בחלק בכורה — יפה מכר, דיש לו לכבד קודם חלוקה. בכלהו — אפילו בחלק בכורה. והלכתא יש לו לכבד קודם חלוקה — ואם מכר, או מחל, או נטל חלק אחד כפשוטו — ויתר בכל הנכסים כולן, משום דמתנה קרייה רחמנא, ומשמת אב נתונה לכבד. צנא — סל מלא פלפלי. משנה האומר איש פלוני בני — שהוא בכור, לא יטול פי שנים. אי נמי, איש ופלוני בני פשוט לא יירש עם אחיו. לא אמר כלום — שהרי מתנה לעקור דבר מן התורה, ובעל כרחו של זה יירש עם האחין. ואינו יכול לסלקו מירושה זו אלא על ידי שיתן בלשון מתנה כל נכסיו לשאר בניו, או שיאמר: שאר בניי יירשו כל נכסי, ואליבא דרבי יוחנן בן ברוקא. המחלק נכסיו על פיו — דצוואת שכיב מרע אינה צריכה קנין, ולא שטר, ולא משיכה, אלא בדבור פיו בעלמא. וכגון שמצוה מחמת מיתה, כדאמר לקמן בפרק "מי שמת". וריבה לאחר — נתן לו במתנה בפלגין, או שהשוה להן הבכור בלשון מתנה. דבריו קיימין — שיש כח באדם ליתן ממונו במתנה לכל מי שירצה, ואין כאן מתנה על מה שכתוב בתורה, שהרי לא נשאר לו אחר מיתתו כלום להוריש לבניו בתורת ירושה שיתלו הפשוטים בשוה והבכור פי שנים. ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום — אם ריבה לאחר ומיעט לאחר בלשון ירושה, שאמר "פלוני בני יירש אותו שדה בית כור, ופלוני בני יירש שדה לתך", ועל בנו בכורו אמר "פלוני בני יירש שדה פלוני, ופלוני בני יירש שדה פלוני הגדול כשל חבירו" — לא אמר כלום, דמתנה על מה שכתוב בתורה, שאינו יכול לעשותו יורש אלא כמשפט הכתוב. ודלא כרבי יוחנן בן ברוקא, דאמר לקמן במתניתין (קל, א), אם אמר על מי שראוי ליורשו — דבריו קיימין. ודך משנה דרבנן היא. ורבותא הוא דנקט ריבה לאחר ומיעט לאחר משום ירושה לא אמר כלום, וכל שכן היכא דעקר כל הנחלות מן האדחין והוריש לאחר מזה — לא עשה ולא כלום. כתב בין בתחלה בו דבריו קיימין — דכיון דאיכא לשון מתנה בהרה — מהני ליה דאף לשון ירושה קונה. גמרא לימא מתניתין — דקתני: אין אדם

מתנה, דלא כרבי יהודה. ואנן קיימא לן: רבי מאיר ורבי יהודה — הלכה כרבי יהודה. שאר — מזון. עונה — תשמיש. ותנאו בטל — דאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה, והוי קדושי, המעשה מעשה, והתנאי כמאן דליתיה. דכמעשה בלא תנאי דמי. בדרך של ממון — שאר וכסות. אבל עונת תשמיש — מצוה היא, וצערא דגופא הוא. תנאו קיים — הקדושין קדושין, ויש לה עליו עונה, אבל לא שאר וכסות. ומתניתין נמי — של דבר ממון הוא. התם קא מחלה — שעל מנת כן קבלה קדושין, ובהדיא הנאה דמקדש לה מחלה ליה, וכיון דקבלה לקדושין מיניה — נתרצית למחול. אבל הכא מי מחלי? מה הנאה יש לו לבן שימחול? ואף על פי ששחק הבן — אין זו מחילה, דאינו רוצה להכעיס את אביו, ולא גרסינן: מי ידע דמחיל. האומר איש פלוני — "הנה הוא בני בכורי" — מהימנינן ליה לאב ליטול פי שנים. דאפילו רבנן דפליגי אדריבי יהודה לקמן בשמעתין, ואמרי: אינו נאמן — הני מילי בדמחזק לן דלאו בכור הוא. אבל בדלא מחזק לן היינייהו בכור — מודו דנאמן, כדאמרין לקמן: אלא לרבנן "יכיר" למה לי — בצריך היכרא. אבל אמר יירש פלוני בני הנה הוא בכור — ולא אמר "בכורי" — אז לא יטול פי שנים, דלמא בוכרא דאמא קאמר, והוי בכור לבחן אבל לא נחלה. דלא הוי ראשית אונן ידיה. ומספיקא לא היבין ליה פי שנים, ואפילו אם תפס — מפנין מיניה, דלא קרינא ביה "יכיר" לאחרים, דכתיב מספיקא לן. מוחזק אני בו — ועד אחר עמו (כו). בוכרא סובלא — בכור שטוה. דכל בוכרא דאמא בוכרא סובלא קרי ליה — ולא משום שטוה, אלא לפי שאינו בכור גמור. כמו "הדס שוטח", שאינו כשר. מוחזק אני בזה שהוא בכור — והאי בכור היה שמו שכתת, כדלקמיה. דכי הוו אתו — החוששין בעניניה. שכתת ברי — שם הבכור. ולא היינו בריה דרבי חנינא דאמרין ב"לא יחפור" (בבא בתרא כו, א), אמר רבי חנינא: לא שכיב שכתת ברי אלא דקץ תאינתא בלא ומנה. מסי רוקה — לעין, אמר רבי אמי — בכור הגדול טומטום, שאין ניכר בו לא זכרות ולא נקבות, ולאחר זמן נקרע ונמצא זכר, שהיה גיד שלו וביציו טמונין בגוף. ורבותא נקט, דאף על גב שנמצא זכר גמור, וכל שכן אנדרוגינוס, שאין ספקו עתיד להוודע. והיה — קרא תיכרא הוא. הויה — לידה. אמר

ונחלקו רב פפא ורב פפי בביאור דברי רבא: מר ורב פפי סבר, לא עשה
כלום בפלגא [בחצי] מחלקו בירושה. שכן קודם חלוקה אינו זוכה בחלק
הפשוט שלו ואינו יכול למוכרו. אבל בחלק בכורתו חלה מכירתו, משום
שיש לבכור חלק זה אף קודם חלוקה. ומר ורב פפא סבר, פבוליהו נכסים
לא עשה ולא כלום, ואף לא בחלק בכורתו, משום שאף בחלק זה אינו זוכה
קודם חלוקה, ואין בידו למוכרו. וממחלוקתם זו למדנו אף לענין מחילה,
שלדעת רב פפא אין בידו למחול על חלק בכורתו קודם החלוקה, שכן אין
אדם מוחל על דבר שעדיין אינו ברשותו, ולדעת רב פפי בידו לזכות בחלקו
מיד לאחר מיתת האב, ועל כן חלה מחילתו.
הגמרא מביאה את דעת אמוראי ארץ ישראל במחלוקת הגמרא: שאלו חלקים
ומארץ ישראל, פבול פלוגי את חלק בכורתו קודם חלוקה, לא עשה
כלום. מוכיחה הגמרא: אמר – מוכח שאף בני מערבא סוברים כרב פפא,
שאין לו לבכור קודם חלוקה. מסיקה הגמרא: והלכתא יש לבכור קודם
חלוקה את חלק בכורתו, והרי הוא יכול למוכרו או למחול עליו.
הגמרא מביאה מעשה התלוי במחלוקת האמוראים שהובאה לעיל: מר
וזמרא מדרשקא ושם מקום פלג בצנא דפלפלי בתי אחין בשוה – חלק
עם אחיו בשוה סל מלא פלפלים שנפל להם בירושה מאביהם, ואפילו
שהיה מר זוטרא בכור לא נטל אלא חלק כפשוט בלבד. אתא לקמיה דרב
אשי ושאלו, מה דינם של שאר נכסי הירושה. אמר ליה רב אשי, הואיל
ויתרתה פמקצת הירושה על חלק בכורתה, ויתרתה עליו פכל הנכסים
בולן, ואין לך בהם אלא חלק אחד כפשוט בלבד. שכן הלכה בידינו שיש
לבכור קודם חלוקה, ובידו למחול על חלק בכורתו אף קודם החלוקה.

משנה

האומר איש פלוני בני בכור לא ימול פי שנים בנכסי לאחר מותי, או
שאמר איש פלוני בני לא יירש בנכסי עם אחיו, לא אמר כלום, משום
שהתנה על מה שכתוב בתורה, שהרי ציוותה התורה על דין ירושת פשוט
וירושת בכור, ואין כח ביד אדם לעקור דין תורה.
דין נוסף: שכיב מרע המחלק את נכסיו על פיו בדרך מתנה, וריבה לאחר
מבניו יותר מכפי חלקו הראוי לו בירושה, ומיעט לאחר מהם מחלקו הראוי
לו, וכמו כן אם השווה להן ולבנים הפשוטים את הבכור והקנה את נכסיו
שוה בשוה לכל בניו, דבריו קיימין. שכן בידו לתת במתנה את נכסיו למי
שירצה. ואולם אם אמר בן משום ירושה, שירש אחד מבניו יותר מכפי
חלקו הראוי לו, לא אמר כלום, שכן אינו יכול להתנות על דין ירושה
הכתוב בתורה, כאמור. ואם הזכיר בדבריו גם לשון ירושה, אלא שכתב בין
בתחלה בין פאמצע ובין פסוף דבריו שהוא נותן את נכסיו משום מתנה,
דבריו קיימין. ולהלן (קטז) יבואר דין זה.

גמרא

מקשה הגמרא: לימא מתניתין האם נאמר שמשנתנו שאמר אדם
יכול לבטל את ירושת בנו, דלא פריי יהודה היא. דאי כרבי יהודה היא,
האמר רבי יהודה, המתנה על מה שכתוב בתורה, אם הוא פריי של ממן
תנא קיי. אלא בהכרח שבשטת רבי מאיר החולק על רבי יהודה היא
שנויה. ואם כן קשה, הרי בכל מקום שנחלקו רבי מאיר ורבי יהודה הלכה
כרבי יהודה, ונמצא שמשנתנו אינה להלכה.
הגמרא מביאה את מחלוקתם: דתניא, האומר לאשה, הרי את מקודשת
לי על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה, הרי זו מקודשת, ותנא
פמל, ואף על פי שקדיש רק על מנת שלא יחולו עליו חיובים אלו, חלים

קידושו ומחייבים אותו בשאר כסות ועונה. משום שמן התורה מחויב הבעל
לאשתו בשלושה חיובים אלו, ואין בידו להתנות את הקידושין בביטול דין
מהתורה. דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, אם התנאי הוא פריי של
ממן, כגון בשאר וכסות, תנא קיי. ואף ירושה היא דבר שבממון המסור
ביד האדם, ואם כן לשיטת רבי יהודה יוכל אדם להתנות עליו ולבטלו.
מתרצת הגמרא: אפילו תימא – אף אם תאמר שמשנתנו שנויה בשטת
רבי יהודה, נחא. שכן תתם ידעה האשה שהוא מקדש אותה בלי חיוב
שאר וכסות, ומאחר שהתרצתה לקידושין אף באופן זה, הרי קא מחלה
לבעל על חיובים אלו. מה שאין כן פריי בירושה, שהבן לא קא מחיל על
ירושתו, אין האב יכול לסלקו מהירושה.
הגמרא דנה על אופן שאדם אומר שבנו בכור: אמר רב יוסף, אם אמר
האב, איש פלוני בני בכור – בכור שלי הוא, נמל אותו איש פי שנים
בירושת אביו, שכן נאמן אדם לומר זה בכור, כמבואר להלן (קכז). אבל אם
אמר, איש פלוני בכור הוא, אותו איש אינו נמל פי שנים בירושתו,
משום שלא אמר 'בכור' אלא 'בכור' סתם, ודלמא פריי פריי דאמר קאמר –
שמא התכוין לומר שהוא בכור לאמו שאינו נוטל פי שנים, ולא בכור לאביו.
הגמרא מביאה מעשה בענין זה: והוא דאמא לקמיה דרב פריי חנה
– מעשה באדם שבא לפני רבה בר בר חנה, ואמר ליה, מוחקני פריי אדם זה
שהוא בכור, ודינו ליטול פי שנים בירושת אביו. והצטרף אליו עוד אדם
לעדות זו. אמר ליה רבה בר בר חנה, מנא ידעת – מנין אתה יודע שהוא
בכור. השיבו אותו אדם, יודע אני את הדבר מכך דתהו קרי ליה פריי
פריי סבלא – שהיה קורא לו אביו בכור שוטה, והאב נאמן לומר זהו בני
בכורי. אמר לו רבה בר בר חנה, דלמא פריי פריי דאמא הוא, דכל פריי
דאמא נמי פריי סבלא קארו ליה – שמא לא התכוין אביו אלא לכך
שהוא בכור לאמו, שכן גם לבכור מהאם קוראים 'בכור שוטה'. ואינו נקרא
כך מחמת סכלות, אלא משום שאינו בכור גמור.
הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין זה: והוא דאמא לקמיה דרבי חנינא –
מעשה באדם שבא לפני רבי חנינא, ואמר ליה, מוחקני פריי אדם זה ששמו
'שכחת', שהוא בכור, ויש לו ליטול פי שנים בירושת אביו. אמר ליה רבי
חנינא, מנא ידעת – מנין לך שהוא בכור. אמר ליה אותו אדם, יודע אני
זאת מכך דכי הוו אתו לגבי אבותי, אמר להו זילו לגבי שכחת פריי,
דבוכרא הוא, ומפי רוקית – שכשהיו באים לאביו אנשים עם מיוחד
בעיניהם, היה אומר להם, לכו לשכחת בני שהוא בכור, ורוק פיו הוא
רפואה לעינים.
שואלת הגמרא: ודלמא התכוין האב לומר שבוכרא דאמא הוא, ולא בכור
לאביו. משיבה הגמרא: גמריי וקבלה בידינו, פריי דאמא מפי רוקית,
פריי דאמא לא מפי רוקית – רק רוק של בכור מהאב מרפא, ולא רוק
של בכור מהאם.
הגמרא מביאה שיש סוג של בכור שלא מקבל פי שנים: אמר רבי אמי,
טומטום בכור שנקרע העור המכסה על מקום זכרותו ונמצא שהוא פריי,
אינו נמל פי שנים בירושת אביו. משום דאמר קרא, והיה חפץ הפריי
לשניאיה, ודרשו מהיתור של וזיהו, עד שיהא ידוע שהוא בן משעת
הויה, והויה היא לידה. ומאחר שבשעת לידתו היה ספק בן ספק בת, אין בו
דין בכורה.
הגמרא מביאה דינים נוספים שנאמרו בטומטום שנקרע: רב נחמן בר יצחק
אמר, טומטום שנקרע ונמצא זכר אף אינו נידון פריי סורר ומורה. משום
דאמר קרא, כי יהיה לאיש בן סורר ומורה, עד שיהא ידוע שהוא בן
משעת הויה, אבל אם בשעת לידתו היה ספק בן, אינו נידון בדין האמור.

אָמיר אָמיר, טומטום שאינו בכור אלא פשוט שנקרע ונמצא זכר, אָף אינז
מַמַּעַט חֶלֶק בְּכוֹרָה, שאם הם שלשה בנים, בכור ופשוט ואותו טומטום,
והניח להם אביהם תשעה מנים, נוטל הבכור שליש מהם ושהם שלשה
מנים לחלק בכורתו, כאילו אין כאן אלא אח פשוט אחד מלבדו, והנותר
מתחלק בין שלשתם. נמצא שהבכור נוטל חמישה מנים והפשוט והטומטום
שני מנים כל אחד. שְׁנַאמֶר (דברים כא טו) וְיִלְדָה לוֹ בָנִים הָאֶחָדָה וְהַשְּׁנֹאָה
וְהָיָה הֵבֶן הַבְּכוֹר לְשֵׁנִיָּא, עַד שְׁיָהָא בֶן בְּשֻׁעַת לֵידָה, שהבכור נוטל חלק
אחד לבכורתו לפי חשבון האחים הידועים כבנים משעת לידתם, אבל מי
שאינו ידוע כבן משעת לידתו אינו נחשב לענין חלק הבכורה ואינו ממעט
ממנו.

רַב שִׁיבִי אָמַר, טומטום שנקרע ונמצא זכר אָף אינז נִימּוּל לְשִׁמְנָה יָמִים
מלידתו, אם חל היום השמיני בשבת. משום דְאָמַר קָרָא (ויקרא יב ב א), אִשָּׁה
כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר, וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוּל, עַד שְׁיָהָא יָדוּעַ שְׁהוּא זָכָר
מְשַׁעַת לֵידָה, ואם לאו, אין מילתו דוחה שבת.

רַב שְׂרֵבְיָא אָמַר, אָף אֵין אַמּוֹ שֶׁל טומטום זה מְמַאָה בטומאת לֵידָה. דְאָמַר
קָרָא (שם א), אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר, וְטַמְאָה שְׁבַעַת יָמִים, עַד שְׁיָהָא
ידוע שהוא זָכָר מְשַׁעַת לֵידָה. וכן אם נקרע ונמצא נקבה, אין אמו נטמאת
בטומאת שבועיים של יולדת נקבה, שכן נאמר בה (שם ד) וְאִם נִקְבָּה תֵּלַד
טַמְאָה שְׁבַעַת יָמִים בְּנִדְתָּהּ, עד שתהיה מוכרת כנקבה משעת לידתה.

מקשה הגמרא על רב שרביא: מִיִּתְבִּי, אשה שילדה זכר טמאה שבעת
ימים אפילו בלא ראיית דם, וביום השמיני היא טובלת ונותרת. וכל הדמים
שהיא רואה מאז עד היום הארבעים ללידתה טהורים, ולאחר מכן היא
חוזרת להטמא על ידי ראיית דם ככל אשה נדה. והיולדת נקבה טמאה
ארבעה עשר יום, וביום החמשה עשר היא טובלת ונותרת. וכל הדמים
שהיא רואה מאז ועד היום השמונים ללידתה טהורים, ולאחר מכן היא
חוזרת להטמא על ידי ראיית דם ככל נדה. ושנינו במשנה (נדה כח), הַמַּפְלֶת
טוֹמְטוֹם וְאֶנְדְּרִינְיוֹס, מספק תַּשֵּׁב בטומאה גם את הימים שניתנו לֵילִידָה
זָכָר וגם את הימים שניתנו לֵילִידָה נְקִיבָה. שכן כל זמן שלא נקרע
הטומטום, הרי הוא ספק זכר ספק נקבה, ועל אמו להחמיר על עצמה כחומר
שניהם, גם להטמא על ידי הדמים שרואה מיום הארבעים ואילך כדן
יולדת זכר, וגם להטמא אף בלא ראייה כל שבועיים ימים ללידתה כדן
יולדת נקבה. הרי לנו כי אף טומטום מטמא את אמו בטומאת לידה.
תְּיוֹבְתָא דְרַב שְׂרֵבְיָא – ולכאורה יש מכאן פירכא על דברי רב שרביא
שאמר שלידת טומטום אינה מטמאת כלל, בין אם הוא זכר ובין אם היא
נקבה. מסיקה הגמרא: תְּיוֹבְתָא, אכן יש ממשנה זו פירכא על רב שרביא,
ונדחו דבריו.

מבררת הגמרא: לִמָּא תִּיְהִי תְּיוֹבְתָא דְרַב שִׁיבִי – האם נאמר שיש
ממשנה זו קושיא גם על רב שיבוי שאמר שטומטום שנקרע ונמצא זכר אינו
נימול לשמונה. שכן אם יש לנו לדרוש מִיִּלְדָה זָכָר, עד שיהא זכר משעת
לידה לגבי מילה בשמיני, יש לדרוש כן אף לגבי טומאת לידה האמורה
בכתוב זה. ומאחר שהמשנה אינה דורשת כן לגבי טומאה, מוכח שאין
לדרוש כן אף לגבי מילה. משיבה הגמרא: אין קושיא מדברי המשנה לדברי
רב שיבוי. שכן יתכן שהתנא של המשנה סְפִיקָא מְסַפְקָא לִיה – הסתפק
האם יש לדרוש מכתוב זה 'עד שיהא זכר משעת לידה', או לא. וְעַל כֵּן נִקַּט
לְחֻמְרָא וחשש בו לטומאת זכר ונקבה, כי שמא אין לדרוש את הדרשא
האמורה. ולענין מילה בשמיני, החמיר לחשוש לדרשת 'עד שיהא זכר
משעת לידה', ומספק אין מילתו דוחה שבת.

מקשה הגמרא: אִי תְּבִי – אם אכן מסופק התנא בדרשא האמורה, אם כן
'תַּשֵּׁב לְזָכָר וְלְנִקְבָה וְלִנְדָה' מִיִּבְעִי לִיה – היה צריך לומר ביולדת טומטום.
שכן ממה שאמר 'תַּשֵּׁב לְזָכָר וְנִקְבָה' יוצאת אף קולא, שאינה נטמאת
בטומאת נדה על ידי ראיית דם מהיום הארבעה עשר ללידתה עד היום

הארבעים. אך לפי הצד שיש לדרוש מִיִּלְדָה זָכָר, שהיולדת טומטום אין
לה דין יולדת כלל, יש לה להטמא בטומאת נדה אף בימים אלו. ואם אכן
הסתפק התנא בדרשא זו, היה לו לחשוש שמא אין לה ימי טהרה כלל,
ולטמאותה בתוך שבועיים ללידתה גם בלא ראיית דם כדן יולדת, וגם
לאחר מכן אם תראה דם כדן נדה. מסיקה הגמרא: קְשִׁיָּא – אכן קשה
מהמשנה גם על רב שיבוי, שכן משמע מדבריה שאינה דורשת כלל את
הדרשה האמורה.

הגמרא מביאה סיוע לדברי רבי אמי מדברי הברייטא: אָמַר רַבָּא תַנִּינָא
בְּיוֹתֵיהּ דְרַבִּי אָמִי, שאמר בבכור טומטום שנקרע ונמצא זכר, שאינו נוטל
פי שנים בירושת אביו. שכן שנינו בברייטא, ממה שנאמר בפרשת בכורה
'והיה הָבֶן' משמע שדווקא מי שניכר משעת הויה ולידה) שהוא בן נוטל פי
שנים, וְלֹא טוֹמְטוֹם שנקרע ונמצא זכר. וכן ממה שנאמר שם 'בְּכוֹר'
משמע שדווקא בכור ודאי נוטל פי שנים וְלֹא סְפִיקָא.

מבררת הגמרא: בְּשִׁלְמָא בֶן וְלֹא טוֹמְטוֹם, הוא כְּדִרְבִּי אָמִי, שאפילו אם
נקרע ונמצא זכר אינו נוטל פי שנים. אֵלָּא 'בְּכוֹר וְלֹא סְפִיקָא', לְאִפּוּקִי מֵאִי
– ממה באה הברייטא להוציא בדבריה אלו, הלא פשיטא שאינו נוטל פי
שנים עד שייבא ראייה שהוא בכור. משיבה הגמרא: הברייטא באה לְאִפּוּקִי
מֵהֲדִין דְרַבִּי רַבָּא. דְרַבִּי רַבָּא, שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל אוֹתוֹ אִדָּם שְׁיָלְחוּ שְׁנֵי
זָכָרִים בְּמִחְבָּא, ואין ידוע מי מהם נולד ראשון והוא הבכור, ואחר כך נולדו
לאדם זה בנים נוספים, בּוֹתְבִין שני בנים אלו הִרְשָׁאָה זֶה לָזֶה, כלומר האחד
מרשה לשני לתבוע את חלק הבכורה אם אכן הוא של המרשה, על ידי
שהוא מקנה לו חלק זה. ומעתה יכול זה שקיבל מאחיו את ההרשאה
לתבוע את חלק הבכורה משאר האחים. שכן ממה נפשך, אם הוא הבכור
הרי לו משפט הבכורה, ואם אינו הבכור אלא אחיו, הרי הוא בא מכח אחיו.
ואף שכן נראה מסברא, דורשת הברייטא ממה שנאמר 'בכור', שלא כן
הוא. אלא גזירת הכתוב היא, שכל שאין ידוע עליו בשעת לידתו שהוא
הבכור, אינו נוטל פי שנים, ואם כן אינם יכולים לתבוע פי שנים על ידי
הרשאה בטענת ממה נפשך, שכן בתורת ודאי אין לאף אחד מהם דין
בכורה.

הגמרא מביאה שאף רבא חזר בו: אָמַר לִיה רַב פַּפָּא לְרַבָּא בשעה שדרש
את דרשתו האמורה, איך אתה אומר כן, וְהָא שְׁלַח רַבִּי, דְבָר זֶה שְׁנִינוּ
בברייטא 'בכור ולא ספק', שְׁאֵלְתִי את פירושו לְבָל רְבוּתִי, וְלֹא אָמְרוּ לִי
דְבָר. בְּרַם בְּךָ אָמְרוּ מִשּׁוֹם רַבִּי יֵנְאִי, אם בשעת לידתם הוֹבְרוּ מי מהם
הבכור ומי הפשוט, וְרַק לְבַסּוֹף נִתְעַרְבּוּ ונשתכח מי הוא הבכור, הרי הם
בּוֹתְבִין הִרְשָׁאָה זֶה לָזֶה. שכן באופן זה ודאי שלאחד מהם יש דין בכורה,
שהרי בשעת לידתו היה ידוע שהוא הבכור, ועל כן יכול האחד לתבוע את
חלק הבכורה על ידי הרשאה מהשני, כי ממה נפשך הוא של אחד מהם.
אבל אם לא הוֹבְרוּ מעולם, וכבר משעת לידתם לא היה ידוע מי הוא
הבכור, אֵין בּוֹתְבִין הִרְשָׁאָה זֶה לָזֶה. שכן אפילו זה שהוא בכור אין לו דין
בכורה, מאחר שדרשו ממה שנאמר 'בכור' שצריך שיהיה ניכר משעת
לידתו, ולפיכך לא תועיל להם הרשאה. וכששמע רבא את הדברים, הָרַד
אִיְקִי רַבָּא מִשּׁוֹרָא עָלֵיהּ. חזר והעמיד מתורגמן לפניו וְדָרַשׁ, דְבָרִים
שְׁאִמְרִיתִי לָכֶם, שלעולם הם כותבים הרשאה זה לזה, מַעוֹת הֵן בְּדִי. בְּרַם
בְּךָ אָמְרוּ מִשּׁוֹם רַבִּי יֵנְאִי, הוֹבְרוּ וְלְבַסּוֹף נִתְעַרְבּוּ, בּוֹתְבִין הִרְשָׁאָה זֶה
לָזֶה. לֹא הוֹבְרוּ, אֵין בּוֹתְבִין הִרְשָׁאָה זֶה לָזֶה.

הגמרא מביאה ספק בנאמנות האב על בנו: שְׁלַחוּ לִיה בְּנֵי אֶקְרָא דְאָנְמָא
וכפר שעומד באגוס) לְשִׁמּוּאֵל, וְלִמְדֵנוּ רַבִּינוּ, הִיוּ מוֹחוּקִין עַל פִּי קוֹל בֶּן
זֶה שְׁהוּא בְּכוֹר, וְאָמַר אָבִיו עַל בֶּן אַחֵר 'בְּכוֹר הוּא', מֵהוּ. שכן הלכה
בידינו שהאב נאמן לומר על בנו שהוא בכור, והסתפקו האם נאמנותו זו
היא גם נגד מה שהחזקנו על פי קול, או שאינו נאמן במקום שחזקה זו
מכחישה. שְׁלַח לָהּ שְׁמוּאֵל, בּוֹתְבִין שני בנים אלו הִרְשָׁאָה

אמימר אמר אף אינו ממעט חלק בבורה — אותו תומטום שנקרע ונמצא זכר, אם הוא פשוט ואינו בבור, וכל נכסי האב תשענו מנינים, ודן שלשה בנינים, בבור ופשוט ותומטום — חולקים בהנכסים תחלה לשלשה חלקים כאילו אין כאן כי אם בבור ופשוט, והתומטום כמאן דליהיה. ומגיע לחלק הבכור ששה מנים שדן שני חלקים, לפי שהבכור נוטל פי שנים בפשוט, נמצא חלק בבורה שלשה מנים. חזורים וחולקים הששה מנים הנותרים בין שלשתן. נמצא הבכור נוטל חמשה מנים והתומטום והפשוט נוטלין כל אחד שני מנים. אבל אי הוה ממעט — לא היה נוטל הבכור אלא ארבעה וחצי מנים, פי שנים כנגד כל אחד. דנדי דאינו ממעט חלק בבורה — אבל חלק פשוט מיהא ממעט מבכולן.

מא טעמא וידלו לו בנים — והיה חבן

מדד רבא שתי נשים שילדו במתבא כותבין
הרשאה זה לזה — ואם תאמר: הא
רב (פפא) משמיה דרבא אמר דאין לו לכבוד
קודם חלוקה, והיאך יבא לישול בכורה מבח
אידיך? ואומר רבינו יצחק: דאין זה בא אלא מבח
שליחות, להכלתא שליח שוויה.

כך

אממיקור אמר: אף אינו ממשט חלק בבורה, שגמאר: "וילדה לו בנים", עד שיהא בן בשעת לידה. רב שויב אמר: אף אינו גמול לשמנה, דאמר קרא: "אשה כי תזרע וילדה זכר... וביום השמיני ימול", עד שיהא זכר משעת לידה. רב שרביא אמר: אף אין אמו טמאה לידה, דאמר קרא: "אשה כי תזרע

לְדַהּ. מִי־תִיבִי: הַמַּפְלֶת טוֹמָטוֹם
!! תִּיבֹתָא. לִמָּא, תִּיהוּ תִיבֹתָא
הָכִי, תִּשָּׁב לְזֹכֵר וּלְנִקְבָּה וּלְגִידָה
"בֵּן" - וְלֹא טוֹמָטוֹם, "בָּכוֹר"
אֱלֹא בָּכוֹר וְלֹא סֶפֶק לְאַפְקִי
ס שִׁילְדוֹ שְׁנֵי זָכְרִים בְּמִחְבֵּא -
הָא שְׁלַח רַבִּין: דְּבָרֵי זֶה שְׁאֵלְתִּי
רַבִּי יִצְחָי: הוֹכֵרוּ וּלְכַסְּפוּ נִתְעַרְבוּ
רִשְׁשָׁא זֶה לָהּ! הִדֵּר אֹקִי רָבָא
בְּיַדִּי, בְּרַם כִּד אָמְרוּ מִשּׁוּם רַבִּי
לָהּ, לֹא הוֹכֵרוּ - אֵין בּוֹתְבִין
אֵל, וּלְמַדְנוּ רַבִּינוּ: הִיוּ מוֹחֲזִקִין
וְהוּ? שְׁלַח לָהּ: בּוֹתְבִין הִרְשָׁא
וְהַ

וַיִּלְדָּה זָכָר וּשְׁמָהּ שִׁבְעָה יָמִים, עַד שֶׁיָּהָא זָכָר מָשָׁךְ
וְאִנְדְּרוּגִינוּם - תִּשָּׁב לִזְכָּר וּלְנִסְכָּה; תִּיּוֹבְתִיהָ דְרַב שְׁרָא
רַב שִׁיבִי! - תֵּנָּה סְפּוּקִי מִסְפָּקָא לִיהּ וּלְחֻמְרָא. -
מִיִּכְעִי לִיהּ קִשְׁיָא. אָמַר רַבָּא, תֵּנָּה פְּרוֹתֶיהָ דְרַבִּי אֵל
- וְלֹא סָפֵק. בְּשִׁלְמָא בֶן וְלֹא טוֹמְטוּם - כִּדְרַבִּי אֵל
מָאי? - לֵאמֹר מִדְּרַשׁ רַבָּא, דְּרַשׁ רַבָּא: שְׁתִּי בִּי
פּוֹתֵבִין הַרְשָׁאָה זֶה לָהּ. אָמַר לִיהּ רַב פֶּפֶא לְרַבָּא,
לְכָל רַבּוֹתֵי וְלֹא אָמְרוּ לִי דְבַר, בְּרַם כִּדְּ אָמְרוּ מִשּׁוּם
- פּוֹתֵבִין הַרְשָׁאָה זֶה לָהּ, לֹא הוֹכִירוּ - אֵין פּוֹתֵבִין
אֲמֹרָא עֲלֶיהָ וְדַרְשׁ: דְּבָרִים שְׁאֲמַרְתִּי לָכֶם טְעוּת הִיא
יֵצְאִי: הוֹכִירוּ וּלְבִסּוֹף נִתְעַרְבוּ - פּוֹתֵבִין הַרְשָׁאָה זֶה
הַרְשָׁאָה זֶה לָהּ. שְׁלַחוּ לִיהּ בְּנֵי אֶקְרָא דֶּאֱנָמָא לְ
בֵּיתָהּ שְׁהוּא בְּכוֹר, וְאָמַר אָבִיו עַל אַחֵר "בְּכוֹר הוּא",

ולא לטערה. **ליבא תיתיו נמי תיובתא דרב שיבוי** — דאידו נמי דריש לענן מילה: עד שיהא זכר משעת לידה, והוא חזין לגבי טומאת לידה. ואילו האי תנא חשב — זכר לענן טומאת לידה. דקתני: תשב לזכר. **תנא** — דמסתת נדה. ספיקו מספקא ליה אי האי "וילדה זכר" להכי בעינן? — דליהי זכר משעת לידה בין לגבי טומאה בין לגבי מילה, ואילו לחומרא ליתן עליו חומרי זכר, דשמא לא דרשינן האי "וילדה זכר" להכי דבעינן דליהי זכר, אלא לכדאמרין במסכת נדה (לא, א.) אשה מורעת תחלה — יולדת זכר. ורב שיבוי נמי לחומרא קאמר, דלא דחייא מילתו שבת, דלמלא דרשינן "וילדה זכר" — שיהא זכר משעת לידה, אבל רב שרביא לקולא דריש, דקא פטר לה טומאת לידה. הלכך, אי לא נפישטא דלא חזי הוה דריש לקולא. הלכך הוה (ברייאיתא) "וצריך להיות: משנתו תיובתיה. **אי הכי** — דמספקא ליה דיהב דנקר ומצא זכר, אם אמו טמאה לידה אי לאו, אם כן אמאי יתבינן ימי טוהר דזכר, דקתני: לזכר ולנקבה — דהיינו ימי טוהר דזכר, וימי טומאה דנקבה? והלא שמא אם יקריע ימצא זכר, ושמא איבא למידרש "וילדה זכר" — לטרה את אמו מדין לידה, ובין ימי טומאה בין ימי טהרה לית לה, ואמאי יתבינן לה ימי טוהר כלל? הכי הוה ליה למיתני: תשב לזכר ולנקבה ולנדה. דהכי פירשו: תשב לנקבה — ימי טומאה דנקבה שבויעים, אפילו בלא ראיית דם, ולמא נקבה היא. ולנדה — לאחר שבויעים מיד אם תראה דם היא טמאה נדה. מספיקא דלמא זכר הוה, ואית לן למידרש: עד שיהא זכר משעה לידה. ולית לה ימי טוהר כלל במסכת נדה מקשינן: למא הוזכר זכר? כלומר, בכל מקום דקתני נקבה ולנדה, למא לי למיתני לזכר בהדיהו? אית לן לה ימי טומאה דזכר — הא קתני: תשב לנקבה, וצריך שבויעים. ואם ליתן לה ימי טוהר דזכר — הא קתני: ולנדה, דמשמע דלא ניתב לה ימי טוהר כלל בהדיהי נדה בראיתא. נפקא מינה שאם תראה יום שלשים וארבעה ללידתה ותחזור ותראה יום ארבעה ואחד — היא מקלקלת מניניה, שמא לא חזי לה ימי טוהר והיתה תחלת נדה בראיתא יום שלשים וארבעה, ובראיתא ארבעים ואחד הוה תחלת יובה, ואם תראה שלשים רצופין — צריכה שבעה נקיים קיים, או שמא זכר ילדה, וראייתא יום שלשים וארבעה היו ימי טוהר, ועתה בראיתא ארבעים ואחד הוה תחלת נדה — הרי היא בספק וזה נודה עד שתשב שבעה עשר ימים נקיים, בדמפרש במסכת ערכין (ה, א.) ואם ישבה לה שבעה עשר נקיים וראתה יום שמונה עשר — הרי היא תחלת נדה. וזו היא דינה: שאם תראה כל שבעה ימים הללו, או אם לא תראה כי אם ראייה ראשונה — טובלת בליל שמיני ומשמשת עם בעלה. ואחר שבעה ימים הללו באין אחד עשר יום של ימי יובה, שאם תראה בתחלתו או באמצעייתו או בסופן שלשים ימים רצופין — היא זבה גדולה וצריכה שבעה נקיים קרין, ולעולם לא תחזור לקדמותה להיות תחלת נדה עד אחר שבעה נקיים. ואם לא ראתה בכל אחד עשר יום הללו עד שנים עשר — הרי היא תחלת נדה בלא מהפשת ארבע ימים רצופין, ולכן נקרא אחד עשר יום טוהר נדה. **קשיא** — איך תיובתא ממש אינה בשביל שחטר מן (הברייאיתא) "וצריך להיות: המשנה: דמיץ למימה: תני לזכר ולנקבה ולנדה. והגדה: לכן הוזכר זכר, שאם תראה יום שלשים וארבע ללידתה אמרינן טמאה היא, ואף על גב דאכתי משכי ימי טוהר דזכר, דמספקין ליה בלא ולד ותשב לנדה. וכי דחויא ליום ארבעים ואחד שהוא שמונה לראייתה, ותרצה להיות שומרת יום כנגד יום — אמרינן ולד היה, וזכר היה, וראייה דיום שלשים וארבע עד טוהר הוה, והשתא הוה דחויא תחלת נדה. והשתא מקלקלינן לה, דלא טבלה עד ארבעים ושמונה, שהוא שמיני לראיה אחרונה. ואי לא משום ספיקא דזכר — הוה טבלה למחר ביום ארבעים ושנים, ממה נפשך, אי לא ולד הוה — הרי היא שומרת יום כנגד יום, ואי ולד הוה נקבה הוה — אכתי הוה דם טוהר עד שמונים, וספיקא דזכר מקלקל לה. וכן לענין נקבה. כלומר, וספיקא דנקבה מקלקל לא עד שמונים ושמונה, ודלא טבלה עד שמונים ושמונה — ואי ראתה ביום שבעה וארבעה. ואי ראתה ששטת לן קולא ודלא ודלא — הוה נקבה למחר דיום (שמונים ושנים), דראית שמונים ואחד באחד עשר יום שבין נדה לנדה היא, ומשום דמספקין בעלמא ולד הוה וראיית שבעים וארבעה עד טוהר — אמרינן דהשתא הוה דחויא תחלת נדה. כן פירשה רבינו שלמה זכר צדיק לברכה (נדה ל, ב) עד כאן הגדה: **כן** — "וזהו הבן" — שיהא בן משעת לידה. **ולא טומטום** — ואף על פי שנקר אחרי כן ונמצא זכר. **כרדכי אמר** — דטומטום שנקר, אף על פי שנמצא זכר, אינו נוטל פי שנים. **אלא כבור ולא ספק לאפוקי מאי** — אי לאפוקי ספק כבור — פשיטא דלא שקיל חלק כבורה אלא אם כן מיתיי ראייה שהוא הבורר **לאפוקי מדרש רבא** — דמסבירא אית ליה. ואתי קרא למעטיה. **שתי נשים** — של אדם אחד. **במהבא** — ואין ידוע איזה קדם להיות ראשת אונן. **כותבין הרשאה** זה לזה ואתי ודן מנייהו חלק כבורה מן האתי: אם כבור אני — תנו לי בשביל עצמי, ואם לאו — תנו לי בשביל אחי, שהרי נתן לי חלקו, ופסקינו לעיל: יש לו לחבור קודם חלוקה. ויכול למכור וליתן חלק כבורותו לכל מי שירצה. ודן מילתא אתא קרא למעוטי, דאף על גב דמדינא אית ליה — גזירה הכותב חלקו אלא שאתא ליה חלק כבורה בן חלקו, הספק. **אמר ליה רב פפא לרבא** — כשדרשן. **והזכיר** — בשעת הלכה, אף על גב דלכסותו נתעברו בו, דהוה ליה כבור דאיש אחת. וקרא לאתא חלקו למעוטי אלא מאי דדמי טפי למעוטי, כגון דלא הוזכרו כלל, דהוה ליה ספק בשעת לידה. דהיינו משמע "זהו הבן הכבור" — שיהא בן משעת לידה וטומטום, ושיהא כבור משעת הייח ולא ספק. ושמעין מהבא דהכי הלכתא — דאם הוזכר ולבסוף נתעברו מיהא כותבין הרשאה. **הוי מוזהרין** — לאו בעדים שמעידין שראו שנוול קודם לאחיה, דאם כן — איך האב נאמן. אלא בקול בעלמא, כעין שאמרנו למעלה, דהוה קרי ליה כבורא. **על אחד** — מן הבנים, מחזי: מן מהדימנין לאב במקום חזקה שמכוחשת דבריו, או לא? **וה**

1 ז' לזה, וממה נפשך נוטל המורשה פי שנים בירושה, או מכח בכורתו הוא
2 או מכח אחיו.
3 שואלת הגמרא: הלא נחלקו (להלן) בדין זה חכמים ורבי יהודה, האם נאמן
4 האב להעיד זה בני בכורי במקום שכן אחר מוחזק לנו כבכור. ואם כן מדוע
5 הצריכם שמואל לכתוב הרשאה זה לזה. הלא משה נפשו, אי ברבנן
6 סבירא ליה לשמואל, לישלח להו לבני אקרא דאגמא ברבנן שאין האב
7 נאמן, אלא זה שהוחזק כבכור נוטל פי שנים. ואי ברבי יהודה סבירא ליה,
8 לישלח להו ברבי יהודה שהאב נאמן, ואותו בן שהעיד עליו האב נוטל פי
9 שנים. משיבה הגמרא: מוסקא ליה לשמואל אי הלכה ברבי יהודה אי
10 ו-או האם הלכה ברבנן. נמצא שאם יבוא כל אחד מהם בפני עצמו לתבוע
11 את חלק בכורתו, יכולים האחים לדחותו ולומר לו, שמואל להלכה אין אתה
12 הבכור אלא אחיך השני. לפיכך אינם יכולים לטול את חלק הבכורה אלא
13 על ידי הרשאה.
14 מבררת הגמרא: מאי היא מחלוקת רבי יהודה וחכמים בנאמנות האב.
15 משיבה הגמרא: דתניא, נאמר בפרשת בכורה, כי את הבכר בן השנואה
16 יביר לתת לו פי שנים. ומיתור תיבת 'ביר' למדנו, שיבירנו לאחריים,
17 כלומר יעיד לנו עליו האב שהוא הבכור. מכן אמר רבי יהודה, נאמן
18 אדם לומר זה בני בכור הוא, ואפילו במקום שכן אחר מוחזק לנו כבכור.
19 ועוד למד מכאן רבי יהודה, ששם שנאמן אדם לומר זה בני בכור, כך
20 נאמן אדם לומר בני זה הוא בן גרושה ובני זה בן חלוצה, והרי הוא חלל
21 הפסול לכהונה. שכן אין סברא לחלק בין נאמנות האב לענין בכורה לבין
22 נאמנותו לענין חללות. וחקמים אומרים, האב אינו נאמן לומר על בנו
23 שהוא בכור במקום שאחר מוחזק לנו כבכור. וכן אין האב נאמן לומר על
24 בנו שהוא חלל ולפסלו לכהונה.
25 אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא, בשלמא לרבי יהודה היינו דבתיב
26 'ביר', ללמדנו שהוא נאמן להכירו לאחרים. אמר לרבנן הסוברים שאינו
27 נאמן, 'ביר' למה לי, הלא מיותר הוא. השיבו רבא: לחכמים נכתב 'ביר'
28 ללמדנו שהוא נאמן להעיד על בנו שהוא בכור במקום שצריך היבא -
29 אין אין מוחזק לנו מי מבניו הוא בכור. אבל במקום שמוחזק לנו בבן אחד
30 שהוא הבכור, אין האב נאמן לומר על אחר זה בכורי.
31 מקשה הגמרא: למאי הלכתא נכתב היכיר' לחכמים, ומה צורך בו. אם
32 למיתבא ו-לתת לו לזה שהעיד עליו האב שהוא הבכור פי שנים בירושה,
33 הלא אף בלא יתור היכיר' פשיטא שהוא נאמן בזה. שכן אפילו לא יהא
34 איש זה בנו אלא אדם אחר, אילו בעי למיתבא ליה במיתבא מי לא יהיב
35 ליה - אם ירצה האב בחייו לתת לו את נכסיו במתנה וכי לא יוכל ליתנם
36 לו, והרי הוא בעל הנכסים ובידו להקנותם למי שירצה. ומיגו [מתוך] שהוא
37 יכול לתת לו את חלק הבכורה במתנה, הרי הוא נאמן אף לומר שהוא
38 בכור כדי שירש חלק זה בתורת ירושה. מתרצת הגמרא: לא צריכא
39 ללמדנו על נאמנות האב, אלא רק בנכסים שנפלו לו לאב לאחר מכן -
40 לאחר שהעיד לפנינו שזהו בכור. שבשעה שהעיד לא היה בידו להקנות
41 לבן זה נכסים אלו, שכן אין אדם מקנה דבר שעדיין לא בא לרשותו, ועל
42 נכסים אלו אין לו מיגו שיכול ליתנם לו במתנה. ומיכיר' למדנו שאף בלא
43 מיגו נאמן האב לומר זה בכורי.
44 שוב מקשה הגמרא: הרי חכמים החולקים בברייתא זו על רבי יהודה הם רבי
45 מאיר. ורבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, חוזרת
46 הקושיא למקומה, 'ביר' למה לי. הרי גם בנכסים שנפלו לו לאחר מכן יש
47 לו לאב מיגו, שכן אפילו שעדיין אינם ברשותו בידו להקנותם כבר מעתה
48 לבן זה, ויזכה בהם הבן לכשיפלו לרשות האב. מתרצת הגמרא: אף לרבי
49 מאיר הוצרך הכתוב לתת נאמנות לאב בנכסים שנפלו לו בשעה גוסס.
50 שכן אף לשיטתו אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אלא אם כן לבסוף

51 בא הדבר לעולם בשעה שבידו להקנותו. אבל אם בשעה שבא הדבר
52 לעולם כבר אין ביד המקנה להקנותו, לא חלה הקנאתו שנעשתה קודם
53 שבא הדבר לעולם. וכשהוא גוסס אין בו כח לדבר, ואין בידו להקנות את
54 נכסיו לאחרים. נמצא שעל נכסים אלו אין לו נאמנות מיגו שיכול להקנותם
55 לבנו, ובאופן זה הוצרך הכתוב ללמדנו שמכל מקום הוא נאמן לומר זה
56 בכורי.
57 תנו רבנן, היו מוחזקין בו בבן אחד שהוא בכור, ואמר אביו על בן אחר
58 שהוא בכור, נאמן. היו מוחזקין בו בבן זה שאינו בכור, ואמר עליו אביו
59 ששכור הוא, אינו נאמן. מפרשת הגמרא [בניחוחות]: הרישא שנויה בשיטת
60 רבי יהודה הסובר שהאב נאמן אף נגד חזקה, ואילו הסיפא שנויה בשיטת
61 רבנן הסוברים שאין האב נאמן נגד חזקה.
62 אמר רבי יוחנן, אם אמר האב על איש פלוני 'בני הוא', ואחר כך חזר
63 ואמר 'עבדי הוא', אינו נאמן. שכן מאחר שהאמינה לו התורה במה שאמר
64 'בני הוא', אינו נאמן להכחיש את דבריו הראשונים ולומר שאינו בנו,
65 שמכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומניד. אבל אם אמר בתחילה 'עבדי הוא',
66 ואחר כך חזר ואמר 'בני הוא', נאמן. משום שדבריו האחרונים אינם
67 מכחישים את דבריו הראשונים, אלא הם מפרשים אותם. שכן עתה הוא
68 מפרש שמה שאמר בתחילה 'עבדי הוא', דמשמש לי כעבדא קאמר - לא
69 היתה כוונתו לעבד ממש, אלא לכך שהוא משמשו כעבד.
70 וחיילופיה ו-הדינים מתחלפים אמית המכס. שאם היה עובר על בית
71 המכס, ואמר על האיש הנלווה אליו 'בני הוא', ולאחר שעבר משם חזר
72 ואמר 'עבדי הוא', נאמן. משום שבבית המכס רגיל אדם לומר על עבדו
73 שהוא בנו, כדי להבריתו מהמוכסים שלא יחייבוהו לשלם עליו מכס.
74 ומאחר שיש לנו לתלות את דבריו הראשונים בסיבה זו, הרי הוא נאמן
75 לחזור בו ולומר שהוא עבדו. אבל אם אמר בבית המכס 'עבדי הוא', ואחר
76 כך חזר ואמר 'בני הוא', אינו נאמן. משום שבבית המכס אין אדם קורא
77 לבנו 'עבדי', שכן בכך הוא מתחייב לשלם עליו מכס, ואם לא היה עבדו לא
78 היה קורא לו כן. לפיכך שוב אינו נאמן לחזור בו ולומר שהוא בנו.
79 מקשה הגמרא: מיתיבי, אם היה אדם משמשו כבן, כגון שהיה מלבישו
80 ומנעילו אבל לא היה עובר לו עבודת עבד, וכן ואמר עליו 'בני הוא',
81 ואחר כך חזר ואמר עליו 'עבדי הוא', אינו נאמן לחזור בו. ואפילו שהיה
82 משמשו כבן, אין לומר שמשום כך קרא לו בתחילה 'בני', שכן אין אדם
83 קורא לעבדו 'בני'. כמו כן אם היה אותו אדם משמשו כעבד, וכן ואמר
84 עליו 'עבדי הוא', ואחר כך חזר ואמר עליו 'בני הוא', אינו נאמן לחזור
85 בו. ואפילו שהיה משמשו כעבד, אין לומר שמשום כך קרא לו בתחילה
86 'עבדי', שכן אין אדם קורא על בנו 'עבדי'. ולא כרבי יוחנן האומר שנאמן
87 לפרש שלא התכוין מתחילה לעבד ממש אלא רק לכך שמשמשו כעבד.
88 מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, הָתָם בברייתא מדובר דקארו
89 ליה עבדא מצר מאה' שבתחילה קרא עליו 'עבדי' שסמוכים לי עליו מאה
90 דינר במצר [בתחום] שלו' ובסמוך יבוא פירושן, ואם לא היה עבדו, לא
91 היה קורא לו כן. אבל דברי רבי יוחנן אמורים במי שאמר 'עבדי' סתם,
92 ובאופן זה יש לתלות שקרא לו כן משום שהוא משמשו כעבד.
93 מבררת הגמרא: מאי מצר מאה' משיבה הגמרא: מצר עבדא ק' וזוי -
94 עבד ששמו מאה זה. ואין אדם קורא כן על בנו, ואפילו אם הוא משמשו
95 כעבד.
96 אגב שהגמרא הזכירה לעיל את דברי רבי יהודה ושנאמן לומר זה בני
97 בכור', מביאה הגמרא כמה דינים ששלח רבי אבא, שבאחד מהם פסק רבי
98 יהודה: שְׁלַח ליה רבי אבא לרבי יוסף בר חמא, האומר להכירו עבדי
99 גנבת, והוא אומר לא גנבת, ושאלו התובע, מה מייבא אצלך - מדוע
100 הוא נמצא אצלך, ואמר לו המחזיק אתה מכרתו לי,

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **יב.** סומא יכולה ג"כ לברך על נר שבת שהרי היא נהנית ג"כ ממאורות קיב] כמו שנתבאר בפ' ס"ט¹⁴⁵ ומפל
2 מקום אם יש לה בעל פיקח יברך הבעל קיב] אך אם אוכלת בשלחן אחד עם אחרים שברכו והדליקו אין לה
3 לברך קיד-טו¹⁴⁶ שהרי אז אין מצוה בהדלקה זו אלא משום שמחה יתירה כמו שנתבאר למעלה¹⁴⁸ ולה אין שמחה
4 כלל מאור הנר קטז]:

חלק ב' סימן רסג, מי ומי המדליקין ואם טעו ביום המעונן סעיף יב

הלכתא רבתא

- קיב] נהנית ג"כ ממאורות - אשה הנכנסת לניתוח לפני
כניסת השבת ויודעת שתהיה מחוסרת הכרה עד אחר
שיכבו הנרות, מותר לה להדליק נרות-שבת בברכה (אם
תהיה ליד הנרות)¹⁴⁴.
קינ] יברך הבעל - היינו ידליק ויברך הבעל.
קיד] אין לה לברך - ולכן אם היא עקרת הבית תדליק היא
תחלה ותברך, ואחר כך ידליקו האחרים ויברכו¹⁴⁶.

ציונים והוספות

- יגרום לה שום מכשול.
(145) סעיף ט: סומא אע"פ שלא ראה מאורות מימיו יכול לפרוס
על שמע אפילו בזמן שהפורס היה מברך גם יוצר המאורות
להוציא אחרים ידי חובתן מפני שגם הוא חייב בברכת יוצר
המאורות כמו אחרים הפקחים לפי שהוא נהנה במאורות שרואין
הפקחין שיוכלו לראותו ולהורות אותו הדרך אשר ילך בה.
(146) פרי מגדים א"א סק"ט, כף החיים סכ"ח.
(147) קיצור הלכות נש"ק ע' לד הערה 7.
(148) סעיף י.

שולחן ערוך - הלכות נשיאת כפים

- 1 **טז** יש מקומות שאין אומרים או"א ברכנו כו' כשהנהנים
2 נושאים כפיהם אלא מיד כשמסיים הש"ץ ברכת מודים
3 קורא בקול רם כהנים ואין קריאה זו חשובה הפסק בתפלה
4 הואיל ונשיאת כפים הוא צורך התפלה אבל במדינות אלו נוהגין
5 שהש"ץ אומר או"א כו' בלחש עד מלת כהנים שאומרה בקול
6 רם והיא קריאה לכהנים וחוזר ואומר עם קדושין כאמור בלחש
7 ומפני זה אין קריאה זו חשובה הפסק כיון שאומרה בלשון
8 ברכה ותפלה:
9 **יז** כשמחזירים פניהם כלפי העם מברכין אשר קדשנו
10 בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה.
11 וכולם מברכים ולא יברך אחד והאחרים יענו אמן מפני הטיורף.
12 ויש אומרים לברך ברכה זו כשפניהם כלפי ההיכל קודם
13 שיחזירו פניהם ויש נוהגין להתחיל הברכה כשפניהם כלפי
14 ההיכל ומחזירים פניהם וגומרים לצאת ידי ב' הסברות.
15 ולדברי הכל מברכין קודם שישאו ויפרסו כפיהם שנשיאת כפים
16 היא עיקר מצות (התורה) וכל המצות מברך עליהם עובר

- 17 להתחלת עשייתן לכתחילה אבל החזרת פניהם אינה מגוף
18 המצוה אע"פ שהיא מעכבת כמו שיתבאר:
19 **יח** א"צ להיות פני הכהנים כלפי הש"ץ אלא אפילו אם ההיכל
20 קבוע בצפון והתיבה שהש"ץ לפניו היא במזרח הכהנים
21 עומדים לפני ההיכל בצפון ופניהם לדרום כלפי העם ומכל
22 מקום אין ההיכל מעכבם כלל בנשיאת כפים שאפילו במקום
23 שאין שם ספר תורה הכהנים מחזירים פניהם כלפי העם
24 ומברכים:
25 **יט** ב' כהנים השונאים זה את זה מותרים לעלות ביחד ואין
26 אחד יכול לומר לחבירו עלה אתה בשחרית ואני במוסף
27 או להיפוך כי יכול לומר אני רוצה לברך בשתיקה אבל כהן
28 השונה את הצבור או הצבור שונאים אותו סכנה היא לכהן אם
29 ישא את כפיו (ולכן יצא מבית הכנסת) ועל זה תקנו בברכה
30 לברך את עמו ישראל באהבה:
31 **כ** אחר הברכה קודם שמתחילין יברכך צריכים להגביה ידיהם
32 כנגד כתפותיהם שברכת כהנים אינה נאמרת אלא בנשיאת
33 כפים.

21 כוונת הכתוב שאף אם חל עליהם הציווי לברך כגון שקראו
22 להם מצוה לומר להם כל הברכה מלה במלה כדי שלא יטעו
23 ומכל מקום אין זה מעכב כלל כמו שיתבאר כיון שכוונת הכתוב
24 היא שכבר חל עליהם הציווי משקראו להם.
25 ויש אומרים שתיבת יברכך מתחילין הכהנים מעצמם וא"צ
26 להקרות שבתובה ראשונה אין לחוש לטעות (ואף שדרשו
27 חכמים שתהיה אמירה על כל דיבור ודיבור מכל מקום בתיבה
28 ראשונה די באמירה שאמרו להם לברך דהיינו כשקראו אותם
29 כהנים שקריאה זו היא אמירה להם שיברכו ואין ברכה פחותה
30 מתיבה אחת אבל לאחר שאמרו תיבת יברכך הרי ברכו כבר
31 ברכה אחת וקיימו מה שאמרו להם לברך לכן צריך לחזור
32 ולומר להם על כל דיבור ודיבור לפיכך אם הוא כהן אחד שאין
33 קורין לו צריך להקרותו אף תיבת יברכך כדי שתהא אמירה על
34 כל דיבור ודיבור) ובמדינות אלו נוהגין כסברא הראשונה
35 להקרות אף תיבת יברכך בכל ענין:
36 **כב** לכתחלה נכון שיהיה הש"ץ מקרא אותם לפי שברכת
37 כהנים היא מכלל התפלה לכן טוב שיאמרנה המתפלל
38 אלא א"כ הוא כהן כמו שיתבאר ומטעם זה ג"כ אין הקראתם
39 אותם חשובה הפסק בתפלה:

חלק א סימן קכח, דיני נשיאת כפים ואיזה דברים הפוסלים בכהן
טעמים טז-כב

1 ויש להגביה יד הימנית קצת למעלה מהשמאלית ורמז לדבר
2 וישא אהרן את ידיו כתיב ידו.
3 ופושטים ידיהם מטעם שנתבאר.
4 ונוהגים לחלוק ראשי אצבעותיהם על פי המדרש מציץ מן
5 החרכים ששכינה למעלה מראשיהם ומציץ מבין חרכי
6 אצבעותיהם.
7 ונוהגין לכוין לעשות ה' אוירים בין ב' אצבעות לב' אצבעות
8 אויר אחד ובין אצבע לאגודל וכן ביד שניה ובין גודל לגודל
9 לקיים מציץ מן החרכים ובין תיבה לתיבה רשאים לקרב
10 האגודלים זה בזה (וה"ה שאר אצבעות) ויש נוהגין בשעת
11 אמירת התיבות להניח אגודל ימין על שמאל שיהיה כעין חלון
12 ביניהם כדי שיהיה ה' חלונות (שחרכים הוא תרגום של
13 חלונות).
14 ונהגו לפרוש ידיהם בענין שיהיה תוך כפיהם כנגד הארץ
15 ואחורי ידיהם כנגד השמים הפך מפרישת ידים לתפלה:
16 **כא** מצוה להקרות לכהנים כל תיבה ותיבה שנאמר אמור להם
17 יברכך וגומר ודרשו חכמים שתהיה אמירה להם על כל
18 דיבור ודיבור שאם לא בא הכתוב אלא לתרגומו כד תימרן
19 להון לא היה ראוי לכתוב אמור להם לפני הברכה אלא לפני
20 כה תברכו שהרי אינן מצווין לברך אלא א"כ קראו להם אלא

תורה אור

19 והנה י"ל ההפרש בין המשכן לבית עולמים,
20 שהמשכן ה' מאזים כמ"ש עצי שטים עומדים
21 [ובפרש"י: יעקב אבינו נטע ארזים בו'], והמכסה
22 ה' מיריעות עזים ועורות אילים ועורות תחשים
23 בו', והבהמ"ק ה' מאבנים ועפר דוקא [שאסור
24 לעשות בו עץ בולט ואכסדראות של עץ כמ"ש
25 הרמב"ם פ"א מהל' בית הבחירה, ועי' בספר
26 החינוך מצוה תצב], רק שהיו כלונסאות של ארז
27 בתקרת האולם בו'.
28 וצריך להבין זה, מפני מה במשכן היו הארזים עיקר
29 כבנין והעפר ה' רק בקרקע המשכן למטה [וכמ"ש
30 ומן העפר אשר יהי' בקרקע המשכן], ובמקדש
31 נהפוך הוא, שהיו האבנים והעפר העיקר, שאפילו
32 הגג [והמעזיבה] ה' מהן, ולא היו עצים, רק
33 כלונסאות של ארז הנ"ל שהיו טפלים לעיקר הבנין.
34 והענין, כי הנה ידוע שיש בכל עולם ר' בחינות,
35 דומם צומח חי מדבר.
36 הנבראים שבעולם הזה הגשמי מתחלקים לד'
37 הסוגים דומם צומח חי ומדבר. ומאחר שכל העולמות

1 **תוכן הפרק:** ביאור תיווך פלוגתת התנאים אי שמים
2 קדמו לארץ או ארץ קדמה
3 ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני וגו'.
4 גישת יהודה אל יוסף מורה על מעלת יוסף לגבי
5 יהודה, דכמו שבפשטות ה' יוסף מלך מצרים ויהודה
6 נגש אליו כעבד לפני מלך, כך הוא ברוחניות הענינים,
7 שמדריגת יוסף היא למעלה משל יהודה.
8 אך בהפטרת ויגש נאמר, שלעתיד לבא, כאשר
9 יתאחדו (מלכות) יהודה ו(מלכות) יוסף ויהיו לאחדים,
10 הנה "ועבדי דוד מלך עליהם", שדוד מלך יהודה יהי'
11 מלך גם על יוסף, שמזה מובן, שלעתיד לבא תתעלה
12 מדריגת יהודה להיות למעלה מיוסף.
13 הנה כתיב קורות בתינו ארזים וגו'.
14 כדי להבין זה יש להקדים מ"ש בשיר השירים
15 "קורות בתינו ארזים", וקאי על בית המקדש שהדפנות
16 שלו היו מאדנים ועפר ורק הקורות שהבית נשען
17 עליהם היו מעצי ארזים [כפי שממשיך בסמוך], ועל
18 זה אמר קורות בתינו ארזים.

1 "משתלשלים" זה מזה, מובן, שכל התכונות והטבעיים
2 שמצינו בנבראים הגשמיים משתלשלים ונובעים
3 מעולמות עליונים, שגם שם נמצאים אותן התכונות
4 והטבעיים, אלא שבעולמות העליונים (שהם עולמות
5 רוחניים) הן תכונות רוחניות.

6 וכ"ה לענין ד' סוגים דומם צומח חי מדבר, שכל
7 הנמצאים והנבראים שבכל העולמות כולם חלוקים לד'
8 סוגים הללו (כמובן, באופן רוחני).

9 [להלן יבואר ענינם של דומם וצומח בעולם
10 האצילות].

11 והדומם הוא למטה במדרגה מצומח והצומח למטה
12 מן החי בו' והעילוי שבכולם הוא בחינת המדבר.

13 ולכאורה תמוה, דא"כ מפני מה הארץ דוקא
14 תוציא צמחה, שהצומח יהי' גדל ונולד ונמשך
15 מעפר הארץ, הלא הצומח הוא למעלה מהדומם
16 שהוא העפר.

17 תמוה שהצומח יקבל שפע יניקתו מן העפר
18 שלמטה ממנו, דמאין יש כח לעפר הארץ להצמיח כל
19 צמח תבואה ועשבים שנעלים הרבה ממנו. ועוד, שהרי
20 דומם וצומח הם הפכיים זה מזה, שצומח יש בו
21 "התפשטות וריבוי גדול" ואילו דומם "אינו מתפשט
22 כלל וכלל רק כמו שהוא כך ישאר לעולם בלי תוספת,
23 וא"כ איך יהי' להיפך, שסיבת הצמיחה תבא מן
24 הדומם".

25 ומאחר שהארץ מגדלת ומצמיחה את הצמחים,
26 מוכרח לומר שיש בה מעלה יתירה מן הצומח, מאחרי
27 שהוא גדל ומתהווה ממנה.

28 אך הענין, דלא ראי זה כראי זה, שאע"פ שהדומם
29 למטה במדרגה מן הצומח, עם כל זה יש בו מעלה
30 יתירה מצד שרשו שלמעלה מבחינת צומח וחי בו'.

31 דהנה ידוע מחלוקת התנאים בנמרא, חד אמר
32 שמים קדמו לארץ כמ"ש בראשית ברא בו' את
33 השמים ואת הארץ [שמים ואח"כ ארץ], וחד אמר
34 ארץ קדמה כמ"ש ביום עשות בו' ארץ ושמים
35 [ארץ ואח"כ שמים], ואלו ואלו דברי אלקים חיים,
36 שבמחשבה ארץ קדמה לשמים, וכשברא [בפועל]
37 ברא השמים תחלה.

38 והענין, כי סוף מעשה במחשבה תחלה.

39 פירוש הכלל "סוף מעשה במחשבה תחלה", הוא:
40 הן במעשה והן במחשבה יש תחילה וסוף (תחילת

41 העשי' (והמלאכה) וסופה (היינו גמר המלאכה), וכן -
42 מה שעלה "במחשבה תחילה", וסוף מחשבתו, ועל
43 זה אמרו, דמה שבא למעשה בסוף זו היתה תחילת
44 מחשבתו של אדם.

45 משל לדבר:

46 אדם שרוצה לבנות בית לדור בו, שבמחשבתו
47 יעלה הסוף קודם, היינו שראשית הכל מצייר
48 במחשבתו ציור הבנין כפי שיהי' בשלימות ואיך
49 שידור בו; ורק לאחר שיעלה במחשבתו ציור הבנין
50 השלם, יתחיל לחשוב איך למלא את רצונו - כיצד
51 עליו להתחיל לבנות הבנין בפועל. ונמצא, שבתחילה
52 יעלה במחשבה ה"סוף מעשה" (בית בנוי בשלימות)
53 שזוהי המטרה, וראשית מלאכת הבית בפועל (תחילת
54 המעשה) תעלה במחשבתו אחרונה.

55 [כמובן, אין הכוונה ב"תחילת וסוף" המחשבה רק בזמן
56 (שהאדם חושב תחלה על סוף מעשה, ורק אח"כ חושב על
57 תחילת המעשה), אלא הכוונה בקדימה ואיחור במדריגה.
58 ש"סוף המעשה" נעוץ במדריגה עמוקה יותר בנפש מאשר
59 תחילת המעשה, מאחר שהוא המטרה הסופית.

60 וכמו במשל הנ"ל דבניית בית, שרצון האדם הוא
61 שיהי' לו בית שלם בכל פרטיו שזוהי המטרה הסופית ואל
62 זה הוא מתאווה בכל עומק נפשו; משא"כ תחילת המעשה
63 - היינו כל פרטי עשיית ובנין הבית מתחילתו ועד סופו -
64 אין הדבר נוגע לו כ"כ בעומק נפשו, כי אין תחילת
65 המעשה אלא אמצעי אשר על ידו תושג המטרה הסופית.

66 ונמצא, ש"סוף מעשה" מושרש בעומק הנפש הרבה
67 יותר מתחילת המעשה. וזהו עומק הפירוש ב"מחשבה
68 תחילה", שאין הכוונה רק דזה עלה תחילה במחשבתו,
69 אלא זוהי דרגא גבוהה יותר במחשבה, בחינת "תחילת
70 המחשבה".

71 פירוש, כי הארץ לפי שהיא "סוף מעשה" על בן
72 שרשה במחשבה היא בבחינת "תחלת המחשבה",
73 אבל השמים שהם "תחלת המעשה" הם אחרונים
74 במחשבה, כי זהו הכלל שהסוף מעשה עולה תחלה
75 במחשבה.

76 מאחר והארץ היא "סוף מעשה", שנבראה לבסוף,
77 מובן שזהו מה שעלה "במחשבה תחלה".

78 ועומק הענין בזה:

79 ארץ ושמים במובן הרחב - קאי על עולם הזה
80 הגשמי (ארץ) ועולמות עליונים שהם עולמות רוחניים

40 הוא תכלית הגשמיות, שלא ניכר בו שום ענין של
41 חיות רוחנית [דלא כהצומח, דאע"פ שאין בו חיות
42 כמו בעלי חיים (שיש בהם נפש ותנועה כו'), מכל
43 מקום ניכר שיש בו חיות רוחנית, המתבטאת בצמיחה
44 מקטנות לגדלות וכו'].

45 ונמצא, שבארץ גופא, הצומח והחי כו' הם כמו
46 "שמים" (רוחניות) שבארץ, מאחר שניכר בהם איזה
47 חיות רוחנית, ואילו הדומם הוא "ארץ שבארץ",
48 תכלית הגשמיות.

49 ותכלית הכוונה בבריאת כל העולמות היא, שבנ"י
50 ימשיכו אלקות בתוך גשמיות העולם, עד שגם
51 ה"חשך" של דומם ממש (שהוא מצב של הסתר גמור
52 על רוחניות) יתהפך לאור, היינו שיהי' גילוי אלקות
53 גם בדומם הגשמי ממש.

54 [שמטעם זה רוב מצוות התורה כולן הם מצוות
55 מעשיות דוקא, הנעשות בחפצים גשמיים, ו"מבטלין
56 תלמוד תורה לקיום מצוה מעשיית כשאי אפשר
57 לעשותה על ידי אחרים, משום כי זה כל האדם ותכלית
58 בריאתו וירידתו לעוה"ז להיות לו ית' דירה בתחתונים
59 דוקא . . וימלא כבוד ה' את כל הארץ הגשמית דייקא
60 וראו כל בשר יחדיו"].

61 וזהו מה שהדומם, תכלית הגשמיות וסוף מעשה,
62 עלה במחשבה תחילה.

63 לכן דוקא בה יש הכח והיכולת להוציא צמחה
64 מצד שרשה הנעלה. ולכן הצומח והחי והמדבר
65 כולם מקבלים ממנה כו':

66 מעלת שורש הדומם על שורש הצומח וחי באה
67 לידי ביטוי גם בדומם הגשמי כפי שהוא למטה (מתחת
68 למדריגת הצומח והחי), ובשנים:

69 (א) ביסוד העפר הגשמי נמצא כח הצמיחה,
70 "המצמיח תמיד יש מאין הם עשבים ואילנות... מהכח
71 הצומח שבו, שהוא [הכח הצומח] "אין" ורוחני, והם
72 [העשבים כו'] גשמיים", שהכח לברוא יש מאין הוא
73 כח של "אין סוף", ד"הוא לבדו בכחו ויכולתו לברוא
74 יש מאין".

75 (ב) הצומח מקבל חיותו מן הדומם (עד שהתהוות
76 הצומח חי ומדבר בששת ימי בראשית הי' מן עפר הארץ
77 ("תוצא הארץ גו'"), וכמחז"ל הכל הי' מן העפר).

1 (שמים). ומאחר שהארץ היא "סוף מעשה", שהעולם
2 הזה הגשמי הוא העולם הכי תחתון, הבא ב"סוף"
3 ולאחרי כל העולמות העליונים, הרי מובן, שזהו מה
4 שעלה "במחשבה תחילה", לפי שעיקר המכוון הוא
5 בעולם הזה דוקא.

6 וכמבואר בספר התניא שתכלית ומטרת בריאת כל
7 העולמות כולם "אינו בשביל עולמות עליונים [שהם
8 עולמות רוחניים].. אלא התכלית הוא עוה"ז התחתון
9 [שהוא עולם גשמי וחומרי], שכך עלה ברצונו ית'
10 להיות נחת רוח לפניו ית'", שהאדם על ידי קיום התורה
11 והמצוות "יזכך" את גשמיות הגוף והעולם ויהפך את
12 חשך העולם לאור, עד שאור אין סוף ב"ה יהי' בגילוי
13 בעוה"ז הגשמי. וכך יהי' לעתיד לבא שאז יקויים היעוד
14 "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר",
15 שיהי' גילוי אלקות ב"בשר" הגשמי של העולם.

16 ונמצא שב' הדיעות אמת, דבמחשבה קדמה ארץ
17 לשמים (מאחר שהארץ היא המטרה הסופית), ואילו
18 במעשה קדמה בריאת השמים לארץ, כי לפועל השמים
19 גבוהים במדריגה מן הארץ, ולכן בבריאתם בפועל,
20 לפי "סדר השתלשלות" ממדריגה למדריגה, קדמו
21 שמים לארץ.

22 [ועתה חוזר לביאור ענין דומם וצומח:]

23 ולכך הצומח למעלה מהדומם וכן החי למעלה
24 מהצומח כו', שזהו כפי סדר ההשתלשלות דדומם
25 צומח חי מדבר בעולמות, שבחינת הדומם ועפר
26 הארץ הוא בחינת סוף מעשה וצומח וחי למעלה
27 ממנו במדריגה, והוא ענין שמים קדמו לארץ.

28 ומכל מקום מצד שרשן במחשבה הקדומה, הרי
29 ארץ דוקא קדמה לכולם במחשבה.

30 כשם שהוא בענין שמים וארץ, דאע"פ שהשמים
31 נעלים מהארץ וקדמו לה במעשה, הרי הארץ קדמה
32 לשמים במחשבה העליונה - כך הוא בענין דומם
33 צומח כו' (שבארץ גופא), שהדומם הוא למטה
34 במדריגה מצומח וחי כו' (כמו שהארץ היא למטה מן
35 השמים), אך מ"מ שורש הדומם (במחשבה עליונה,
36 הנק' "מחשבה הקדומה") הוא למעלה מן הצומח
37 והחי, לפי שהוא "סוף מעשה".

38 פירוש:

39 ההבדל בין דומם לצומח וחי כו' הוא, שהדומם

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

1 [ג] והנה גם בחי' עצמי' התענוג הנ"ל הרי הוא מקבל
 2 מבחי' סוף עולם הא"ס והוא שמקבל מבחי'
 3 מל' דא"ס בחי' סוף עולם הא"ס כו' האותיות דשמו הגדול
 4 כו'. וה"ז עד"מ באדם למטה כאשר יורד מעצמותו לבא
 5 לכלל תענוג סתם ולא מדבר תענוג הפרטי שאין זה רק
 6 מבחי' גילוי אותיו' דעצמות נפשו משא"כ כשהוא טרוד
 7 בהעלם עצמותו ממש שאינו נפנה כלל לבא לידי בחי'
 8 תענוג העצמי ג"כ כו' וד"ל. ובכ"ז יובן מ"ש בזוהר בכמה
 9 דוכתי דכל הנאצלים בשם הוי' בכלל הוא רק בחי' רזא
 10 דשמי' בלבד כו' ואפי' בבחי' קוש"י שהוא בחי' פנימי'
 11 ע"י ששרשו בבחי' מל' דא"ס סוף עולם הא"ס גם זה
 12 [אינו] רק בחי' אותיו' שמו בלבד בחי' השפלה וירידת
 13 עצמות אורו כנ"ל ומכ"ש מיו"ד דחכ' ולמטה כו' וד"ל.
 14 והנה יש להקדים עוד ענין א' בביאור מל' דא"ס הנ"ל
 15 שהוא רק בחי' חיצוני' התפשטו' [בלבד] כו' כמו
 16 בחי' חיצוני' התפשטות המלוכה והממשלה על זולתו
 17 הנפרד כו' שזהו בחי' מל' דאצי' למטה בבי"ע כו'. ויובן
 18 זה ממשל הידוע מבחי' אותיו' הדיבור בהמה"פ, דהנה
 19 ידוע ומבואר במ"א בענין בחי' אותיות הדיבור במבטא
 20 הגשמי' כמו אותיו' דטלנ"ת מהלשון ובומ"ף מן השפתיים,
 21 שאין הלשון והשפתיים כמו חומר מוכן לקבל צורת
 22 האותיו' הללו דוקא גם לא כחומר כלי העין לגבי הראי'
 23 הרוחני', שא"כ הי' התינוק והבהמה יכולי' לדבר כמו
 24 שיכולי' לראות בעין ולשמע באוזן ולהשכיל בכלי המוח
 25 כו', אלא האותיו' הללו קבועי' בעצם הנפש בכחות
 26 הרוחני' [ד]שכל ומדות ונק' רוח ממללא שהיא נפש
 27 המדברת כידוע רק שמתלבשים בה' מוצאות [הפה] בדרך
 28 הלבשה בלבד להיות נראי' בהגשמה קול ואות גשמי'
 29 בלשון ושפתיים, אבל אין להם שייכות ויחוס עם גשם
 30 הלשון והשפתיים כלל לא כמו חומר העין כו' ומכ"ש
 31 שאינו כמו [קול] הכינור שהקול יוצא [מהכאת העץ
 32 ב]חללי הכינור, או כאשר מכין עץ בעץ וכה"ג, אבל [כאן]
 33 אין קול אות ד' וטי"ת שיוצא מן הלשון יוצא מצד עצם
 34 הלשון שהוא מוכן להוציא' אלא אות ד' וטי"ת שבנפש
 35 הרוחנית מתלבשי' בלשון ומניעין אותו להיות נשמעין
 36 בקול אותיות גשמיים, וראי' לדבר זה מבואר במ"א
 37 באריכות. אמנם האותיות שבמבטא הגשמי הן הנה האותיו'
 38 שבנפש רק שירדו להתלבש בלבוש גשמי דה' מוצאות כו',
 39 וע"כ כל ענין המשל והדמיון לבחי' המשכות האור האלקי
 40 בעולמות אינו רק בבחי' אותיו' הדיבור בה' מוצאות דוקא,
 41 וכמ"ש ואתה מחי' את כולם [מ]א' עד תי"ו שבה' מוצאות

42 וכמ"ש בס"י [ו]קבען בפה וכמ"ש ויאמר אלקי' יהי אור
 43 כו' בדבר ה' כו' והוא בחי' אותיו' הדיבור שמהן נבראו כל
 44 העולמות, ואין זה רק בחי' חיצוני' דחיצוני' שבאותיו'
 45 עליונים הקבועים בעצם בחי' מל' דאצי' הנק' רוח ממללא
 46 וכמ"ש ויהי האדם לנפש חי' האדה"ע שבא בבחי' כח
 47 הדיבור, כמו עד"מ אותיו' הרוחני' שבנפש עצמו והוא
 48 הנק' אם כל חי כאשר בא באותיו' הדיבור בה' מוצאות
 49 כמ"ש בדבר ה' כו', אמנם הן הנה בחי' אותיו' העליונים
 50 שבמל' דאצי' עצמ[ה], וזהו ענין ד' רבתי דאחד וכמ"ש
 51 במ"א [באריכות] וד"ל, ונמצא שרק בחי' גילוי אותיו'
 52 החיצוני' דמדת מל' הוא מקור כל הנבראי' להחיות רוח
 53 שפלים בכל עולם לפ"ע, והוא מ"ש מלכותך מכ"ע בחי'
 54 התפשטות חיצוני' בלבד, ועד"ז יובן ג"כ בבחי' אותיו'
 55 המח' עצמה שהוא בחי' לאה עלמא דאתכסי' שהוא ג"כ
 56 ע"ד הנ"ל באותיו' הדיבור שהרי כח המח' עצמה קודם
 57 שתבא להיות אותיו' המח' הוא רק כח שכלו שהיא [רק]
 58 מחשבת שכל בלבד, [ו]הגם [ש]יש בה כל האותיו' במח'
 59 שמתהווה אח"כ אבל המה רוחני' בערך רוחני' השכל
 60 שחושב, רק אח"כ באים בבחי' הגשמו' אותיו' מח' והוא
 61 ע"י בחי' ה"ג מנצפ"ך דאימא כמו ע"י ה' מוצאות הפה
 62 בדיבור כו' וכמ"ש במ"א [באריכות] וד"ל. והיינו מ"ש
 63 בזוהר תרין נוק' פריש שלמה מלכא אתי מלבנון כלה כו'
 64 לאה ורחל מח' ודיבור כידוע, והן ב' אחיות שנשא יעקב
 65 שהוא בחי' המדות שכלב שמח' ודיבור מלבישי' אותם
 66 כנראה לעין שכל מה שלבו חפץ מהרהר במח' ומדבר
 67 בדיבור כו' וכמ"ש במ"א ונק' לבושי' לגופא שהוא בחי'
 68 ז"א, ועד"ז גם בחי' המדות נק' לבושים לגבי או"א ואו"א
 69 מלבישי' לזרועות דא"א עד רום המעלות שהוא בחי' מל'
 70 דא"ס שאינו רק בחי' חיצוני' האותיו' דעצמות או"א
 71 וכמ"ש גליף גליפו חקיקת אותיו' וב' גליפות הללו היינו
 72 ע"ד הנ"ל באותיו' הדיבור, כך למעלה במל' דא"ס יש ב'
 73 מיני אותיו' וחיצוני' האותיו' נמשך ממקורן שהן אותיו'
 74 העצמי', והיינו פי' גליף גליפו כמו חקיקת אותיו' המבטא
 75 מאותיו' הרוחני' שבנפש כנ"ל, והכל בבחי' טה"ע בבחי'
 76 או"א כנ"ל, וז"ש ראו כי אני אני [הוא] כו' וכמ"ש במ"א,
 77 וגם בעצמות או"א סלול מיו"ד ספירות ובחי' אותיו' דמח'
 78 ודיבור מלביש למדות ומדות לחו"ב וחו"ב לכתר והכל
 79 בבחי' העלם עצמות או"א כמו שהוא למטה בי"ס הגלוי'
 80 (כו'), וע"כ נק' בשם מל' דא"ס בחי' התפשטות החיצוני'
 81 לזולתו הנפרד כמו אותיו' הדיבור דיו"ד מאמרות בבחי'
 82 מל' דאצי' בבי"ע כנ"ל וד"ל.

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

- 1 (יב) ולהבין זה בפרטות בעזה"י, הנה יש להקדים מ"ש
2 בפע"ח שפרשה ראשונה דק"ש יש בה ש'
3 מ"ב כנגד מ"ב תיבין שמואכת עד ובשערך, ופ' והי'
4 אם שמוע יש בה ש' ע"ב כנגד ע"ב תיבין שמוהי' עד
5 ושמם כו' ולכאורה תמוה בהיות ידוע דפ' שמע והי' הן
6 חו"ג וא"כ כיון ששמע הוא חסד איך שייך בו שם מ"ב
7 שהוא מבחי' גבורה דמשה"ה כל העליות הוא ע"י שם מ"ב
8 משום שמבחי' הגבורה בא סיבת העליה וההסתלקות כמו
9 שטבע האש לעלות למעלה, וכן והי' אם שמוע שהוא
10 בחי' גבורה דלכך נא' בפרשה זו וחרה אף הוי' כו' איך
11 שייך בו שם ע"ב שהוא חסד שהוא בגי' ע"ב וכידוע, ומה
12 ששמענו התירוץ ע"ז הוא דאחליפו דוכתייהו אור החסד
13 בכלי הגבו' ואור הגבו' בכלי החסד כמ"ש בזהר ובע"ח,
14 והנה בפ' שמע האור הוא מבחי' גבורה ולכן השם הוא
15 מ"ב שהשם הוא בחי' האור כנ"ל באותיות הקודמי'
16 באריכות, ואמנם הכלי הוא חסד ומשה"ה נז' בו ואהבת
17 שאהבה היא בחי' חסד כו', ובוהי' אם שמוע האור הוא
18 חסד ולכן השם הוא ע"ב והכלי היא בחי' גבורה, (ואל
19 יקשה המעיין ממ"ש בסידור להיפוך דשמע הוא אור
20 החסד בכלי הגבורה כו', דבאמת אלו ואלו דא"ח הם,
21 והנה כאשר אני כותב כאן כן שמענו מפה ק' כאזמו"ר
22 נ"ע בליל ש"ק פ' נח שנת תקס"ה באריכות בעת היות
23 משולחי הרב הק' ר' אהרן מוטסיאב נכד הבעש"ט ז"ל
24 אצל כ"ק ועמם יחד שמענו מאמר הנ"ל, ומ"ש בסדר
25 נ"ל שאמר ג"כ כן בפעם אחר, והאמת כי שניהם אמת כי
26 השמות הם ממוצעים בין אורות לכלים וכו' אצלינו ע"פ
27 את שבתותי תשמרו כו' עיי"ש בהביאור). והענין יובן
28 בהקדים מתחלה קצת ביאור ענין יש מאין, דהנה בחי'
29 התהוות יש מאין הוא באמת בכל העולמות היינו למטה
30 שמים וארץ גשמיים מתהווים בכל רגע מאין ממש להיות
31 יש ודבר כמו שהם עתה וכמאמר המחדש בכל יום מע"ב
32 כו' והתהוות זו הוא ע"י המשכת החיות מעצמות אא"ס
33 ממש הבלתי בע"ג ולמעלה מהזמן כו', וכן למעלה בחי'
34 חכמה עילאה היא מתהווה מאין ליש ממש מא"ס ב"ה
35 כדכתי' והחכמה מאין תמצא שאא"ס שהוא למעלה מעלה
36 הרבה מהנאצלים נמשך להיות אנת חכים ולא בחכמה
37 ידיעה כו' אמנם הנה ידוע שיש הרבה עולמות לאין קץ
38 ובדרך כלל הם ד' עולמות אבי"ע, ובכל עולם ועולם יש
39 י"ס, והחכמה שהיא ראשית הי"ס היא מתהווה בבחי' מאין
40 ליש מא"ס ב"ה המאיר באותו העולם משא"כ הט"ס
41 נמשכים מהחכמ' בבחי' השתלשלות מעילה לעלול שהוא
42 יש מיש כנו' בפרסד והובא באגה"ק במאמר איהו וחיהו
- 43 כו', (ואמנם הנבראים שבאותו העולם הנמשכים ממדת
44 מל' שבאותו העולם הוא ג"כ בבחי' מאין ליש,
45 והשתלשלו' עו"ע הוא רק בהספירות עצמן זולתי בחי'
46 החכמ' שמתהווה מאין ליש וז"ש מגיד מראשית אחרית פי'
47 מגיד ל' המשכה כמו נהר דינור דנגיד כו' מראשית בחי'
48 ח"ע שמתהווה מאין באחרית היא המל' שיש בה הכח
49 להוות מאין ליש וכמ"ש במ"א על פסוק זה), והנה זהו
50 ענין המבואר בע"ח שמל' דאצי' נעשי' עתיק לבריאה ומל'
51 דבריאה עתיק ליצי' כו', פי' שמבחי' אחרונה דאצי' שהיא
52 המל' נעשה בחי' עתיק לבריאה שהוא בחי' א"ס עדיין
53 לגבי עולם הבריאה והחכמה דבריאה מתהווה ממנה בבחי'
54 יש מאין וכנודע שפרסא מפסקת בין האצילות לבריאה
55 והאור המאיר בבריאה עובר ע"י פרסא זו והוא אור של
56 תולדה בבחי' מאין ליש, ועד"ז מל' דבריאה נעשי' עתיק
57 ליצי' וחכמ' דיצי' נמשך ממנה מאין ליש אמנם מחכמ'
58 דיצי' עד מל' דיצי' הוא בחי' השתלשלות עו"ע וכעד"ז
59 מחכמ' דבריאה עד מל' דבריאה כו' כנ"ל, ומל' דיצי'
60 נעשי' עתיק לעשי' ונמשך ממנה החכמ' דעשי' מאין ליש,
61 ואח"כ מחכמה דעשי' עד מל' דעשי' הוא בחי'
62 השתלשלות עו"ע, ואמנם זהו ב"ס עצמן, ואח"כ מבחי'
63 מל' דעשי' מתהווים מאין ליש הנבראים דעשי' והשכל
64 אנושי שבנפש השכלית שבאדם כו' שנמשך משמרי
65 האופנים כו', והנה המשל לזה איך שהחכמ' מתהווה יש
66 מאין ושאר הט"ס נמשכים מהחכמ' בבחי' עו"ע הוא מובן
67 ג"כ בנפש שהמדות אנו רואים שנמשכים מהשכל בבחי'
68 עו"ע שממהות השכל ממש מתהווים המדות והשכל
69 מתלבש בתוכן להיות להם לאור וחיות כנראה בעליל
70 שלפי השכל וההתבוננות כך היא המדה אהבה או יראה
71 וכמ"ש לפי שכלו יהולל איש וכעד"ז המדות מתלבשי'
72 במחשבה הרי שמהות המדה ועצמותה ממש נגלית
73 בהמחשבה כו' משא"כ התהוות השכל מלמעלה מהשכל
74 אינו כן שאין בחי' הכח שלמעלה מהשכל מתגלה כלל
75 בהשכל אלא שנוולד השכל ממנו בבחי' מאין ליש דהיינו
76 שאין המשפיע מתגלה כלל מפני רוב הגבהותו מן
77 המושפע וז"ש החכמה מאין תמצא ל' מציאה כמו המוצא
78 מציאה שאינו ידוע ממי באה מציאה זו כך תמצא החכמה
79 מאין בבחי' מציאה כו', וכ"ז הוא לפי שהחכמ' היא
80 ראשית כחות הנפש והתהוות' מהנפש השכלי' עצמה לכך
81 הוא בבחי' מאין ליש משא"כ המדות והמחשבה ודיבור
82 שהתהוותן הוא ע"י החכמה הוא בבחי' יש מיש עילה
83 ועלול כו', והנמשל מובן ל"ח שהחכמ' שהיא ראשית
84 הי"ס הואיל והתהוותה הוא מא"ס ב"ה עצמו לכך הוא

מהוה מאין ליש החכמ' דבריאה וממנה נמשכים
בהשתלשלות עו"ע שאר הט"ס דבריאה ע"ד הנ"ל באצי'
כו' עד שהמל' דבריאה מהוה מאין ליש החכמ' דיצירה
וממנה נמשכי' שאר הט"ס דיצירה בבחי' עו"ע זה מזה
בכמה ירידות עד שנתהוה המל' דיצירה שהיא נעשית
מקור ושרש להוות מאין ליש החכמ' דעשי' שממנה
נמשכים הט"ס דעשי' ע"ד הנ"ל ביצירה עד שהמל' דעשי'
היא מהוה מאין ליש הנפשות השכלי' שבמין האדם וע"י
כמה ירידות שהרי נמשכים משמרי האופנים כו'. וא"כ
ילאה השכל מהשיג שפלות ודלות ערך השכל האנושי
לגבי החכמה דאצילות שהרי אין לשער כלל רבוי
הצמצומים והירידות העצומות שיש בהתהוות השכל
האנושי מהחכמ' דאצי' ובאמת יש צמצומים רבים אין קץ
ומשנ"ת כאן הוא רק הצמצומי' כלליים כו', ויותר הרבה
ממה שאין ערוך טיפה א' לגבי הים אוקיינוס כו', עכ"ז
כשנעריך אותן לגבי הא"ס ב"ה עצמו ימצא ששניהם שווים
אצלו ית' ממש, דכמו שאין השכל האנושי ערוך לו ית'
כלל שהרי אינו ערוך לגבי החכמה דאצילות כנ"ל
והחכמה דאצילות אינה ערוך כלל לאא"ס, כמ"כ ממש אין
ערוך החכמה דאצילות לאא"ס ממש כמו שאין ערוך לו
ית' החכמ' דעשיה בהשוואה א' ממש והיינו משום שאא"ס
כשמו כן הוא ולגבי דבר שבלי גבול הרי מספר אחד עם
ריבוא רבואות פעמים אלפי אלפים וריבוא רבבות הן שווים
ממש בלי שום יתרון והעדפה לזה על זה כלל וכלל,
שאלו תאמר שבבחי' הבלי גבול נמצאים ריבוא רבואות
פחות מאחדים א"כ אינו בלי גבול, (וכמו שכתבו חכמי
המחקר שא"א שיהי' בלי גבול גדול מבלי גבול וכיון
שבבחי' בלי גבול נמצאי' ריבוא רבואות בלי גבול א"כ
א"א לומר שהאחדים נמצאים בו יותר דא"כ תאמר שבלי
גבול גדול מבלי גבול כו' וזה אינו) א"ו הן שווים ממש.
וכמ"כ עד"מ לגבי אא"ס שווים ממש החכמה דאצי' עם
החכמ' האנושי', ולא דוקא החכמ' דאצי' עם החכמ'
האנושי' ששניהם נק' בשם חכמה אלא אפילו החכמה
דא"ק עם הדומם והצומח דעשיה הן שווים ממש לגבי
האא"ס וכמו שאנו אומרים הווה ומשוה כו':

שרש מצות התפלה

בבחי' מאין ליש שהרי אא"ס מרומם ונשגב מאד, אבל
שאר הי"ס שהתהוותן הוא ע"י החכמ' הוא בבחי' יש מיש
עו"ע כו' (רק נ"ל דמ"ש ששאר הט"ס מתהו' מהחכמ'
בבחי' יש מיש עו"ע, היינו בבחי' השפעה שמקבלים
מהחכמה אבל בחי' התהוות מהותן ועצמותן שהוא ג"כ
מהאא"ס עיין לעיל אות יו"ד, ודאי שזהו ג"כ מאין ליש
וזה פשוט אלא שי"ל שכשנתהוה החכמ' מאא"ס מאין
ליש נתהוה ג"כ עמה הט"ס מאין ליש והיו בבחי' העלם
והתכללות בחכמה וזהו ענין ו"ד של מילוי היו"ד כנודע.
ואח"כ התהוותן בבחי' גלוי מההעלם דחכמה הוא בבחי'
יש מיש שהרי כבר נמצא מהותן בהחכמה, ולפיכך אנו
אומרים שהחכמה מתהוה מאין ליש והט"ס נמשכים ממנה
בבחי' יש מיש, ר"ל שהחכמה ראשית התהוותה בבחי'
גלויה הוא ממש מהא"ס מאין ליש אבל הט"ס התהוותן
גלויין כמו שהן באצי' הרי הוא מהחכמה וא"כ הוא יש
מיש כו', והתהוות שרשן שבחכמ' שנמשך מאין ליש
מהא"ס הוא נעלם מאד, ואין שמן נק' עליהם עד
שמתאצלים בבחי' גלוי מהחכמה, ע"כ הג"ה). אך הנה זהו
בכל עולם כמו שהוא בערך עצמו, אבל לגבי העולם
שלמטה ממנו הרי בחי' המל' שבעולם העליון נעשה ראש
ומקור להיות מתהוה ממנה בחי' החכמ' שבעולם שלמטה
מאין ליש כו', והיינו משום שחכמ' דאצי' היא מרומם
הרבה ממהות החכמ' דבריאה ולא שייך כלל בזה
השתלשלות עו"ע אלא מאין ליש ממש וכעד"ז החכמ'
דבריאה לגבי החכמ' דיצי' והחכמ' דיצי' לגבי חכמה
דעשי' והחכמה דעשי' לגבי שכל האנושי שלנו כו' כולם
נמשכים זה מזה בבחי' מאין ליש, אמנם כ"ז הוא בערך
אבי"ע עצמן אבל לגבי אור א"ס ב"ה עצמו כמו שהוא
מרומם ונשגב למעלה מהספירות, הרי אצלו ית' שוין ממש
בהשוואה א' ממש בחי' החכמ' דעולם האצי' עם החכמה
שלנו ממש עם היות כי כשנעריך אותן זה לגבי זה הריחוק
ביניהם גדול ועצום מאד עד להפליא כמובן מהסבר הנ"ל
איך שהחכמ' דאצי' היא ראשית הי"ס דאצי' וכולם
נמשכים ממנה בבחי' השתלשלות עילה ועלול ויש כאן
עשרה ירידות דרך כלל עד התהוות המל' דאצי' והמל'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

לחסות מפני החיצים ושאר דברים, ומ"מ הוא ג"כ כלי זיין
רק שהוא להגן כו'.
ולהבין שורש מחלוקתן. הנה ביצ"מ כתי' וחמושי' עלו
בני ישראל מארץ מצרים ופי' בירושלמי פ"ו
דשבת על משנה הנ"ל שהיו מזוייני' בחמשה מיני זיין
ובקה"ע שם שהם חמשה מיני זיין הנ"ל המזויינים במשנה

לא יצא האיש לא בסייף ולא בקשת ולא בתריס ולא
באלה ולא ברומח כו' ר' אליעזר אומר תכשיטין הן
לו, וחכמים אומרים אינן אלא כו' שנא' וכתתו כו' ובגמ'
דס"ג ע"א מאי באלה קולפא פי' שבט שמכין בו וראשו
עב, וא"כ הוא ג"כ כלי זיין, וכן פי' רש"י בברכות דנ"ח
ע"א יהבי לי' קולפא, מקל לרדות, משא"כ תריס הוא מגן

מטתו כאילו אווז חרב של שתי פיות, וי"ל למה צריך חרב
של שתי פיות דוקא. הענין הוא דהנה איתא בזהר ששם הוי'
נק' חרב, רישא דחרבא הוא יו"ד של שם הוי', גופא דחרבא
הוא וי"ו של שם הוי', ה"א ה"א הן תרי פיות דילי', נרתקא
דחרבא הוא שם אד', וי"ל למה נק' שם הוי' חרב כו'.

ד"ה לא יצא האיש לא בטיף

ש"פ בשלח, תרל"ב

(בירושלמי שלפנינו הגי' חמשה עשר, אמנם בקה"ע גורס
חמשה, ופי' שלמד מל' וחמושי' לשון חמשה, וביפ"מ כ'
בפי' שהגירסא היא חמשה, ושהכי איתא במכילתא).
ולהבין זה בעבודת ה' הנה כתי' רוממות אל בגרונו וחרב
פיפיות בידם, ודרשו רז"ל כל הקורא ק"ש על

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

כמ"ש בד"ה כי תצא הנ"ל ובד"ה בפ' נסכים הנ"ל (ומ"ש
בד"ה כי תצא הכוונה בהתבוננות דברכות ק"ש בביטול
המלאכים שזהו בחינת אש שלמעלה דנה"ב כו' וכמ"ש
מזה בדרוש יו"ט של ר"ה רס"ו. ומ"ש בד"ה בפ' נסכים
זהו בחי' האש דנה"א וכ"ה בד"ה ונקדשתי פ"ה, ובנה"א
הוא בחי' אש שלמטה (ובחי' אש שלמעלה דנה"א הוא
בחי' אה"ר שלמעלה מטו"ר והיא מבחי' החכמה שבנפש
כמ"ש בד"ה לבאר ענין יוהכ"פ פ"ב, והו"ע אש המנורה
שלמעלה מאש המזבח, דאש המזבח הוא גבורות דאימא
ואש המנורה בחי' גבורות דאבא וזה הי' עבודת אהרן
בהעלאת הנרות וכמ"ש מזה באורך בדרוש הנ"ל) והוא
ההתבוננות בגדולתו יתברך בפסוד"ו וק"ש. ונראה דבנה"ב
פועל רק בחי' ביטול היש שז"ש בסש"ב שלא תתלבש
בשום דבר הנאה כו' ובד"ה בפ' נסכים כ' ג"כ להסיר
החמימות שבלבו כו' ובכדי להפכו זהו ע"י בחי' אש
שלמעלה הנ"ל (ואפשר כמו"כ הוא ג"כ ע"י הקדמת בחי'
אש שלמעלה דנה"ב בברכת ק"ש כנ"ל) ומ"מ ממ"ש
בד"ה ונקדשתי נר' שזהו בבחי' אתהפכא, והוא במדר'
השרפים שנשרף כל מהותם וכמ"ש במ"א וגם מבואר שם
בהביאור שזה מס"נ דק"ש. ואין הענין נוגע כ"כ לכאן).

אמנם עיקר כליון וביטול הישות דנה"ב הוא באהבה
דכרשפי אש דנה"א להיות כי הנה"ב בהד' מדר'
דדצח"מ הוא במדר' החי שזהו בחי' יסוד האש בחי'
חמימות התאוה, והתגברות יסוד האש דנה"א ברשפי אש
התשוקה והצמאון לאלקות הוא בחי' אש אוכלה אש
לכלות ולשרוף הכח המתאוה והאש דנה"ב בתענוגות בני
אדם כו' וכמ"ש בלקו"ת בד"ה כי תצא דרוה"ר ובד"ה
לבאר ענין יוהכ"פ ספ"ב. והנה אמיתית האהבה כרשפי
אש (בחי' אש שלמטה דנה"א) היא הבאה מהתבונה
והדעת בגדולת ה' א"ס ב"ה (ועמ"ש בכה"ז פ' תזריע
בביאור מאה"ז דמ"ט ע"א ע"פ הזה עליהם מי חטאת)
הממכ"ע וסוכ"ע וכולא קמי' כלא חשיב כו', אשר על ידי
התבוננות זו ממילא תתפשט מדת האהבה שבנפש
מלבושי' דהיינו שלא תתלבש בשום דבר הנאה ותענוג
גשמי או רוחני לאהבה ולא לחפון כלל שום דבר בעולם
בלתי ה' לבדו מקור החיים של התענוגים כו' כמ"ש
בסש"ב פמ"ג וספמ"ד ובלקו"ת פ' שלח בד"ה בפ' נסכים
כתי'. וז"ע שהתפלה במקום קרבן להקריב את הנה"ב
ולהעלותו שיתפך מן ההיפך אל ההיפך להיות כח
המתאוה ברשפי אש שלהבת לדבקה באלקים חיים כו'

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ט

שְׁהֶעָקַר הוּא עֲבוּדָה דְקַרְבָּנוֹת פְּנ"ל, וּמִכָּאן מִשְׁמַע דְגִדְלָה
מַעֲלַת הַחֶסֶד עַל הַזִּבְחָה, שְׁאוּמֵר "כִּי חֶסֶד חִפְצָתִי וְלֹא זִבְחָה",
שֶׁהֵקֵן דְּגִמְלֵיּוֹת חֶסֶדִים הוּא לְמַעַלָּה מִקֵּן הָעֲבוּדָה שֶׁהוּא
עֲנֵן הַקְּרָבָנוֹת, וְיֵשׁ לְהַקְדִּים תְּחִלָּה בְּפִרְטִיּוֹת עֲנֵן הַקְּרָבָנוֹת,
דְּהַקְרָבָן בָּא מִמֵּין הַבְּהֵמָה, שְׁלֹקֶם בְּהֵמָה וּמִקְרִיבָה עַל גְּבִי

(ג) **אָמְנָם** צָרִיךְ לְהַבִּין, דְּהֵנָּה כְּתִיב "כִּי חֶסֶד חִפְצָתִי וְלֹא
זִבְחָה", שֶׁחֶסֶד הוּא בְּכָלֵל הַקֵּן דְּגִמְלֵיּוֹת חֶסֶדִים
פְּנ"ל, וְאוּמֵר "כִּי חֶסֶד חִפְצָתִי", מִשְׁמַע דְּעֲמוּד גִּמְלֵיּוֹת
חֶסֶדִים חִבִּיב יוֹתֵר, וְהוּא סוֹתֵר לְגִמְרֵי לְמָה שֶׁנִּתְבָּאָר
שֶׁהֶעָקַר הוּא עֲבוּדָה דְקַרְבָּנוֹת, וּבְפִרְט בְּעֲבוּדַת הָאָדָם

המזבח, דבהמה שרש חיותה הוא מפני שור שבמקרה, 1
 דהנה ארבע חיות המקרה¹³ הם שרש ומקור לכל הנקראים 2
 דלמטה, דפני אריה שבמקרה העליונה הוא מקור לכל 3
 מיני חיות שבעולם, ופני שור שבמקרה הוא מקור החיות 4
 לכל מיני שבעולם, ופני נשר שבמקרה הוא מקור 5
 החיות לכל מיני עופות שבעולם, ופני אדם שבמקרה הוא 6
 מקור החיות לנפש השכלית. ולזאת כשם מקריב הבהמה על 7
 גבי המזבח הוא מעלה אותה לשרש ומקורה בחינת פני 8
 שור שבמקרה העליונה, והגם שרחוק מאד ערך הבהמה 9
 הגשמית לגבי שרש ומקורה בחינת פני שור שבמקרה 10
 עד שצריך להיות רבוא רבבות מדרגות עד שמתהווה 11
 הבהמה הגשמית, ומכל מקום הנה בחינת פני שור 12
 שבמקרה הוא מקור החיות של הבהמה הגשמית ומשם 13
 הוא חיותה, והוא על דרך שאמרו רז"ל "אין לה עשב 14
 מלמטה שאין לו מזל מלמעלה המכה בו ואומר לו גדל", 15
 דודאי הוא שאין ערוף העשב שלמטה לגבי המזל הרוחני 16
 שברקיע, מפל מקום הנה המזל הרוחני שופע חיות בהעשב 17
 שלמטה להיות בו הצמיחה מקטנות לגדלות, וכן באילנות 18
 שיוציאו הפירות אף ומה, ובדגמא כזאת הוא גם בבהמה 19
 שלמטה, שהשפעת החיות שבה הוא משרש ומקורה 20
 בחינת פני שור שבמקרה, ועל ידי זה שמקריבים הבהמה 21
 על גבי המזבח הרי היא נכללת בשרש ומקורה¹⁴. והנה 22
 בארבע חיות המקרה, הנה בכל אחד מהם פלול שאר 23
 החיות, וכמו שכתוב "וארבעה פנים לאחת", וכמו בפני 24
 אריה הרי יש לו ובו גם פני שור נשר ואדם, וכמו בן בפני 25
 שור שכלולים בו שארי הפנים, הנה על ידי הקרבן מוסיפים 26
 כח בפני שור להיות נכלל בבחינת פני אריה שהוא אל 27
 הימין, שהוא לאכללא שמאלא בימינא¹, דפני אריה הוא 28
 אל הימין, ופני שור הוא אל השמאל, הנה על ידי הקרבן 29
 נעשה התכללות השמאל בימין, והוא עלית הפני שור 30
 בימין, וזהו ענין "אריה¹⁵ דאכיל קורבנין"^ח, שעל ידי 31
 אכילת הקרבנות מאיר בחינת ימין שהוא פני אריה, ועל ידי 32
 זה ממילא מאיר הארת הימין למטה בגלוי. וכל זה נעשה 33
 על ידי הקרבת הבהמה הגשמית על גבי המזבח, שעל ידי 34

זה נכללת בשרש ומקורה בחינת פני שור שבמקרה, 35
 והתכללות פני שור בפני אריה שהוא בחינת ימין, אשר לבד 36
 זאת שהקרבן פועל התכללות החי במקורו ושרשו 37
 והתכללות פני שור בפני אריה, הנה עוד זאת פועל תוספות 38
 אור וגלוי למעלה בהמשכת וגלוי אורות העליונים. דהנה 39
 החיות נושאות¹⁶ את הפסא, שעל ידי הקרבן הנה חיות 40
 הקדש נושאות את הפסא עם מראה דמות האדם שעל 41
 הפסא, וכמו שכתוב "ועל דמות הפסא דמות כמראה אדם 42
 עליו מלמעלה", הרי החיות הקדש נושאות ומעלות את 43
 הפסא עם מראה האדם שעליו לבחינת אור אין סוף ד"כ 44
 לא אדם הוא". דכמו האדם שלמטה הרי בדרך כלל נחלק 45
 לשלש מדרגות, ראש גוף רגל, וכמו הנפש שהוא רוחניות 46
 האדם נחלק גם בן בציור הזה, מחין ומדות, וחלק הדבור 47
 והמעשה שברך כלל הוא שלש מדרגות מחשבה דבור 48
 ומעשה, דרב בעלי המחין הם בעלי מחשבה, ומדות הוא 49
 ענין הדבור שהוא גלוי המחשבה, כמו המדות שהן מגלות 50
 את כח השכלתו, והוא בחינת ראש וגוף שהוא מקום משכן 51
 המדות, רגל הוא ענין המעשה שהוא סופא דכל דרגיני 52
 דבחינת האדם, וכמו בן הרי למעלה באורות העליונים הרי 53
 עשר ספירות בכלל נקראים בחינת אדם, ונחלקות לשלש 54
 מדרגות חב"ד חג"ת^{יא} נה"י. והמדות בדרך פרט מחלקן 55
 בתקוני זהר חסד דרעא ימינא, גבוהה דרעא שמאלא, 56
 תפארת גופא^י וכו', וכן הוא בסדר צמידתן נחלקות גם בן 57
 לשלש מדרגות חס"ן^י מימין בג"ה^י משמאל דת"י^{יטו} 58
 באמצע, שכל זה הוא בחינת אדם שהוא בחינת ציור קומה, 59
 והוא אור הממלא כל עלמין^י. אכל על ידי הקרבן נעשה 60
 בחינת "והחיות נושאות", שהוא בחינת הוספת האור 61
 והגלוי, והן נושאות את הפסא בבחינת אור אין סוף ד"כ 62
 לא אדם הוא" שהוא בחינת סובב כל עלמין^י, שכל זה 63
 נעשה על ידי הקרבן. 64
 קצור. יפרט דבהקרבת הבהמה נכללת בשרש פני שור, 65
 ופני שור בפני אריה, לאכללא שמאלא בימינא. 66
 והן נושאות את הפסא והאדם שעליו לבחינת "כי לא אדם 67
 הוא". 68

י"ד שבט, תש"ט.

13) ראה טעמי המצות לה' חיים ויטל פרשת ויקרא.

14) ראה זוהר חלק ג רמ, ב.

15) ראה זוהר חלק ג לב, סוף עמוד ב. לקוטי תורה במדבר [מאמר] דיבור המתחיל ואריה כבקר.

16) על דבר כל זה, ראה תורה אור פרשת יתרו [מאמר] דיבור המתחיל זכור (השני) [מאמר] דיבור המתחיל להבין כו' האבות הן הן המרכבה.

ז. להכליל שמאל בימין. ח. אריה שאוכל קרבנות. ט. סוף כל הדרגות. י. חכמה בינה דעת. יא. חסד גבורה תפארת. יב. נצח הוד יסוד. יג. חסד - זרוע ימין, גבורה - זרוע שמאל, תפארת - הגוף. יד. חכמה חסד נצח. טו. בינה גבורה הוד. טז. דעת תפארת יסוד. יז. ממלא כל העולמות (דרגה באור האלוף). יח. מסובב כל העולמות (דרגה גבוהה יותר באור האלוף).

23 בעושר החסידי הפנימי, הן גם מביאות את העבר העשיר
24 להווה מאיר וערב.
25 פעם אחת כשלמדתי עדיין אצל מורי החסיד ר' ניסן⁸,
26 הנה בליל ששי אחרי לימוד חסידות באולם המנין הקטן,
27 דיבר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הרבה ובכה רבות.
28 לא הבנתי אז מה שהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק דיבר,
29 אלא שהמילים המעטות "הרחמנות הגדולה שעל
30 הנשמה" ששמעתי מפיו והבכי הפנימי שליווה אמירה זו,
31 חדרו בי כל כך עמוק שבישבי על ספסל ליד דלת החדר
32 השני - פרצתי בבכי.
33 למחרת, ביום ששי, התפללתי - בהתאם למצבי אז -
34 בהתעוררות רבה ואמרתי תהלים. גם המשחק ששחקתי
35 באותו יום ששי לא היה בתענוג הרגיל ובלי רתיחה.
36 בסעודת ליל שבת דיבר שוב הוד כ"ק אאמו"ר
37 הרה"ק עם המסובים החסידים ר' הענדל ור' אבא
38 מצ'אשניק, אבל לא הבנתי שום דבר. החסיד ר' חנוך
39 הענדל אומר לי: השומע אתה מה שאבין אומר?
40 וכשאמרתי לו שאמנם אני שומע אבל אינני מבין, ענה
41 לי: יש לשמוע ולזכור מה ששומעים וכשתבגר תבין מה
42 שאתה שומע כעת.
43 ר' חנוך הענדל מספר בשם זקני החסידים,
44 שבשנותיהם המבוגרות הרגישו את ההבנה וההעמקה
45 במה ששמעו בשנות ילדותם.

י"ב תמוז, ה'תש"ז

1 ט. (אחד מהמסובים אמר לחיים, ואמר כ"ק אדמו"ר
2 שליט"א):
3 בשנות ילדותי שמעתי את זקני החסידים ר' אבא ור'
4 חנוך הענדל אומרים "לחיים עם כל הפירושים".
5 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר אז: זהו ברכת לחיים
6 שאומרים חסידים, אך הוד כ"ק אאמו"ר - אאזמו"ר
7 מהר"ש - היה אומר "לחיים", זהו חיים עצמיים
8 שלמעלה מכל הפירושים. ההבדל בין שני הנוסחאות -
9 מובן לבעלי עבודה בתפלה מתוך הכנה טובה לפני
10 התפלה.
11 כל בני ישראל שיהיו בריאים יחד עם בני ביתם
12 ושיהיה להם שמח על הלב.
13 אך, משמעותה של שמחה אמיתית - יודעים חסידים,
14 והם יש להם שכל - העבודה האמיתית, לנצל את
15 השמחה להמשכת החיות הפנימית של השכל גם באומר
16 התהלים וברוכל הכפר והשוק.
17 י. יקרה לי מאד כל אימרה שזכיתי לשמוע מהוד כ"ק
18 אאמו"ר הרה"ק. ישנם ענינים שונים שזיכני בהם כדי
19 למסור אותם לאנ"ש ולתלמידי תומכי תמימים, שישמשו
20 להם כמורה דרך בדרכי העבודה ובדרכי ההנהגה בדרכי
21 החסידות.
22 זכרונותיו של מחונך חסידי, לא זו בלבד שהן גדושות

(8) ראה ספר השיחות קיץ ה'ש"ת עמוד 29.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ע"ב (א) - ברוך בונה בית

1 הימים הנוראים חלפו.
2 לאחר חג הסוכות היה על ברוך מוויאזין לעזוב את ביתו של רבי שלמה, היות ותפקידו כמשמשו
3 של הגאון הסתיים. הגיע תורו של תלמיד אחר לתפוס את מקומו כמשמשו של ראש הישיבה.
4 לאחר החג נאלץ ברוך לחפש גם מקור להשתכר ממנו פת לחם. מספר פעמים בשבוע היה יוצא
5 לשוק, והיה מציע את עצמו לנשיאת משאות או לכל מלאכה קשה אחרת. בד בבד למד בישיבה ביתר
6 שקידה, ובסתר - עסק בלימודים שלמד איתו רבי שלמה בשעתו.
7 במיוחד התמסר ברוך ללימוד תורת הקבלה. וכדי שלא ידע איש על כך החליט לחדול ללון בבית
8 המדרש, שם היו עלולים פָּאֵי בית המדרש להבחין במעשיו, וְשָׁכַר לעצמו דירה שם עסק בלילות בתורת
9 הנסתר.

- 1 דירתו היתה בעליית גג, שם לא ראה אותו איש. ברוך היה בטוח שהאנשים עשויים להניח כי הוא
- 2 יִשָּׁן בלילה בשעה שלאמיתו של דבר ישב ועסק בקבלה.
- 3 כך עבר רובו של החורף.
- 4 בחודש אדר התרחש הדבר ממנו חשש ברוך.
- 5 באותו בית בו שכר ברוך את עליית הגג, נשכר חדר על-ידי תלמיד אחר בישיבה. ברוך לא ידע
- 6 על שכנו החדש.
- 7 פעם, בשעה מאוחרת בלילה, כאשר ברוך התעמק, כדרכו, בספר קבלה, חש לפתע כי אין הוא
- 8 נמצא לבדו בחדר. כאשר הפנה את ראשו ראה מולו את אחד מתלמידי הישיבה, הוא השכן החדש,
- 9 הלה הסתכל עליו בפליאה: הוא גילה את סודו של ברוך.
- 10 ברוך נדהם. הוא מיהר לסגור את הספר, והעמיד פנים כאילו לא אירע דבר. ברם היה זה מאוחר
- 11 מדי.
- 12 כאשר נוכח ברוך במתרחש החל להתחנן לפני הבחור שיבטיח לו שלא יגלה לאחרים את מה
- 13 שנודע לו. הבחור השיב כי אין הוא יכול לתת את ההבטחה הנדרשת, שכן הוא ניהל את המעקב אחרי
- 14 ברוך בשליחותם של שאר התלמידים, ולשם כך שָׁכַר את החדר באותו בית. התברר כי מאז עזב ברוך
- 15 את בית המדרש שבו לָן בעבר, ושכר לעצמו חדר-עליה החלו לדבר בישיבה כי בוודאי יש סוד בדבר.
- 16 החליטו אפוא התלמידים, לברר מה עושה ברוך במסתרים. הוטל גורל, ובעקבותיו נפל על אותו
- 17 בחור התפקיד לעקוב אחר ברוך. למטרה זו שכר, כאמור, את הדירה בבניין שבו גר ברוך, ותנאי התנה
- 18 עם בעל הבית שלא יספר לברוך כי אחד מתלמידי הישיבה עבר לגור בשכנותו.
- 19 ברוך נוכח לדעת כי הבחור חייב לדווח לחבריו את תוצאות שליחותו, אך ביקש ממנו את דחיית
- 20 הדבר בשלושה ימים כדי לשקול את האפשרות שאולי הוא עצמו יגלה את כל העניין לפרטיו. אך
- 21 למען האמת היה ברוך מעוניין שיאופשר לו להתייעץ עם רבי שלמה, שכן תלמידי הישיבה לא גילו
- 22 עדיין, שהוא, ברוך, החל להתעסק בקבלה לא בכוחות עצמו ולא על דעת עצמו.
- 23 בחור הישיבה הבטיח לו את הדחייה.
- 24 כאשר שוחח ברוך בעניין זה עם - רבו - רבי שלמה, הגיע הלה למסקנה כי הגיעה שעתו של
- 25 ברוך לעזוב את בריסק.
- 26 שוב החלה תקופת נדודים בשביל ברוך. שבועות וחדשים נדד ברוך, כאשר הוא הולך רגלי, מעיר
- 27 לעיר ומכפר לכפר. בכל מקום שבו התעכב זמן מסוים חיפש לעצמו מלאכת כפיים כדי להתפרנס ממנה.
- 28 בינתיים המשיך גם ללמוד קבלה בסודי סודות.
- 29 תוך כדי נדודיו פגש ברוך בגאונים וצדיקים רבים וכן עם סתם נסתרים שערכו גלות, אשר הוא
- 30 עצמו הפך להיות אחד מהם. לכל אחד מהם היתה שליחות אישית בחיים, ואותו הדבר היה כעת עם
- 31 ברוך.
- 32 לאחר נדודים ממושכים הגיע ברוך לסמילא, שם קבע לעצמו - כהרגלו - אכסניה בבית המדרש.
- 33 בבית-המדרש למד ולן כאשר הוא ניזון ממותר הכסף שהשתכר בדרך לסמילא.
- 34 באותו בית-מדרש בו שהה ברוך התאכסן אורח נוסף, אשר ברוך הפנה את תשומת ליבו אליו. עד

- 1 כמה שהיה ידוע לברוך היה אורח זה מחזר על הפתחים. אך ברוך הרגיש שאורח זה הוא משהו יותר
2 מסתם מחזר על הפתחים.
- 3 לשם קביעת בסיס לפרנסתו רכש לעצמו, ברוך, עגלה, משור וגרזן. הוא היה יוצא, עם כלים אלו
4 ליער, כורת עצים, ומביאם על עגלתו לעיר, ומוכרם.
- 5 היות והיתה זו עונת הקיץ ולא רבו הקופצים על סחורתו, לכן, היה צובר עצים אלו במחסן שליד
6 בית המדרש. וכאשר הגיע החורף היתה לו כבר סחורה מהמוכן בשביל למוכרה ארוזה בצורות.

אגרות קודש

- 1 ב"ה, א' ז' טבת תרפ"ז
2 כבוד ידידי עוז הנעלה והכי נכבד הרב
3 המפורסם ווי"ח אי"א מוהרש"ז שי, מנהל
4 ישיבת "תורת אמת" יצ"ו
5 שלום וברכה
6 מכתבו בלויית תכנית הבנין - פלאן - של ישיבת תורת אמת
7 יצ"ו בגבעת שאול בעיה"ק ירושלים תובב"א נכון הגיעני.
8 הבית בהבנותו בעזרתו ית', יהי כלי מפואר לרב טוב,
9 בתלמידים מאורי אור בקרב עם אלקי אברהם יחי'.
10 ובזה הנני למלאת ידיו להודיע ולפרסם בתוככי ידידנו
11 אנ"ש יחי' ובקרב קהל עדת ישורון, ד' עליהם יחי', בכל אתר
- 12 ואתר, ע"ד בנין בית לישיבת תורת אמת יצ"ו כתבנית הבית
13 לכל פרטיו, למען אשר כל אחד ואחד יוכל לזכות בברכה
14 מרובה טוב נצחי, כמבואר בספר התקנות.
- 15 תקוותי בחסדי א-ל עליון ית' תאמצני, אשר ידידנו אנ"ש
16 וכל מחבבי תורה, ד' עליהם יחי', בכל אתר ואתר יזכו במצוה
17 רמה ונשאה הלזו, לבנות ולהחזיק היכל תורה בתוככי
18 ירושלים תובב"א לטוב להם ולכב"ב שיחי' כל הימים מנפש
19 ועד בשר.
- 20 ידידו הדו"ש ומברכו
21 **יוסף יצחק שניאורסאהן**
- [אג"ק מוהריי"צ כד"א א' עמ' שנז]

אגרות קודש

ב"ה, ג' כסלו, תשט"ו
ברוקלין.
שלום וברכה!

נמסר לי בקשת ברכה בעדו באשר בריאותו צריכה להיות איתנה יותר מאשר היא עתה.

ובטח שומר הוא הוראת הרופא. כי הרי **התורה** נתנה רשות לרופא לרפאות שבזה נכלל גם אופן הרפואה, והוא האופן העיקרי לא אשים עליך כי אני ה' רופאך.

ובחדש הגאולה והנסים הזה, הנה יחזור לאיתנו ויוסיף אומץ בהנהגת תורת החסידות אילנא דחיי והדרכותי נוסף על לימוד תורתה מתוך בריאות הנכונה ברוחניות ובגשמיות גם יחד. ומה זאב טורף מלפניו ומאחוריו (מכילתא יתרו) הנה יצליחו השי"ת גם בעבודה, וכמבואר בלקו"ת תורת שמואל ספר תר"ו בתחלתו.

בברכה לבריאות הנכונה ולבשורות טובות.

יח וַיִּגֶשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנִי יְדַבֵּר-נָא
 עֲבָדְךָ דָּבָר בְּאָזְנִי אֲדֹנִי וְאֶל-יָחִיר אֶפֶךָ בְּעַבְדְּךָ
 כִּי כְמוֹד כְּפָרְעָה רַשִׁי׃ יט אֲדֹנִי שְׂאֵל אֶת-עַבְדְּךָ
 לֵאמֹר הִישַׁלְכֶם אֹב אוֹ-אֵח רַשִׁי׃ כ וַנֹּאמֶר
 אֶל-אֲדֹנִי יִשְׁלַנּוּ אֹב זָקֵן וַיֵּלֶד זָקָנִים קָטָן
 וְאָחִיו מֵת וַיּוֹתֵר הוּא לְבָדּוֹ לְאִמּוֹ וְאָבִיו
 אֶהָבּוּ רַשִׁי׃ (לוי) כא וְהֵאמֶר אֶל-עַבְדְּךָ הַיְּהוּדִי
 אֵלִי וְאֲשִׁימָה עֵינֵי עַלְיוֹ׃ כב וַנֹּאמֶר אֶל-אֲדֹנִי
 לֹא-יֻכַּל הַנָּעַר לַעֲזֹב אֶת-אָבִיו וְעַזֵּב אֶת-אָבִיו
 וּמֵת רַשִׁי׃ כג וְהֵאמֶר אֶל-עַבְדְּךָ אִם-לֹא יֵרֶד
 אֲחִיכֶם הַקָּטָן אִתְּכֶם לֹא תִסְפּוּן לִרְאוֹת פָּנָי׃
 כד וַיְהִי כִּי עָלִינוּ אֶל-עַבְדְּךָ אָבִי וַנִּגְדַּלּוּ אֶת
 דְּבָרֵי אֲדֹנִי׃ (ישראל) כה וַיֹּאמֶר אָבִינוּ שָׁבוּ שְׁכָרֵנוּ
 לָנוּ מִעַט-אֶכֶל׃ כו וַנֹּאמֶר לֹא נוֹכַל לָרֶדֶת
 אִם-יֵשׁ אֲחִינוּ הַקָּטָן אִתָּנוּ וַיִּרְדּוּנוּ כִּי-לֹא נוֹכַל
 לִרְאוֹת פָּנָי הָאִישׁ וְאֲחִינוּ הַקָּטָן אֵינָנוּ אִתָּנוּ׃
 כז וַיֹּאמֶר עַבְדְּךָ אָבִי אֵלִינוּ אִתָּם יִדְעָתֶם כִּי

יח ויקרב לוֹתָהּ יְהוּדָה ויאמר בי אֲדֹנִי יְדַבֵּר-נָא
 עֲבָדְךָ רַבּוֹנִי יִמְלֵל כַּעַן עַבְדְּךָ
 פִּתְגָמָא קָדָם רַבּוֹנִי וְלֹא יִתְקַף
 רִיגָזוֹ עַבְדְּךָ אֲרִי כְפָרְעָה כֵּן
 אֶת׃ יט רַבּוֹנִי שְׂאִיל יְתַּ עַבְדְּךָ
 לְמִימָר הָאִית לְכוּן אָבָא אוֹ
 אֶחָא׃ כ וַאֲמַרְנָא לְרַבּוֹנִי אִית
 לָנָא אָבָא סָבָא וְכִר סִיבְתִּין זְעִיר
 וְאָחוּדִי מִית וְאֶשְׁתָּאֵר הוּא
 בְּלַחֲדוּדִי לְאִמָּה וְאָבוּדִי רַחִים
 לָהּ׃ כא וַאֲמַרְתָּ לְעַבְדְּךָ
 אֲחִיתוּדִי לְוִתִּי וְאֶשְׁוִי עֵינֵי
 עָלוּהִי׃ כב וַאֲמַרְנָא לְרַבּוֹנִי לֹא
 יְכֻל עוֹלִימָא לְמַשְׁבֵּק יְתַ אָבוּדִי
 וְאִם יִשְׁבּוֹק יְתַ אָבוּדִי וּמִית׃
 כג וַאֲמַרְתָּ לְעַבְדְּךָ אִם לֹא יֵרֶד
 אֲחוּכוֹן זְעִירָא עִמְכוֹן לֹא תוֹסְפוֹן
 לְמַחְזִי אִפִּי׃ כד וַהֲרָה כִּד
 סְלִיקְנָא לְעַבְדְּךָ אָבָא וְחִוִּינָא לָהּ
 יְתַ פִּתְגָמֵי רַבּוֹנִי׃ כה וַאֲמַר
 אָבוּנָא תוֹבּוּ זְבוּנוּ לָנָא זְעִיר
 עִיבּוּרָא׃ כו וַאֲמַרְנָא לֹא נְכוּל
 לְמִיחָת אִם אִית אֲחוּנָא זְעִירָא
 עִמְנָא וְנַחֲוֹת אֲרִי לֹא נְכוּל לְמַחְזִי
 אִפִּי גִבְרָא וְאָחוּנָא זְעִירָא לִיתוּדִי
 עִמְנָא׃ כז וַאֲמַר עַבְדְּךָ אָבָא לָנָא

רש"י

אֹתָךְ וְאֶת אֲדוֹנֶיךָ (ב"ר): (יט) אֲדֹנִי שְׂאֵל אֶת-
 עַבְדְּךָ. (ב"ר) מִתְחִלָּה בְּעִלְיָה בְּאֵת עָלִינוּ, לְמָה
 הָיָה לָךְ לְשָׂאֵל כָּל אֵלֶּה, בְּתָךְ הֵינִינוּ מִבְּקָשִׁים, אוֹ
 אֲחוּתָנוּ אִתָּה מִבְּקֵשׁ? וְאָף עַל פִּי כֵּן: "וַנֹּאמֶר אֶל
 אֲדֹנִי", לֹא כִּחְדָּנוּ מִמֶּךָ דְּבָר: (כ) וְאָחִיו מֵת.
 מִפְּנֵי הִירָאָה הָיָה מוֹצִיא דְּבָר שְׁקָר מִפִּי, אָמַר:
 'אִם אָמַר לוֹ שֶׁהוּא קָנִים, יֹאמֶר הִבִּיאֹהוּ אֶצְלִי':
 לְבָדּוֹ לְאִמּוֹ. מֵאוֹתָהּ הָאִם אֵין לוֹ עוֹד אֶח: תוֹרָה כֹּא
 (כב) וְעַזֵּב אֶת-אָבִיו וּמֵת. אִם יַעֲזֹב אֶת אָבִיו,

(יח) וַיִּגֶשׁ אֵלָיו. דְּבָר בְּאָזְנִי אֲדֹנִי. יִכְנָסוּ דְּבָרֵי
 בְּאָזְנֶיךָ (ב"ר): וְאֶל-יָחִיר אֶפֶךָ. מִכָּאֵן אִתָּה לְמַד
 שְׁדָּבָר אֵלָיו קִשּׁוֹת: כִּי כְמוֹד כְּפָרְעָה. חָשׁוֹב אִתָּה
 בְּעֵינֵי כְּמִלָּךְ, זָהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְרָשׁוֹ: סוֹפֵךְ לְלִקּוֹת
 עָלָיו בְּצָרְעַת כְּמוֹ שֶׁלָּקָה פָּרְעָה עַל יְדֵי זָקְנֵי שָׂרָה
 עַל לִילָה אַחַת שֶׁעָכְבָה (ב"ר). דְּבָר אַחֵר: מַה פָּרְעָה
 גּוֹזֵר וְאֵינוּ מְקַיֵּם, מִכְּטִיחַ וְאֵינוּ עוֹשֶׂה, אָף אִתָּה כֵּן,
 וְכִי זֶה הִיא שִׁמְתָּ עֵין שְׁאִמְרָתָ לְשׁוּם עֵינְךָ עָלָיו?
 דְּבָר אַחֵר: "כִּי כְמוֹד כְּפָרְעָה", אִם תִּקְנִיטָנִי, אֶהָרַג

שנים ילדה-לי אשתי: כח ויצא האחד מאתי ואמר אך טרף טרף ולא ראיתיו עד-הנה: כט ולקחתם גם-את-זה מעם פני וקרהו אסון והורדתם את-שיבתי ברעה שאלה כס"י: ועתה כבאי אל-עבדך אבי והנער איננו אתנו ונפשו קשורה בנפשו: (ע"ב בחול) שני לא והיה בראותו כי-אין הנער ומת והורידו עבדך את-שיבת עבדך אבינו ביגון שאלה כס"י: לב כי עבדך ערב את-הנער מעם אבי לאמר אם-לא אביאנו אליך וחטאתי לאבי כל-הימים כס"י: לד ועתה ישב-נא עבדך תחת הנער עבד לאדני והנער יעל עם-אחיו כס"י: לה כי-אין אעלה אל-אבי והנער איננו אתי פן אראה ברע אשר ימצא את-אבי: מה א ולא-יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאו כל-איש מעלי ולא-עמד איש אתו בהתודע יוסף אל-אחיו כס"י: ב ויתן את-קלו בבכי וישמעו מצרים וישמע בית

אתון ידעתון ארי תרין ילדת לי אתתי: כח ונפק חד מלותי ואמרית ברם מקטל קטיל ולא תזמה עד כען: כט ותדברון אף ית דין מן קדמי ויערענה מותא ותחתון ית שבתי בבשתא לשאול: ל ובען כמיתי לות עבדך אבא ועולימא ליתוהי עמנא ונפשה תביבא לה כנפשה: לא ויהי כד יחזי ארי לית עולימא ומית ויחתון עבדך ית שיבת עבדך אבונא בדוונא לשאול: לב ארי עבדך מערב בעולימא מן אבא למימר אם לא איתנה לותך ואהי חטי לאבא כל יומיא: לג ובען יתב כען עבדך תחות עולימא עבדא לרבוני ועולימא יפק עם אחוהי: לד ארי אכדין אפק לות אבא ועולימא ליתוהי עמי דלמא אחזי בבישו די ישתבח ית אבא: א ולא יכיל יוסף לאתחסנא לכל דקמינן עלוהי וקרא אפיקו כל אנש מעלוי ולא קם אנש עמה כד אתידע יוסף לות אחוהי: ב ויהב ית קלה בבכיתא ושמעו מצרים ושמע אנש בית פרעה:

רש"י

אחי, הם כלם מבחוזי ואני נתקשרתי בקשר חזק להיות מנדה בבי' עולמות: (לג) ישב-נא עבדך וגו'. (ב"ר) שלכל דבר אני מעלה ממנו: לגבורה, ולמלחמה ולשמע: תורה לד (א) ולא-יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים. לא היה יכול לסבל שיהיו מצרים נצבים עליו ושומעין שאחיו מתבזשין בהודעו להם: (ב) וישמע בית פרעה. ביתו של פרעה, כלומר, עבדיו ובני ביתו, ואין זה לשון בית

דואגים אנו שמא ימות בדרך, שהרי אמו בדרך מתה: תורה כג (כט) וקרהו אסון. (ב"ר) שהשטן מקטרג בשעת הסכנה: והורדתם את שבתי וגו'. עכשו, כשהוא אצלי, אני מתנחם בו על אמו ועל אחיו, ואם ימות זה, דומה עלי ששלישן מתו ביום אחד: תורה ל (לא) והיה בראותו כי-אין הנער ומת. אביו מצרתו: (לב) כי עבדך ערב את-הנער. ואם תאמר: למה אני נכנס לתגר יותר משאר

פֶּרְעָה רַס"י: ג וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָחִיו יוֹסֵף הָעוֹד אֲבִי חִי וְלֹא-יָכֻלוּ אָחִיו לַעֲנוֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפָּנָיו רַס"י: ד וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָחִיו גִּשְׁו־נָא אֵלַי וַיִּגְשׁוּ וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אֲחִיכֶם אֲשֶׁר-מָכַרְתֶּם אֹתִי מִצְרַיִם רַס"י: ה וְעַתָּה | אֶל-יַעֲצֹבוּ וְאֶל-יָחַר בְּעֵינֵיכֶם כִּי-מָכַרְתֶּם אֹתִי הֲנֵה כִּי לְמַחִיָּה שָׁלַחֲנִי אֱלֹהִים לְפָנֵיכֶם רַס"י: ו כִּי-זֶה שְׁנָתִים הָרַעַב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ וְעוֹד חֲמֵשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר אֵין-חָרִישׁ וְקָצִיר רַס"י: ז וַיִּשְׁלַחֲנִי אֱלֹהִים לְפָנֵיכֶם לָשׂוּם לָכֶם שְׂאֵרִית בָּאָרֶץ וּלְהַחְיֹת לָכֶם לְפָלִיטָה גְדֹלָה: שְׁלִישִׁי ח וְעַתָּה לֹא-אַתֶּם שָׁלַחְתֶּם אֹתִי הֲנֵה כִּי הָאֱלֹהִים וַיְשִׁימֵנִי לְאָב לְפֶרְעָה וּלְאֶדוֹן לְכָל-בֵּיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם רַס"י: ט מָהֲרוּ וַעֲלוּ אֶל-אָבִי וְאָמַרְתֶּם אֵלָיו כֹּה אָמַר בְּנֶךְ יוֹסֵף שְׁמֵנִי אֱלֹהִים לְאֶדוֹן לְכָל-מִצְרַיִם רָדָה אֵלַי אֶל-תַּעֲמֹד רַס"י: י וַיִּשְׁבֹּת בְּאֶרֶץ-גִּשֶׁן וְהָיִיתָ קְרוֹב אֵלַי אַתָּה וּבְנֶיךָ וּבְנֵי בְנֶיךָ וְצִאֲנֶךָ וּבְקָרְךָ וְכָל-אֲשֶׁר-לָךְ: יא וּכְלַפְלַתִּי אֹתְךָ שָׁם כִּי-עוֹד חֲמֵשׁ שָׁנִים רַעַב פֶּן-תּוֹרֶשׁ אֶתְּךָ וּבֵיתְךָ וְכָל-אֲשֶׁר-לָךְ רַס"י: יב וְהֵנָּה עֵינֵיכֶם רְאוּת

רַס"י

ג וַאֲמַר יוֹסֵף לְאָחוֹהִי אָנָּה יוֹסֵף הָעוֹד כַּעַן אָבָא בָּנִים וְלֹא יָכִילוּ אָחוֹהִי לְאַתְבָּא יְתָה פְּתָגָם אָרִי אַתְבְּהִילוּ מִן קְדָמוֹהִי: ד וַאֲמַר יוֹסֵף לְאָחוֹהִי קָרִיבוּ כַּעַן לְוָתִי וּקְרִיבוּ וַאֲמַר אָנָּה יוֹסֵף אָחוֹבֹכֶן דִּי זַבְנָתוֹן יְתִי לְמַצְרַיִם: ה וּכַעַן לֹא תַתְנָסוֹן וְלֹא יִתְקַף בְּעֵינִיכֶן אָרִי זַבְנָתוֹן יְתִי הָכָא אָרִי לְקִימָא שְׁלַחֲנִי יֵי קְדָמִיכֶן: ו אָרִי דָּבָן תְּרַתִּין שְׁנִין כַּפְנָא בְּגוּ אַרְעָא וְעוֹד חֲמֵשׁ שְׁנִין דִּי לִית זְרוּעָא וְחֻצָּדָא: ז וְשְׁלַחֲנִי יֵי קְדָמִיכֶן לְשׂוּאָה לְכוֹן שְׂאֲרָא בְּאֶרְעָא וּלְקִימָא לְכוֹן לְשִׁיזְבָא רַבָּא: ח וּכַעַן לֹא אַתּוֹן שְׁלַחְתּוֹן יְתִי הָכָא אֶלְהֶן מִן קְדָם יֵי וְשׁוּיָנִי לְאָבָא לְפֶרְעָה וּלְרַבּוֹן לְכָל אָנָּשׁ בֵּיתָה וְשְׁלִיט בְּכָל אַרְעָא דְּמַצְרַיִם: ט אוֹחוּ וּסְקוּ לְוָת אָבָא וְתִמְרוֹן לָהּ כַּדָּבָן אָמַר בְּרֹךְ יוֹסֵף שׁוּיָנִי יֵי לְרַבּוֹן לְכָל מַצְרַיִם חוֹת לְוָתִי לֹא תַתְעַקֵּב: י וְתַתִּיב בְּאֶרְעָא דְּגִשֶׁן וְתִהִי קָרִיב לִי אַתָּה וּבְנֶיךָ וּבְנֵי בְנֶיךָ וְעָנֶךָ וְתוֹרְךָ וְכָל דִּי לָךְ: יא וְאִזּוֹן יְתָה תַּמָּן אָרִי עוֹד חֲמֵשׁ שְׁנִין כַּפְנָא דְּלִמָּא תַתְמַסְכֶּן אַתָּה וְאָנָּשׁ בֵּיתְךָ וְכָל דִּי לָךְ: יב וְהָא עֵינֵיכֶן חֲזָן וְעֵינֵי

יב וְהֵנָּה עֵינֵיכֶם רְאוּת

מִמֶּשׁ, אֶלָּא כְּמוֹ "בֵּית יִשְׂרָאֵל", "בֵּית יְהוּדָה", מִשְׁנַד"ה בְּלַע"ז: (ג) נִבְהָלוּ מִפָּנָיו. מִפְּנֵי הַבוֹשָׁה: (ד) גִּשְׁו־נָא אֵלַי. רָאָה אוֹתָם נְסוּגִים לְאַחוֹר, אָמַר: 'עֲכָשׁוּ אִחֵי נִכְלָמִים', קָרָא לָהֶם בְּלִשׁוֹן רַבָּה וְתַתְנָגִים וְהָרָאָה לָהֶם שֶׁהוּא מְהוּל (ב"ר): (ה) לְמַחִיָּה. לְהַיּוֹת לָכֶם לְמַחִיָּה: (ו) כִּי-זֶה שְׁנָתִים הָרַעַב. עֲבָרוּ מִשְׁנֵי הָרַעַב: תוֹרָה ז (ח) לְאָב. לְחָבֵר וּלְפִטְרוֹן: (ט) וַעֲלוּ אֶל-אָבִי. אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהָה מִכָּל הָאֲרָצוֹת: תוֹרָה י (יא) פֶּן-תּוֹרֶשׁ. דְּלִמָּא תַתְמַסְכֶּן, לְשׁוֹן: "מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר": (יב) וְהֵנָּה

וְעֵינֵי אָחִי בְנֵימִין כִּי־פִי הַמְדַּבֵּר אֵלֵיכֶם כִּסִּי:
 וְהִגַּדְתֶּם לְאָבִי אֶת־כָּל־כְּבוֹדִי בְּמִצְרַיִם וְאֵת
 כָּל־אֲשֶׁר רִאִיתֶם וּמַהֲרֶתֶם וְהוֹרַדְתֶּם אֶת־אָבִי
 הַנֶּה: יד וַיִּפֹּל עַל־צוּאָרֵי בְנֵימִן־אָחִיו וַיִּבְךְ:
 וּבְנֵימִן בָּכָה עַל־צוּאָרָיו כִּסִּי: טו וַיִּנָּשֶׁק לְכָל־
 אָחִיו וַיִּבְךְ עֲלֵהֶם וְאַחֲרֵי כֵן דִּבְרוּ אָחִיו
 אִתּוֹ כִּסִּי: טז וְהִקָּל נִשְׁמַע בֵּית פְּרָעָה לְאֹמֶר
 בָּאוּ אָחִי יוֹסֵף וַיִּיטֵב בְּעֵינָי פְּרָעָה וּבְעֵינָי
 עַבְדָּיו כִּסִּי: יז וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל־יוֹסֵף אָמֹר
 אֶל־אֲחִיד זֹאת עָשׂוּ טַעֲנוּ אֶת־בְּעִירְכֶּם וּלְכוּ־
 בָּאוּ אֶרֶצָה כְּנָעַן כִּסִּי: יח וּקְחוּ אֶת־אֲבִיכֶם
 וְאֶת־בְּתִיכֶם וּבָאוּ אֵלַי וְאֶתְנֶה לָכֶם אֶת־טוֹב
 אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶכְלוּ אֶת־חֶלֶב הָאָרֶץ כִּסִּי:
 יט וְאֶתְהָ צִוִּיתָהּ זֹאת עָשׂוּ קָחוּ־לָכֶם מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם עֲגָלוֹת לְטַפְּכֶם וּלְנִשְׁיָכֶם וּנְשֵׁאתֶם
 אֶת־אֲבִיכֶם וּבָאתֶם כִּסִּי: כ וְעֵינֵיכֶם אֶל־תַּחֲסִם

אָחִי בְנֵימִין אָרִי כְּלִישָׁנוֹן אָנָּה
 מִמֶּלֶל עֲמֻכּוֹן: יג וְתַחֲוּן לְאָבָא
 ית כָּל יְקָרִי בְּמִצְרַיִם וְיֵת כָּל דִּי
 תַּחֲוּתוֹן וְתַחֲוּן וְתַחֲתוֹן יֵת אָבָא
 הָכָא: יד וְנִפֹּל עַל צוּאָרֵי בְנֵימִן
 אָחוּהִי וּבָכָא וּבְנֵימִן בָּכָא עַל
 צוּאָרָה: טו וַיִּנָּשֶׁק לְכָל אָחוּהִי
 וּבָכָא עֲלֵיהוֹן וּבְתֵר כֵּן מִלִּילוֹ
 אָחוּהִי עֲמָה: טז וְהִקָּל אֲשַׁתְּמַע
 לְבֵית פְּרָעָה לְמִימֵר עֲלוּ אָחִי
 יוֹסֵף וְשִׁפֵּר בְּעֵינָי פְּרָעָה וּבְעֵינָי
 עַבְדוּהִי: יז וַאֲמֵר פְּרָעָה לְיוֹסֵף
 אָמֹר לְאֲחִיד דָּא עֵיבִידוֹ טַעֲנוּ יֵת
 בְּעִירְכוֹן וְאִזְלוּ אוֹבִילוּ לְאַרְעָא
 דְּכְנָעַן: יח וּדְבֵרוּ יֵת אָבוֹכוֹן וְיֵת
 אָנֶשׁ בְּתִיכוֹן וְעוֹלוּ לְוֵתִי וְאֶתֵּן
 לָכוֹן יֵת טוֹב אֶרֶצָא דְּמִצְרַיִם
 וְתִיכְלוֹן יֵת טוֹבָא דְּאַרְעָא:
 יט וְאֵת מִפְקָדָא דָּא עֵיבִידוֹ סִיבוֹ
 לָכוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם עֲגָלָן
 לְטַפְּלִיכוֹן וּלְנִשְׁיָכוֹן וְתַטְלוֹן יֵת
 אָבוֹכוֹן וְתִיתוֹן: כ וְעֵינֵיכוֹן לֹא
 תַּחֲסִם עַל מְנוֹכוֹן אָרִי טב כָּל
 אֶרֶצָא דְּמִצְרַיִם דְּלָכוֹן הוּא:

רע"י

שָׁאִין כֵּן בְּנֵימִין דְּלֹא כְּתִיב רַק "וּבְנֵימִן בָּכָה",
 פְּעֵלָה אַחַת, שְׁלֹא רָמַז רַק עַל חֲרָבָן אַחַד. וְעֵינִן
 בְּבֹאוֹר תַּרְגוּם יוֹנָתָן, שְׁשֵׁם הוּא בְּדֶרֶךְ דִּרְשִׁי:
 (טו) וְאַחֲרֵי כֵן. מֵאַחֵר שֶׁרְאוּהוּ בּוֹכָה וְלָבוּ שְׁלֵם
 עִמָּהֶם: דִּבְרוּ אָחִיו אִתּוֹ. שֶׁמִּתְחַלֵּה הָיוּ בּוֹשִׁים
 מִמֶּנּוּ: (טז) וְהִקָּל נִשְׁמַע בֵּית פְּרָעָה. כְּמוֹ: 'בְּבֵית
 פְּרָעָה', וְזֶהוּ לְשׁוֹן בֵּית מִמֶּשׁ: (יז) טַעֲנוּ אֶת־
 בְּעִירְכֶּם. תְּבוּאָה: (יח) אֶת־טוֹב אֶרֶץ מִצְרַיִם.
 אֶרֶץ גִּשְׁן, נָבָא וְאֵינּוּ יוֹדַע מִה נָבָא, סוּפָה לַעֲשׂוֹתָהּ
 כְּמַצוּלָה שָׁאִין בָּהּ דְּגִים: חֶלֶב הָאָרֶץ. כָּל חֶלֶב,
 לְשׁוֹן 'מִיטֵב' הוּא: (יט) וְאֶתְהָ צִוִּיתָהּ. מִפִּי,
 לֹאמֵר לָהֶם: זֹאת עָשׂוּ. כִּךְ אָמַר לָהֶם, שֶׁבִּרְשׁוּתִי

עֵינֵיכֶם רְאוּת. בְּכְבוֹדִי וְשָׁאִין אֲחִיכֶם, שָׁאִין מְהוּל
 כֶּסֶם, וְעוֹד: "כִּי־פִי הַמְדַּבֵּר אֵלֵיכֶם" בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ
 (ב"ר): וְעֵינֵי אָחִי בְנֵימִין. (מְגִלָּה טז) הַשְׁוָה אֵת
 כָּלֶם יַחַד לֹאמֵר, שֶׁכָּשֶׁם שָׁאִין לִי שְׁנֵאָה עַל בְּנֵימִין
 אָחִי שֶׁהָרִי לֹא הָיָה בְּמִכְרִיתִי, כִּךְ אֵין בְּלִפִּי שְׁנֵאָה
 עֲלֵיכֶם: תּוֹרָה יג (יד) וַיִּפֹּל עַל־צוּאָרֵי בְנֵימִן־אָחִיו
 וַיִּבְךְ. עַל שְׁנֵי מִקְדָּשׁוֹת שֶׁעֲתִידִין לִהְיוֹת בְּחֻלְקוֹ
 שֶׁל בְּנֵימִין וְסוּפָן לִיחְרָב: וּבְנֵימִן בָּכָה עַל־צוּאָרָיו.
 עַל מִשְׁכַּן שִׁילָה, שֶׁעֲתִיד לִהְיוֹת בְּחֻלְקוֹ שֶׁל יוֹסֵף
 וְסוּפּוֹ לִיחְרָב. (וְלַעֲנִיּוֹת דַּעֲתִי, דִּיּוּקוֹ שֶׁל רַשִׁי,
 דְּבִיּוֹסֵף כְּתִיב: "וַיִּפֹּל וַיִּבְךְ", תַּרְתִּי מִשְׁמַע אֲשֶׁנִּי
 מִקְדָּשׁוֹת, וְלִכְךָ עָשָׂה ב' פְּעֻלּוֹת עַל זֶה הַרְמָז, מֵה

כא ועבדו בן בני ישראל ויהב
להון יוסף עגלן על מימר פרעה
ויהב להון וזרין לארמא:
כב לכלהון יהב לגבר אצטלון
דלבושא ולבגמין יהב תלת מאה
סלעין דכסף וחמש אצטלון
דלבושין: כג ולאבוהי שלח
כדא עסרא חמרין טעינין מטובא
דמצרים ועסר אתנן טעינן עיבור
ולחם וזרין לאבוהי לארמא:
כד ושלח ית אחוהי ואזלו ואמר
להון לא תתנצון בארמא:
כה וסליקו ממצרים ואתו
לארמא דכנען לות יעקב
אבוהון: כו וחויאו לה למימר
עוד כען יוסף קים וארי הוא
שליט בכל ארמא דמצרים והווי
מליא פנין על לבה ארי לא
הימין להון: כז ומלילו עמה ית
כל פתגמי יוסף די מליל עמהון
וחזא ית עגלתא דשלח יוסף

על-כליכם בייטוב כל-ארץ מצרים לכם
הוא: כא ויעשו-כן בני ישראל ויתן להם יוסף
עגלות על-פי פרעה ויתן להם צדה לדרך:
כב לכלם נתן לאיש חלפות שמלת ולבגמין
נתן שלש מאות כסף וחמש חלפת שמלת:
כג ולאביו שלח בזאת עשרה חמרים נשאים
מטוב מצרים ועשר אתנת נשאת בר ולחם
ומזון לאביו לדרך כס"י: כד וישלח את-אחיו
וילכו ויאמר אליהם אל-תרגזו בדרך כס"י:
כה ויעלו ממצרים ויבאו ארץ כנען אל-יעקב
אביהם: כו ויגדו לו לאמר עוד יוסף חי
וכי-הוא משל בכל-ארץ מצרים ויפג לבו כי
לא-האמין להם כס"י: כז וידברו אליו את כל-
דברי יוסף אשר דבר אליהם וירא את-

רש"י

דבר אחר: אל תפסיעו פסיעה גסה, ותכנסו בחמה
לעיר. ולפי פשוטו של מקרא, יש לומר: לפי שהיו
נכלמים, היה דואג שמא יריבו בדרך על דבר
מכירתו, להתופח זה עם זה ולומר: על דרך נמכר,
אתה ספרת לשון הרע עליו וגרמת לנו לשנאתו:
תורה כה (כו) וכי-הוא משל. ואשר הוא מושל:
ויפג לבו. נחלף לבו, והלך מלהאמין, לא היה לבו
פונה אל הדברים, לשון מפיגין טעמן בלשון
משנה, וכמו: (איכה ג) "מאין הפוגות", (ירמיה מח)
"וריחו לא נמר", מתרגמין: 'וריחיה לא פג':
(כז) את כל-דברי יוסף. סימן מסר להם, במה
היה עוסק כשפרש ממנו, בפרשת 'עגלה ערופה',
וזהו שנאמר: "וירא את העגלות אשר שלח יוסף",
ולא נאמר: 'אשר שלח פרעה': ותחי רוח יעקב.

הוא: תורה כ (כג) שלח בזאת. כחשבון הזה,
ומהו החשבון? עשרה חמרים וגו'. (רצונו שמלת
"בזאת" המיתרת ובכ"ף הדמיון, מורה על פי
מעולם לא שלח לו עשרה חמרים ועשר אתנת,
רק הכי קאמר קרא: 'ולאביו שלח בעגלות בזאת
וגו', כלומר כחשבון הזה, שהוא משא עשרה
חמרים ועשר אתונות, והשתא אתי שפיר דלא
מצינו נכתב, אלא: "וירא את העגלות", ולא שום
חמרים ואתונות, וקל להבין. בשם הגאון
מהרש"ל: מטוב מצרים. מצינו בגמרא ששלח לו
יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו. ומדרש אגדה:
'גריסין של פול': בר ולחם. פתרגומו: ומזון.
לפתן (כף גרסת רא"ם): (כד) אל-תרגזו בדרך.
אל תתעסקו בדבר הלכה, שלא תרגז עליכם הדרך.

הַעֲגִלּוֹת אֲשֶׁר־שָׁלַח יוֹסֵף לְשֵׂאת אֹתוֹ וְתָחִי
רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם כִּשְׁׁׁי: רביעי כח וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל
רַב עֹד־יוֹסֵף בְּנִי חִי אֵלֶיךָ וְאַרְאֵנוּ בְּטָרֵם
אֲמוֹת כִּשְׁׁי: מז א וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ
וַיָּבֹא בְּאֶרֶץ שֹׁבַע וַיִּזְבַּח זִבְחִים לֵאלֹהֵי אָבִיו
יִצְחָק כִּשְׁׁי: נ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים | לְיִשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת
הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב | יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הַגִּנִּי כִּשְׁׁי:
ג וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי הֵאֱלֵ אֱלֹהֵי אָבִיךָ אֶל־תִּירָא
מִרְדָּה מִצְרִימָה כִּי־לִגְוִי גָדוֹל אֲשִׁימְךָ שָׁם כִּשְׁׁי:
ד אֲנֹכִי אֶרֶד עִמָּךְ מִצְרִימָה וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶךָ
גַּם־עִלָּה וַיֹּסֵף יֵשִׁית יָדוֹ עַל־עֵינָיִךְ כִּשְׁׁי: ה וַיָּקָם
יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֹׁבַע וַיֵּשְׂאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־
יַעֲקֹב אֲבִיהֶם וְאֶת־טַפָּם וְאֶת־נְשֵׁיהֶם בַּעֲגֻלּוֹת
אֲשֶׁר־שָׁלַח פָּרְעָה לְשֵׂאת אֹתוֹ: ו וַיִּקְחוּ אֶת־
מִקְנֵיהֶם וְאֶת־רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן
וַיָּבֹאוּ מִצְרִימָה יַעֲקֹב וְכָל־זֶרְעוֹ אֹתוֹ כִּשְׁׁי: ז בָּנָיו
וּבְנֵי בָנָיו אֹתוֹ בָּנָתוֹ וּבָנוֹת בָּנָיו וְכָל־זֶרְעוֹ
הָבִיָּא אֹתוֹ מִצְרִימָה כִּשְׁׁי: ח חֲמִישִׁי ח וְאֵלֶּה שֵׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים

לְמִטְל יְתֵה וְשֵׁרֶת רוּחַ נְבוּאָה לְוֹת
יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן: כח וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל
סָגִי לִי חֲדָוָא עַד כְּעַן יוֹסֵף בְּרִי
קָיָם אֲזִיל וְאַחֲזִנָּה עַד לֹא אֲמוֹת:
א וְנִטְל יִשְׂרָאֵל וְכָל דִּי לֵה וְאַתָּא
לְבָאָר שֹׁבַע וְדָבַח וְדָבַח דְּבַחִין לֵאלֹהֵה
אֲבוּהֵי יִצְחָק: ב וַאֲמַר יִי
לְיִשְׂרָאֵל בְּחֻזִּי דְלִילִיא וַאֲמַר
יַעֲקֹב יַעֲקֹב וַאֲמַר הָא אָנָּא:
ג וַאֲמַר אָנָּא אֵל אֱלֹהֵא דְאֲבוּךָ
לֹא תִדְחַל מִלְמִיחַת לְמִצְרַיִם אֲרִי
לְעַם סָגִי אֲשׁוּנָךְ תִּמְן: ד אָנָּא
אֲחוֹת עִמָּךְ לְמִצְרַיִם וְאַנָּא אֲסַקְנָךְ
אֲפִי אֲסַקָּא וַיֹּסֵף יֵשׁוּי יְדוּהֵי עַל
עֵינָיִךְ: ה וְקָם יַעֲקֹב מִבְּאֶרֶא
דְּשֹׁבַע וְנִטְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת יַעֲקֹב
אֲבוּהוֹן וְיֵת טַפְלֵהוֹן וְיֵת נְשֵׁיהוֹן
בַּעֲגֻלָּתָא דִּי שָׁלַח פָּרְעָה לְמִטְל
יְתֵה: ו וְדָבְרוּ יֵת גִּיתִיהוֹן וְיֵת
קִנְיָהוֹן דִּי קִנּוּ בְּאֶרְעָא דְכְנָעַן
וְאֹתוֹ לְמִצְרַיִם יַעֲקֹב וְכָל בְּנוֹהֵי
עִמָּה: ז בְּנוֹהֵי וּבְנֵי בְנוֹהֵי עִמָּה
בְּנֵתָה וּבְנֵת בְּנוֹהֵי וְכָל זֶרְעָה
אֲעִיל עִמָּה לְמִצְרַיִם: ח וְאֵלִין
שְׁמֵהַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּעִלוּ לְמִצְרַיִם

רש"י

לְאֶרֶץ: (ד) וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶךָ. הַבְּטִיחוּ לְהִיּוֹת נִקְבָּר
בְּאֶרֶץ: תורה ה (ו) אֲשֶׁר רָכְשׁוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. אָבֵל
מִה שָׁרְכַשׁ בַּפֶּדֶן אָרֶם נָתַן הַכֹּל לַעֲשׂוֹ בַשְּׂבִיל חֶלְקוֹ
בְּמַעֲרַת הַמִּכְפֵּלָה. אָמַר: יְכָסִי חוּצָה לְאֶרֶץ אֵינִן
כְּדָאִי לִי, וְזֶהוּ: "אֲשֶׁר כָּרִיתִי לִי". הַעֲמִיד לוֹ
צְבוּרִין שֶׁל זָהָב וְשֶׁל כֶּסֶף כְּמִין פָּרִי, וַאֲמַר לוֹ: טל
אֶת אֵלֶיךָ: (ז) וּבָנוֹת בָּנָיו. סָרַח בַּת אֲשֶׁר וַיִּוְכַד
בַּת לוֹי: (ח) הַבָּאִים מִצְרִימָה. עַל שֵׁם הַשָּׁעָה

שָׁרְתָה עָלָיו שְׂכִינָה, שֶׁפָּרְשָׁה מִמֶּנּוּ: (כח) רַב
עוֹד. רַב לִי עוֹד שְׂמִיחָה וְחֲדוּהָ, הוּאִיל וְעוֹד יוֹסֵף
בְּנֵי חִי: (א) בְּאֶרֶץ שֹׁבַע. כְּמוֹ לְבָאָר שֹׁבַע, ה"א
בְּסוּף תְּבֵה בְּמִקּוֹם לְמִ"ד בְּתַחֲלָתָה: לֵאלֹהֵי אָבִיו
יִצְחָק. חֵיב אָדָם בְּכָבוֹד אָבִיו יוֹתֵר מִכְּכָבוֹד זָקְנוֹ.
לְפִיכָךְ תָּלָה בְּיִצְחָק וְלֹא בְּאֲבִרָה: (ב) יַעֲקֹב
יַעֲקֹב. לְשׁוֹן חֲבֵה: (ג) אֶל־תִּירָא מִרְדָּה
מִצְרִימָה. לְפִי שְׁהִיָּה מִצֵּר עַל שְׁנִזְקָק לְצִאת לְחוּצָה

מִצְרִימָה יַעֲקֹב וּבָנָיו בְּכֹר יַעֲקֹב רְאוּבֵן כ"ט:
ט וּבְנֵי רְאוּבֵן חֲנוּךְ וּפִלֹא וְחֶצְרֹן וְכֶרְמִי: י וּבְנֵי
שִׁמְעוֹן יִמְיָן וְאַהֲרָה וִיכָן וְצַחֲרִי וְשִׁאוּל
בֶּן־הַכְּנַעֲנִית כס"י: יא וּבְנֵי לֵוִי גֵרְשֹׁן קָהָת
וּמִרְרִי: יב וּבְנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וְשִׁלָּה וּפְרִץ
וְזֶרַח וְיִמָּת עֵר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיְהִיו
בְּנֵי־פְרִץ חֶצְרֹן וְחַמּוּל: יג וּבְנֵי יִשָּׁשְׁכָר תּוֹלַע
וּפְנִיָּה וַיֹּב וְשִׁמְרֹן: יד וּבְנֵי זְבֻלֹן סֹרַד וְאֵלֹן
וַיַּחֲלָאֵל: טו אֵלֶּה | בְּנֵי לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה
לְיַעֲקֹב בְּפָדֶן אֲרָם וְאֵת דִּינָה בְתוּלָה כָּל־נַפְשׁ
בָּנָיו וּבָנוּתָיו שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ כס"י: טז וּבְנֵי גָד
צַפְיוֹן וְחִנֵּי שׁוֹנִי וְאַצְבֵּן עָרִי וְאַרְוֵדִי וְאַרְאֵלִי:
יז וּבְנֵי אֲשֶׁר יִמְנָה וַיִּשׁוּהָ וַיִּשְׁוֶה וַיִּשְׁרַח
אֲחֵתָם וּבְנֵי בְרִיעָה חֶבֶר וּמִלְכִּיאֵל: יח אֵלֶּה
בְּנֵי זְלָפָה אֲשֶׁר־נָתַן לָבֶן לְלֵאָה בְּרִתָּהּ
אֶת־אֵלֶּה לְיַעֲקֹב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה נַפְשׁ: יט בְּנֵי רָחֵל
אֲשֶׁת יַעֲקֹב יוֹסֵף וּבְנִימֵן כס"י: כ וַיּוֹלֶד לְיוֹסֵף
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יָלְדָה־לוֹ אִסְמֵת בֶּת־פּוֹטִי
פָּרַע כֹּהֵן אֵן אֶת־מְנַשֶּׁה וְאֶת־אֶפְרַיִם: כא וּבְנֵי
בְנִימֵן בָּלַע וּבְכֹר וְאַשְׁבֵּל גֵּרָא וְנַעֲמָן אַחִי

רש"י

יַעֲקֹב וּבָנוּהִי בּוֹכְרָא דְיַעֲקֹב
רְאוּבֵן: ט וּבְנֵי רְאוּבֵן חֲנוּךְ
וּפִלֹא וְחֶצְרֹן וְכֶרְמִי: י וּבְנֵי
שִׁמְעוֹן יִמְיָן וְאַהֲרָה וִיכָן
וְצַחֲרִי וְשִׁאוּל בֶּר כְּנַעֲנִיתָא:
יא וּבְנֵי לֵוִי גֵרְשֹׁן קָהָת וּמִרְרִי:
יב וּבְנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וְשִׁלָּה
וּפְרִץ וְזֶרַח וְיִמָּת עֵר וְאוֹנָן
בְּאֶרֶצָא דְכְנַעַן וַהֲוּ בְנֵי פְרִץ
חֶצְרֹן וְחַמּוּל: יג וּבְנֵי יִשָּׁשְׁכָר
תּוֹלַע וּפְנִיָּה וַיֹּב וְשִׁמְרֹן: יד וּבְנֵי
זְבֻלֹן סֹרַד וְאֵלֹן וַיַּחֲלָאֵל:
טו אֵלִין בְּנֵי לֵאָה דִּילִידַת לְיַעֲקֹב
בְּפָדֶן אֲרָם וְזֵת דִּינָה בְרִתָּהּ כָּל
נַפְשׁ בְּנוֹהִי וּבְנִתָּה תְלָתִין וְתָלַת:
טז וּבְנֵי גָד צַפְיוֹן וְחִנֵּי שׁוֹנִי
וְאַצְבֹּן עָרִי וְאַרְוֵדִי וְאַרְאֵלִי:
יז וּבְנֵי אֲשֶׁר יִמְנָה וַיִּשְׁוֶה וַיִּשְׁוֶה וַיִּשְׁרַח
וּבְרִיעָה וְשִׁרַח אֲחֵתָהוֹן וּבְנֵי
בְרִיעָה חֶבֶר וּמִלְכִּיאֵל: יח אֵלִין
בְּנֵי זְלָפָה דִּיחֵב לָבֶן לְלֵאָה בְּרִתָּהּ
וְלִידַת זֵת אֵלִין לְיַעֲקֹב שֵׁשׁ
עֶשְׂרֵי נַפְשָׁא: יט בְּנֵי רָחֵל אֶתָּה
יַעֲקֹב יוֹסֵף וּבְנִימֵן: כ וַיּוֹלֶדֶד
לְיוֹסֵף בְּאֶרֶצָא דְמִצְרַיִם דִּילִידַת
לֵה אִסְמֵת בֶּת פּוֹטִי פָרַע רַבָּא
דְּאוֹן זֵת מְנַשֶּׁה וְזֵת אֶפְרַיִם:
כא וּבְנֵי בְנִימֵן בָּלַע וּבְכֹר וְאַשְׁבֵּל
גֵּרָא וְנַעֲמָן אַחִי וְרַאשׁ מַפִּים

קורא להם הכתוב: "באים", ואין לתמוה על אשר
לא כתב אשר באו: תורה ט (י) בֶּן־הַכְּנַעֲנִית. בן
דינָה, שֶׁנִּבְעֵלָה לְכְנַעֲנִי. כְּשֶׁהָרְגוּ אֶת שָׁכֶם, לא
הִתָּה דִּינָה רוֹצָה לָצֵאת עַד שֶׁנִּשְׁבַּע לָהּ שִׁמְעוֹן
שִׁישְׁאָנָה (ב"ר): תורה יא (טו) אֵלֶּה בְּנֵי לֵאָה וְגו'
וְאֵת דִּינָה בְתוּ. הַזְכָּרִים תְּלָה בְּלֵאָה וְהַנְקֵבָה תְּלָה

בְּיַעֲקֹב, לְלִמְדָה: 'אִשָּׁה מְזֻרְעַת תַּחֲלָה יוֹלְדַת זָכָר,
אִישׁ מְזֻרִיעַ תַּחֲלָה יוֹלְדַת נְקֵבָה': שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ.
וּבְכָרְטָן אִי אֶתָּה מוֹצֵא אֶלָּא ל"ב? אֶלָּא זֹו יוֹכְבֵּד,
שְׁנוּלְדָה בֵּין הַחֹמוֹת בְּכִנְסִיתָן לְעִיר, שְׁנַאֲמַר:
"אֲשֶׁר יָלְדָה אוֹתָהּ לְלֹוי בְּמִצְרַיִם", לִידְתָּה בְּמִצְרַיִם,
וְאִין הוֹרְתָה בְּמִצְרַיִם: תורה טז (יט) בְּנֵי רָחֵל

וּרְאֵשׁ מִפִּים וְחַפִּים וְאָרְדִּי: כב אֵלֶּה בְּנֵי רַחֵל
 אֲשֶׁר יָלַד לְיַעֲקֹב כָּל־נֶפֶשׁ אַרְבַּעַה עָשָׂר:
 כג וּבְנֵי־דָן חָשִׁים: כד וּבְנֵי נַפְתָּלִי יַחְצֵאל וְגוֹנִי
 וַיָּצַר וְשִׁלֹּם: כה אֵלֶּה בְּנֵי בְלָהָה אֲשֶׁר־נָתַן לָבֶן
 לְרַחֵל בָּתּוֹ וּתְלָד אֶת־אֵלֶּה לְיַעֲקֹב כָּל־נֶפֶשׁ
 שְׁבַעַה: כו כָּל־הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לְיַעֲקֹב מִצְרִימָה
 יֵצְאוּ יֶרְכּוּ מִלֶּבֶד נָשִׁי בְנֵי־יַעֲקֹב כָּל־נֶפֶשׁ
 שְׁשִׁים וְשֵׁשׁ כס"ו: כז וּבְנֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר־יָלַדְלוּ
 בְּמִצְרַיִם נֶפֶשׁ שְׁנַיִם כָּל־הַנֶּפֶשׁ לְבֵית־יַעֲקֹב
 הַבָּאָה מִצְרִימָה שְׁבַעִים: ס שְׁשִׁי כח וְאֶת־יְהוּדָה
 שָׁלַח לְפָנָיו אֶל־יוֹסֵף לְהוֹרֹת לְפָנָיו גִּשְׁנָה
 וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה גִּשְׁן כס"ז: כט וַיֹּאסֶר יוֹסֵף מֶרְכַּבְתּוֹ
 וַיַּעַל לְקִרְאֵת־יִשְׂרָאֵל אָבִיו גִּשְׁנָה וַיֵּרָא אֵלָיו
 וַיִּפֹּל עַל־צוּאָרָיו וַיִּבְכֶּה עַל־צוּאָרָיו עוֹד כס"ח:

רש"י

מִצָּאֵתִי בְּיִקְרָא רַבָּה: עָשׂוּ שֵׁשׁ נִפְשׁוֹת הָיוּ לוֹ
 וְהַכְּתוּב קוֹרֵא אוֹתָן: "נִפְשׁוֹת בֵּיתוֹ", לְשׁוֹן רַבִּים,
 לְפִי שֶׁהָיוּ עוֹבְדִין לְאֱלֹהוֹת הַרְבֵּה. יַעֲקֹב שְׁבַעִים
 הָיוּ לוֹ וְהַכְּתוּב קוֹרֵא אוֹתָן: "נֶפֶשׁ", לְפִי שֶׁהָיוּ
 עוֹבְדִים לְאֵל אֶחָד: תוֹרָה כז (כח) לְהוֹרֹת לְפָנָיו.
 כְּתַרְגּוּמוֹ, לְפָנָיו לוֹ מְקוֹם וּלְהוֹרֹת הָאֵיף: יְתִישֵׁב
 בָּה: לְפָנָיו. קִדְּם שְׁיָגִיעַ לְשָׁם. וּמִדְּרַשׁ אֲגֻדָּה:
 "לְהוֹרֹת לְפָנָיו", לְתַקֵּן לוֹ בֵּית תַּלְמוּד, שֶׁמִּשָּׁם
 תֵּצֵא הוֹרָאָה: (כט) וַיֹּאסֶר יוֹסֵף מֶרְכַּבְתּוֹ. הוּא
 בַּעֲצָמוֹ אָסַר אֶת הַסּוּסִים לְמֶרְכַּבָּה לְהַזְדַּרֵּז לְכָבוֹד
 אָבִיו: וַיֵּרָא אֵלָיו. יוֹסֵף נִרְאָה אֵל אָבִיו: וַיִּבְכֶּה
 עַל־צוּאָרָיו עוֹד. לְשׁוֹן הַרְבוּת בְּכִיָּה, וְכֵן: (איוב
 לד) "כִּי לֹא עַל אִישׁ יֵשִׁים עוֹד", לְשׁוֹן רַבּוּי הוּא:
 אֵינוֹ שָׁם עָלָיו עֲלוֹת נוֹסְפוֹת עַל חֲטָאִיו, אֵף כָּאֵן:
 הַרְבֵּה וְהוֹסִיף בְּכִי יוֹתֵר עַל הַרְגִּיל. אֲבָל יַעֲקֹב לֹא

וְחַפִּים וְאָרְדִּי: כב אֵלֶּה בְּנֵי רַחֵל
 דְּאִתְּלִידוּ לְיַעֲקֹב כָּל נִפְשָׁא
 אַרְבַּעַה עָשָׂר: כג וּבְנֵי דָן חָשִׁים:
 כד וּבְנֵי נַפְתָּלִי יַחְצֵאל וְגוֹנִי וַיָּצַר
 וְשִׁלֹּם: כה אֵלֶּה בְּנֵי בְלָהָה דִּיהַב
 לָבֶן לְרַחֵל בְּרִתָּהּ וּלְיִלְדָּתָהּ יֵת אֵלֶּה
 לְיַעֲקֹב כָּל נִפְשָׁא שְׁבַעַה: כו כָּל
 נִפְשָׁא דְעָלָא לְיַעֲקֹב לְמִצְרַיִם
 נִפְקִי יְרַבָּה בַּר מְנַשֵּׁי בְנֵי יַעֲקֹב כָּל
 נִפְשָׁתָא שְׁתִּין וְשִׁית: כז וּבְנֵי
 יוֹסֵף דִּי אִתְּלִידוּ לֵיה בְּמִצְרַיִם
 נִפְשָׁתָא תְרִין כָּל נִפְשָׁתָא לְבֵית
 יַעֲקֹב דְעָלוּ לְמִצְרַיִם שְׁבַעִין:
 כח וְיֵת יְהוּדָה שָׁלַח קְדָמוּהִי לְוֵת
 יוֹסֵף לְפָנָאָה קְדָמוּהִי לְגִשְׁן וְאִתּוֹ
 לְאַרְעָא דְגִשְׁן: כט וּטְקִים יוֹסֵף
 רְתִכּוּהִי וּסְלִיק לְקִדְמוֹת יִשְׂרָאֵל
 אָבוּהִי לְגִשְׁן וְאִתְגַּלִּי לֵיה וְנִפֹּל עַל
 צוּרָהּ וּבְכָא עַל צוּרָהּ עוֹד:

אֵשֶׁת יַעֲקֹב. וּבְכָלֶן לֹא נֵאמַר בְּהֵן "אֵשֶׁת", אֵלָּא
 שֶׁהִיָּתָה עָקְרוֹ שֶׁל בֵּית: תוֹרָה כ (כו) כָּל־הַנֶּפֶשׁ
 הַבָּאָה לְיַעֲקֹב. שְׁיִצְאוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן לְבֹא לְמִצְרַיִם,
 וְאֵין הַבָּאָה זֶה לְשׁוֹן עֶבֶר אֵלָּא לְשׁוֹן הֵוָה, כְּמוֹ:
 (אסתר ב) "בְּעֶרְבַּ הָיָא בָּאָה", וְכֵמוֹ "וְהִנֵּה רַחֵל בָּתּוֹ
 בָּאָה עִם הַצֹּאֵן", לְפִיכָךְ טַעְמוֹ לְמַטָּה בְּאֶלֶף, לְפִי
 שֶׁכְּשִׁיצְאוּ לְבֹא מֵאֶרֶץ כְּנָעַן, לֹא הָיוּ אֵלָּא שְׁשִׁים
 וְשֵׁשׁ. וְהַשְׁנִי: "כָּל הַנֶּפֶשׁ לְבֵית יַעֲקֹב הַבָּאָה
 מִצְרִימָה שְׁבַעִים", הוּא לְשׁוֹן עֶבֶר, לְפִיכָךְ טַעְמוֹ
 לְמַעַלָּה בְּבִי"ת, לְפִי שֶׁמִּשְׁבָּאוֹ שָׁם הָיוּ שְׁבַעִים,
 שֶׁמִּצְאוּ שָׁם יוֹסֵף וְשְׁנֵי בְּנָיו וְנִתְוַסְּפָה לָהֶם יוֹכְכָד
 בֵּין הַחֹמוֹת. (וְעֵין בַּבְּאֹר לְתַרְגּוּם יוֹנָתָן, וּמִשָּׁם
 תִּמְצֵא לְרוֹת צְמָאוֹנָךְ בְּרַש"י). וּלְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר:
 'תִּתְּנוּמֹת נוֹלְדוּ עִם הַשְּׁבָטִים', צְרִיכִים אָנוּ לוֹמַר
 שֶׁמִּתּוֹ לְפָנֵי יִרְדֵּתָן לְמִצְרַיִם, שֶׁהָרִי לֹא נִמְנוּ כָּאֵן.

ל ואמר ישראל אל-יוסף אמותה הפעם אחרי ראותי את-פניך כי עודך חי כס"י:
 לא ויאמר יוסף אל-אחיו ואל-בית אביו אעלה ואגידה לפרעה ואמרה אליו אחי ובית-אבי אשר בארץ-כנען באו אלי כס"י: לב והאנשים רעי צאן כי-אנשי מקנה היו וצאנם ובקרם וכל-אשר להם הביאו: ג והיה כִּי-יקרא לכם פרעה ואמר מה-מעשיכם: ד ואמרתם אנשי מקנה היו עבדיך מנעורינו ועד-עתה גם-אנחנו גם-אבותינו בעבור תשבו בארץ גשן כי-תועבת מצרים כל-רעה צאן כס"י:
 מז א ויבא יוסף ויגד לפרעה ויאמר אבי ואחי וצאנם ובקרם וכל-אשר להם באו מארץ כנען והנם בארץ גשן: ו ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים ויצגם לפני פרעה כס"י:
 ז ויאמר פרעה אל-אחיו מה-מעשיכם ויאמרו

רש"י

אחיו. מן הפחותים שבהם לגבורה, שאין נראים גבורים, שאם יראה אותם גבורים, יעשה אותם אנשי מלחמתו, ואלה הם: ראובן, שמעון, לוי, יששכר ובנימין. אותם שלא כפל משה שמותם כשברכם. אבל שמות הגבורים כפל: "וזה את ליהודה ויאמר, שמע ה' קול יהודה", "וילגד אמר ברוך מרחיב גוד", "וילגדלי אמר נפתלי", "וילדן אמר דן", וכן לזבלון וכן לאשר, זה לשון בראשית רבה, שהיא אגדת ארץ ישראל, אבל בגמרא בבבלי שאלנו (ב"ק צב) מצינו שאותם ששפלו משה שמותם הם החלשים, ואותן הביא לפני פרעה, ויהודה שהכפל שמו, לא הכפל משום חלשות, אלא טעם יש בדבר, כדאיתא בבבא קמא.

נפל על צוארי יוסף ולא נשקו, ואמרו רבותינו שהיה קורא את שמע: (ל) אמותה הפעם. פשוטו כתרגומו. ומדרשו: סבור הייתי למות שתי מיתות: בעולם הזה ולעולם הבא, שנסתלקה ממני שכנינה, והייתי אומר שיתבעני הקדוש ברוך הוא מיתתך, עכשו, שעודך חי, לא אמות אלא פעם אחת: (לא) ואמרה אליו אחי וגו'. ועוד אומר לו: "והאנשים רועי צאן וגו'": תורה לב (לד) בעבור תשבו בארץ גשן. והיא צריכה לכם, שהיא ארץ מרעה, וכשתאמרו לו שאין אתם בקיאים במלאכה אחרת, ירחיקכם מעליו ויושיבכם שם: כִּי-תועבת מצרים וגו'. לפי שהם להם אלהות: תורה א (ב) ומקצה

אֲבִיו לֶחֶם לְפִי הַטָּף רס"י: יג וְלֶחֶם אֵין בְּכָל־
הָאָרֶץ כִּי־כִבֵּד הָרַעַב מְאֹד וַתֵּלֶה אֶרֶץ
מִצְרַיִם וְאֶרֶץ כְּנָעַן מִפְּנֵי הָרַעַב רס"י: יד וַיִּלְקֹט
יוֹסֵף אֶת־כָּל־הַכֶּסֶף הַנִּמְצֵא בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם
וּבְאֶרֶץ כְּנָעַן בַּשֶּׁבֶר אֲשֶׁר־הֵם שֹׂבְרִים וַיָּבֹא
יוֹסֵף אֶת־הַכֶּסֶף בֵּיתָה פֶּרְעָה רס"י: טו וַיִּתֵּם
הַכֶּסֶף מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמֵאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ
כָּל־מִצְרַיִם אֶל־יוֹסֵף לֵאמֹר הִבֵּה־לָנוּ לֶחֶם
וְלִמָּה נָמוֹת נִגְדֹךָ כִּי אִפֹּס כֶּסֶף רס"י: טז וַיֹּאמֶר
יוֹסֵף הֲבֹו מִקְנֵיכֶם וְאַתֶּנָּה לָכֶם בְּמִקְנֵיכֶם
אִם־אִפֹּס כֶּסֶף: יז וַיָּבִיאוּ אֶת־מִקְנֵיהֶם אֶל־
יוֹסֵף וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף לֶחֶם בְּסוּסִים וּבְמִקְנֵה
הָעֹזֹן וּבְמִקְנֵה הַבָּקָר וּבְחֻמְרִים וַיִּנְהַלֵּם בַּלָּחֶם
בְּכָל־מִקְנֵהֶם בַּשָּׁנָה הַהִוא רס"י: יח וַתֵּתֶם הַשָּׁנָה
הַהִוא וַיָּבֹאוּ אֵלָיו בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית וַיֹּאמְרוּ לוֹ
לֹא־נִכְחַד מֵאֲדֹנֵי כִי אִם־תָּם הַכֶּסֶף וּמִקְנֵה
הַבְּהֵמָה אֶל־אֲדֹנֵי לֹא נִשְׂאָר לִפְנֵי אֲדֹנֵי בִלְתִּי
אִם־גּוֹיְתָנוּ וְאֲדַמְתָּנוּ רס"י: יט לִמָּה נָמוֹת לַעֲיֹנֶיךָ
גַּם־אֲנַחְנוּ גַּם־אֲדַמְתָּנוּ קָנָה־אֶתָּנוּ וְאֶת־

רס"י

אֲבֹהֵי לַחֲמָא לְפֻם טַפְלָא:
יג וְלַחֲמָא לִית בְּכָל אַרְעָא אַרִי
תַקִּיף כַּפְנָא לַחֲדָא וְאַשְׁתִּלְהִי
עָמָא דְאַרְעָא דְמִצְרַיִם וְעָמָא
דְאַרְעָא דְכְנַעַן מִן קָדָם כַּפְנָא:
יד וְלִקִּיט יוֹסֵף יָת כָּל כַּסְפָּא
דְאַשְׁתִּכַּח בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם
וּבְאַרְעָא דְכְנַעַן כְּעִיבֹרָא דִי אֲנוּן
זְבָנִין וְאַיְתִי יוֹסֵף יָת כַּסְפָּא לְבִית
פֶּרְעָה: טו וְשָׁלִים כַּסְפָּא מֵאַרְעָא
דְמִצְרַיִם וּמֵאַרְעָא דְכְנַעַן וְאֵתוּ כָּל
מִצְרָאֵי לְוֵת יוֹסֵף לְמִימַר הֵב לָנָא
לַחֲמָא וְלִמָּה נָמוֹת לַקְבִּלְךָ אַרִי
שָׁלִים כַּסְפָּא: טז וְאָמַר יוֹסֵף הֲבֹו
גִיְתִיכֹן וְאַתָּן לְכוֹן בְּגִיְתִיכֹן אִם
שָׁלִים כַּסְפָּא: יז וְאַיְתִיו יָת
גִיְתִיהוֹן לְוֵת יוֹסֵף וַיִּהֵב לְהוֹן
יוֹסֵף לַחֲמָא בְּסוּסוֹתָא וּבְגִיְתִי
עָנָא וּבְגִיְתִי תוֹרִין וּבְחֻמְרִין וְזָנָוּן
בְּלַחֲמָא בְּכָל גִּיְתִיהוֹן כַּשְׁתָּא
הַהִיא: יח וְשָׁלִימַת שְׁתָּא הָהִיא
וְאֵתוּ לְוֵתָהּ כַּשְׁתָּא תַנְיָתָא וְאָמְרוּ
לָהּ לֹא נָכְסִי מִן רַבּוּנֵי אֱלֹהִין
שָׁלִים כַּסְפָּא וְגִיְתִי כְעִירָא לְוֵת
רַבּוּנֵי לֹא אֲשַׁתָּאֵר קָדָם רַבּוּנֵי
אֱלֹהִין גּוֹיְתָנָא וְאַרְעָנָא: יט לִמָּה
נָמוֹת לַעֲיֹנֶיךָ אַף אֲנַחְנָא אַף
אַרְעָתָנָא קִנִּי יִתְנָא וְזֵת אַרְעָתָנָא

לְפִי הַצָּרִיךְ לְכָל בְּנֵי בֵיתָם: (יג) וְלֶחֶם אֵין
בְּכָל־הָאָרֶץ. חֲזוֹר לַעֲנִין הָרִאשׁוֹן, לְתַחֲלַת שְׁנֵי
הָרַעֲב: וַתֵּלֶה. כְּמוֹ 'וַתֵּלֶה', לְשׁוֹן עֲצֻפּוֹת,
כְּתַרְגוּמוֹ, וְדוּמָה לוֹ: (מִשְׁלִי כו) "כְּמִתְלַהֵלָה הִיָּרָה
זָקִים": (יד) בַּשֶּׁבֶר אֲשֶׁר־הֵם שֹׂבְרִים. נִתְּנִין לוֹ
אֶת הַכֶּסֶף: (טו) אִפֹּס. כְּתַרְגוּמוֹ: 'שָׁלִים': תוֹרָה טז
(יז) וַיִּנְהַלֵּם. כְּמוֹ וַיִּנְהַגֵּם, וְדוּמָה לוֹ: (יִשְׁעִיָּה נא)
"אֵין מְנַהֵל לָהּ", (תַּהֲלִים כג) "עַל מֵי מְנוּחֹת

יְנַהֲלֵנִי": (יח) בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית. שְׁנִית לְשְׁנֵי הָרַעֲב:
כִּי אִם־תָּם הַכֶּסֶף וְגו'. כִּי אֲשֶׁר תָּם הַכֶּסֶף
וְהַמִּקְנָה, וְכֹא הַכָּל אֶל יַד אֲדֹנֵי: בִּלְתִּי אִם־גּוֹיְתָנוּ.
כְּמוֹ: 'אִם לֹא גּוֹיְתָנוּ': (יט) וְתִן־זָרַע. לְזָרַע
הָאֲדָמָה, וְאִף עַל פִּי שְׂאֵמֶר יוֹסֵף: "וְעוֹד חֲמֵשׁ
שָׁנִים אֲשֶׁר אֵין חֲרִישׁ וְקִצִּיר", מִכִּיֹּן שָׂבָא יַעֲקֹב
לְמִצְרַיִם, בָּאָה בְּרָכָה לְרַגְלוֹ, וְהִתְחִילוּ לְזָרַע וְכָלָה
הָרַעֲב, וְכֵן שְׁנִינוּ בְּתוֹסַפְתָּא דְסוּטָה: לֹא תִשֵּׁם. לֹא

בְּלֶחֶם וּנְהִי אֲנִיחָא וְאַרְעָתָא
עֲבָדִין לְפָרְעָה וְהָב פֶּר זֶרְעָא
וְנִיחִי וְלֹא נִמּוּת וְאַרְעָא לֹא
תִּבּוּר: כ וְיִקְנָא יוֹסֵף יֵת כָּל אֲרָעָא
דְּמִצְרַיִם לְפָרְעָה אֲרִי זַבִּינוּ
מִצְרַיִם גָּבֵר חֲקֵלָה אֲרִי תִקִּיף
עֲלֵיהוֹן כִּפְנָא וְהוּת אֲרָעָא
לְפָרְעָה: כא וְיֵת עֲמָא אַעֲבֵר יֵתָה
מִקְרִי לְקִרִי מִסִּיפֵי תַחוּם מִצְרַיִם
וְעַד סוּפָה: כב לַחֲדוּד אֲרָעָא
דְּכַמְרִיָּא לֹא זַבִּין אֲרִי חֲלָקָא
לְכַמְרִיָּא מְלוּת פֶּרְעָה וְאַכְלִין יֵת
חֲלָקָהוֹן דִּיהֵב לְהוֹן פֶּרְעָה עַל כֵּן
לֹא זַבִּינוּ יֵת אֲרָעָהוֹן: כג וְאָמַר
יוֹסֵף לְעֲמָא הָא זַבְנִית יִתְכּוֹן
יוֹמָא דִּין וְיֵת אֲרָעָכוֹן לְפָרְעָה הָא
לְכוֹן פֶּר זֶרְעָא וְתִזְרְעוּן יֵת
אֲרָעָא: כד וְיֵהִי בְּאֵעוּלִי עַל־לִתָּא
וְתִתְּנוּן חֲד מִן חֲמִשָּׁא לְפָרְעָה
וְאַרְבַּע חֲלָקִין יֵהִא לְכוֹן לְבֵר זֶרַע
חֲקָלָא וְלִמְיַכְלוֹן וְלִאֲנָשׁ
בְּבִיתִכוֹן וְלִמְיַכְל לְטַפְלִכוֹן:
כה וְאָמְרוּ קִימְתָּנָא נִשְׁכַּח רַחֲמִין
בְּעֵינֵי רַבּוּנֵי וּנְהִי עֲבָדִין לְפָרְעָה:
כו וְשׁוּי יֵתָה יוֹסֵף לְגִזְרָא עַד
יוֹמָא הַדִּין עַל אֲרָעָא דְּמִצְרַיִם

אֲדַמְתָּנוּ בְּלֶחֶם וּנְהִיָּה אֲנִיחָנוּ וְאֲדַמְתָּנוּ
עֲבָדִים לְפָרְעָה וְתִזְרַע וּנְהִיָּה וְלֹא נִמּוּת
וְהָאֲדָמָה לֹא תִשָּׁם רס"י: כ וַיִּקְנֶן יוֹסֵף אֶת־כָּל־
אֲדָמַת מִצְרַיִם לְפָרְעָה כִּי־מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ
עֲדָהוּ כִּי־חָזַק עֲלֵהֶם הָרָעָב וַתְּהִי הָאָרֶץ
לְפָרְעָה רס"י: כא וְאֶת־הָעָם הָעֹבֵד אֹתוֹ לָעָרִים
מִקְצָה גְבוּל־מִצְרַיִם וְעַד־קֶצֶהוּ רס"י: כב רַק
אֲדָמַת הַכֹּהֲנִים לֹא קָנָה כִּי חֵק לַכֹּהֲנִים מֵאֵת
פֶּרְעָה וְאָכְלוּ אֶת־חֶקֶם אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם פֶּרְעָה
עַל־כֵּן לֹא מָכְרוּ אֶת־אֲדָמָתָם רס"י: כג וַיֹּאמֶר
יוֹסֵף אֶל־הָעָם הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאֶת־
אֲדָמַתְכֶם לְפָרְעָה הֵא־לָכֶם זֶרַע וְיִזְרְעֶתֶם
אֶת־הָאֲדָמָה רס"י: כד וְהָיָה בַּתְּבוּאָת וּנְתַתֶּם
חֲמִישִׁית לְפָרְעָה וְאַרְבַּע הַיָּדָת יִהְיֶה לָכֶם
לְזֶרַע הַשָּׂדֶה וְלֹא־לָכֶם וְלֹא־אֲשֶׁר בְּבִיתִיכֶם
וְלֹא־כָל לְטַפְּכֶם רס"י: כה וַיֹּאמְרוּ הַחִיתָנוּ
נִמְצָא־חַן בְּעֵינֵי אֲדֹנֵי וְהִיֵּינוּ עֲבָדִים
לְפָרְעָה רס"י: כו וַיִּשָּׂם אֹתָהּ יוֹסֵף לְחֵק עַד־הַיּוֹם

רס"י

גְבוּלָה: (כב) הַכֹּהֲנִים. הַכּוֹמְרִים, כָּל לְשׁוֹן כֹּהֵן,
מְשִׁרַת לְאַלְהוּת הוּא, חוּץ מֵאוֹתָן שֶׁהֵם לְשׁוֹן
גְּדֻלָּה, כְּמוֹ: "כֹּהֵן מִדִּין", "כֹּהֵן אוֹן": חֵק לַכֹּהֲנִים.
חֵק כֶּף וְכֶף לָחֶם לַיּוֹם: (כג) הָא. כְּמוֹ: הִנֵּה,
כְּמוֹ: (יחזקאל טז) "וְגַם אֲנִי הָאֵל דִּרְכָּךְ בְּרֹאשׁ נִתְּתִי":
(כד) לְזֶרַע הַשָּׂדֶה. שְׂבָכָל שְׁנָה: וְלֹא־אֲשֶׁר
בְּבִיתִיכֶם. וְלֹא־כָל הָעֲבָדִים וְהַשְּׁפָחוֹת אֲשֶׁר
בְּבִיתִיכֶם: טַפְּכֶם. בָּנִים קְטָנִים: (כה) נִמְצָא־חַן.
לַעֲשׂוֹת לָנוּ זֹאת כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְתָּ: וְהִיֵּינוּ עֲבָדִים

תָּהָא שְׂמֻמָּה, לֹא תִבֵּר, לְשׁוֹן שְׂדֵה בּוּר שְׂאִינוּ
חֲרוּשׁ: (כ) וַתְּהִי הָאָרֶץ לְפָרְעָה. קְנוּיָה לוֹ:
(כא) וְאֶת־הָעָם הָעֹבֵד אֹתוֹ. יוֹסֵף מַעֲרִיר לְעִיר,
לְזַכְרוֹן שְׂאִין לָהֶם עוֹד חֵלֶק בְּאֶרֶץ, וְהוֹשִׁיב שֶׁל עִיר
זוּ בַּחֲבֵרְתָּהּ. וְלֹא הָצִרָךְ הַכְּתוּב לְכַתֵּב זֹאת, אֲלֵא
לְהוֹדִיעַךְ שֶׁכָּחוּ שֶׁל יוֹסֵף, שֶׁנִּתְּכֶנּוּ לְהַסִּיר חֲרָפָה
מֵעַל אֲחִיו, שֶׁלֹּא יִהְיוּ קוֹרִין אוֹתָם: 'גּוֹלִים' (חולין
ס): מִקְצָה גְבוּל־מִצְרַיִם וְגו'. כֵּן עָשָׂה לְכָל הָעָרִים
אֲשֶׁר בְּמַלְכוּת מִצְרַיִם, מִקְצָה גְבוּלָה וְעַד קֶצֶה

דיהון יִהְיֶה חַד מִן חֲמִשָּׁא
לְפָרְעָה לְחוּד אַרְעָא דְכַמְרִיא
בְּלַחוּדִיהוֹן לָא הָוֵת לְפָרְעָה:
כּוּ וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ
דְּמִצְרַיִם בְּאֶרֶץ דְּגִשְׁן וְאַחְסִינוּ
בָּהּ וַיִּפְּרוּ וַיִּרְבוּ מְאֹד:

הָיָה עַל־אֲדַמַּת מִצְרַיִם לְפָרְעָה לְחִמֵּשׁ רֶק
אֲדַמַּת הַכְּהֻנִּים לְבָדָם לֹא הָיְתָה לְפָרְעָה:
כּוּ וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גִּשְׁן
וַיִּאָּחֲזוּ בָּהּ וַיִּפְּרוּ וַיִּרְבוּ מְאֹד: ק"ו פסוקים יהללא"ל סימן

רש"י

לְפָרְעָה. לְהַעֲלוֹת לוֹ הַמָּס הַזֶּה בְּכָל שָׁנָה: לְחַק מִצְרַיִם. וְהֵיכָן? בְּאֶרֶץ גִּשְׁן, שְׁהִיא מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
שְׁלֹא יַעֲבֹר: תּוֹרָה כּוּ (כּוּ) וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ וַיִּאָּחֲזוּ בָּהּ. לְשׁוֹן אֲחֻזָּה: חֶסֶת פִּרְשֵׁת וַיִּגֹּשׁ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עַן־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְחֲמִיכָה מֵאֲשֶׁר. דְּרִכָּה דְּרִכֵּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבָתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֲפִיץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיִּאֲדִיר:

מדִּיקִים לְגִלּוֹל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתּוֹרָה, שֶׁמִּקּוֹם הַתּוֹרָה יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנִט חוֹגְרִים בְּתַחֲלִיל שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לֹא יִתְחִיל הַמַּפְטִיר לְהַפְטִיר עַד שִׁיגְמוֹר הַגּוֹלָל לְגִלּוֹל הַסֵּפֶר תּוֹרָה, כְּדִי שֶׁגַּם הַגּוֹלָל יוּכַל לְהִבִּין וּלְשִׁמּוֹעַ מִמֶּנּוּ, שְׁחֻבָּה הִיא עַל הַכֹּל לְשִׁמּוֹעַ הַהַפְטָרָה כְּמוֹ הַפְּרָשָׁה שֶׁבִּסְפָּר תּוֹרָה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנָבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנָבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חֻבָּה הוּא עַל הַכֹּל לְשִׁמּוֹעַ הַהַפְטָרָה כְּמוֹ הַפְּרָשָׁה שֶׁבִּסְפָּר תּוֹרָה. לְפִיכָךְ, לֹא יִקְרָאוּ שְׁנֵי הַהַפְטָרָה כְּאֶחָד בְּקוֹל רֶם שְׁנֵי קוֹלוֹת
אֵין נִשְׁמָעִים, וַיֵּשׁ נוֹהֲגִים מִטַּעַם הַיָּדוּעַ לָהֶם, שֶׁלֹּא לְסִמּוּךְ עַל שְׁמִיעָה בְּלִבָּדָה, אֲלֵא הֵם בְּעִצְמָם קוֹרִין הַהַפְטָרָה וּשְׁוֹמְעִין הַבְּרֻכּוֹת
מִפִּי הַמַּפְטִיר. וּמִכֹּל מִקּוֹם, צְרִיכִים לִיזְהַר שֶׁלֹּא יִקְרָאוּ בְּקוֹל רֶם אֲלֵא בְּנַחַת (מִלֵּה בְּמִלָּה עִם הַמַּפְטִיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוֹקֵן, חֶלֶק ב סִימָן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת ויגש ביחזקאל פרק לו

לֹא טוֹ וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: טוֹ וְאַתָּה בֶּן־אָדָם קַח־לָךְ עֵץ אֶחָד וְכָתַב עָלָיו לִיהוָה
וּלְבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲבֵרָיו וּלְקַח עֵץ אֶחָד וְכָתוּב עָלָיו לְיוֹסֵף עֵץ אֶפְרַיִם וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל חֲבֵרָיו:
יִי וְקָרַב אֲתֶם אֶחָד אֶל־אֶחָד לָךְ לְעֵץ אֶחָד וְהָיוּ לְאַחַדִּים בְּיָדְךָ: יִי וְכַאֲשֶׁר יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ
בְּנֵי עַמֶּךָ לֵאמֹר הֲלֹא־תִגִּיד לָנוּ מִה־אֵלֶּה לָךְ: יִי דְבַר אֱלֹהִים כַּה־אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה הִנֵּה
אֲנִי לְקַח אֶת־עֵץ יוֹסֵף אֲשֶׁר בְּיַד־אֶפְרַיִם וְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל חֲבֵרָיו וְנָתַתִּי אוֹתָם עָלָיו אֶת־עֵץ

יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם לַעֲץ אֶחָד וְהָיוּ אֶחָד בְּיָדִי: כִּוְהָיוּ הָעֵצִים אֲשֶׁר־תִּכְתֹּב עָלֵיהֶם בְּיָדְךָ לְעֵינֵיהֶם: כֹּא וְדַבֵּר אֲלֵיהֶם כַּה־אָמַר אֲדַנִּי יְהוָה הִנֵּה אֲנִי לִקְחָל אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֵּין הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִלְכוּ־שָׁם וְקִבַּצְתִּי אֹתָם מִסָּבִיב וְהִבֵּאתִי אוֹתָם אֶל־אֲדָמָתָם: כב וַעֲשִׂיתִי אֹתָם לְגוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ בְּהָרֵי יִשְׂרָאֵל וּמֶלֶךְ אֶחָד יִהְיֶה לְכֻלָּם לְמֶלֶךְ וְלֹא יִהְיוּ עוֹד לְשָׁנֵי גוֹיִם וְלֹא יִחָצוּ עוֹד לְשֹׁתֵי מַמְלָכוֹת עוֹד: כג וְלֹא יִשְׁמָאוּ עוֹד בְּגִלּוּלֵיהֶם וּבִשְׁקוּצֵיהֶם וּבְכָל פְּשָׁעֵיהֶם וְהוֹשַׁעְתִּי אֹתָם מִכָּל מוֹשְׁכֵתֵיהֶם אֲשֶׁר חָטְאוּ בָהֶם וְטָהַרְתִּי אוֹתָם וְהִיוּ־לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים: כד וְעַבְדִּי דָוִד מֶלֶךְ עָלֵיהֶם וְרוּעֵה אֶחָד יִהְיֶה לְכֻלָּם וּבְמִשְׁפָּטֵי יִלְכוּ וְחֻקוֹתַי יִשְׁמְרוּ וַעֲשׂוּ אוֹתָם: כה וַיָּשְׁבוּ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר יָשְׁבוּ־בָהּ אֲבוֹתֵיכֶם וַיָּשְׁבוּ עָלֶיהָ הִמָּה וּבְנֵיהֶם וּבְנֵיהֶם עַד־עוֹלָם וְדָוִד עַבְדִּי נָשִׂיא לָהֶם לְעוֹלָם: כו וְכִרְתִּי לָהֶם בְּרִית שְׁלוֹם בְּרִית עוֹלָם יִהְיֶה אוֹתָם וּנְתַתִּים וְהִרְבֵּיתִי אוֹתָם וּנְתַתִּי אֶת־מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם: כז וְהָיָה מִשְׁכְּנִי עָלֵיהֶם וְהִיִּיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים וְהִמָּה יִהְיוּ־לִי לְעָם: כח וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדֵּשׁ אֶת־יִשְׂרָאֵל בַּהֲיוֹת מְקַדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָיו לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ: שְׁמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶו הַנִּבִּיא עַבְדְּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד אַחֲרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֵה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנִּבְיָאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֲרָה. עַל הַכָּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמְךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת ויגש בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:34	6:31	8:34	8:31	9:06	9:03	9:58	9:55	16:48	16:45	17:14	17:11	16:28	17:25
חיפה (ח)	6:37	6:34	8:35	8:32	9:07	9:04	9:58	9:55	16:44	16:41	17:10	17:07	16:13	17:21
ירושלים (ח)	6:32	6:29	8:33	8:30	9:04	9:01	9:56	9:53	16:47	16:44	17:13	17:10	16:07	17:22
תל אביב (ח)	6:37	6:34	8:35	8:32	9:07	9:04	9:59	9:56	16:46	16:43	17:12	17:09	16:25	17:23
אוסטריה וינה (ח)	7:40	7:37	9:14	9:11	9:45	9:43	10:29	10:26	16:10	16:07	16:44	16:41	15:52	16:59
אוסטרליה מלבורן (ק)	5:53	5:50	9:03	9:00	9:35	9:32	10:50	10:47	20:48	20:45	21:17	21:15	20:29	21:31
אוקראינה אודסה (ח)	7:37	7:34	9:13	9:10	9:45	9:42	10:29	10:26	16:18	16:15	16:51	16:48	16:00	16:55
אוק. דניפרופטרובסק (ח)	7:27	7:25	8:57	8:54	9:00	8:57	10:15	10:12	15:53	15:50	16:28	16:24	15:35	16:32
אוק. ז'יטומיר (ח)	8:02	7:59	9:29	9:27	9:59	9:56	10:43	10:40	16:10	16:06	16:46	16:42	15:51	16:50
אוקראינה קייב (ח)	7:54	7:51	9:22	9:20	9:54	9:51	10:36	10:33	16:03	15:59	16:39	16:35	15:44	16:43
אוקראינה דונייצק (ח)	7:14	7:11	8:48	8:45	9:19	9:17	10:03	10:00	15:45	15:41	16:19	16:15	15:26	16:23
איטליה מילאנו (ח)	7:59	7:56	9:37	9:35	10:09	10:06	10:54	10:51	16:49	16:45	17:21	17:18	16:30	17:36
אקוואדור קיטו (ח)	6:02	5:59	8:37	8:34	9:07	9:04	10:09	10:06	18:27	18:24	18:49	18:46	18:08	18:53
ארגנטינה ב. איירס (ח)	5:38	5:34	8:41	8:38	9:14	9:11	10:27	10:24	20:11	20:08	20:39	20:36	19:52	20:53
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	6:05	6:02	9:23	9:20	9:53	9:50	11:11	11:08	21:26	21:24	21:56	21:56	21:08	22:02
ארה"ב בולטימור (ח)	7:22	7:20	9:10	9:07	9:43	9:40	10:31	10:28	16:52	16:49	17:21	17:18	16:33	17:25
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ח)	7:15	7:12	9:02	8:59	9:34	9:31	10:21	10:18	16:39	16:35	17:08	17:05	16:20	17:20
ארה"ב ג'רסי (ח)	7:16	7:13	9:02	8:59	9:34	9:31	10:22	10:19	16:38	16:35	17:07	17:04	16:19	17:20
ארה"ב דטרויט (ח)	7:56	7:53	9:41	9:38	10:12	10:10	10:59	10:56	17:10	17:07	17:40	17:37	16:51	17:53
ארה"ב הווסטן (ח)	7:12	7:09	9:13	9:10	9:45	9:42	10:37	10:34	17:33	17:29	17:58	17:55	17:14	18:08
ארה"ב לוס אנג'לס (ח)	6:53	6:50	8:47	8:44	9:21	9:18	10:12	10:09	16:55	16:51	17:21	17:18	16:36	17:32
ארה"ב מיאמי (ח)	7:03	7:00	9:05	9:02	9:40	9:37	10:34	10:31	17:40	17:37	18:05	18:02	17:22	18:15
ארה"ב ניו הייבן (ח)	7:14	7:11	8:59	8:56	9:31	9:28	10:18	10:15	16:31	16:27	17:00	16:57	16:12	17:15
ארה"ב שיקאגו (ח)	7:12	7:09	8:58	8:55	9:29	9:27	10:17	10:14	16:31	16:27	17:01	16:57	16:12	17:12
בוליביה לא פאס (ח)	5:50	5:47	8:41	8:38	9:10	9:06	10:17	10:14	19:17	19:14	19:40	19:38	18:58	19:44
בלגיה אנטוורפן (ח)	8:43	8:41	10:09	10:06	10:41	10:38	11:22	11:19	16:42	16:39	17:19	17:16	16:24	17:38
בלגיה בריסל (ח)	8:40	8:38	10:08	10:05	10:40	10:37	11:21	11:18	16:46	16:42	17:22	17:19	16:27	17:39
בלרוס ליובאוויטש (ח)	8:15	8:13	9:33	9:30	10:04	10:01	10:41	10:39	15:38	15:34	16:19	16:15	15:19	16:23
ברזיל ס.פאולו (ח)	5:14	5:11	8:08	8:05	8:39	8:36	9:48	9:45	18:57	18:54	19:25	19:22	18:41	19:33
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	5:02	4:59	7:55	7:51	8:26	8:23	9:35	9:32	18:45	18:42	19:10	19:07	18:27	19:17
בריטניה לונדון (ח)	8:01	7:59	9:28	9:25	9:59	9:56	10:40	10:37	16:01	15:57	16:38	16:34	15:42	16:55
בריטניה מנצ'סטר (ח)	8:21	8:18	9:42	9:39	10:13	10:10	10:52	10:49	15:58	15:55	16:38	16:34	15:40	16:57
גרמניה ברלין (ח)	8:13	8:11	9:36	9:34	10:08	10:05	10:48	10:45	16:01	15:57	16:39	16:35	15:42	16:43
גרמניה פרנקפורט (ח)	8:19	8:16	9:49	9:46	10:20	10:17	11:02	10:59	16:33	16:30	17:09	17:05	16:14	17:13
הודו בומביי (ח)	7:07	7:04	9:18	9:16	9:51	9:48	10:47	10:44	18:11	18:08	18:35	18:32	17:53	18:39
הודו פונה (ח)	7:00	6:58	9:14	9:11	9:46	9:43	10:42	10:39	18:10	18:07	18:33	18:30	17:51	18:37
הונגריה בודפשט (ח)	7:27	7:25	8:59	8:56	9:34	9:31	10:17	10:14	16:01	15:58	16:35	16:31	15:43	16:39
טורקיה איסטנבול (ח)	7:25	7:22	9:10	9:08	9:43	9:40	10:30	10:27	16:45	16:41	17:14	17:11	16:26	17:18
יוון אתונה (ח)	7:36	7:34	9:27	9:24	9:59	9:56	10:48	10:45	17:15	17:12	17:43	17:40	16:56	17:47
מולדובה קישינב (ח)	7:47	7:45	9:22	9:19	9:54	9:51	10:38	10:35	16:23	16:20	16:56	16:53	16:04	17:00

לוח זמנים לשבוע פרשת ויגש בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ח)	6:57	7:00	9:14	9:17	9:44	9:47	10:41	10:44	18:11	18:15	18:35	18:38	17:56	18:42
ניו זילנד קרייסטצ'רץ(ח)	4:42	4:45	8:00	8:03	8:32	8:35	9:50	9:53	20:12	20:14	20:45	20:47	19:56	20:51
נפאל קטמנדו (ח)	6:43	6:46	8:50	8:53	9:20	9:23	10:14	10:17	17:19	17:22	17:44	17:47	17:04	17:51
סינגפור סינגפור (ח)	6:58	7:01	9:26	9:28	9:58	10:01	10:59	11:02	19:06	19:09	19:29	19:32	18:51	19:36
פולין ורשא (ח)	7:37	7:40	9:02	9:05	9:33	9:36	10:13	10:16	15:29	15:33	16:07	16:11	15:14	16:15
פרו לימה (ח)	5:39	5:42	8:18	8:21	8:50	8:53	9:55	9:58	18:33	18:36	18:56	18:59	18:18	19:03
צרפת ליאון (ח)	8:14	8:16	9:52	9:55	10:24	10:27	11:09	11:12	17:03	17:06	17:35	17:38	16:47	17:52
צרפת פריז (ח)	8:36	8:39	10:09	10:12	10:40	10:43	11:23	11:26	17:00	17:03	17:34	17:38	16:45	17:54
קולומביה בוגוטה (ח)	5:50	5:53	8:20	8:23	8:50	8:53	9:51	9:54	17:58	18:01	18:21	18:24	17:43	18:28
קנדה טורונטו (ח)	7:43	7:46	9:26	9:28	9:57	10:00	10:43	10:46	16:47	16:51	17:18	17:22	16:32	17:35
קנדה מונטריאול (ח)	7:27	7:29	9:06	9:08	9:37	9:40	10:22	10:25	16:17	16:20	16:49	16:52	16:02	17:07
קפריסין לרנקה (ח)	6:48	6:50	8:40	8:43	9:13	9:16	10:03	10:06	16:38	16:42	17:05	17:09	16:23	17:13
רוסיה מוסקבה (ח)	8:50	8:53	10:06	10:09	10:37	10:39	11:13	11:16	16:04	16:07	16:46	16:50	15:49	17:09
רוסיה רוסטוב נא-דונו (ח)	8:01	8:04	9:36	9:39	10:08	10:11	10:52	10:54	16:36	16:39	17:09	17:13	16:21	17:17
שווייץ ציריך (ח)	8:04	8:07	9:41	9:44	10:12	10:15	10:56	10:58	16:43	16:46	17:16	17:19	16:27	17:33
תאילנד בנגקוק (ח)	6:33	6:36	8:50	8:53	9:22	9:25	10:20	10:23	17:58	18:01	18:21	18:24	17:42	18:28

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

תחילת זמן קידוש לבנה באה"ק: ליל חמישי ז' טבת

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמוכּן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מן כל-אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרה (אולגה) בת תמר**

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il